

પુસ્તક ૪૨ મુ :
અક : ૧ લો .

આત્મ સ . ૪૮
વીર સ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ : શ્રાવણ
ઈ સ. ૧૯૪૪ ઓગસ્ટ

શ્રી આત્માનંદ સલા અને માસિક માર્ગે અભિનંદન

તા ૧૩-૭-૪૪
આબલી પોળ, ઝવેરીવાડ
અમદાવાદ.

જૈનાગમાનુસારી અત્યુપયોગી જૈન સાહિત્યને પ્રકાશમા લાવનાર તમારી સલા, તેમજ સત્સંસ્કાર અને જિનેશ્વરોના સદ્બોધને દરેક માનવહૃદયમા પ્રકાશ આપનાર આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક પત્રિકા ૪૨ મા વર્ષમા પ્રવેશ કરી જગતમા ફેલાએલ જડતા, કૂરતા હઠાવવા પ્રયત્ન કરે, નવીન મનપથોની વિષમ જવાજાને સમાવવા સુધા સમી દરેક જૈનને મદદરૂપ બને યુગપ્રધાન મહાન આચાર્યપ્રવર વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહાપુરુષે તે કાળમા જૈનધર્મની, જૈન સિદ્ધાંતોની તેમજ આચાર્યોની શુદ્ધ પરંપરાની શ્રદ્ધાપૂર્ણ રક્ષા કરી છે કુમતવાદ, જડવાદ હઠાવવા પ્રખર સામનો વાણીદ્વારા તેમજ લેખનદ્વારા કર્યો હતો મૂર્તિપૂજા, જિનેશ્વરની ભક્તિ, સદ્ગુરુની સાચી ઓળખાણ તથા આચાર્યોના અથસ દર્શનની શ્રેષ્ઠતા વિગેરેને પોતાના નિર્મળ ચારિત્ર અને પ્રખર પાઠિત્યદ્વારા જગતમા સિદ્ધ કરી બતાવ્યા ભવ્ય આત્માઓને જૈનધર્મમા સુસ્થિર બનાવ્યા હતા પન્તબમા જૈનધર્મની મહાવિભૂતિ કરી હતી તે મહાપુરુષે કરેલ શાસન-સેવાની સ્મૃતિરૂપે આત્માનંદ સલા અને આત્માનંદ પ્રકાશ હ મેશા દરેકના હૃદયમા દિવ્ય પ્રકાશ પાડવા નિરંતર પ્રયત્નશીલ રહે તમાગ દરેકના (કાર્યકરોના) જીવન નિરંતર વીતરાગ તત્ત્વપૂર્ણ વિશુદ્ધ બને અને નિરંતર શુભ કાર્ય કરતા રહે સર્વત્ર જિનેશ્વરોના તેમજ જૈનાચાર્યોના શુદ્ધ તત્ત્વોનો પ્રકાશ અને પ્રચાર કરવામા નિમિત્તરૂપ બનો એજ ઈ શાંતિ

લી૦ મુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરના ધર્મલાલ

નૂતનવર્ષાભિનંદન

દોહરા— અહો ! ધન્ય દિન આજનો, પ્રભુશ્રી પરમેશ; •
 “ બેંતાળીશમા ” વર્ષમાં, પ્રેમે કરું પ્રવેશ. ૧
 જિનશાસન સમૃદ્ધ હો, મુજ કાર્યોનું કેન્દ્ર; •
 આરાધું આરંભમાં, જ્ય જ્ય દેવ જિનેન્દ્ર. ૨
 હરિગીત છંદ.

આશ્રય વિના શોભે નહીં, વનિતા, લતા, કવિતા, સમા,
 એ ચારને આશ્રય મળ્યેથી, પ્રૌઢ પામે છે પ્રભા;
 વિદ્યારૂપી હું છઉં લતા, ગ્રાહકવડે રંગે રમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૧
 મુજ બાળપણ વિતી ગયું, યૌવન ખીલ્યું છે અંગમાં,
 ગુણવંત મારા ગ્રાહકોથી, નિત્ય નવલા રંગમાં;
 લેખો લલિત વંચાવીને, વાચકતણા હૃદયે ગમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૨
 શિક્ષક મળ્યા રક્ષક સમા, શ્રી પ્રમુખ સેક્રેટેરીઓ,
 વળી શુદ્ધ જ્ઞાન પ્રવાહ, મુનિવર-સંત-ભક્તે પ્રેરીયો;
 એ પૂજ્ય શાળા લેખકોના, ચરણમાં આજે નમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૩
 પેદૂન મળ્યા પરમાર્થીઓ, મહાશય મળ્યા છે મેમ્બરો,
 એ સર્વની શુભ સાહ્યથી, વહેતો સદા અમૃત ઝરો;
 સદ્ગર્મ ને સત્કર્મરૂપી, ભોજનો લાવે જમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૪
 મહા બુદ્ધને જેવી મોંઘવારી, ચોતરફ ફેલી રહી,
 લેખનતણાં સૌ સાધનોમાં, એ પીડા આપે સહી;
 તો પણ લવાજમ પ જ રાખ્યું, ખોટનો ભાર જ ખમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૫
 અંથો નવા પ્રગટાવું છું, વિદ્વાનની વાણીતણા,
 ભાષાંતરો પણ ભવ્ય અંથોનાં, રચાવું છું ઘણાં;
 વળી જપ-તપો-તહેવાર ઉત્સવ, કાર્ય કરું છું કારમું,
 સુખશાંતિ આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ વેંતાળીશમું. ૬

દોહરા— સભારૂપી આ વૃક્ષની, ડાળ્યો પુષ્પભરિત;
 ફેલી દેશ-વિદેશમાં, સૌરભવંતી નિત્ય. ૧
 બેંતાળીશમું વર્ષ હો, અવિચ્છિન્ન આબાદ;
 યથાશક્તિ સેવા કરી, આપીશ નવલા સ્વાદ. ૨

લીંચી ગુણગ્રાહક—

રેવાશંકર વાલજી બધેકા

નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન

પ્રવેશ—

જે પવિત્ર માસમા બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથજીની માગલિક જન્મતિથિ છે તેમ જ વાર્ષિક ખમતખામણા માટે, ગૃહસ્થો અને સાધુ જનો માટે આરાધના નિમિત્તે પર્યુષણ પર્વા ગાંધનની શરૂઆત થાય છે તે શ્રાવણ માસની મંગલમય પ્રભાતે રાજનૈતિક, શારીરિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક અને સામાજિક વાતાવરણવાળા સમગ્ર વિશ્વના (Cosmos) પરિવર્તનકાળે સિદ્ધપરમાત્માને નમન કરી, ગૌતમાદિ મુનિ જનો તથા જેમના પુણ્યનામ સાથે પ્રસ્તુત સલાતુ નામ જોડાયલું છે તે શ્રી વિજ્યાનંદ-સૂરીશ્વરને વદન કરી-ધમ્મો મંગલમુક્ષિ-ઉત્કૃષ્ટ મંગલમય ધર્મ-અહિંસા, સયમ અને તપ પદને-નમસ્કાર કરી આત્માનંદ પ્રકાશ ૪૨ મા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે પ્રવેશ કરતાની સાથે સ્વર્ગન પ્રશ્ન પૂછે છે કે-વય વધતાની સાથે મેં મારું સ્થાન જૈન સૃષ્ટિમા યથાસ્થિત બાળવી રાખ્યું છે કે કેમ ? વયજનિત અનુભવની વૃદ્ધિ સાથે મારા નામની સાર્થકતા કરી છે ? જૈન દૃષ્ટિએ પાત્ર કારણોથી નિષ્પન્ન થતા કાર્યમા ઉદ્યમની સુખ્યતા કરી પ્રગતિ (evolution) કરવામા યથાર્થ ભાગ ભજવ્યો છે ? સંસારચક્રમા (Cycle of existence) જન્મ અને મૃત્યુ અનિવાર્ય અને સહજ છતાં આત્માના અનાદિ અનંતપણા તરફ લક્ષ્ય રાખી માનવ વાચકોની દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષ-

માર્ગ-દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રરૂપ મુક્તિમાર્ગની પ્રસ્થાનત્રયીને યોગ્ય આત્માને તૈયાર કરી સ્વાવલંબનપૂર્વક (self-reliance) પુરુષાર્થ-પરાયણ કરવા પ્રેરણા કરી છે ? આત્મભગૃતિને લગતા આ અને આવા પ્રશ્નોથી સ્વયસ્કૂર્તિથી સમાધાન મેળવી લે છે કે ઉપરોક્ત બાબતો-માથી થોડે ઘણે અંશે મારાથી બની શક્યું છે તેથી સંતોષનું આશ્વાસન લઈ સ્વીકૃત કાર્ય વધારે વિશેષ બાળથી કરી શકાય અને ગત દિવસોના શુભાશુભ કૃત્યોનું તારણ કરી, નવી બેલેન્સ મૂકી, વધઘટનો હિસાબ નક્કી કરી નૂતન વર્ષમા આત્માને માટે હિતકારક કંઈ પદ્ધતિ શ્રેષ્ઠ છે ? તે પ્રમાણે અમલમા મૂકવા પ્રયત્ન કરાય એવી ધારણા સાથે પ્રસ્તુત પત્ર શુભ આરંભ કરે છે

સ જ્ઞા-એકે પ્રેરણા—

૪૨ ની સંજ્ઞા, એ જૈન દૃષ્ટિએ પુણ્યકર્મના લેદોની સંખ્યા છે, પુણ્ય કર્મ આત્માને દેવત્વ, લક્ષ્મી, પુત્ર પરિવાર વગેરે ઇષ્ટ સુખો અપાવે છે, પરંતુ ખાસ કરીને પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય એ એવી વસ્તુ છે કે જે પુણ્યના સાધનો દ્વારા-પ્રભુલક્ષિત અને અન્ય ધર્મક્રિયાઓ દ્વારા-આત્માને આનુષંગિક રીતે સાતાવેદનીય અને અન્ય ઇષ્ટ સુખો આપી સાધ્યબિંદુ (point of view) મુક્તિની પ્રાપ્તિ તરફ ગંભીર સિદ્ધિ-ગમનની નજીક આત્માને મૂકી દે છે અને આત્મા પરિણામે 'શુભ' કાર્યો કરતો કરતો આત્મ

બળની વૃદ્ધિ થતાં નિર્જરા કરતાં 'શુદ્ધ' બની જાય છે. ગણિતની દૃષ્ટિએ ૪+૨ ગણુતાં વિશ્વવ્યાપક ૫૬ દ્રવ્યોનું, ૪—૨ વિચારતાં વ્યવહાર અને નિશ્ચય—એ ઉભયના અસ્તિત્વનું, ૪×૨ ગણુતાં આત્મા સાથે અનાદિકાળથી પ્રવાહરૂપે રહેલા અષ્ટકર્મોનું અને ૪÷૨ નું રહસ્ય તપાસતાં પ્રભુએ ઉપદેશોલા સર્વવિરતિ (સાધુ) અને દેશવિરતિ (ગૃહસ્થ) ધર્મનું સ્મરણ થાય છે. સમગ્ર રીતે વિચારતાં સંજ્ઞા નિર્દેશ કરે છે કે માનવ જન્મ પામી, હેય જ્ઞેય ઉપાદેયનો વિવેક કરી, 'દીર્ઘકાલિકી' સંજ્ઞાવાળો મનુષ્ય જો જાગૃત ન થાય અને પશુજીવન જીવી અમૂલ્ય માનવ-જન્મ ગુમાવી દે તો તેનાથી બીજું હુલાંચ કયું હોઈ શકે ?

વિશ્વયુદ્ધ અને આદોલનો—

વર્તમાનમાં લગભગ પાંચ વર્ષો થયાં ચાલી રહેલા યુદ્ધનો પ્રારંભ જર્મનીએ રશીયાને અનુકૂળ બનાવીને ઇંગ્લેંડ, પોલેંડ તથા ફ્રાન્સ સામે લડાઈ જાહેર કરી ત્યારથી થયો; ત્યારપછી અનેક બનાવો બની ગયા; હુશ્મનો મિત્ર બની ગયા; ફ્રાન્સ જર્મનીને શરણે થયું અને અનુકૂળ બની ગયું; બીજી તરફ જર્મનીએ મિત્ર તરીકે ગણાતાં છતાં રશીયા ઉપર પીઠ પાછળનો ઘા કર્યો; આ યુદ્ધ ચાલી રહ્યું છે ત્યાં તો હિંદીચીન, સીઆમ અને બ્રહ્મદેશ વગેરે પૂર્વ પ્રદેશો ઉપર જાપાને આધિપત્ય જમાવ્યું; એટલું જ નહિ પરંતુ જર્મનીને પૂરેપૂરી મૂંઝવણમાં મૂકી દીધું છે; આ રીતે મનુષ્ય-સંહારલીલા લયંકર બની છે; આ બધું વિશ્વની ઘટનામાં શા માટે બની રહ્યું છે ? જૈન દર્શન તેનો ખુલાસો કરે છે કે, વ્યક્તિમાં જેમ હોય છે તેમ સામ્રાજ્યોમાં અનંતાનુબંધી કષાયો ક્રોધ માન માયા લોભ સત્તામાં હતા તે વ્યક્ત થઈ ગયાં છે; આકાશની જેમ સામ્રાજ્યોને અનંત તૃણા ઉઘડી છે; કર્મના નિયમો વ્યક્તિ તેમ જ સમષ્ટિ સામ્રા-

જ્યોને સરખી રીતે લાગુ પડે છે; સામુદાયિક રીતે બાંધેલા કર્મો સર્વને સાંથે ભોગવવાં પડે છે; કર્મનાં ફળો સામ્રાજ્યો અને તેની પ્રજા ભોગવી રહી છે; કર્મના પરિપાક પ્રમાણે રાષ્ટ્રો પ્રજાઓ કર્મફળ ભોગવી રહ્યાં છે; પરંતુ આ યુદ્ધમાંથી સાર ગ્રહણ કરી માનવસમૂહ પોતાની ભૂતકાળની ભૂલો અને પાપનો પશ્ચાત્તાપ ન કરે અને પોતાના સંબંધો માનવહિતની ભૂમિકા ઉપર ન સ્થાપે તો આ સંહાર નિર્ઘર્ષક બને; પરંતુ વિશ્વની નાનામાં નાની ઘટના કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, ઉદ્યમ અને કર્મના નિયમની બહાર નથી; તો જ રાત્રિ પછી દિવસના ચક્રની જેમ સુખનો દિવસ જીગશે અને શાંતિનું સામ્રાજ્ય સ્થપાશે; ઘોર નિરાશા વચ્ચે પણ આપણે આશાને વળગી રહીએ અને હુનીઆના નવરચનાના સ્વપ્નને સાચું પાડવા પાછળ આપણાથી બને તેટલો પણ ફાળો વિચાર, વાણી અને વર્તનદ્વારા આપીએ.

સંસ્મરણો—

ગત વર્ષમાં મહાત્મા ગાંધીજીને જૈન સુક્તિ મળી છે; કારોબારી સમિતિના મુખ્ય જવાહીરલાલ વગેરેને સરકારે છોડ્યા નથી.

ગત વર્ષમાં લાખનો સુકામે મળેલી દિગંબર જૈન પરિષદમાં અખંડ જૈન સમાજના નિર્માણ માટે પ્રમુખપદેથી શ્રી શાંતિપ્રસાદજીએ વિદ્વત્તા-ભર્યું વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું; કલકત્તાના પ્રસિદ્ધ ભારતીય મહાવિદ્યાલયમાં જૈનધર્મના અધ્યયનનો એમણે પ્રારંભ કરાવેલો છે. તેમ જ જૈન ધર્મ ઉપર વિદ્વાનોદ્વારા વ્યાખ્યાનો અપાય છે અને સાહિત્યપ્રકાશન પણ થાય છે; સ્વ. પૂ. યોગનિષ્ઠ આ. શ્રી શાંતિસૂરિના સ્વર્ણવાસ નિમિત્તે તેમની યાદગિરીમાં માંડોલી સુકામે સવાલાળ રૂપીઆના ફાળાથી વિશ્વવિદ્યાલય- (university) નો પાયો નાખવાની શરૂઆત

થઈ હતી, જૈન યુવકસંઘના સેક્રેટરી શ્રી મણિલાલ મહોકમચ દ્વારા તેમની સાર્વજનિક સેવા બદલ રૂ. ૧૩૮૩૩ ની ચેલી જૈન યુવકસંઘ તરફથી તેમના સન્માન સમારભ નિમિત્તે અર્પણ કરવામાં આવી હતી, મણિલાલભાઈએ પણ સદરહુ રકમમાં રૂ. ૧૧૦૦૦)નો ઉમેરો કરી યુવકસંઘની કાર્યવાહી સમિતિને પુનઃકાલ્પ વગેરે માટે સમર્પણ કર્યા છે, દિગંધર તીર્થ ગજપ થાણ ઉપર સોલ્જરોએ કરેલા અત્યાચાર સળધમાં મૂર્તિઓ પાછી આવી ગઈ હતી અને એ કર્પીણ કાર્ય કરનાર સુસ્લીમ હવાલદારને દોઢ વર્ષની સજા કરવામાં આવી હતી, બીકાનેર ધારાસભામાં ચાંપાલાલજી બાઈઆ તરફથી વડોદરાની માફક બાલદીક્ષાપ્રતિષ્ઠક બીલ રજૂ થયું છે, આ બાબતમાં જ્યાં સુધી મુનિ-સમ્મેલનના ઠરાવોનો અમલ સર્વ મુનિઓ તરફથી નહિ થાય ત્યાં સુધી રાજ્યમાં આવા પ્રતિષ્ઠક બીલો રજૂ થવાના, જૈન શ્વેતાચર મૂર્તિપૂજક કોન્ફરન્સનું અગિયાર હિંદ સ્થાયી સમિતિનું અધિવેશન સુરતમાં મળી ગયું, જેમાં સ્વમાન અને આત્મપ્રતિષ્ઠાના લગતા ખ્યાલને બાબુએ રાખી કોન્ફરન્સના કાર્યવાહકોએ ઐક્યતા કેમ જાહેર સ્થપાય તે દૃષ્ટિએ ઐક્ય સમિતિના બે ઠરાવો કે જેમાં જૈન સિદ્ધાંતથી વિપરીત નહિ લખવાના તેમ જ વડોદરાનો બાલદીક્ષા કાયદો રદ કરાવવાના હતા, એટલે હવે બદલાયેલ વાતાવરણમાં સગીન સુધારો થવાની આવશ્યકતા રાખવામાં આવે છે, શાસન પ્રેમી પક્ષે હવે ઐક્ય માટે આગળ આવી જૈન શાસનની છિન્નસિન્ન થયેલી એકતા સાધી લેવી જોઈએ, પાલીતાણાની ધર્મશાળાઓની વ્યવસ્થાનો પ્રશ્ન ગજ્યે નીમેલી સમિતિએ નિયમાવલિ બહાર પાડી રજૂ કર્યો હતો, મત્તા કે કાયદાના જોરે ગજ્યની દબલગીરીથી વ્યવસ્થા કરવી પડે તે કરતા શ્રી જૈન સંઘ એકત્રતાથી

એ વ્યવસ્થા બીલી કરે તે ઉચિત છે, આ દિશામાં ધર્મશાળાના આગેવાનો તથા શ્રી જૈન સંઘ વ્યવસ્થા કરવા ઉદ્યુક્ત થયેલ છે તે સંતોષજનક છે, ગત વર્ષમાં દેશભરમાં જુદા જુદા સમ્મેલનો દ્વારા વિક્રમ સવતની દ્વિસહસ્રાબ્દ ઉજવાઈ હતી એ નિમિત્તે વિક્રમરાજનું અસ્તિત્વ તથા ઇતિહાસસિદ્ધ વ્યક્તિની જૈન તરીકેની સિદ્ધિ અનેક લેખો દ્વારા થઈ હતી શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર વગેરે અનેક કથાનકોમાં બે હજાર વર્ષથી સવત્સર સાથે જેનું નામ સકળાયેલું છે તે વિક્રમરાજની જૈન તરીકેની સિદ્ધિ છે ગુજરાત સાહિત્યપરિષદનું ૧૫ મું સમ્મેલન વડોદરાખાતે લેડી વિદ્યાબહેનના પ્રમુખપદે થઈ ગયું, તેમાં જૈનો તરફથી પણ થોડા નિબંધો વચાયા હતા, ખાસ કરીને ગુજરાત યુનિવર્સિટી સ્થાપનાનો ઠરાવ થયો હતો, ઉજ્જૈનમાં દેશવિરતિ ધર્મશાધક સભાનું ૮મું અધિવેશન નવપદજીની ઓળીના દિવસોમાં શેઠ પુજારાઈ દીપચંદના પ્રમુખપદે થયું હતું, પ્રસ્તુત ધર્મક્રિયામાં લાગ લેવા માટે અનેક મનુષ્યો એકઠા થયા હતા, લોકજીવનની હાલ-મારીઓ, ચીજોની અછત તેમ જ મોઢવારીને લગતી મૂંઝવણો ગતવર્ષથી ખૂબ વધતી આવી છે, ગત વર્ષના પશ્ચાદ્ધર્મમાં આપણી કલ્પનામાં કદી ન આવે એવા ભૂખમરાએ બગાડમાંથી હજારો માણસોના પ્રાણ લીધા છે અને સખ્યાબંધ માણસોનો મેલેરીયા ઈન્ફલ્યુએન્સા વગેરે વ્યાધિઓએ લોગ લીધો છે

તિથિચર્યાનો પ્રશ્ન પણ તરફથી ફેસલો આવતા વધારે ઉઘળ્યો છે તેથી અમારી અગત માન્યતા પ્રમાણે તિથિચર્યાનો વિષય એ જૈન સમાજના સકળ સંઘની મીલકત છે; જેથી એ નિર્ણય જૈનેતર વ્યક્તિ કરતા સાધુ સમ્મેલનપૂર્વક ચતુર્વિધ સંઘ કરે ત્યારે જ સર્વમાન્ય થઈ શકે, તા ૧૪-૪-૪૪ મું બર્ધમા

ગત વર્ષમાં લયંકર અગ્નિસ્ફોટ થયો; જેના પરિણામે સંખ્યાબંધ કુટુંબો ઘરબાર વિનાના થઈ પડ્યા; ગઈકાલના લક્ષાધિપતિઓ ઘડી બે ઘડીમાં પહેરેલા કપડાંના માલીક જેવા બની ગયા; અને મીલકતનું તો ન માપી શકાય તેવું નુકશાન થયું. તે પ્રસંગે મુંબઈની બુદ્ધી બુદ્ધી સંસ્થાઓએ વ્યવસ્થાપૂર્વક રાહતકેંદ્રો ખોલી, કોમી લેદલાવ ભૂલી જૈન સમાજના જૌરવમાં વધારો કર્યો હતો; મુંબઈની જનતાએ પણ દ્રવ્યનો વરસાદ વરસાવ્યો હતો; ગતવર્ષમાં તાલધ્વજ ગિરિમાં વિદ્યાર્થીગૃહનું ઉદ્ઘાટન હબહબાપૂર્વક રા. મોહનલાલ તારાચંદના પ્રમુખપદે થયું હતું; મંડાળી કૃષ્ણકુમારસિંહજી પણ પધાર્યા હતા; મુંબઈમાં કન્યા છાત્રાલયનું ઉદ્ઘાટન થવાની શરૂઆત થઈ છે; લગભગ લાખ રૂપીઆ ઉપરાંત ફંડ થયેલ છે; બીકાનેરમાં આ. શ્રી વલ્લભસૂરિજીના નેતૃત્વ નીચે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનાં અનેક પ્રભાવિક કાર્યો થયાં હતાં; તેમની જન્મ જયંતી પણ ઉજવાઈ હતી; આં શ્રી વલ્લભસૂરિજીના જીવનપ્રસંગોનો ૧ લો વિભાગ પુસ્તકાકારે બહાર પડી ચૂક્યો છે; ગતવર્ષમાં શેઠ ભોગીલાલ મગનલાલ મીલવાળાને મુખ્ય દિવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈ પટ્ટણીના અધ્યક્ષપણા નીચે શ્રી જૈન આત્માનંદ સભામાં માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો; તેઓએ જનસમાજના ઉદ્ધાર માટે પોતાની, મીલમાં દવાખાનું, પ્રસૂતિગૃહ વિગેરે કાર્યો કરેલ છે. તેમ જ કલકત્તાના ભૂખમરા અને મરણની કરુણકથા સાંભળી બાર હજારની રકમ આપી ફંડની શરૂઆત કરી હતી; તે પ્રસંગે મે. દિવાન સાહેબે તથા રા. વલ્લભદાસભાઈએ યથોચિત વિવેચન કર્યાં હતાં અને મે. દિવાન સાહેબને હાથે રૂપાનાં કાસ્કેટ સાથે માનપત્ર સમર્પણ થયું હતું; ત્યાર પછી બીજી વખત જ્યારે તેઓએ

નિવૃત્તિપરાયણતા સ્વીકારી પોતાના પુત્ર રમણિકલાલભાઈને પોતાની જગ્યાએ મીલમેનેજર તરીકે નીમ્યા ત્યારે જાહેર મેળાવડો મહાલક્ષ્મી મીલના યોગાનમાં થયો હતો અને જાહેરમાં પોતાનો ઔદ્યોગિક વારસો સ્વપુત્રને સોંપ્યો હતો; એમણે ખુશાલી નિમિત્તે ચાર હજારની રકમ સભાને આપી છે. અને પિતા-પુત્ર બન્ને આ સભાના પેટ્રન થયા છે; ગત વર્ષમાં મંડાળીજીના પત્ની કસ્તુરબાનું ખેદજનક અવસાન જલમાં થયું છે; તેમને માટે પંચોતેર લાખનું ફંડ સમારકનિધિ તરીકે થવાનું છે; જેનો ઉપયોગ ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં સ્ત્રીઓ માટે આધારગૃહો વગેરે ઉત્પન્ન કરવામાં થશે તેમ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. શ્રી તાલધ્વજગિરિ જીજ્ઞાસુદ્ધારનું લઘ્ય કાર્ય તથા આવનઃજિનાલયનું મંદિર કરવાનો નિર્ણય થયો છે; આ સંબંધમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલ મગનલાલના પ્રમુખપણા નીચે વહોરા શ્રી આંતિલાલ અમરચંદ દેખરેખપૂર્વક સારો રસ લઈ રહ્યા છે.

દિલ્હી—

પં. મંડાળી સુમતિવિજયજી, તપસ્વી મુંડા શ્રી વિવેકવિજયજી, યોગનિષ્ઠ મુંડા શ્રી શાંતિસૂરિજી, વિદ્વાન મુંડા શ્રી દેવચંદ્રજી વગેરે મુનિરાજે ગતવર્ષમાં સ્વર્ગવાસી થયા છે; આ સભાના માનનીય સેક્રેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદ કે જેમણે ચોત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી સેક્રેટરી તરીકે સેવા બજાવી હતી તેમ જ આ સભાના માનવંતા પેટ્રન બાબુ સાહેબ બહાદુરસિંહજી સિંઘી અને માનવંતા લાઈફ મેમ્બરો જેઓનો સ્વર્ગવાસ થયો છે તેની નોંધ માસિકમાં લેવાય છે.

લેખદર્શન—

ગત વર્ષમાં કુલ ૮૮ મુખ્ય વિષયના ગદ્ય-પદ્ય લેખો આપવામાં આવ્યા છે; તેમાં ૩૦

પદ્ય, ૧ અપદ્યાગદ્ય અને ૨ સંસ્કૃત મળી કુલ ૩૩ પદ્ય લેખો અને ૫૫ ગદ્ય લેખોનો સમાવેશ થાય છે, સંસ્કૃતમાં આં શ્રી વલ્લભસૂરિ-
છત્રુ સ્તુત્યષ્ટક શ્રી સાહિત્યસૂરિનું છે

કવિ નહાનાલાલની શૈલીવાળું ‘ચિત્ર પટનું’ અપદ્યાગદ્ય કાવ્ય શ્રી હેમેન્દ્રસાગરછત્રુ છે, પદ્ય લેખોમાં પ્રતિમા વગેરે નવ કાવ્યો શ્રી હેમેન્દ્રસાગરછત્રુ છે, શ્રી નેમનાથ સ્તવન, મહાવીર સ્તવન અને શુરુ શ્રી વલ્લભસૂરિ કાવ્યો અનુક્રમે સું દક્ષવિજયછં, યથોલદ્રવિજ-
યછં અને વિનયવિજયછત્રુ છે, ‘મણુ લજન’ કાવ્ય સુચશત્રુ, ‘દીવાળી સ્તવન’ સું લક્ષ્મી-
સાગરછત્રુ, ‘લજનપદ’ સ્વ પ્રં કાંતિવિજ-
યછ મહાગજનું અને ‘ખરેખરો વાક કોનો છે’ કાવ્ય આં શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિછત્રુ છે, તદુપરાત ‘મગલદીપક’ સઘવી કેશવલાલ નાગછત્રુ, વિજયવલ્લભસૂરિ કાવ્ય રા ગવેરચ દ છગનલાલનું, જ્ઞાનની જ્યોતિ પ્રકટાવો રા સુસુદ્રુવું, મગલસ્તુતિ સંસ્કૃત સં શ્રાહક તરીકે આત્મવલ્લભનું, તથા ધાર્મિક અધ્યાપક શ્રી રેવાશ કરલાઈ કવિના સિદ્ધ, મયૂર અને પૃથ્વીને સંબોધનવાળા ત્રણ કાવ્યો તથા નિવા પાજલિ વગેરે પાંચ કાવ્યો છે રા અમરચ દ માવછના ‘આત્માનંદ પ્રકાશ’ વગેરે ત્રણ કાવ્યો છે, આ તમામ કાવ્યો કવિસૃષ્ટિમાં અનેક અંશે નૂતનતા અર્પી રહ્યા છે તેમ જ સિદ્ધ સિદ્ધ રીતે આત્મજાગૃતિ આપી આત્મા વિવિધ સાધનોવડે વૈરાગ્યાદિમાં પ્રગતિ કરી શકે તેની પ્રેરણા (acceleration) આપી રહ્યા છે, ગદ્ય લેખોમાં આં શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિના ‘સાચો પ્રકાશ’ વગેરે તેર લેખો તત્ત્વજ્ઞાનના મથનમાંથી વિદ્વત્તાપૂર્ણ ઉદ્ભવેલા છે સું ન્યાયવિજયછત્રુ ‘સાચા સુખનો અર્થ’ લેખ વિદ્વત્તાભરેલો છે, ડૉ. ભગવાનદાસનો ‘સિદ્ધ સ્તોત્ર’ના બે લેખો સ્વોપજ છે, અને અન્ય

અને સ્વદર્શનનો તેમનો તાત્ત્વિક અભ્યાસ સૂચવે છે, રા અમરચ દ માવછના ધર્મ વગેરે છ લેખો વાચકોની આત્મિક લાગણી-
ઓને જલ્દી સ્પર્શ કરે છે, જૈનેતર વિદ્વાન રા હુગરશી ધરમશી સં પટે ‘જૈન મુનિઓ ગુજ-
રાતી સાહિત્યના આદ્ય દ્રષ્ટા છે’ એ લેખદ્વારા ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિ (historical view) થી મિદ્ધ કર્યું છે, સવિજ્ઞપાલિક સું પુણ્ય-
વિજયછત્રુ જૈન દ્રષ્ટિની મહત્તાના આઠ લેખો સુદર લાપામાં વિદ્વત્તાપૂર્વક રજૂ કર્યા છે, રા જીવરાજલાઈ દોશી જેમનું વાચન ઊંડુ અને ગલસ્પર્શી છે તેમણે પરમાત્મતત્ત્વ વગેરે ચાર લેખોની સામગ્રી વિદ્વદ્ભોગ્ય વાચન માટે રજૂ કરી છે, રા ન્યાયચ દ લક્ષ્મીચ દે જીવન-
વિકાસ વગેરે લેખો વિવરણાત્મક (critical) સરલ લાપામાં લખેલ છે જે સમાજની ઉન્નતિ માટેના સૂચક છે, સું હેમેન્દ્રસાગરછત્રુ ‘મહા-
રાજા વિક્રમાદિત્ય’ વગેરે બે લેખો ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ વિક્રમરાજાના જૈન તરીકેના અસ્તિત્વને સિદ્ધ કરે છે, રા મોહનલાલ ચોકમીના ‘સમય મા પચાયે’ વગેરે લેખો કથાનુયોગની સરલ તાથી લખાયા છે, સું લક્ષ્મીભાગરજી ક્ષમાના ભહાર વગેરે લેખો જૈન દર્શનનું ઉપયોગી તત્ત્વ પૂરું પાડે છે ‘પ્રસન્નતાનો’ લેખ રા અભ્યાસીનો છે, ઉપરાત વર્તમાન સમાચારના નવ લેખો, સન્માન સમારભનો લેખ અને નૂતનવર્ષનું મગલમય વિધાનનો લેખ સલા તરફથી આપવામાં આવ્યા છે, આ તમામ લેખોનું અતિશયોક્તિભરેલું વિવેચન નહિ કરતા તે તે લેખોના વાચનનું પરિણામ વાચ-
કોના પારિણામિક આદિ લાવો (states of affairs) ને સમર્પણ કરીએ છીએ તેમ જ તેવા સુદર લેખો આવવાથી સમાજના સુદર અભિ પ્રાયો પડેલા છે તે આત્મદનો વિષય છે.

અભિલાષા

નવીન વર્ષમાં શુદ્ધ દેવશુરુધર્મની શ્રદ્ધા-પૂર્વક આધ્યાત્મિક જીવનગળની પ્રગતિ થાય તેવી સુંદર શૈલીથી લેખો આપવા ઇચ્છા રાખેલી છે; આ અને આગામી જન્મો માટે શુભ સંસ્કારો સમૃદ્ધ કરવા શ્રવણ મનન અને નિદિધ્યાસનની જરૂર છે અને તે શાસ્ત્રાનુસારી લેખો દ્વારા સિદ્ધ થઈ શકે છે; ઉપરોક્ત હેતુને સિદ્ધ કરનાર લેખો માટેની અમારી લાવનાની સફળતા સાક્ષર લેખકો ઉપર નિર્ભર છે; પ્રસ્તુત પત્ર સાથે સહાનુભૂતિ ધરાવનાર પૂજ્ય મુનિશ્રી-ઓનો તેમ જ અન્ય સાક્ષર ગૃહસ્થ લેખકોનો આભાર માનીએ છીએ અને નવીન વર્ષમાં અમારી લાવનાને સવિશેષ વેગ મળે તેવી રીતે સહાયભૂત થવા અન્ય સાક્ષર લેખકોને નિમંત્રીએ છીએ; ગતવર્ષમાં સીરીઝના અંથ તરીકે શ્રી આદિનાથચરિત્ર લાષાંતર બહાર પડી ચૂક્યું છે; છપાતા ગુજરાતી અંથોમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જીવનચરિત્ર, સુમતિનાથ પ્રભુનું જીવનચરિત્ર; કથારત્નકોશ, લગવાન મહાવીરની મહાદેવીઓ અને સંઘપતિચરિત્ર-વગેરે છે; સંસ્કૃત અંથોમાં બૃહત્કલ્પસૂત્ર લાગ છઠ્ઠો, પ્રાકૃત વ્યાકરણ દુલ્લિકા અને ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર પર્વ ૨-૬ સુધીના છે; ખાસ કરીને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત અંથોની પ્રસિદ્ધિ માટે સ્વં પૂં પ્રં શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન મું પુણ્યવિજયજીનો અપૂર્વ પ્રયત્ન અને કિંમતી ફાળો છે, હજી પણ અપૂર્વ પ્રાચીન સાહિત્યનું સંશોધન અને પ્રકાશન શરૂ છે તેથી સભા તેમની અતિ ઋણી છે. ભેટના અંથનો ગતવર્ષ માટેના સમ્યક્ત્વ-સ્વરૂપ વગેરે ચાર મુકરર કરેલ છે; અમારી અપૂર્ણતા પણ અમારા ખ્યાલ બહાર નથી; મનુષ્ય માત્ર ઉત્થાન અને પતનથી જ પ્રગતિ કરી શકે છે તેમ અમે પણ કુદરતના નિયમથી

અલગ નથી તેનું અમેને લાન છે; અમારું વર્ષો થયાં રચનાત્મક (Constructive) કાર્યમય જીવન ચાલુ રહેલું છે અને રહેશે.

ઉપસંહાર-આર્થના

કવિસમ્રાટ શ્રી રવીંદ્રનાથ ટાગોરે પોતાના એક લેખમાં કહ્યું છે કે ‘ આપણે અનંતના સંતાન છીએ એટલે લાંબા વખત સુધી આપણી આધ્યાત્મિક દુર્ગળતા રહે છે; ડગલે ને પગલે આપણને દુઃખ પડે છે; કષ્ટ વેઠવાં પડે છે; આપણું પતન થાય છે પણ એ જ આપણું સૌભાગ્ય છે; એ જ આપણું ચિરજીવનનું લક્ષણ છે; એ જ આપણને કહે છે કે હજી આપણી બુદ્ધિ અને વિકાસનો અંત આવી ગયો નથી. ’ આ નિવેદન સાથે શ્રી ઉમાસ્વાતિ વાચકના શ્રી વર્ધમાનસ્વામી પરત્વેના-‘ ભાવિતમાવો મવેશ્વનેકેષુ ’-અનેક જન્મોમાં જેમના આત્માનો વિકાસક્રમ (Law of evolution) સધાયો હતો-ઉદ્ગારોનું સામ્ય સમજાશે ત્યારે દરેક વ્યક્તિનું ધાર્મિક જીવન યોગના અસંખ્ય પ્રકારોની જેમ અસંખ્ય ભેદોવાળું જણાશે; પ્રાણીઓની ઇચ્છાઓ અનંતી છે. પણ તે સર્વ ઇચ્છાઓને ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષરૂપ ચાર વર્ગોમાં કેન્દ્રિત કરવામાં આવેલી છે. પરંતુ તેમાં ધર્મવડે અર્થ અને કામ અવાંતર મળે છે જ્યારે મુક્તિરૂપ સાધ્ય અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે; તેમાં પણ શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિના ધર્મગિંદુનાં કથન મુજબ વિચારધર્મ અને અનુષ્ઠાનધર્મથી આગળ વધી સ્વરૂપ (આત્મ પરિણતિ) ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે જ મુક્તિ નજીક આવે છે; પાંચે કારણોમાં ખાસ કરીને નિગોદથી મનુષ્યજીવન પર્યંત ભવિતવ્યતાની મુખ્યતા હોય છે. અને મનુષ્યજીવનમાં માર્ગાનુસારીપણું પ્રાપ્ત કર્યા પછી ઉદ્યમની મુખ્યતા હોય છે; અકામનિર્જરામાં આત્માને દુઃખ સહનશક્તિરૂપ આત્મવીર્યથી ગોણપણે પ્રગતિ કરવાની હોય છે; રાગ દ્વેષ, મુખ દુઃખ,

ઉત્થાન, પતન વગેરે દ્વંદ્વોથી ભરેલી આ સૃષ્ટિમાં જૈન દર્શનને અનેકાતવાદ અનેક નિરાશાવાદની વચ્ચે આશાવાદ પૂરે છે અને આધ્યાત્મિક ગૂંચવણો (complications) નો ન્યોતિ સ્તંભ (light house) બને છે, તાત્ત્વિક શ્રદ્ધા એ બીજાના ચક્રનો ઉદય છે—સમ્યક્ત્વ છે—અત રાત્મપણું છે, એ અવશ્ય પૂર્ણિમાના ચક્રરૂપ કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવશે જ આ સમ્યક્ત્વનો જો મનુષ્યજન્મમાં ઉદ્ભવ થાય તો તે સકારો દૃઢ થતા અન્ય જન્મમાં શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય યોગશાસ્ત્રમાં કહે છે તેમ આત્મૈવ દર્શનજ્ઞાન-ચારિત્રાણ્યથવાયતૈ—આત્મા એ જ દર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ બની જાય છે અને ભેદભાવ નષ્ટ થાય છે, એ પ્રયત્ન કરનાર ક્રમે ક્રમે જન્મ મૃત્યુ પર્યાયો ઉપર કાબૂ મેળવતો જાય છે, આ બાબતના અનુસંધાનમાં બાબુ ક્ષિતિમોહનસેનના વાક્યો વિચારવા ઠીક થઈ પડશે, “અનત-પદનો યાત્રાળુ મારે ત્યાં મહેમાન થઈને આવ્યો છે, તેની આગળ મગલ વસ્તુઓથી ભરેલો થાળ ધરું ? મારા ઘરના આગણીની કદર થઈ છે અને મારો રસ્તો ફૂલોથી આશ્ચર્યકારક થયો છે, જન્મ અને મરણવાળા સંસારમાં તમે તમારો પગ મૂક્યો છે, તમારી હું શી સેવા કરું ? માર્ગ સુસાફર અને ઘર એક જ બની

ગયા છે અને ભેદભાવ નષ્ટ થયો છે”—આત્મા અને તેના ગુણોની એકતારૂપ અથવા આત્મા અને પરમાત્માની એકતારૂપ, ‘જિનવરપૂજા રે તે નિજ પૂજના રે’ એ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રના કવનનું સમસંગ સ્મરણ કરી શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ નિવેદન કરેલા અસંખ્ય શુભ યોગો-માથી ગમે તે યોગદ્વારા પ્રસ્તુત પત્રના વાચકોના આત્માઓ પરમાત્મસ્વરૂપ મેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરી આત્માનો અભૂતપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કરે એવી ઇચ્છા સાથે બાહ્ય જગતમાં પ્રકટી ગ્હેલ યુદ્ધ દાવાનલ-નરમેધ યજ્ઞ પ્રસ્તુત વર્ષમાં જ શાંત થઈ જાય, સંસારના ઝેર વેર દોષો નિર્મૂલ બને તેવા આદોલનોમાં (environments) સમગ્ર વિશ્વ પ્રેરાય મં ગાધીજીના નેતૃત્વ નીચે હિંદુસ્તાનને સંપૂર્ણ સ્વરાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય અને સર્વત્ર શાંતિની પ્રતિષ્ઠા થાય તેમ શ્રી જૈનશાસનના અધિષ્ઠાયક દેવપ્રતિ નૂતન વર્ષના પ્રારભમાં પ્રાર્થના કરી શ્રી બૃહસ્પતિની મંગલમય ત્રિપદી સાદર કરી વિરમીએ છીએ.

શ્રીરાજાવિપાના શાંતિર્ભવતુ ॥

શ્રીપૌરમુખ્યાણા શાંતિર્ભવતુ ॥

શ્રીબ્રહ્મલોકસ્ય શાંતિર્ભવતુ ॥

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિઃ

સાધુ મહારાજ, વિદ્વાનો તથા પુસ્તકાલયો માટે રૂ. ૦-૧૦-૦ પોસ્ટેજ

મોકલવાથી નીચે મુજબ પુસ્તકો ભેટ મળશે

યોગપ્રદીપ, બૃહદ્ધારણ્યાયત્ર, પ્રાકૃત લક્ષણમ્,
સુદર્શનચક્રિતપ્રત્યુત્તરમ્, વીરધર્મ પટ્ટાવલી.

લખો :—

શ્રી ગુજરાતી જૈન સ્વેતામ્બર તપાગચ્છ સંઘ.

નં ૯૬, કેનીંગ સ્ટ્રીટ, કેલકત્તા.

“ પ્રમાદમીમાંસા ”

લેખક : આ૦ શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી મહારાજ.

શ્રી ગૌતમસ્વામી અષ્ટાપદ જઈ આવ્યા પછી પ્રભુશ્રીએ કહ્યું કે—

‘ સમયં ગોચમ મા પમાયણ । ’

ત્રિવિધ તાપથી દુઃખી સંસારવાસી જીવોને પ્રભુશ્રી પોતાના પ્રવચનમાં પ્રમાદથી સાવધ રહેવાને વારંવાર ઉપદેશો છે. સંસારવાસી જીવોને અનંતા દેહ ધારણ કરાવી અસહ્ય અનંતું દુઃખ આપનાર પ્રમાદ જ છે, છતાં સન્નતિય અન્ય આત્માઓ ઉપર પોતાને દુઃખી કરવાનો આરોપ મૂકીને પોતાના શત્રુ તરીકે લેખવા તે એક અજ્ઞાનતાથી પ્રભુનાં વચનનો અનાદર કરવા જેવું છે; કારણ કે પ્રભુશ્રીએ બાર વર્ષ સુધી અપ્રમત્ત રહીને કેવળશ્રી મેળવી દુઃખોનો અંત લાવ્યા પછી સ્વાનુભવથી જ જગતવાસી જીવોને જણાવ્યું છે કે—હરંત, દુઃખદાયી તમારો અંગત શત્રુ પ્રમાદ જ છે માટે તેને એક સમય પણ અવકાશ આપશો નહીં.

શાસ્ત્રોમાં મદ્ય, કષાય, વિષય, વિકથા અને નિદ્રા આદિ અનેક પ્રકારના સંકેતોથી પ્રમાદને ઓળખાવ્યો છે, છતાં અનાદિકાળના અભ્યાસને લઈને માનવજાતિ સંપૂર્ણપણે સાચી રીતે ઓળખી શકતી નથી. કેટલાક તો કેવળ નિદ્રાને જ પ્રમાદ તરીકે ઓળખે છે. જો કે નિદ્રામાં પ્રમાદનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ આવી જાય છે તો પણ જનતા જે નિદ્રાને ઉદ્દેશીને પ્રમાદ તરીકે ઓળખે છે તે નિદ્રાનું અપૂર્ણ સ્વરૂપ હોવાથી પ્રમાદ સાચી રીતે ઓળખાતો નથી. માનવજાત સમજી શકે તેવી પ્રમાદની સાદી વ્યાખ્યા ભૂલ

થાય છે અર્થાત્ પ્રમાદ એટલે ભૂલ. જે ભૂલે છે તે પ્રમાદી કહેવાય છે. સંસારમાં જે જીવો આ લોક અને પરલોક સંબંધી દુઃખ વેડી રહ્યા છે અને આપત્તિ-વિપત્તિ ભોગવી રહ્યા છે તે બધુંય ભૂલનું જ પરિણામ છે. ચિંતા, શોક, આધિ-વ્યાધિ, દરિદ્રતા, કલેશ, જન્મ, જરા, મરણ વિગેરે જે કાંઈ જીવો અનુભવે છે તેનું મુખ્ય કારણ પોતાની ભૂલ જ છે. જ્યારે માનવી કોઈપણ પ્રકારના લાલને ઉદ્દેશીને કાંઈપણ પ્રવૃત્તિ કરે છે અને નિષ્કૂળતા મેળવે છે ત્યારે કહેનાર કહે છે કે—તમે ભૂલ્યા. આમ નહીં પણ આમ કર્યું હોત તો તમને ધાર્યો લાભ મળત. કોઈ મેડા પર જવા દાદર ચઢતાં હેઠો પડે તો કહેશે કે તમે પગથિયું ભૂલ્યા; કોઈ ગામ જવા નિકળે અને દિશા બદલાતાં કોઈ મુસાફરને ગામનું અંતર પૂછે તો કહેશે કે તમે માર્ગ ભૂલ્યા; વેપાર કરતાં ખોટ આવી તો વેપાર કરતાં ભૂલ્યા; કોઈને પૈસા આપતાં વધારે આપી દીધા તો ગણતાં ભૂલ્યા; કોઈને ગાળ દીધી ને તમારો ખાધો તો ભૂલ્યા. આવી ભૂલોને કેટલાક પ્રમાદ થયો એમ પણ કહે છે. આ પ્રમાણે બાહ્ય વ્યવહારમાં જ્યાં જ્યાં આપત્તિ-વિપત્તિ અથવા તો પ્રતિકૂળતા અનુભવવાના પ્રસંગો ઉપસ્થિત જાય છે ત્યાં ભૂલ-પ્રમાદને કારણ બતાવવામાં આવે છે; પણ જ્યાં સુખ-સંપત્તિ અને અનુકૂળતા અનુભવાય છે ત્યાં ભૂલ કહેવાતી નથી.

જેમ કૃત્રિમ જીવનની બાધક અને ઘાતક

પ્રવૃત્તિ તથા માન્યતાઓ ભૂલ-પ્રમાદ તરીકે ઓળખાય છે તેમ નૈસર્ગિક જીવનની પણ ધાતક અને પ્રાધિક પ્રવૃત્તિઓ તથા માન્યતાઓને સર્વજ્ઞના સિદ્ધાન્તમા પ્રમાદ તરીકે ઓળખાવી છે, અને તે અનાદિકાળની જીવની એક પ્રકારની ભૂલ છે, તેનું મૂળ કારણ મિથ્યાજ્ઞાન-મિથ્યાત્વ છે મધ-વિષય આદિ પ્રમાદના સંહાયક-ઉત્પાદક-પ્રવર્તક છે, જીવ ભૂલતો આવ્યો છે તેની ભૂલના પોષક છે માનવામા અને વર્તવામા જે નિરતર ભૂલ કરે છે તેને દુનિયા મૂઢ કહે છે. તેમ માનવામા અને વર્તવામા અનાદિ કાળથી ભૂલ કરનાર જીવો સર્વજ્ઞની દૃષ્ટિમા મિથ્યાદૃષ્ટિ-અજ્ઞાની તરીકે ઓળખાયા છે અને તેઓ નિરતર નૈસર્ગિક જીવન સુખ, આનંદ વિગેરે પોતાની સાચી સપત્તિ ખોઈ રહ્યા છે તેમજ અનેક પ્રકારની આપત્તિ-વિપત્તિ તથા દુઃખોને સહન કરી રહ્યા છે

પીતળને સોનું માની ઘરેણા ઘડાવનારને જાણ પુરુષો ભૂલવાનું બતાવે છે તેમ દુખને સુખ માની તેને મેળવવા પ્રયાસ કરનારની જ્ઞાની પુરુષો ભૂલ જ કાઢે છે અર્થાત્ પોતાના સંકેતોમા પ્રમાદી કહે છે પોતાના ધર્મોને છોડી દઈને જડના ધર્મોનો આદર કરનાર મોટી ભૂલ કરે છે જડના ધર્મને આનંદ તથા સુખ સ્વરૂપ માનવા તે સૌથી મોટી ભૂલ-પ્રમાદ કહેવાય જે પ્રમાદી છે તેના આત્મા ઉપર શબ્દાદિ જડના ધર્મોની ઘણી જ અસર થયા કરે છે, કારણ કે તેની માન્યતા જ ભૂલભરેલી છે આખ તથા કાનના વિષયમા આસક્ત પ્રમાદી આનંદ અને સુખ મેળવવા આત્મશુભધાતક પ્રવૃત્તિમા અન્ય અણુજાણને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ બતાવી પ્રેરનાર મહાપ્રમાદી છે અને તે સોમલને સાકર માની તેનાથી મધુર મિષ્ટાન્ન બને છે એમ બીજાને સમજતી મિષ્ટાન્ન બનાવવા પ્રેરણા કરનાર જેટલી ભૂલ કરે છે તેના કરતા

અનંતગણી ભૂલ કરે છે કારણ કે સોમલને સાકર માની ઉપયોગ કરનાર કરાવનાર બને માત્ર દેહને છોડે છે, ત્યારે જડ ધર્મમા આનંદ માનનાર મનાવનાર જ્ઞાનદર્શનાદિ પોતાની સાચી સપત્તિ ખોઈને અનંતા જન્મ-મરણ કરે છે

જ્યાં પ્રમાદ છે ત્યાં ધર્મ નથી અને જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં પ્રમાદ નથી જે આત્મા પોતાને ભૂલે છે તે પ્રમાદી કહેવાય છે અને જે ઓળખે છે તે અપ્રમાદી કહેવાય છે. અને તે જ ધર્મી કહેવાય છે, કારણ કે અપ્રમત્ત દશામા વાસ્તવિક ધર્મ છે અદ્વૈત જીવોએ માની લીધેલા સુખ-આનંદ પોતાને ભૂલ્યા સિવાય મળી શકતા નથી, કારણ કે પૌંદ્રગલિક સુખ-આનંદ ભૂલનું પરિણામ છે, અને એટલા માટે જ અતમા આપત્તિ-વિપત્તિના રૂપમા પરિણત થઈ જાય છે, જેને લઈને જીવો જન્મ-મરણના દુઃખો ભોગવે છે ઇંદ્રિયો સાથે અનુકૂળ પુંદ્રગલોના સંયોગમા સુખ માનવું અને પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં દુઃખ માનવું અર્થાત્ ઇંદ્રિય અને પદાર્થ બંને જડના સંયોગ-વિયોગમા સુખ-દુઃખની શ્રદ્ધા રાખવી તે પ્રમાદ-ભૂલ નહીં તો બીજું શું હોઈ શકે? આવી ભૂલો કરનાર આત્મા પોતાના સમ્યગ્દર્શનાદિ શુભોનો વિકાસ કરી શકતો નથી

પુન્ય કર્મ કે જે શુભ આશ્રવ કહેવાય છે તેને પૌંદ્રગલિક સુખની દૃષ્ટિથી ઉપાદેય માનનાર બહુ જ ભૂલે છે, કારણ કે જ્યાં સુધી જડ વસ્તુમા ઉપાદેય બુદ્ધિ છે ત્યાં સુધી ચૈતન્ય ધર્મમા હેય બુદ્ધિ રહેવાની જ જડના ધર્મોના અત્યંત આદર તે જ કરે છે કે જે પોતાના ધર્મને ભૂલે છે જે પોતાને ભૂલે છે તે દરેક પ્રવૃત્તિમા ભૂલવાનો જ આવી મોટી ભૂલ કરનાર મહાપ્રમાદી જ્ઞાનીની પક્ષિમા ભળી શકતો નથી વીતરાગના વચનોથી જેટલું વિરુદ્ધ માનવું અને વર્તવું છે તેટલું ભૂલભરેલું છે જે પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ વિષયના પોષક હોઈને

મનગમતાં હોય તો પણ પ્રભુની આજ્ઞાના વિરોધી હોવાથી પ્રમાદનું કૃણ આપનારા છે. જ્ઞાની ભૂલે નહીં. ભૂલવું તે અજ્ઞાનનું પરિણામ છે, માટે જ્ઞાનીના વચન તથા વિચારોથી દરેક આત્માને સાચો લાલ જ મળે છે; પણ વૈર-વિરોધ, શોક, સંતાપ, અશાંતિ અને કલેશ કે જે પ્રમાદના અંગ ગણાય છે તેમાંનું કશુંયે હોતું નથી. જેથી કરી આત્મિક ગુણની હાનિ ન થતાં વિકાસ જ થાય છે. પ્રભુનો માર્ગ છોડી પોતાની મતિથી આલનાર ભૂલ્યા સિવાય રહેતો નથી છતાં તે માનની શિખવાણીથી માને છે કે હું ભૂલતો જ નથી. આવી ભૂલ કરનાર અણબાણ મુમુક્ષુને પણ આ પ્રભુનો માર્ગ છે એમ સમજાવી પોતાની ભૂલના માર્ગ તરફ દોરે છે; કારણ કે તે મિથ્યાજ્ઞાનને લઈને પ્રમાદ સ્વરૂપ માન-મોટાઈ તથા ક્ષુદ્ર વાસનાનો કામી હોય છે કે જેને અણબાણ મુમુક્ષુઓ પાસેથી મેળવી શકે છે. પ્રભુના માર્ગમાં વિચરનાર અપ્રમાદીને આનંદનો ટોટો નથી અને સુખની ઉણપ નથી. અક્ષય-અખૂટ સુખ, આનંદ તથા જીવનના લંડાર-ની ચાવી તેમની પાસે જ હોય છે. પોતે અપ્રમાદી-ભૂલ મુક્ત હોવાથી ક્ષણવિનશ્વર સુખ તથા આનંદથી ઠગાતા નથી તેમજ પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં સારા નરસાની લાવના ભુંસાઈ જવાથી સંકલ્પ-વિકલ્પરૂપ માનસિક અથડામણથી મુક્ત હોય છે.

લાવથી સૂતેલો જે કાંઈ કરે છે તે પણ બધુંયે ભૂલભરેલું જ હોય છે; કારણ કે લાવ નિદ્રાવાળો અણબાણ જ હોય છે એટલે સાચું ન જાણવાથી બધીયે પ્રવૃત્તિમાં ભૂલે છે. નિદ્રા એટલે ભૂલવું-પ્રમાદ, જેમ દ્રવ્યથી સૂતેલાને કાંઈ લાન હોતું નથી તેમ લાવથી સૂતેલો વસ્તુને સાચી રીતે જોઈ શકતો નથી. જે વસ્તુ જેવી હોય તેનાથી અવળી રીતે જાણે છે, એટલે સત્માં અસત્ અને અસત્માં સત્નો આરોપ કરે છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં અછતા સુખનો

આરોપ કરે છે અને પૌદ્ગલિક વસ્તુઓના ત્યાગ સ્વરૂપ આત્મિક સુખમાં દુઃખનો આરોપ કરે છે. જેમકે-વિષયમાં સુખ માને છે અને બ્રહ્મચર્યમાં દુઃખ માને છે, આવી રીતે વસ્તુને જાણવામાં અને માનવામાં લાવ નિદ્રાવાળો ભૂલે છે. જીવ અનાદિ કાળથી લાવ નિદ્રામાં પડેલો હોવાથી ભૂલમાં જ છે, તે જાગૃતિમાં આવ્યા સિવાય પોતાની ભૂલ સુધારી શકતો નથી. જાગૃતિ, અપ્રમત્તદશા, ભૂલ સુધારવી ત્રણે એક જ આત્મ સ્વરૂપને જોઈ આવનારા સંકેતો છે. સંસારમાં આત્માઓ અનેક વિકૃતિ સ્વરૂપવાળા જાણાય છે તે બધુંયે લાવ નિદ્રાનું પરિણામ છે. જાગ્યા સિવાય આત્માને શોધવાની પ્રતિજ્ઞા લઈને નિકળેલા ઘણા જીવો માર્ગ ભૂલીને જડ જગતમાં ભટકી રહ્યા છે અને આત્મસ્વરૂપની દિશાથી વિમુખ થઈ રહ્યા છે; કારણ કે અનાદિકાળની ભૂલ સુધારી નિરંતરના માર્ગની દિશા બદલ્યા સિવાય આત્માને મળી શકાતું નથી. અને જ્ઞાન-ચક્ષુ ઉઘાડી જોયા સિવાય આત્મા જોઈ શકાતો નથી. જે જીવો અનાદિ કાળથી જાણેલા, માનેલા અને ચાલેલા માર્ગને જ સાચો માની અભ્યાસની પ્રયત્નતાથી છોડી શકતા નથી તેમને આત્મદર્શન થવાં હર્લિલ છે. જેમ ઊંઘતો દરિદ્રી માણસ સ્વપ્નમાં રાજ્ય મેળવી પોતાને સુખ સંપત્તિવાળો માને છે અને એક શાસન-કર્તા તરીકે પોતાને લેખે છે પણ પરિણામે તેમાંનું કશુંયે હોતું નથી તેમ સાચી સંપત્તિનો કંગાળ લાવ નિદ્રામાં સૂતેલો બહારથી દેખાવમાં બધુંયે છોડી દઈને આડકતરી રીતે રૂપાંતરથી છોડેલી વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરીને પોતાને ભલે ઉચ્ચ ગુણસ્થાનોમાં માને તેથી કાંઈ વિકાસીની પંક્તિમાં લખી શકતો નથી; કારણ કે જાગ્યા સિવાય-ભૂલ સુધાર્યા સિવાય અનાદિકાળથી ચાલેલા માર્ગની દિશા બદલાતી નથી અને તે વગર તો બધુંયે નકામું છે.

સમ્યગ્દર્શન વિષે પ્રકીર્ણ જ્ઞેય

લેખક—મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી (સવિજ્ઞ પાંડિત)

જ્ઞાન ચેતનાનો નિર્ચુકિત અર્થ—
સમ્યગ્દર્શનમા જે જ્ઞાન ચેતનાનો સફલાવ માન્યો છે, તે જ્ઞાન ચેતનાનો નિર્ચુકિત અર્થ આ પ્રમાણે છે—‘ જ્ઞાનં ચેત્યત્તે જનયા ’ અર્વાત્ જ્ઞાન-શુદ્ધાત્મા જે ચેતના દ્વારા જાણી શકાય તેને ‘ જ્ઞાન ચેતના ’ કહે છે. જ્ઞાન ચેતનાની શુદ્ધ આત્મામા પ્રવૃત્તિ હોય છે અથવા આત્મ-સ્વરૂપની ઉપલબ્ધિરૂપ સમ્યગ્જ્ઞાનને જ્ઞાન-ચેતના કહે છે.

સમ્યગ્દર્શિમાં પ્રવાહરૂપે લબ્ધિરૂપ જ્ઞાન ચેતના—યદપિ ત્રણ પ્રકારના સમ્યક્ત્વમા ક્ષાયિક સમ્યગ્દર્શિ, અથવા ઉપશમ સમ્યગ્દર્શિની જ્ઞાન ચેતનામા તરતમ લાવની સ લાવના નથી, કિન્તુ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વને દેશધાતિ પ્રકૃતિના ઉદયને લીધે ચલમલ આદિ દોષ ઉત્પન્ન થતા હોવાથી જ્ઞાન ચેતનામા તરતમલાવ હોય છે, તથાપિ જ્ઞાન ચેતનાની ધારા અને પ્રવાહમા ખાધા થતી નથી, કારણ કે ત્યાસુધી સમ્યક્ત્વ રહે છે ત્યાસુધી લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતના અવશ્ય રહે છે

રસજ ધની અપેક્ષાએ ત્રણેય સમ્યક્ત્વમાં એકત્વ—ત્રણ પ્રકારના સમ્યક્ત્વમા સ્થિતિજ ધકૃત અ તર છે, રસજ ધકૃત અન્તર નથી, કારણ કે ત્રણેય સમ્યક્ત્વની અવસ્થાઓમા મિથ્યાત્વનો અનુદય છે એથી કરી મિથ્યાત્વ કર્મના રસજ ધના અલાવની દૃષ્ટિથી ત્રણેય સમ્યક્ત્વ એક છે અને ત્રણે સમ્યક્ત્વોમા મિથ્યાત્વનો અલાવ હોવાથી મિથ્યાત્વ કર્મની સાથે જ નષ્ટ હોવાવાળી સ્વાનુભૂત્યાવરણ-મતિ-

અજ્ઞાનાવરણ પ્રકૃતિનો પણ અલાવ થઈ જાય છે અત ત્રણેય સમ્યક્ત્વની અવિનાશાવી જ્ઞાન ચેતના અવશ્ય રહે છે (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ પૈકી રસજ ધ જ અગ્રભાગ લાગવે છે તેની જ વિશેષતા છે એટલે અત્ર એની વિવક્ષા પ્રસ્તુત છે)

લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતનાનો નિત્ય સ-ખ ધ—સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન એ બન્નેમા ઉત્પત્તિનો એક જ કાળ છે, તો પણ બન્નેમા કાર્ય-કારણભાવ છે, કારણકે સમ્યગ્દર્શન હોય છતે જ જ્ઞાનમા સમ્યક્પણ આવે છે અત જે સમયે મિથ્યાત્વ કર્મનો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ કે ક્ષય હોય છે તે સમયે મિથ્યાત્વના અલાવની સાથે જ સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો વ્યય યુગપત્ થતો હોવાથી ઉક્ત બન્નેની ઉપલબ્ધિ પણ યુગપત્ થાય છે ત્યાસુધી સમ્યક્ત્વનો સફલાવ રહે છે, ત્યાસુધી લબ્ધિરૂપ જ્ઞાન ચેતના પણ અખડ ધારાએ અર્થાત્ અવ્યુચ્છિન્ન પ્રવાહે અવશ્ય હોય છે એથી કરી સમ્યક્ત્વની સાથે જ્ઞાનચેતનાનો નિત્ય સજ ધ કહ્યો છે

સમ્યક્ત્વની સાથે લબ્ધિ અને ઉપ-યોગરૂપ જ્ઞાનચેતનામાં સમવ્યાપ્તિ ને વિપમવ્યાપ્તિ—તેવી રીતે લાવેન્દ્રિય અને લાવમન એ બન્ને લબ્ધિ તથા ઉપયોગરૂપ હોય છે, તેવી રીતે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થવાવાળી જ્ઞાનચેતના પણ લબ્ધિ અને ઉપયોગરૂપ હોય છે. જે કે યુગપત્ નાના જ્ઞાનની લબ્ધિ રહે છે, કિન્તુ ઉપયોગ એક

સમય એક જ જાતિના જ્ઞાનનો હોય છે, અર્થાત્ જો સમયે સંદૃષ્ટિને કોઈ ઇન્દ્રિય ઉપયોગ કિંવા અન્ય કોઈ શ્રુતજ્ઞાનોપયોગ હોય છે તે સમયે શુદ્ધ આત્મા પ્રતિ ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતના હોતી નથી, તથાપિ લઙ્ઘિરૂપ જ્ઞાનચેતના અવશ્ય હોય છે. એ કારણથી જો સમયે સમ્યગ્દૃષ્ટિને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતના નથી હોતી તે સમયે ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતનાના અભાવમાં લઙ્ઘિરૂપ જ્ઞાનચેતના નથી હોતી એમ કહી શકાતું નથી, કારણ કે લઙ્ઘિ અને ઉપયોગ એ બંનેમાં સમવ્યાસિ નથી એથી ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતનાનો અભાવ લઙ્ઘિરૂપ જ્ઞાનચેતનાના નાશનું કારણ હોઈ શકતું નથી.

સ્વાનુભૂતિ લઙ્ઘિના અભાવમાં ઉપયોગનો પણ અભાવ હોય છે, કિન્તુ ઉપયોગના અભાવમાં લઙ્ઘિનો અભાવ હોવાનો નિયમ નથી. અતઃ સ્વાનુભૂતિવાળી લઙ્ઘિ અને ઉપયોગમાં વિષમવ્યાસિ છે. જેવી રીતે સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિની સાથે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમજન્ય જ્ઞાનચેતના લઙ્ઘિની ઉત્પત્તિનો સહભાવી નિયમ છે, તેવી રીતે સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિની સાથે સદા સમ્યગ્દૃષ્ટિને શુદ્ધ આત્મા પ્રતિ જ ઉપયોગ રહે છે એવો નિયમ નથી. એ કારણથી સમ્યક્ત્વની સાથે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થવાવાળી જ્ઞાનચેતના લઙ્ઘિનો સહભાવી અવિનાભાવ છે. અને તે સહભાવી અવિનાભાવનું કારણ જ્ઞાનચેતનાની લઙ્ઘિ અને સમ્યક્ત્વની સમવ્યાસિ છે. કિન્તુ સમ્યક્ત્વ હોયે છતે જ્ઞાનચેતનાનો ઉપયોગ હોય એવો નિયમ નથી. પણ જો જ્ઞાનચેતનાનો ઉપયોગ હોય તો તે સમ્યક્ત્વ હોયે છતે જ હોય; અન્યથા નહિ એવો નિયમ છે. એ પ્રમાણે અગ્નિ અને ધૂમની સમાન સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનચેતનાના ઉપયોગમાં વિષમવ્યાસિ છે.

છદ્ધસ્થને ઉપયોગરૂપ જ્ઞાનચેતનાનું અનિત્યત્વ લઙ્ઘિરૂપ જ્ઞાનચેતનાનું નિત્યત્વ-સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની વિષમવ્યાસિમાં કારણ એ પણ છે કે-છદ્ધસ્થ સંદૃષ્ટિને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાન અનિત્ય છે, તથા કેવળીને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાન નિત્ય છે. એથી કરીને ઉપયોગાત્મક સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની વિષમવ્યાસિ છે અને જ્યાં સુધી છદ્ધસ્થ સંદૃષ્ટિને સમ્યક્ત્વ રહે છે ત્યાં સુધી સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો ક્ષયોપશમ અવશ્ય રહે છે. એ અપેક્ષાએ છદ્ધસ્થ સંદૃષ્ટિઓને લઙ્ઘિરૂપ સ્વાનુભૂતિ પણ નિત્ય કહેવાય છે. અતઃ લઙ્ઘિરૂપ સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની સમવ્યાસિ છે.

મતિશ્રુતજ્ઞાન અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ સમ્યગ્દૃષ્ટિને અંશે આત્મપ્રત્યક્ષ-મતિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી થવાવાળું આત્માના ઉપયોગને ભાવમન કહે છે. તથા એ ભાવમનને પણ ભાવ ઇન્દ્રિયોની સમાન લઙ્ઘિ અને ઉપયોગરૂપથી જો ભેદ હોય છે. વીર્યાન્તરાય સહિત મનોમતિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી જો વિશુદ્ધિ થાય છે તેને લઙ્ઘિરૂપ મન કહે છે. તથા એ લઙ્ઘિપૂર્વક જોય સન્મુખ હોવાવાળા મનને ઉપયોગરૂપ મન કહે છે.

સ્પર્શન, રસના, ઘ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત એ પાંચે ઇન્દ્રિયો કેવળ મૂર્તિક પદાર્થને જ અવગ્રહ, ઈહા, અવાય તથા ધારણારૂપથી વિષય કરવાવાળી છે. અને મન મૂર્ત તથા અમૂર્ત બે પ્રકારના પદાર્થોનો વિષય કરવાવાળું છે.

જો સમયે સંદૃષ્ટિ સ્વાનુભૂતિ કરે છે તે સમયે તેની પાંચે ઇન્દ્રિયોનો ઉપયોગ હોતો નથી, કિન્તુ એક ભાવમનનો જ ઉપયોગ હોય છે. મન દ્રવ્યમન અને ભાવમન બે પ્રકારનું માન્યું છે. તાત્પર્ય એ કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે ઇન્દ્રિયજન્ય જ્ઞાન સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોતું નથી.

ગુજરાતી ભાષાની પહેલા અપભ્રંશ સાહિત્ય મોટા પ્રમાણમાં જૈન સાધુઓએ રચિત મળ્યું છે. આ અપભ્રંશ ભાષા દેશ ભાષા હતી ગુજરાત, મારવાડ, માલવા સુધી એક જ અપભ્રંશ ભાષા ઉત્તરારવેદે વપરાતી હતી ઇટાલીયન વિદ્વાન ટેસીટોરીએ આ સર્વે પ્રાચીન ભાષાઓના મૂળતત્વોનો અતિ ઊંડો અભ્યાસ કરી એની સમાનતા દેખાડી દીધી છે મીરાબાઈના ભજનો મૂળ અપભ્રંશ ભાષામાં હતા ગુજરાતમાં આવી

એમણે ગુજરાતી વેશ પહેર્યો મારવાડમાં મારવાડી અને હિંદના મધ્યભાગ ઉપર એ ભજનોએ હિંદી સ્વરૂપ લીધું ગુજરાતી અપભ્રંશ સાહિત્ય દસમાં અને અગીઆરમાં સૈકા સુધીનું મળ્યું છે, પરંતુ હમણાં એ ટીકાની સહાય વગર સમજવું મુશ્કેલ છે આ સિવાય વિદ્વાનોએ આ અપભ્રંશ સાહિત્યના અભ્યાસ તરફ સુરેચ્છિ બતાવી નથી જૈન ભાષાઓએ મંદિરો પાછળ કરોડો રૂપિયા ખર્ચ્યા છે તે

એથી કરીને સિદ્ધ થાય છે કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે અતીન્દ્રિય આત્માને પ્રત્યક્ષ કરવાને કેવળ મન જ ઉપયોગી છે તથા સ્વાનુભૂતિની તત્પરતાની વિશેષ અવસ્થામાં તે મન જ જ્ઞાન, જ્ઞાતને જોય વિકલ્પથી રહિત સ્વયં જ્ઞાનમય થઈ જાય છે અતઃ જ્ઞાનદ્વારા સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને અતીન્દ્રિય આત્માનું પ્રત્યક્ષ હોવું સુક્તિયુક્ત છે

જો કદાચિત્ એમ કહેવામાં આવે કે-મતિ-શ્રુતાત્મક ભાવમન સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ થાય છે, તો પછી સૂત્રમાં જે મતિજ્ઞાનને ઇન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયથી ઉત્પન્ન થતું હોવાથી તથા શ્રુતજ્ઞાનને મતિજ્ઞાનપૂર્વક ઉત્પન્ન થતું હોવાથી પરોક્ષ કહ્યું છે તે કથન અસિદ્ધ થશે તો એમ કહેવું ઠીક નથી, કારણ કે મતિશ્રુતાત્મક તે ભાવમનને સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ કહેવાનો એ જ અર્થ છે કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે તે મતિ-શ્રુતજ્ઞાનાત્મક ભાવમન વિશેષ દશાપન્ન થતું હોવાથી અમૂર્ત થઈ જાય છે એથી કરી એના દ્વારા થવાવાળું અમૂર્ત આત્માનું અતીન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ શા માટે ન હોય ? અવશ્ય હોય

તાત્પર્ય એ કે-સ્વાત્મરસમાં મગ્ન હોવાવાળું ભાવમન જ સ્વયં અમૂર્ત થઈ સ્વાનુભૂતિના સમયે

આત્મપ્રત્યક્ષ કરવાવાળું કહ્યું છે જેવી રીતે શ્રેણી ચઢતા સમયે જ્ઞાનની જે નિર્વિકલ્પ અવસ્થા થાય છે તે નિર્વિકલ્પ અવસ્થામાં ધ્યાનની અવસ્થાપન્ન શ્રુતજ્ઞાન તથા એ શ્રુતજ્ઞાનપૂર્વક મતિજ્ઞાન અતીન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ હોય છે, તેવી રીતે જ સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ યોગે ગુણસ્થાનકથી માડી સાતમે ગુણસ્થાનકવર્તી છે તેનું મન પણ મતિશ્રુતાત્મક ભાવમન પણ સ્વાનુભવના સમયે વિશેષ દશાપન્ન હોવાથી શ્રેણીના સમાન તો નહિ, કિન્તુ તે ભૂમિકાને યોગ્ય નિર્વિકલ્પ થઈ જાય છે એથી કરીને મતિશ્રુતાત્મક ભાવમન સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ માન્યું છે, કારણ કે મતિ શ્રુત વિના કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ હોતી નથી, કિન્તુ અવધિ, મન પર્યાયના વિના હોય છે આત્મસિદ્ધિને માટે મતિ અને શુભ શ્રુત એ બે જ્ઞાન જ આવશ્યક જ્ઞાન છે તેથી મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનને સ્વાનુભવના સમયે પ્રત્યક્ષ કહ્યું છે, તે બરોબર છે આત્મ પ્રત્યક્ષના અંગે કેવળજ્ઞાની અને છદ્મસ્થ સમ્યગ્દષ્ટિ વચ્ચે ફેર એટલો જ કે કેવળજ્ઞાની આત્માને મ પૂર્ણ પ્રત્યક્ષ જાણે છે, જ્યારે છદ્મસ્થ ભાવશ્રુતજ્ઞાનવડે પરોક્ષપણે જાણે છે અને અનુભવથી પ્રત્યક્ષ જાણે છે

યોગ્ય છે, પરંતુ તેનો સોમો ભાગ પણ અક્ષર-મંદિરના છલ્લોદ્ધાર પાછળ ખર્ચવો જોઈએ. પાટણ, જેસલમેર અને બીજા જૈન પુસ્તક-લંડારોમાં હજી ઘણાં રત્નો અણુશોધાયલાં અંધકારમાં પડ્યા છે.

અપભ્રંશ સાહિત્ય બંગાળી, મરાઠી, હિંદી એ સર્વે સાહિત્યનું મૂળ છે. સંસ્કૃતથી પણ પ્રાકૃત વધારે પ્રાચીન હોવાની માન્યતા હવે દૃઢ થતી જાય છે. આ સર્વે ભાષાઓ પ્રાકૃત-માંથી નીકળી હોવી જોઈએ. મોટા પ્રમાણમાં અપભ્રંશ સાહિત્ય મળ્યું છે. એ સર્વે જો સારી રીતે સટીક પ્રકાશમાં આવે તો જૈન ધર્મ અને હિંદની ભાષાઓ સંબંધી એનાથી આપણા જ્ઞાનમાં ઘણો વધારો થાય એ નિસંશય છે. એવા પ્રયત્નો જરૂર થવા જોઈએ.

જૈન સાધુઓ કઠીન તપસ્યા કરતા હતા. એમનું જીવન ત્યાગ વૈરાગ્યમય હતું. એઓ લગભગ મોટે ભાગે વિદ્વાન હતા. અધ્યયન અને અભ્યાસ એ એમના પ્રિય વિષયો હતા. ઉપદેશ અને કથા એ એમના નિત્યકર્મોનાં અંગો હતા. ગુરુપરંપરાથી વિદ્યા મેળવવાને એમનો ચાહુ પ્રયત્ન રહેતો હતો. કોઈ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ મળે તો એમને વેતન આપી એની પાસે અભ્યાસ કરતાં જૈન સાધુઓને જરા પણ સંકોચ થતો નહિ. એમણે વિદ્યા મેળવી, એનો વિકાસ કર્યો, એનું રક્ષણ કર્યું. જૈન સાધુઓએ બુદ્ધ સાધુઓની પેઠે દૂર દૂરના દેશોમાં દેશાટન કરી વિદ્યાનો ફેલાવો કર્યો નહિ. જો એમણે એ પ્રયત્નો કર્યા હોત તો જરૂર એમને યશ મળત, પરંતુ શ્રી મહાવીરના સમય પછી બુદ્ધ બુદ્ધ જૈન સંપ્રદાયોના વિકાસ અને કઠીન આચારોને લીધે જૈન સાહિત્ય પરદેશોમાં વ્યાપક કરી શકાયું નથી.

હજી પણ આ સાહિત્ય અંધારામાં રાખી

રક્ષણ કરવા કરતાં એને મુદ્રણાલયના પ્રકાશમાં મૂકવું જોઈએ. જૈન ધર્મ એ આંતરશુદ્ધિના આચારનો ધર્મ છે. પરંતુ પાછળથી બાહ્ય શૌચ ઉપર જૈન સંપ્રદાયોએ વિશેષ ભાર દેવાથી જૈન ધર્મ પરદેશોમાં પાંગર્યો નથી. હિંદમાં પણ એક વખતનો વ્યાપક આ ધર્મ પોતાની સંકુચિત સાંપ્રદાયિકતાઓ અને વાડાઓને લીધે માત્ર પંદર લાખ અનુયાયીઓમાં જ અટક્યો છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય અપભ્રંશ સાહિત્યના વાલ્મિકી નથી. એમની પહેલા અનેક જૈન સાધુઓએ એ સાહિત્યને અપનાવ્યું છે. વિક્રમની આઠમી અને દસમી સદી વચ્ચે સ્વયંભૂદેવ પહેલા પણ જૈન અપભ્રંશ સાહિત્ય અસ્તિત્વમાં હશે પણ તે સંબંધી શોધખોળ કરવી જરૂરની છે. અગાઉના લેખમાં સં. ૧૦૭૬ સુધીમાં રચાયેલા સાહિત્યની સહેજ રૂપરેખા દેખાડી છે. તે પછી નીચે મુજબ સાહિત્ય મળ્યું છે પરંતુ આ ટીપ અધૂરી છે. એનાથી ઘણાં વિશાળ પ્રમાણમાં અપભ્રંશ સાહિત્ય જૈન મુનિઓએ રચ્યું હતું.

બારમી સદીમાં “જયતિહુયણ” નામે કાવ્ય સ્તોત્ર અભયદેવસૂરિએ રચ્યું છે. સં. ૧૧૨૩ માં વિલાસવધ રચાય છે. આમાં કથા સાથે વર્ણન પણ સારું છે. જૈન મુનિઓ કાવ્યોની સાથે અલંકારો જાણતા હતા. ક્યારે ક્યારે સરસ વર્ણનો લખે છે. અપભ્રંશ ભાષા હમણાં અંધકારમાં હોવાથી એમની કંઠર થતી નથી. નહિં તો કાવ્યો તરીકે ઘણાં પ્રસાદીવાળાં જરૂર છે. કેટલાંક સામાન્ય ધાર્મિક વલણવાળા પણ છે.

શ્રી દેવચંદ્રસૂરિ શ્રી હેમાચાર્યના ગુરુ હતા. એમના રચેલાં પ્રાકૃત ભાષાના કેટલાંક ગ્રંથો મળે છે. શ્રી સૂરિજીએ ૭ કડવામાં “સુલસા-ખ્યાન” રચ્યું હતું. સંવત ૧૧૬૦ માં શાંતિનાથ ચરિત્રમાં પણ અપભ્રંશ ભાગ મળે છે. એ કાવ્ય હેમસૂરિનું રચેલું છે. વર્ધમાનસૂરિએ ઉપલા જ

સમયમા રચેલ “ રૂપલચરિત્રમા ” અપભ્રંશ કવિતાનો લાગ છે ઈ સ ૧૧૬૬ મા લક્ષ્મણ-ગણિએ રચેલ “ પ્રાકૃત સુપાસનાહ ચરિત્ર ”મા પણ અપભ્રંશ કાવ્યો આવ્યા છે આ સમયે સંસ્કૃત અને અપભ્રંશ બંને લોપાઓનો જૈન કવિઓએ ઉપયોગ કર્યો છે. આ સમયના જૈનોના ગૃહસ્થવર્ગમા એકેય લેખક કે તેના પુસ્તકો મળ્યાં નથી બધી સાધુમહાગજોની કૃતિઓ જ હતી એટલે જૈન સંઘનો ગૃહસ્થ અંગ તે સમયે પણ વિદ્યાની ઉપાસનામા ઉદા-સીન હતો એમ લાગે છે

અપભ્રંશનો ઉપયોગ આ શતકમા જૈન સાધુઓએ સારા પ્રમાણમા કર્યો છે, પરંતુ લોકોની સામાન્ય ભાષા અને વિદ્વાનોની કૃતિઓની ભાષામા જરૂર ફરફરહેતો હોવો જોઈએ આ શતકમા માણિક્ય પ્રસ્તારિજ પ્રતિબદ્ધ ગણ, સદેશરાસ વગેરે રચાયા છે એ જ સમયમા જિનદત્તસૂરિએ ચર્ચારી, ઉપદેશરસાયનરાસ અને કાલસ્વરૂપ કુલક રચેલ છે કાળસ્વરૂપ કુલકની પ્રત સંવત ૧૧૯૧ મા ઉતારેલી છે

જૈન ગ્રંથોમા સતીઓના શીલનું વર્ણન ઘણું સારું આવે છે, પરંતુ આપણા ગુજરાતી સાહિત્યમા એ જૈન સતીઓને લગભગ વિસારી દેવામા આવી છે તેનો દોષ જૈનોના પ્રમાદ ઉપર છે. શ્રી નેમિનાથના પત્નીથી ખીજી મોટી સતી મળવી મુશ્કેલ છે એવી જૈન સતીઓ ઘણી થઈ છે. ઘાહિલના અપભ્રંશ કાવ્ય “ પઉમસિરિ ચરિત્ર ”મા સતીના શીળનું શ્રેષ્ઠ વર્ણન છે આ જ સમયમા થયેલા વાદિદેવસૂરિએ પોતાના ગુરુ મુનિચંદ્રસૂરિ ઉપર સ્તવન રચ્યું છે, પરંતુ જૈનેતરો માટે એની ઉપયોગિતા નથી

વિદ્વાનોએ આઠમી સદીથી બારમી સદી સુધી અપભ્રંશ ભાષામા રચાયેલા અનેક ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરવું જોઈએ કેટલાક ગ્રંથો સર્વ જનતાને ઉપયોગી છે કેટલાક જૈનોની ધાર્મિક શ્રદ્ધાને માટે છે કેટલાક હમણાના જમાનાની સંસ્કૃતિને સહાયક નથી, પરંતુ ભાષાદૃષ્ટિએ સર્વે અન્વેષણ કરવા યોગ્ય જરૂર છે અદ્યતન આજના ચરમાથી તે સમયના ગ્રંથોની પરીક્ષા કરી શકાય નહિ. તે સમયના દેશ, કાળ અને વસ્તુની આપણે સમજાવા લેવાની છે તેમ તે સમયે વિદ્વતા, વાચન, વિચાર અને સમીક્ષા બહુ પગિમિત ક્ષેત્રમા વિસ્તરેલા હતા ખાસ જૈન દૃષ્ટિથી જૈન સાધુઓ માટે જ લખા-યેલા હતા જૈન સાધુઓની બહુ જૈન સંઘ પણ આ સુદર પ્રસાદીનો લોકતા નહોતો

આ સાધુઓની કૃતિઓ સુકી ધાર્મિક નહોતી પરંતુ એમના લેખો ધાર્મિક પદ નીચે રસિક વિગતો પૂરી પાડતા હતા પ્રવાસ, વ્યાકરણ, અલંકાર, ઉપમા અને નવે રસોત્તુ વર્ણન એમના પુસ્તકોમા આવતા હતા ઘણાખરા પુસ્તકો, તાડપત્રો, લોખપત્રો ઉપર લખાતા હતા એ માટે જૈન સાધુઓ સારા લઘીઆ રાખતા હતા સરસ્વતીની ઉપાસના માટે એમને સર્વે સાધનો જૈન સંઘ પૂરા પાડતું હતું ચાતુર્માસ સિવાય જૈન સાધુઓ કયાયે એક સ્થળે વસી શકતા નહોતા એટલે એમને પુસ્તકો છવ પ્રમાણે સાચવી સાથે ગમવા પડતા હતા પુસ્તકો વિષે એમને અત્યંત શ્રદ્ધા અને પૂજ્ય-પુદ્ધિ હતા

[ક્રમશઃ]

અહિંસાનો આદર્શ

લેખક: મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ (ત્રિપુટી)

આપણે, પર્યુષણા મહાપર્વ આવે છે અને પર્યુષણા મહાપર્વનાં કર્તવ્યો યાદ કરીએ છીએ. પર્યુષણાપર્વનાં મુખ્ય કર્તવ્યો દર વર્ષે આપણે સાંભળીએ છીએ, પરંતુ એ મહાપર્વનાં ધર્મકાર્યો કરવા છતાં યે જે અંતરની શુદ્ધિ થવી નેહ્યે, હૃદયનો મેલ જવો નેહ્યે, એ નથી જતો એ ચોછા આશ્ચર્યની વાત નથી. ગાસ કરીને ૧ ચૈત્યપરિપાટી, ૨ સમસ્ત સાધુ-વંદન, ૩ સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ, ૪ પરસ્પર સ્વામિ-ભાઈઓ સાથે ક્ષમાપના અને ૫ અઠ્ઠમનો તપ. આ સાથે જ પવિત્ર શ્રીકલ્પસૂત્રનું શ્રવણ આદિ ધર્મક્રિયાઓ યથાશક્તિ જરૂર કરીએ છીએ, પરંતુ ક્ષમાપનામાં આપણે જેવી રીતે લક્ષ આપવું નેહ્યે તે નથી આપતા.

આપણે અહિંસા પરમો ધર્મને માનીએ છીએ પરંતુ સાચી અહિંસા હજી આપણા જીવનમાં ઉતરી નથી. સાચો અહિંસક રાગ અને દ્વેષને વશીભૂત થઈને પણ કોઈ પણ જીવને હુખી ન કરે, તેની સાથે વૈર કે વિરોધ ન રાખે, સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરી, સર્વ જીવોને ખમાવતાં.

વામેમિ સઘ જિવે, સઘે જિવા સમંતુ મે ।
મિત્તિ મે સઘ મૂણસુ, વેરં મઝ્ઝં ન કેણદ્વ ॥ ”

આવું ઉચ્ચારીએ છીએ છિન્તુ આપણા હૃદયમાં ક્ષમા, મૈત્રી, પ્રેમ કે સ્નેહ નથી જણાતાં. વિરોધી પ્રતિપક્ષ આપણે મૈત્રીભાવ રાખવાનો

હોય છે. “મિત્તિ મે સઘ ભૂએસુ” કહેવા છતાં યે મૈત્રી નથી જણાતી. અહિંસાનો સાચો આદર્શ એ જ કહેવાય કે સંસારના પ્રાણી પ્રતિ પ્રેમ સ્નેહ અને મૈત્રી આપણા રૂવાંડે-રૂવાંડે ભરી હોય.

પર્યુષણા મહાપર્વમાં આપણે “અમારી પડહ”ની ઉદ્ઘોષણા કરાવવાની છે. “અમારી” નું યથાર્થ સ્વરૂપ આપણે સમજીએ અને જીવનમાં ઉતારીએ તો જ આપણે “અમારો પડહ” ની ઉદ્ઘોષણા સુંદર રીતે કરાવી શકીએ. ખીજા જીવોને ખચાવીએ છીએ, માછલાં છોડાવીએ, પક્ષીઓ અને પશુઓને છોડાવીએ, ગરીબોને દાન આપીએ આવું ઘણું કરીએ છીએ પરંતુ આપણે પોતે અહિંસક નથી થતાં. આપણા હૃદયમાં રહેલો ક્રોધ-વૈર અને ઇર્ષ્યાનો અગ્નિ આપણે શાંત નથી કરતાં. એક બાબત સંઘ સમક્ષ ખમાવીએ છીએ; સર્વ જીવ કંઈ શાસનરચીતું પદ પ્રેમ અને ભક્તિથી લલકારીએ છીએ; અહિંસા પળાવીએ છીએ ત્યારે ખીજા બાબત વૈર અને વિરોધની ભટ્ટી આપણા હૃદયમાં જલતી રાખીએ છીએ. આવો વિરોધાભાસ આપણે ક્યાં સુધી નભાવીશું એ તો વિચારો ?

યાદ રાખજો એક બાબત પુણ્યના પુંજ અમાવીશું અને ખીજા બાબત રાગ અને દ્વેષને વશીભૂત થઈ ક્રોધ દ્વેષ ઇર્ષ્યા અને અસુયાની

ઉપાસના કરતા ગ્રહીશુ તો આ દેવાગ્નિ-વૈરાગ્નિ આપણા પુણ્યપુણ્યને બાળીને ભસ્મ કરતા વાર નહિ લગાડે

આપણે જેમ દ્રવ્ય અહિંસા પાળીએ છીએ, જેમ દ્રવ્ય ક્ષમાપના કરીએ છીએ તેમ ભાવ-અહિંસા, ભાવ ક્ષમાપના, ભાવ ઉપશમની પુરે પુરી જરૂર છે દ્રવ્ય એ ભાવનું સાધન જરૂર છે પરંતુ આપણી અજ્ઞાનતા, અહિંસા આપણને એ ઉચ્ચમાર્ગે જતા અચકાવે છે આપણે જગતને અહિંસાનો સંદેશ તો જ પહોંચાડી શકીએ કે આપણે સાચા અહિંસક બનીએ માથા અહિંસક બનનારે મસારના પ્રાણીમાત્ર પ્રતિનો વૈર ને વિરોધ છોડવો જ પડશે

“ અહિંસા પ્રતિષ્ઠાયા વૈરત્યાગ. ” જ્યારે યથાર્થ અહિંસાના આપણે પાલક થઈશું, આપણને કોઈ પ્રતિ વિરોધ કે વૈર નહિ ગ્રહે, એટલું જ નહિ પરંતુ અન્યાન્ય પ્રાણીઓ પણ આપણી સમક્ષ અવૈરી બની જશે પરંતુ આપણા દીલમાં ચોર પેઠો છે, અદર થતું બેઠો છે જેથી આપણે વૈર-વિરોધ નથી ત્યાજી શકતા, નથી ત્યાજી શકતા

સાચા અહિંસકમાં આ ભાવના પ્રગટે છે -
 सर्वेऽपि सन्तु सुरिवनः सर्वे सन्तु निरामया ।
 सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चित् पापमाचरेत् ॥

સર્વ જીવો સુખી થાઓ, સર્વ જીવો રોગ રહિત (દ્રવ્ય ને ભાવથી) સર્વ જીવો કદ્યાણુ પામે, અને કોઈ પણ જીવ પાપ ન આચરે

કેવી ઉદાસ અને ઉદાર ભાવના છે ?

જે જૈનધર્મ પ્રાણીમાત્રનું કદ્યાણુ ઇચ્છે, પ્રાણીમાત્રની કદ્યાણુકામના કરાવાનું શીખવે એ જ ધર્મના આપણે અનુયાયી વગર, વિરોધ,

દેવ, ઇર્ષ્યા, અમુયા અને કલહને કેમ ગંભીર શકીએ ?

ખરેખંડ અહિંસાનો આદર્શ એ જ છે કે પ્રાણીમાત્ર પ્રતિ આપણામાં મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય અને માધ્યસ્થ ભાવના જાગે નીચેના શ્લોકોમાં એ જ વસ્તુ કહી છે—

मैत्री सकलसत्त्वेषु, प्रमोदो गुणशालिषु ।
 माध्यस्थ्यमविनेयेषु, करुणा सर्वं देहिषु ॥ ૧ ॥
 धर्मकल्पद्रुमस्येता मूलं मैत्र्यादि भावना ।
 यैर्न ज्ञाता न चाग्न्यस्ता, सतेषामतिदुर्लभा ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—મર્વ જીવોની સાથે પ્રેમ-સ્નેહ ગળવો તે મૈત્રીભાવના છે.

દરેક શુભી જીવોને ભેદ આનંદ-હર્ષ પાગવો તે પ્રમોદભાવના છે

કોઈપણ અકૃત કરનારા જીવોને ભેદ તેની ઉપેક્ષા કરવી તે માધ્યસ્થભાવના છે

અને સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયા રાખવી તે કરુણાભાવના છે આ મૈત્રી આદિ ભાવનાઓ ધર્મરૂપી દ્રવ્યવૃક્ષનું મૂલ છે આ ભાવનાઓ જે જીવે જાણી નથી, જે જીવોએ આ ભાવના ઓ અભ્યાસ કર્યો નથી (આચરણમાં નથી ઉતારી) તેને ધર્મરૂપી દ્રવ્યવૃક્ષની પ્રાપ્તિ થવી હર્ષભ છે

મહાનુભાવો ! આપણે પર્યુપણા મહાપર્વનો આ સંદેશ, આ અહિંસાનો આદર્શ જીવનમાં ઉતારીએ તો આ લોક અને પગલોકમાં આપણું કદ્યાણુ ધાય બમ સર્વ જીવો આ વસ્તુ પામી દ્રવ્ય અને ભાવથી અહિંસક બને, અહિંસાનો આદર્શ શીખે એ શુભેચ્છાપૂર્વક વિનંતુ ૧૩

જ્ઞાતિ જ્ઞાતિ જ્ઞાતિ ।

.....વર્તમાન સમાચાર.....

**બીકાનેરને આંગણે યુગવીર આચાર્યદેવનું
ચાતુર્માસ.**

પૂજ્યપાદ વિશ્વવિભૂતિ યુગવીર આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મ. તથા પૂજ્યપાદ પ્રખરશિક્ષાપ્રચારક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયલલિત-સૂરિજી મ. અને પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય-વિદ્યાસૂરિજી મ. આદિ ઠાણા ૧૪ નું તથા વચ્ચોવૃદ્ધ પ્રવર્તીણી સાધ્વીજી શ્રી દેવશ્રીજી મ. આદિ ઠાણા ૧૫ નું ચાતુર્માસ બીકાનેર શહેરમાં નિશ્ચિત થયું છે. જ્યારથી આ યુગવીર આચાર્યદેવના પગલા થયા છે ત્યારથી અનેક ધર્મોન્નતિના શુભ કાર્યો થઈ રહ્યા છે. આજસુધી શ્રી નવપદ ઓલી મહોત્સવ, દીક્ષા મહોત્સવ, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવાદિ કાર્યો એવા ઉત્સાહ અને સમારોહપૂર્વક થયા છે કે બીકાનેરના ઇતિહાસમાં ચિરમરણીય રહેશે.

શ્રી જૈન શ્વે. આચંબિલ ખાતુ:—આટલા મોટા શહેરમાં જૈનીઓની બહુસારી વસ્તી હોવા છતાં આચંબિલ ખાતા જેવી એકે સંસ્થા અહીં નહોતી હવે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના સદુપદેશથી શ્રી જૈન શ્વે. આચંબિલ ખાતાની શરૂઆત થઈ છે. જેમાં પ્રતિદિવસ અનેક ભવ્યાત્મકો આચંબિલ કરી કર્મોની નિર્જરા કરે છે.

પરમ પવિત્ર શ્રીમદ્ ભગવતીજી સૂત્રની વાચના.

અહીંના સકલ સંઘ તથા ખાસ કરીને અહીંના કરોડાધિપતિ રામપુરીયા શેઠાના અત્યંત આગ્રહથી આવળુ વદિ ૭ થી વ્યાખ્યાનમાં પંચમાંગ શ્રીમદ્ ભગવતી સૂત્રની શરૂઆત થઈ છે અને ભાવનાધિકારે શ્રીચંદ્રકેવલીચરિત્ર વંચાય છે. આવળુ વદિ ૬ ના દિવસે રામપુરીયા શેઠ સમારોહ પૂર્વક શ્રીમદ્ ભગવતી

સૂત્રને પોતાના ઘેર લઈ જઈ રાત્રિભગવતી પ્રભાવના કરી હતી. વદિ ૭ ના દિવસે સકલ સંઘ સાથે સમારોહ પૂર્વક લાવી સાચા મોતીઓનો સાથીઓ કરી સોનામોહરોથી જ્ઞાન પૂજન કરી શ્રી આચાર્યદેવને વોહરાબુનું હાતું અને વાસક્ષેપ નંખાવ્યો હતો.

શ્રી ગુરૂદેવની અમૃતમય દેશનાનો લાભ શ્રોતાવર્ગ સારી સંખ્યામાં લઈ રહ્યા છે. તે દિવસે શ્રીફળની પ્રભાવના રામપુરીયા શેઠો તરફથી થઈ હતી.

શ્રી સંક્રાંતિ મહોત્સવ:—આવળુ વદિ ૧૧ નું સંક્રાંતિ મહોત્સવ હોવાથી પંજાબના અનેક ગ્રામ નગરોથી ભાવિક સજ્જનો સારી સંખ્યામાં દસમના દિવસે આવી પહોંચ્યા હતા. એકાદસિના સુપ્રભાતે ૭ વાગતાં સભામંડપ જનતાથી ચિકાર ભરાઈ ગયો હતો અને પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્યમંડળ સહિત પધારી વ્યાખ્યાન વેદિકા ઉપર બિરાજમાન થયા હતા. પંજાબી ભાઈઓના દેવગુરૂ સ્તુતિરૂપ ભજનો થયા બાદ પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્યદેવે મહા મંગલકારી પ્રત્યક્ષ પ્રભાવી અનેક સ્તોત્રો સંભળાવી આજ સૂર્યદેવ મિથુન રાશિમાંથી સંક્રમણ કરી કર્ક રાશિમાં આવ્યા છે તેથી આવળુ માસ આજથી શરૂ થયો છે અને આ માસમાં જે તિર્થંકર ભગવાનોના જે જે કલ્યાણક્રો થયા છે તેના નામો સંભળાવી તેની આરાધના માટે ઉપદેશ આપ્યો હતો. અને ખાસ કરી આ માસમાં આવળુ સુદિ ૫ ના દિવસે બાલપ્રહ્લ્યાદી શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનું જન્મ કલ્યાણક્ર હોવાથી શ્રીસંઘને આ માસમાં ચતુર્થવ્રત (પ્રહ્લ્યાદય વ્રત) પાળવા ઉપદેશ આપ્યો હતો. અનેક આવકોએ સંપુર્ણ માસમાં તથા તિથિનાં દિવસે પ્રહ્લ્યાદયવ્રત પાલણ કરવાનો નિયમ લીધો હતો.

શહેરમાં આ માસમાં દસ ઉપવાસ, નૌ, અઠ્યાઈ, સાત, પાચ, ચાર, અઠ્ઠમ, છઠ્ઠ આદિની તપશ્ચર્યા સારી થઈ છે એક સાંખીજી મહારાજને ચૌદ ઉપવાસ છે દર્શનાર્થે.—પૂન્યપાદ આચાર્યદેવના દર્શનાર્થે જેઠ મુદિમાં અમદાવાદના ઝવેરી શાહ ભોગીલાલ તારાચંદ લક્ષ્મીઆના કુટુંબીજનો લગભગ ૩૦ ની સંખ્યામાં આવ્યા હતા તથા સાબરના ન્યુડિશલ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ શ્રીમાન મગરપચદજી સા બહારી

પણ આવ્યા હતા તદુપરાંત મુબઈ, અમદાવાદ, પાટણ, મીયાગામ, પાટણ, જાજૂમગ, કપડવજ, બડોલ, ભેધપુર, સાદરી, દેસુરી, ખુડાલા, બગલુટ, આકોલા આદિ કેટલાક ગ્રામ-નગરોના ભાવિક સંજ્ઞનો આજસુધી આવી ગયા છે તથા પંજાબી ભાઈઓ તો દર મહિને આવે છે અને દેવગુસ્તી ભક્તિનો લાભ લઈ જાય છે

સાભાર સ્વીકાર

નીચેના મથો આ સભાની ક્રી લાઇએરી મારે નીચેના મહાશયો તરફથી બેટ મળ્યા છે તે આભાર સાથે સ્વીકારવામાં આવે છે

૧ ધન્ય જીવન—શ્રીયુત સોમચંદ ડી. શાહ માનદ મત્રી શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર, કિમત રૂ. ૧-૨-૦ લેખક મુનિરાજ શ્રી કનકવિજયજી મહારાજ

૨ પ્રથમ કર્મકથ—પદમય અનુવાદ-વિવેચન ગ્રીષ્મ કોષ્ટકાદિ વિશ્રૂપિત વિવેચન કર્તા મુનિરાજશ્રી દક્ષવિજયજી મહારાજ કિમત ૭ આના

૩ તત્ત્વાર્થ સૂત્ર—ગુજરાતી વ્યાખ્યા સહિત વિવેચક પ્રકૃતિજી સુખલાલજી પ્રકાશક શ્રી જૈન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ, C/o ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ કિમત રૂ. ૧-૮-૦

૪ શ્રી ઉચ્ચઆઈ જૈન કન્યાશાળાનો સ નો રિપોર્ટ તેની કમીટી તરફથી

શ્રી ચૈત્યવ દનભાષ્યનો ૭ દોષક ભાષાનુવાદ ટિપ્પણ સહિત ગચ્ચિતા મુનિરાજ શ્રી સુશીલ વિજયજી તરફથી

ધર્મ મગળ—વ્યાખ્યાનકાર ઉપાધ્યાય શ્રીદેવ ચંદ્રજી મહારાજ તરફથી સપાદક શ્રીયુત મુશીલ એક અર્વાચીન સત—(શ્રી સુદિસાગરજી યગિ)ની સાહિત્યસેવાનો નિર્બંધ તેવા કરનાર મણિલાલ મોહનલાલ પાદગકર તરફથી

યુગવીર આચાર્ય—(શ્રીમાન આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી જીવન ચરિત્ર લેખક શાહ ફલચંદ હરિચંદ, સુખી શ્રી વસો જૈન ગુરુકુલ, પાલીતાણા તરફથી (પ્રકાશક શ્રી આત્માનંદ જૈન મહામુબઈ) મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.

શ્રી વિજયાનંદ વાર્ષિક એક પ્રકાશક શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા મુબઈ તરફથી

કલકત્તાના અગ્રગણ્ય દાનવીર કરોડપતિનું દુઃખદ અવસાન.

કલકત્તાખાતે તા. ૭ મી જુલાઈના રોજ અપોરના બે વાગ્યાના શુભારે દાનવીર બાબુસાહેબ શ્રી બહુ-દુરસિંહજી સીંધીસાહેબનું, ૫૯ વર્ષની વયે અતિશય બેદનક અવસાન થવાથી જૈન સમાજમાં ઘણો જ બેદ પ્રસર્યો છે. જૈનો એકલા જ નહિ પરંતુ સારું

દિદુસ્તાન એક મહાન અણુમૂલુ રત્ન શુભાવી બેઠી છે. ધાર્મિકપ્રેમ સાથે સમાજપ્રેમ તેમની નસેનસમાં હતો. અને દયારૂપી નદી તેમના હૃદયમાં દરદમેશ અમૃતઝરણાની પેઠે ચાલ્યા જ કરતી હતી.

જીવનની ટૂંકી રૂપરેખા

તેજોશ્રીનો જન્મ ઇ. સ. ૧૮૮૫ માં અહમગં-જમાં અગ્રગણ્ય ગણાતા સીંધી પરિવારમાં થયો હતો.

સાહિત્યપ્રેમને પુરો પાડવા માટે તથા જૈન સમાજને મદદરૂપ થવા માટે એ મહાન ગર્ભશ્રીમંત પ્રખર દાનવીર મહાશય (૧) જૈન પુસ્તક પ્રચારક મંડળ, આગરા (૨) શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુલ, પાલી-તાણા. (૩) જૈન વિદ્યાભવન, ઉદયપુર. (૪) જૈનભુવન, કલકત્તા. (૫) જૈન ધર્મ પ્રચારક સભા, માનભુમ. (૬) જીયાગંજ, લન્ડન મીશન હોસ્પિટાલ (૭) બનારસ હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલય આદિ અનેક સંસ્થાઓને કુલ રૂ. ૫૦૦૦૦) થી પણ વધારે દાન આપી ચુક્યા છે.

વળી પોતાના સ્વર્ગીયપિતાશ્રી શ્રીયુત્તાલચંદ્રજી સીંધીના ધનીષ્ટ પરિચય વાળા તેમજ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના અધ્યાપક પંડિત સુખલાલજી જોડે એમને ઘણો જ પરિચય હતો, તેટલામાં તો કવિવર શ્રી રવીન્દ્રનાથ ટાગોર તેમને મળ્યા ને પોતાના શાંતિની-ક્રતનમાં જૈન શિક્ષા માટે એક વિભાગ ખોલવાની પોતાની ઇચ્છા બાબુ સાહેબને જણાવી. તરત જ 'કવિવરનું' વચન મંજુર કરી પોતાના સ્વર્ગીય પિતાની યાદગીરી માટે તેમનો ત્રણ વર્ષનો ખર્ચ ઉપાડી લઈ હજારો રૂપીઆનું દાન કરી કવિવરની ઇચ્છા પૂર્ણ કરીને જૈન સંસ્કૃતિ તેમાં દમેશ માટે દાખલ કરાવી આપી. આપણા જૈનોને એક અભિમાન કરવા જેવી વાત છે કે જે ધનથી પણ જૈન ધર્મનો પ્રચાર કરવા હમેશાં તત્પર જ હતા.

સાહિત્ય તથા સંસ્કૃતિના મહાન પ્રેમી બાબુ સાહેબે વિદ્વાન મુનિશ્રી જિનવિજયજીની અધ્યક્ષતા નીચે સીંધી જૈન ગ્રંથમાળા સ્થાપિત કરી જેને માટે તેજોશ્રી રૂ. ૫૦,૦૦૦) લગભગ ખર્ચ કરી ચુક્યા છે. જેના કૃણસ્વરૂપ તે ગ્રંથમાળામાં અમૂલ્ય ગ્રંથો

છપાઇ ચુક્યા છે જેમા પડિત વીન્ટરનીઝ જેવા વિદ્વાનોએ પ્રશ્ન સા પશુ કરી છે

ઉપરાત એમને પ્રાચીન કળા સંસ્કૃતિનો ધણો જ શોખ હતો. પોતાના મકાનમા પ્રાચીન કળા-કૌશલથી ભરેલી અનેક મૂર્તિઓ, હસ્તલેખિત જીના પુસ્તકો, તામ્રપત્ર તથા ભારતવર્ષના જીના સિંક્રાઓનો પણ સંગ્રહ કરેલ છે. તેમજ ગમે તે પરદર્શનીને બાજુસાહેબ તે બધું સારી રીતે બતાવતા હતા. આવા ઉત્તમ ગુણોથી આકર્ષાઈને સન ૧૯૩૧ માં હિંદી સાહિત્ય સંમેલન મારફત બાજુસાહેબને સોનાનો આદ્ય પણ મળ્યો હતો તદુપરાત તેઓ સાહેબ રાયલ સોસાયટી ઓફ આર્ટ્સ લંડનના ફેલો હતા તથા બંગાળની રાયલ એશિયાટીક સોસાયટી, બંગાળ સાહિત્ય પરિષદ, ધી ઇન્ડિયન રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટ વગેરે કેટલાય સભાના સભાસદો થઈ તન, મન અને ધનથી સેવા કરી છે. ઉપરાત “ભારતીય વિદ્યાભુવન, મુબઈ” ના ઉત્કૃષ્ટ સભ્યોમાંના તેઓશ્રી એક હતા જ્યાં આપશ્રીએ રૂ. ૧૦૦૦૦૦) થી પણ વધારે ખર્ચો હિંદી સાહિત્યનો ઉત્સાહ આપે વધાર્યો છે.

ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૫ માં કલકત્તામાં “ભારતીય કલા કૌશલ તથા ઉચ્ચ કલા તથા શિલ્પકળાના અખિલ ભારતવર્ષીય પ્રદર્શનના કાર્યવાહક દળ” માં એક પ્રમુખ નેતા હતા તેમજ મુબઈ ઇ. સ. ૧૯૨૬ માં ભગયેલ જૈન સ્વેતાંબર સંમેલનના તેઓ સાહેબ સભાપતિ હતા. આ મિવાય બીજી કેટલીય મહાન સભાઓમાં સભાપતિ બની અનેક વાર માન-મરતબો પામી કૃતકૃત્ય થઈ ગયા હો. જૈન સમાજના એક સાચા પ્રમુખ હોવા તરીકે હિંદી સાહિત્ય પરિષદમાં રૂ. ૧૨૫૦૦) પોતાની તે વિષય પ્રત્યેની ભાવનાઓ પ્રદર્શિત કરી છે. તે મહાત્મા ગાંધીજી જ્યારે તેઓશ્રીની પાસે ચીતરજન સેવામંદન માટે પધાર્યા ત્યારે પણ વિના વિલંબે આપશ્રીએ રૂ. ૧૦૦૦૦) આપી એ હિંદુઓમાં પુનઃનિક મહાત્માના વચનને યથાર્થ માન આપ્યું હતું.

સન ૧૯૪૧ માં પોતાના બગીચામાં “સીંધી પાઠશાળા” નામનો એક આકર્ષક શા કરીને અનેક સંજ્ઞન ગૃહસ્થો, પ્રસિદ્ધ ઓશીસરો, બંગાળના મનનર સર જૈન આચર હરબટ તથા શ્રીમતી હરબટ અને બાળના વાઇસરોય લોર્ડ વીસકાઉન્ટ વાવેલને પણ આમ ત્રણ આપેલ હતું જે મેળામાં રૂ. ૪૫૦૦૦) જમા થતા તે રકમ ઉપરાત રૂ. ૧૧૦૦૦, પોતે આપી તે બધાય સુદ્ધકાષમાં આપી પોતાની કીર્તિ ઉગમી હતી, તે ઉપરાત રેડક્રોસમાં પણ રૂ. ૧૦૦૦૦) આપીને અનેક પીડિતોને મદદરૂપ બન્યા હતા. મુશ્કેલીબાદ, માલદા ૨૪ પરગણા વગેરેના ફેડોમાં રૂ. ૧૦,૦૦૦) આપી અનેક આત્માઓને મદદરૂપ બન્યા છે.

૯

તીર્થધારાજ શ્રી શત્રુજયના મુકાનો પ્રશ્ન જ્યારે મમાજમાં કટોકટીનો બન્યો હતો ત્યારે તેની નિયંત્રણા માટે ૧૯૨૬ ના જુલાઈ માસમાં મુબઈખાતે કોન્ફરન્સનું ખાસ અધિવેશન મળેલ. આ સમયે જૈન સમાજનો મોટો ભાગ એકત્ર થયો હતો, આ અધિવેશનનું કાર્ય સુદર રીતે પાર પાડવામાં તેઓ સાહેબે તેના પ્રમુખ તરીકે સેવા બજાવી છે. તેમજ શત્રુજય તીર્થના પ્રકરણ ઉપર જે સુદર પ્રવચન કર્યું હતું તે કદી ન બૂવાય તેવું હતું.

અનુકંપાદાન.

આ ઉપરાત મહાન ઉપકાર લખતા ધણો જ આનંદ થાય છે કે, જૈન કુળને શોભાવવા અને અનુકંપાદાન નામનો જૈનોનો જે સિદ્ધાંત છે તેને યથાર્થ રીતે અપનાવવા ઉપરાત અનેક પામર મનુષ્યોને ઉપકારી બનના માટે, ગઈ સાન ૧૯૪૩ ના ફુગાળમાં જ્યારે રૂ. ૨૪) ના મણુનો ચોખાનો ભાવ હતો ત્યારે જીયાગજ, અજમગજ, જાત્રા, ખડકોલીવારી આદિ રથજોએ રૂ. ૮) ના મણુના ભાવે ચોખા આપી તેમજ ગરીબોને મદત ચોખા આપી અનેકને જીવાણા હતા અને ખરેખર દાનવીર દયાવારીધિ થયા હતા તેમાં તેઓશ્રીને રૂ. ૩,૨૦૦૦૦) ની ખોટ સહન

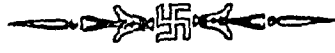

કરવી પડી હતી તો પણ તેઓશ્રી શાંત થયા ન હતા. પરંતુ તેમના ગૃહસ્થ મિત્રો જેવા શિવજીભાઈ વગેરેને કહેતા હતા કે જે મને ચોખ્ખા ખરીદવાની પરમીટ મળે તો હજી બીજા ૩-૪ લાખ રૂ. ખર્ચ કરું ને બંગાળમાં દુષ્કાળ નિવારવા બનતો પ્રયત્ન કરું. આ ભાવના આટલી હદે પહોંચેલી હોવાથી બહુ જ થોડા વીરલા જ ઉત્તમ પુરૂષ હોઈ શકે.

ઉપરાંત મારવાડી હોસ્પીટલ કલકત્તામાં રૂ. ૧૦,૦૦૦) તેમ જ શ્રી જૈન દેરાસરજી કલકત્તાને મુર્શીદાબાદમાં રૂ. ૧૧,૦૦૦) આપી મહાન લહાવો લીધો છે. રૂ. ૨૫૦૦૦) મુર્શીદાબાદનાં ગરીબોના ભોજન માટે તથા કાપડ માટે ખર્ચ કરવા છેવટે આખા હતા વળી શ્રી યશોવિજય જૈન ગુરુકુળને

રૂ. સાડાસાત હજાર સ્કુલ કરવા અને આ સભાની વિનંતિને માન આપી આમંત્રણથી ભાવનગર પધારી કાર્યવાહી બેઠ રૂ. ૫૦૦) આપી પેટ્રુન સાહેબ થયાં હતા એટલે આ સભાને એક મહાન જૈન નરસત્ત ઉત્તમ પુરૂષની ખોટ પડી છે જે ન પુરાય તેવું છે. પોતે સર્વ જીવોને ખમાવી અરિહંત પ્રભુના ધ્યાનમાં પંચત્વ પામ્યા જેથી હિંદુઓને એક ઉત્તમ હીરાની ખોટ પડી છે જે માટે અમે દિલગીર છીએ.

તેઓશ્રી પાછળ ત્રણ ઉત્તમ પુત્રો, તેમનો લાંબો પરિવાર, તેમ જ તેમના અનેક સગાસંબંધી મિત્રો વગેરેને શોકમાં મુકી પોતે સ્વર્ગીય બન્યા છે જે અતિશય દુઃખદ છે. પ્રભુ ! એ આત્માને ચિરકાળ શાંતિ આપો એ જ ઇચ્છા ને અભિલાષા.

શ્રી દામોદરદાસ ત્રિભોવનદાસનો સ્વર્ગવાસ.

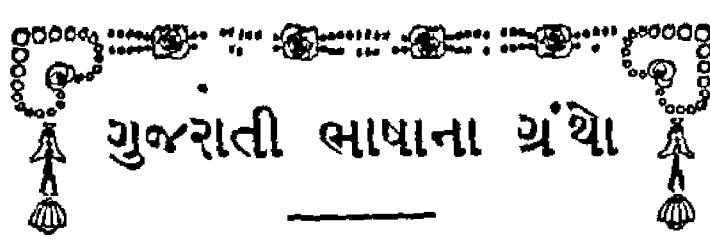
સુમારે ઓગણપચાસ વર્ષની ઉંમર ગયા અશોક વદી ૧૩ ના રોજ ભાઈ દામોદરદાર પંચત્વ પામ્યા છે. શેઠ ત્રિભોવનદાસ ભાણુજી સુપુત્ર જે કે જૈન સમાજમાં સખાવતો વગેરે સુપ્રસિદ્ધતા નખીરા હતા.

વારસામાં ઉતરેલ અનુકંપાથી સસ્તા અનાજની દુકાન આવી સખ્તે મોંઘવાડીના વખતમાં ગરીબોને રાહત આપવા સસ્તા અનાજની દુકાન ખોલી હતી. કેળવણીના હિમાયતી હોવાથી તેઓશ્રી પિતાના નામથી ચાલતી જૈન કન્યા શાળામાં હાલમાં સહાયાર્થે રૂપિયા પંદર હજાર હજારની મદદ કરી હતી. આ સભાના લાઇફ મેમ્બર હોવાથી સભાને પણ એક પ્રતિષ્ઠિત સભ્યની ખોટ જણાશે, તેઓના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

શેઠ નગીનદાસ જીવણજીનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રીયુત્ નગીનદાસભાઈ નવસારીના પ્રતિષ્ઠિત શહેરી અને શ્રીમંત જૈન હતા. થોડા દિવસ પહેલા તેમનો થોડા દિવસની બિમારી ભોગવી પંચત્વ પામ્યા છે તેઓ માયાળુ, મિલનસાર દેવ, ગુરૂ ધર્મના પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ હતા. તેઓ આ સભાના લાઇફ મેમ્બર હોવાથી એક અનુભવી અને સુઘ સભ્યની ખોટ પડી છે, તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ પ્રાર્થીએ છીએ.

ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો

શ્રી દાનપ્રદીપ-અથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉંચા કાગળો ઉપર સુદર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના બાઇડીંગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબુદ્ધોએ પોતાના ઘરમાં, લાઇબ્રેરીમાં, મુસાફરીમાં આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઈએ.

(જીન આગમરૂપી અગ્નિ પાસેથી નિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગૃહણ કરી જીનશાસનરૂપી મહેલમાં દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમાં અનેક મહાન પુરૂષોની જેમાં રસયુક્ત કથાઓ આપવામાં આવેલ છે) ધર્મના આ પ્રકાર દાન, શીલણ, તપ અને ભાવમાં દાનધર્મ મુખ્ય હોઈને દાન તીર્થંકર ભગવાન ચાગ્રિ લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્વત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રથમ દેશનામાં દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનું વર્ણન આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ છે આ દાનધર્મના પ્રાય ભેદો અને ઉત્તર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે દાનધર્મનું આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીર અદ્ભૂત ચરિત્રો, રસ યુક્ત કથાઓ બીજી અનેક અતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણના યોગ્ય હકીકત આપનામાં આવેલ છે દાનધર્મ માટે આવો એક પણ ગ્રંથ અત્યારસુધીમાં પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આદ્યત વાચતા કોઈપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા યતા જલ્દીથી આત્મકલ્યાણ સુધી મોક્ષને નજીક લાવી શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂ ૩-૦-૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસ કથા સાહિત્યના ગ્રંથમાં વર્તમાનકાળના બાવીશ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુદર કથાઓ છે જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપે છે, તેમાં તે નખતની સામાજિક, રાજકીય, ધાર્મિક, પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી બીજી જાણના યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાનો ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક છે, જેથી કેટલીક શિક્ષણ શાળાઓમાં ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમાં ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળે છે વાચતા પણ આનંદ થાય તેમ છે પાના ગુમારે સાડાશેઠ કિંમત રૂ ૨-૮-૦

આપણી જૈન કોનફરન્સની એજ્યુકેશન બોર્ડ જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં દાખલ કરેલ હોતો.

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મખિન્દુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ દીકાના શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષાતર મહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાતુલાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમાં સુપ્રસિદ્ધ છે શ્રી મહાતુલાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના સાધારણ અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનું સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો ખતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જ્ઞેનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ-સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃત્તિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ ખીજી આવૃત્તિ છે. સુમારે ચારસેંઠ પાનાના આ ગ્રંથની કીંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના આઠ ગુણોનું વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કટ જીજ્ઞાસા થાય તેવી જુદી જુદી દશ કથાઓ આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય-ભાવરૂપી રોગોને દુર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત સુવર્ણની જેમ કર્મ રજને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને-મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. બસેંઠ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત યૌલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જ્ઞેન ધર્મનો બોધ વિવિધ આખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જ્ઞેન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દધ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જ્ઞેન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જ્ઞેનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવદયાનો (અહીંસાનો વગડાવેલ કંકો, કરેલ તીર્થ અને રથયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ તથા રાત્રીની ચર્ચા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઈ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા છલકાઈ થઈ મોક્ષનો અભિલાષી બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને લબ્ધ, જોતોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્વાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ પછી ૧૧મે વર્ષે જ લેખક મહાત્માએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાઓ તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ અંચના પઠન-પાઠનથી મહા મગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની લાવનારો પ્રગટતા નિર્માણ સમ્યક્ત્વ, જ્ઞેનત્વ, અને છેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે પાચસેઠ પાનાનો આ ગ્રંથ છે કિંમત રૂ. ૨-૧૨-૦

શ્રી પચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

નિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન) આટલું સરલ સુદર અન્ય કોઇપણ ગ્રંથમાં પ્રગટ થયેલ નથી

સકલ મત્ર શિરોમણી અને ગુણ કટપ મહોદધિ ચોદ પૂર્વના સાગ્રભૂત પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મત્ર કે જેનો મહીમા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક ગ્રંથ કરતા નર્કનું નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મોક્ષે જાય છે એમ શાસ્ત્રમાં વર્ણવેલ છે

આ મહા મગળકારી પચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મત્ર કે જેના ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનું રૂળ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે.

જ્ઞેશ્વર ભગવાને પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું ધ્યાન ધરવા ખાસ ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનું અપૂર્વ વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે પચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે બાર, આઠ, છત્રીશ, પચ્ચીશ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનું જાણપણું સર્વ કોઇને ન હોઇ શકવાથી હાલ ધણે ભાગે માત્ર નવકાર મત્રનું (શબ્દોનું) ધ્યાન કરાય છે પરંતુ શાસ્ત્ર મહારાજનું કથન તો પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનું રમણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનું ફરમાન છે, જેથી ભવ્ય જનોના ઉપકાર નિમિત્તે શ્રી રામવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે ગુણોનું અપૂર્વ, સુદર, સરલ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક ચમત્કારિક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાદતો આપી મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અવૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના ગ્રંથ કર્તા મહાન ધુરધર વિક્રાન્ત આચાર્ય શ્રી મુનિ મુદરસૂરીજી મહારાજ છે આ મહાન આચાર્યે આ કથાનો ગ્રંથ લખ્યજનોના કલ્યાણના અર્થે બતાવેલ છે, તેમાં આવેલ (૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચત્રવીર ગુલાની કથા (૨) દાનાદિ પુણ્ય રૂળ ઉપર ધર્મધનની કથા (૩) શ્રાવક ધર્મની આગધના વિગધના ઉપર સિદ્ધહત કપિલની કથા અને (૪) ચાર નિયમ પાળવા ઉપર સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની કથા આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુદર, રસિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારિક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રોમ રોમ વિકરવગ થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકનો સીલીકે છે માટે જરૂરી મગાવો કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનું જીવન ચરિત્ર.

હાલના સમયમાં ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમાં કેટલાક અશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામાં આવતો હોવાથી તેમજ દેશમાં, સમાજમાં પણ દેશ અને સમાજ સેવાનો

પવન જોશભેર ફુંકાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરતા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર ઐતિહાસીક દૃષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જન્મલંકા દેશ તથા સમાજ પ્રેમ-સેવા અને શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથેસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરુષની પ્રભા આપણા હૃદયમાં વણી લેવાને રહેજે લલચાઈએ છીએ. શુભારે છત્રીશ ફાર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉચ્ચ કાગળ પર સુંદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઈબીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપમાને યોગ્ય અદ્ભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઈ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્ભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બંની શકે ત્યાં સુધી આધુનિક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

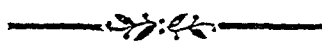
પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી અણુમોલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, મંડળો, વિગેરે અને સાદી સરલ ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નાગ કર્મ ઉપાજન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઈ અત્યાર સુધી જાણતું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાલપત્રની પ્રત ઉપરથી મોટા ખર્ચ કરી, ફોટો, પ્લોક, કરાવી છપાવી આ જુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ જ્ઞાનલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઘવેરી અને ઘરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ બુકું.

પુસ્તક નં. ૪૨ મુ.
અક : ૨ જો

આરમ સ. ૪૮
વીર સ. ૨૪૭૦

વિક્રમ સ. ૨૦૦૦. ભાદ્રપદ
ઈ. સ. ૧૯૪૪ - સપ્ટેમ્બર

શ્રી સિદ્ધાયલ સ્તવન.

(રાગ-ભારતકા ૩ કા આલમમે ભીમપલાસ)

અમૃત વરમે મુજ અન્તરમા, નાલિન દત મૂર્તિ નિરખી,
જ્યા સિદ્ધ અનંત વર્યા સિદ્ધિ, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ટેક
ભવમા ભટકયો મમતા બળથી, કુમનિકેરા મિથ્યા કળથી,
નિજ સચિત પાતક પરિહરવા, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ૧
પ્રભુ ચગળ ચરણ ગ્રહવા આળ્યો, શુભવૃત્તિ હૃદય કમળે લાળ્યો,
મુજ જન્મ-મરણનું દુખ તજવા, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ૨
પ્રભુ શાન્ત સુધાગસ સુખ આપે, અન્તર શત્રુ દુખને કાપે,
ભવસિન્ધુ દુસ્તર આ તરવા, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ૩
શુભ મેઘરૂપ પ્રભુને ભાળી, ચાતક સમ ઉર વૃત્તિ વાળી,
એ જ્ઞાનોદકને મુખ ગ્રહવા, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ૪
મહામત્ર વિમળ તુજ નામ જપી, દુઃખનં છતુ મોહરૂપી,
હેમેન્દ્ર અજિત પદને વરવા, સિદ્ધાયળ ગુણ ગાઉ હરખી ૫

રચયિતા—મુનિ મહારાજ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી

મેધાન્યોક્તિ

(અનુષ્ટુપ.)

ગૌરવં પ્રાપ્યતે દાનાન્ન, તુ વિત્તસ્ય સંચયાત્ ।

સ્થિતિરુચૈઃ પયોદાનાં, પયોધીનામધઃ સ્થિતિઃ ॥ ૧ ॥

આ સંસાર, અસાર કહેવાય છે, છતાં વિવેકી પુરુષો તેને શ્રદ્ધા, ભાવ અને સૂક્ષ્મતાથી અવલોકન કરી સસાર બનાવી શકે છે, માત્ર વિવેકદ્રષ્ટિ અને શુભગ્રાહકતા જોઈએ.

ઉપરની એ જ રહસ્યભરી અન્યોક્તિ સ્પષ્ટ સૂચવે છે કે— આકાશમાં ચઢી આવેલ મેઘને, તથા ભૂમિમાં-ઊંડાણમાં પડેલા મહાસાગરને અવલોકતાં જ ઉપરની અન્યોક્તિ કોઈ વિદ્વાનના હૃદયમાં સ્ફુરી આવી છે, તે કહે છે કે—

હે મનુષ્ય સમાજ ! જો માનવજન્મની સફળતા કરવી હોય, તો જુઓ આ મેઘ અને આ મહાસાગર !!!

મેઘ ઉચ્ચ સ્થાને ઊભરે છે અને સાગર ખાડામાં પડ્યો છે. મેઘ કરતાં સાગરનું જળ અપરિમિત છે, છતાં બંનેના સ્થાનમાં આ પ્રમાણેનું મહદંતર કેમ ?

આ પ્રશ્નનો જવાબ દૃષ્ટિગોચર પ્રત્યક્ષ જ છે.

“ મોટાઈ મળવી કે મોટું સ્થાન મળવું એ પોતાની સમૃદ્ધિનો દાન (પરમાર્થ)માં ઉપયોગ કરનારને સહજસાધ્ય છે, વરસાદ પોતાની જળરૂપી સમૃદ્ધિ પરમાર્થે વાપરે છે માટે ઉચ્ચ સ્થાન પામે છે, ને મહાસાગર અગાધ જળની સમૃદ્ધિવાળો છતાં કોઈ તૃષાતુરની તૃષા પણ મટાડતો નથી, માટે પૃથ્વી પર ખાડામાં સ્થાન પામ્યો છે.

લી૦ શુભગ્રાહક
રેવાશંકર વાલજી બધેકા

માનવી ! તારે સાચુ સુખ ભેઠતું હોય તો તું મોજશોખ છોડી દે, કાગળ કે તે એક પ્રકારની મૂર્ખાઈનું પરિણામ છે મૂર્ખ માણસ સાચુ જાણી શકે નહીં, એટલે જ સાચો સુખી થઈ શકે નહીં. મોજશોખ કરવાથી સાચુ જીવાય નહીં માટે માનવીએ સાચુ જીવવા તરફ વધારે ધ્યાન આપવું જોઈએ, કારણ કે તે સિવાય તો સાચુ સુખ મળી શકતું નથી.

માનવી ! તારા જીવનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તે સાચુ જીવન છે અને સુખ પણ તે જ છે પણ વર્ણ, ગંધ, રસ, શબ્દ અને સ્પર્શરૂપ મોજ-શોખના સાધન તો કચરો છે, કે જે તારા જીવનને ઝાણુ બનાવે છે તું એમ માને છે કે-હું જીવુ છું પણ તું ભૂલે છે, કારણ કે જીવન એટલે સાચી પૂર્ણ સ્વતંત્રતા તેમાનું કાંઈ પણ તારી પામે નથી ખાધા વગર મરી જવાય એવી તારી દૃઢ શ્રદ્ધા છે તું જાણે છે મરી જવું એટલે શું ? તે ધારણ કરેલા દેહનો ત્યાગ તે આ સંસારમા ભ્રમણ કરતા જીવા જીવા અનેક પ્રકારના દેહ લોગળ્યા તો પણ તને દેહનો લોગ છોડવો ગમતો નથી એટલે જ તું સાચુ જીવતો નથી, માટે તારું જીવન ખોટું છે અને મરણ પણ ખોટું છે, કારણ કે તે માની રાખેલા જન્મ-મરણ, સુખ-દુઃખ, આનંદ બધું ય કર્મનું પરિણામ છે.

માનવી ! તારી પાસે જ્ઞાનનું અનુવાણુ હોય તો તારા જીવનને તપાસીને તેની પાસે તે માની રાખ્યું છે તેમાનું કશુંયે છે ? તો પછી

શા માટે તારા જીવ પર ખોટા આજ ચઢાવીને તારી અજ્ઞાનતા બાહેર કરે છે ? તારે સાચુ જીવન હોય તો બીજા જીવોને જીવાડ, તે સિવાય તો તારા જીવવાના બધાય ઉપાયો ખોટા છે અને જે જીવોને જીવાડ્યા હોય તો મોજશોખને તું ભૂલી જા જોમ તને તારા કૃત્રિમ જીવનમા જીવવું ગમે છે અને દેહ છોડવો ગમતો નથી તેમ બીજા જીવોને પણ દેહ છોડવો ગમતો નથી તેઓ પણ અનાદિ કાળના સંસ્કાર પ્રમાણે જીવવાના માધન વાપરી દેહને જાળવી ગળે છે, પરંતુ પોતે નિર્ગળ અને અમહાય હોવાથી તેમને જીવન રહિત કરી તેમનું શરીર પડાવી લેવાના તારા બળાત્કાર આગળ તેમનું કાંઈ પણ ચાલી શકતું નથી એટલે તારી મોજ શોખની તૃષ્ણા શાત કરવા પોતાનું શરીર તને અર્પણ કરે છે કે જેને વાપરીને તું એમ માને છે કે હું સુખી છું.

માનવી ! તું અનર્તી વાગ મર્યો છે એટલે તું મરવાથી ટેવાઈ ગયો છે, જેથી તને જીવન-કાળમા મરણનું દુઃખ સાહરતું નથી અને બીજા જીવોને મારીને આનંદ માને છે અને સુખી જીવનની ભ્રમણામા મસ્ત થઈને ફરે છે ત્યારે મોત આવીને ઊભું રહે છે ત્યારે જ સુખ તથા આનંદ વિમારીને કેવળ દુઃખ વેદે છે એવી જ રીતે તને અનાદિ કાળથી જીવોને માનવાની ટેવ પડી ગયેલી હોવાથી તેમનું મરવાનું દુઃખ ન ગણીને પોતાના નિર્દય જીવનમા જીવવાની તૃષ્ણા ગળે છે, પરંતુ આવા

નિર્દય જીવનમાં જીવનાર પોતાને જીવવાનું માનતો હોય તો તે મોટી ભૂલ કરે છે કારણ કે અત્યાર સુધીમાં બીજાને મારનાર કોઈ પણ સાચું જીવી શક્યો નથી.

માનવી ! જડાસક્ત જગત પોતાને જીવવાનું માને છે; પણ કૃત્રિમ જીવનમાં જીવવાને તો બીજાના શરીરોની જરૂર પડે છે, કારણ કે જેટલા કૃત્રિમ જીવનમાં જીવે છે તે બધાય બીજા જીવોની જીવવાની આશા છોડાવી દઈને તેમના શરીરોથી પોતાના દેહને બળવી રાખે છે તો એ ઈચ્છા પ્રમાણે પોતાના દેહને લોગવી શકતા નથી. પરિમિત કાળ સુધી જ પોતાના દેહને વાપરીને છેવટે અનિચ્છાએ દેહનો ત્યાગ કરવો પડે છે, અને બીજાના દેહ વાપરવાથી જીવાય છે એવી ખોટી માન્યતાની ખાતરી થાય છે; કારણ કે અન્ય જીવોના શરીરોને વાપરવા છતાં પોતાના દેહને છોડવો પડે છે કે જે એક કૃત્રિમ જીવનમાં જીવવાનું ચિહ્ન છે. અને સાચા જીવનમાં જીવવાને તો જડાત્મક દેહના સંબંધ જેવું કંઈ પણ હોતું નથી એટલે બીજા જીવોના શરીરો વાપરવા પડતાં નથી.

માનવી ! જેનું કારણ મૃત્યુ છે તેનું કાર્ય જીવન ક્યાંથી હોઈ શકે ? તને અનાદિ કાળના અભ્યાસને લઈને જીવવાની શ્રદ્ધા હોવાથી ભલે તું માની લે કે હું જીવું છું, પણ તું જન્મ્યો ત્યારથી જ મરણની શરૂઆત થઈ છે અને દરેક ક્ષણે તું મરે છે. જેમ પાંચ વર્ષના પાંચ દોરડાના ચાર ચાર હાથના ટુકડા લઈને તેમાંથી ઘોળા વર્ષના ટુકડાને એક છેડેથી સળગાવીએ, તે સળગીને પૂરું થઈ રહેવા આવે ત્યારે તેના છેડે લાલ વર્ષના કટકાને સાંધીએ, તે બળી રહે એટલે પીળો, પછી કાળો, એમ અનુક્રમે કટકાઓ સંધાતા જાય છે અને બળીને ક્ષય થતા જાય છે; પણ નવું કંઈપણ ઉત્પન્ન થતું

નથી, તેમ જ સિદ્ધ સિદ્ધ ગતિના આયુષ્યના દોરડાં સળગીને-લોગવાઈને-ક્ષય જ થાય છે. એક ક્ષય થઈ રહે એટલે બીજા આયુષ્યનું અનુસંધાન થાય છે. પછી ત્રીજું, ચોથું સંધાઈને ક્ષય થાય છે. આ પ્રમાણે આયુષ્યકર્મના ક્ષય સિવાય જન્મ કે જીવન જેવું કંઈપણ જણાતું નથી, તો પણ સંસારી જીવોની વ્યવસ્થા બળવવાને માટે વ્યવહારથી કોઈપણ એક આયુષ્ય ક્ષયની શરૂઆતમાં જીવની સાથે દેહનો સંબંધ થાય છે તેને જન્મ કહેવામાં આવે છે. અને તે જ દેહમાં આયુષ્ય સંપૂર્ણ ક્ષય થઈ રહે ત્યાંસુધીના કાળને જીવનકાળ કહેવામાં આવે છે, અર્થાત્ આયુષ્યક્ષયનો પ્રારંભ તે જન્મ, સંપૂર્ણ ક્ષય તે મરણ અને આયુષ્યક્ષયની આદિથી લઈ તે છેલ્લા ક્ષણિક ક્ષય સુધીમાં મધ્યના ક્ષયના ક્ષણ તે જીવનના નામથી ઓળખાય છે. તે સિવાય તો આત્મામાં જન્મ-મરણ કે જીવન જેવી કોઈપણ વસ્તુ હયાતી ધરાવતી નથી. બાકી નિરાવરણ શુદ્ધ આત્માનું ત્રણે કાળમાં સ્વસ્વરૂપમાં રહેવું તે-જ્ઞાન, સુખ, આનંદ તથા જીવનના નામથી ઓળખાય છે, કે જેને સાચું જીવન કહેવામાં આવે છે. આવા સાચા જીવનમાં તું એક ક્ષણ પણ જીવતો નથી, જો એક ક્ષણ પણ તું સાચું જીવે તો તારા માટે મૃત્યુ જેવું કંઈપણ રહેતું નથી. અને સાચું સંપૂર્ણ જીવન મેળવીને હમેશના માટે સાચો સુખી થઈ શકે છે, પણ તે દશા તો એક ક્ષણમાત્ર પણ આયુષ્યકર્મ ન લોગવે ત્યારે જ પ્રગટ થઈ શકે છે. અર્થાત્ કર્મના કાર્યરૂપ જીવનમાંથી એક ક્ષણ પણ સર્વથા મુકાઈ જવાય તો જ પોતાના સ્વરૂપ મય જીવનને મેળવી શકાય છે. પણ તું અનાદિ કાળથી કર્મના કાર્યરૂપ ખોટા જીવનને જ જીવવું માની દ્રઢ શ્રદ્ધાળુ થઈ ગયો છે, કે તને સાચા જીવનની વાત ગળે ઉતરે તેમ નથી.

અને પોતાની અજ્ઞાનતાને લઈને જીવવાને માટે બીજા જીવોને મારી તેમના શરીરનો ઉપયોગ કરે છે જો કે તારે સાચું જીવન મેળવવાને દેહની જરૂરત હોવાથી તેને જાળવવું પડે છે પણ તે અદ્ય અપરાધે તું જાળવી શકે છે અપરાધોથી સર્વથા મુકાઈ જઈને નિરપરાધી દશા પ્રાપ્ત કરી સાચા જીવનમા જીવનાર મહાપુરુષો દેહની મમતા છોડી દઈને તપ આદરે છે એટલે તેમને કોઈપણ જીવનું શરીર વાપરવાની જરૂરત રહેતી નથી અને કદાચ રહેતી હોય તો તે નજીવી હોય છે જ્યારે તેમને પોતાના કર્મના કાર્યમાથી મુકાવાના પ્રયાસમા પોતાનો દેહ કામ આપતો અટકી પડે છે ત્યારે જ તેઓ કોઈપણ વ્યક્તિએ પોતાના માટે તૈયાર કરેલા આહારમાથી અદ્ય પ્રમાણમા લઈને પોતાના કાર્યમા દેહને મદદગાર બનાવે છે આ પ્રમાણે મહાપુરુષો અત્યંત અદ્ય અપરાધે કર્મના કાર્યમાથી સર્વથા મુકાઈને સંપૂર્ણ સાચું જીવન મેળવી સાચા સુખી બની શકે છે આવા મહાપુરુષોનું અતુકરણ કર્યા સિવાય તો તું કર્મના કાર્યમાથી મુક્ત થઈ શકતો નથી અને સાચું જીવન મેળવ્યા વગર સાચો સુખી થઈ શકતો નથી

માનવી ! તને ખબર છે કે તારી દરેક પ્રવૃત્તિના ઓળા તારા ઉપર પડે છે ? તું કોઈને ગાળ દઈશ તો તરત જ તારા કાનમા ગાળના શબ્દો અથડાશે અને જો સ્તુતિ કરીશ તો સ્તુતિના શબ્દો સહજાશે તેમ જ મરો કહીશ તો સામેથી મરો અને જીવો કહીશ તો જીવોનો તારા કાનના પડો પડશે તેવી જ રીતે કાયાથી કોઈને માગીશ તો તને માર પડશે અને મેવા કરીશ તો બદલામા સેવા મળશે અને મનની પ્રવૃત્તિથી બીજાનું જેવું ચિંતવીશ તેનો ઓળો પણ તારા ઉપર તેવો જ પડશે જ્યાં સુધી તું દેહધ્યાસી રહીને અજ્ઞાનતાથી

બીજા જીવોને મારવાની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખીશ ત્યાં સુધી તારે મૃત્યુને આધીન રહેવું પડશે અને દેહ તથા આત્માની ભિન્નતાને સમ્યજ્ઞાન દ્વારા ઓળખીને બીજા જીવોને તેમના જીવનમા જીવવા દઈશ તો મદાયને માટે તું જીવીશ અને પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવીને હૃમેશના માટે સુખી થઈશ

માનવી ! તારે મોજશોખદ્વારા આનંદ તથા સુખ મેળવવા જીવવું છે અને બીજાને મારવા છે, આ તે કેવો ન્યાય ? કાઈ સદ્બુદ્ધિથી વિચારી જોયું છે કે બીજાને મરણાતિક દુઃખ આપવાથી સુખ તથા આનંદ મળી શકે છે ? તે પોતાની મિથ્યાબુદ્ધિથી સ્વસ્થ દૃષ્ટિ ચાલીને અનંતા જન્મમરણ કર્યા અને સુખના બદલે અનંત દુઃખ જ લોગવ્યું છે, પણ પ્રભુના વચનોનો આદર કર્યા સિવાય તો તું સુખની સીમા જોઈ શકવાનો નથી પ્રભુ કહે છે કે-બુદ્ધિ વગરના અજ્ઞાની જીવો સંસારમા રખડીને અનંત દુઃખ લોગવી રહ્યા છે અને માને છે કે અમે સુખી છીએ પણ તે એક પ્રકારની ભ્રમણા જ છે સાચા-વિવેકી માનવજીવનના જીવ્યા સિવાય તો સાચા સુખની દિશા સંમુખ થઈ શકાય જ નહીં

માનવી ! તું જાણે છે, સુખી કોણ હોઈ શકે ? જેને દેહના લોગરૂપ જીવન નથી અને દેહના વિયોગરૂપ મરણ નથી, જેને ઇંદ્રિયોના લોગ નથી તેમ જ શોક કે રોગ નથી, જેને ઇન્છાનો આદર નથી અને પૌંદ્રગલિક વસ્તુનો સંકાર નથી, અથવા તો જેઓ બહિર્જગતથી બહિષ્કૃત થઈને અંતર્જગતમા વિચરી રહ્યા છે, કેવળ કર્મક્ષય કરવાના હેતુથી જ દેહનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે, જેઓ પ્રભુના વચનોનો આદર કરીને આત્માને અજવાળી રહ્યા છે, જેઓ સમભાવમા રમી રહ્યા છે, જેઓ ઇર્ષ્યા-દ્વેષ અને અણગમ્યાની અવગણના કરી રહ્યા છે, જેઓ મિથ્યાભિમાનને નબળો બનાવી રહ્યા છે અને

લેખક : મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ

“નહિ તૃષ્ણા પરો વ્યાધિર્ન તોષાત્ પરં સુખમ્”
તૃષ્ણા સમાન કોઈ વ્યાધિ નથી,
તેમ સંતોષ સમાન કોઈ સુખ નથી.

જગતના જીવો આશા-તૃષ્ણાથી દુઃખ અનુભવે છે, છતાં આશાની મોહબળને છેદી નાખવા તત્પર થતા નથી. આશા એ સ્વધર્મ નથી. સંતોષ એ આત્માનો ધર્મ છે. તેમાં જ ખરૂં સુખ સમાયેલું છે. સંતોષમ્ પરમં સુખમ્ પૌદ્ગલિક વસ્તુનો પરિત્યાગ ઓછાવતા અંશે થાય તો જ સંતોષની સુંદરતા જણાય. આશા પૂર્ણ થતી નથી. પૂર્ણતાનો ગુણ તેમાં સમાયેલો નથી. કોઈ શુભયોગે એક વિષયની આશા તૃપ્ત થતાં બીજી અનેક આશાઓ ઉદ્ભવે છે. આત્મા જન્મમરણ કરી થાકે છતાં આશા જીર્ણ બનતી નથી. જ્ઞાનીઓએ આશાના પરિત્યાગમાં સુખ બતાવ્યું છે. આશા જ્યાં સુધી ન છૂટે ત્યાં સુધી ધર્મકરણીમાં ચિત્ત પરોવાતું નથી.

જેઓ વૈરવિરોધની કનડગતથી મુકાઈ ગયા છે તે જ મહાપુરુષો સંસારમાં સુખી છે; તેમણે જ જડાધીનતામાંથી મુકાઈ જઈને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવી છે અને આવા આત્માઓ જ પરમાત્મની તથા પરમ સુખી થઈ શક્યા છે. બાકી તો જીવોને સંસારમાં બીજી કોઈ પણ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં સુખ નથી, અને કર્મની પ્રણય સત્તા નીચે કામ કરનાર માનવી ભલે પોતાને માને કે હું સુખી છું પણ તે કોઈ પણ પ્રકારે સુખી થઈ શકતો નથી.

યાવત્ દુનિઆનાં રાજ્યસત્તા મેળવવાની આશા ભાવનામાં જીવને ધણેદી દે છે. તેથી કૃત્ય-અકૃત્યનો વિવેક રહેતો નથી. ન કરવાના વિચારો કરાવે છે, ઈજ્જત આખરૂં પણ ઘટવા પામે છે અને કષ્ટો આંશાબળે સહન કરે છે. કોઈને દુઃખી સમજી દાન પણ કરવાની ભાવના જાગૃત થવા દેતી નથી. નિરંતર નિઃસાર વસ્તુની ચિંતા જીવ અમૂલ્ય સમયે શુભાવતો હોય છે. આશાની થોડીક ઉપેક્ષા કરી જીવે તો જરૂર તેને સુખની દહેર આવી જાય. ચિત્તની ચંચળતા કે વ્યાકુળતા મટતાં આત્મતત્ત્વની વિચારણા જાગે, ત્યારે જ માયિક વસ્તુની દુરંતતા જણાય, નિર્મમત્વભાવ જાગે, તૃષ્ણાની દુઃખકારી ભાવના તરફ અરુચિ જાગે, અહંકાર અભિમાન-વૃત્તિ ઓછી થાય, બાહ્ય વસ્તુઓની આસક્તિ ટળે, વસ્તુસ્વરૂપ સમજાય, અનિત્ય પદાર્થોને સમજતાં વિચારતાં વૈરાગ્ય પ્રગટે, પરતંત્રતા ટાળી સ્વતંત્રતા મેળવવા આત્મા પુરુષાર્થ કેળવે.

મોહને મમતાને પોતાનું અહિત કરનાર સમજે. તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય એ જ મારા હિત કરનારા સાધનો છે, એમ સમજે તો જરૂર કલેશોથી આત્મા મુક્ત થાય. “ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, મદમત્સર” એ આત્માના ખરા શત્રુઓ છે. આશા તૃષ્ણાના ત્યાગથી જ જીતાય છે. ન જીતાય ત્યાંસુધી મહાવ્રતો અને શ્રાવકના વ્રતો ભારરૂપ બને છે. જન્મ મરણ ઓછા કરવા બળ સંપ્રાપ્ત થતું નથી. આશાનો અંત કોઈ દિવસ આવતો નથી. મૃગતૃષ્ણાની માફક આંખથી દેખાતી વસ્તુઓમાં સુખ નથી

છતા આશાના કેટલી સર્વ કંઈ ભૂલાય છે
ઘડીક પૃથ્વી માટે, ઘડીક સમય સમાજનો
દોરવનાર નેત્ર તરીકેની ભાવના જાગે છે તેને
પોષવા અનેક કુમતની રચના કંઠી પડે છે
શાસ્ત્રોના અર્થને પોતાના પક્ષમા લઈ જવા
// પ્રયત્ન થાય છે ભોળા જીવોને પોતાની જાળમા
ફસાવી સાનુકૂળતા મેળવી જીવ ખુશી થાય છે,
પરંતુ જ્ઞાની પુરુષો તો આ જાંઘી ધાધલને
આત્મવિનાશ તરીકે જોળખાવે છે આશાના
જે ગુલામ બને છે તે જગતના ગુલામ તરીકે
લેખાય છે

“આશા-દાસીકે જે જાયા,
તે જન જગકે દામા”

આશા દામી કરે જે નાયક,
લાયક અનુભવ આસા”

“આશાયા યે દાસાસ્તે દાસા સર્વલોકસ્ય ।
આશા યેવા દાસી તેવા દાસાયતે લોક ॥”

જે આશાને સમજી છોડે છે તે જગતના
નેતા બને છે, સર્વ સુખના અધિકારી બને છે,
ઇન્દ્ર, ઉપેન્દ્ર, અકલ્પર્તી કરતા પરમ અતોષમા
રહેનાર સત સાચો સુખી છે સતોષરૂપી
અમૃતથી એ પરિતૃપ્ત થયેલો હોય છે તૃષ્ણાથી
ઘેરાયેલો આત્મા ભલે સત્તાધારી હોય કે ધન-
કુબેર હોય પણ જનહિતાર્થે તેનો સફલપ્રયોગ ન
કરતો હોય તો તે દુખી છે બીજી જિંદગીમા
ભિખારી દશામા પરિભ્રમણ કરતો ને બીજા
પાસેથી યાચના કરતો નજરે પડે છે જે
અન્યને આપે છે તે જ મેળવે છે જે પર-
હિતાર્થે કંઈ જ નથી આપતો તે સર્વ કંઈ
ગુમાવે છે આકાશ ભરાય તો તૃષ્ણા ધરાય.
આકાશ અનંત તેમ આશા-તૃષ્ણા અનંત છે
“કેઉ સ્વયંભૂ રમણકો, જે નર પાવે પાર,
સો ભી લોભ સમુદ્રકો, લહે મધ્યન પ્રચાર,
મન સતોષ અગસ્તિકુ, તાકે શોષ નિમિત્ત,
નિતમેવો જિનિસો કિયો, નિજજાન અજલી મિત્ત”

જેણે આશા છોડી છે, સતોષવૃત્તિ ધારણ
કરી છે તે જ લોભનો યગજ્ય કરી શકે લોભ
ઘટે તો મોહ ઘટે ભારે જ મમતા જાય અને
સતોષ સુખની પ્રાપ્તિ થાય દાણિક વિનશ્વર
વસ્તુની અમારતા અને અનિત્યાદિ ભાવનાનો
વિચાર કરનાર આશા-તૃષ્ણાનો ઉન્નત કરે છે
આધ્યાત્મિક ભૂમિકા તેને પ્રાપ્ત થાય છે
આધુતાનો તે ખરેખરો અધિકારી બને છે ઉચ્ચ
ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે વલ્કલ વસ્ત્ર માત્ર
પરિગ્રહીને આશા તૃષ્ણા હોય તો તે ભિખારી છે
નિરિહભાવે કિમતી વસ્ત્રો દેહ પર પડ્યા હોય,
તે ઉપર મમતા ન હોય તો તે ખરો ત્યાગી છે
આશાએ કંપેટી વસ્તુ પણ કલિપત અને
નાશવત હોય છે જે આશા શુભ અનુષ્ઠાન
કરવા માટેની હોય તો તેને ધર્મમાર્ગમા
આગળ વધારે છે મોક્ષનો અલિલાષ તે તે
આત્માને મોક્ષ તરફ લઈ જાય છે માર્ગમા
આવતા કષ્ટો તે સતોષદ્વારા સહન કરી, કર્મ
ખપાવી સત્સુખની પ્રાપ્તિ કરે છે ધન, સત્તા,
પરિવાર એ આત્માને દુખ અપાવનાર છે. તેની
આશા તૃષ્ણા આત્માને કષ્ટ આપનાર છે, એમ
સમજી આશા તૃષ્ણાથી દૂર થવા લબ્યાત્મા
પ્રયત્ન કરે દરેક જીવોએ સયમના માર્ગે
શાસનની પ્રાપ્તિ કરવા અર્થે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ

જેની પાસે શક્તિ હોય, બુદ્ધિગળ હોય
કે ઔજસ હોય તે આત્મા શાસનની ઉન્નતિ,
સેવા કરવામા ખરચીને કૃતકૃત્ય થાય નાહકના
કલેશો ઉત્પન્ન કરી સસારમા પરિભ્રમણ કરાવ-
નાર ખોટા મતપદોની સ્થાપના કરવાના
પાતકથી સદા દૂર રહો ! તો જ ધર્મ અને
શાસનની પ્રાપ્તિ જન્માતરમા પણ થાય અને
તેના નિમિત્તથી જન્મ મરણ મટશે-થોડા
જન્મ મરણ વશે મહાધર્મની પ્રાપ્તિ કરી અજરા-
મરતા મેળવી અન્યને મદદરૂપ બનો આશા-
તૃષ્ણાના પરિત્યાગમા મોક્ષ છે, આત્મસમાધિ છે

સરલતા, ઔદાર્ય અને સૌજન્યપૂર્ણ જેનું જીવન હતું, દેશજનો પ્રત્યે જે સમલાવી હતો, શત્રુ મિત્ર જેવો ભાવ જેના વિચારમાં પણ ન હતો તે પુણ્યશ્લોક વિક્રમનું નામ સર્વ માનવો, પશુ પક્ષી સર્વને માટે યોગ્યપ્રદ અને પ્રેમપાત્ર હો.

પ્રજાનું રક્ષણ કરી પૂર્ણ વાતસલ્યભાવે જે ભરણપોષણ સંસ્કારપૂર્ણ કરતો હતો તેથી તે પ્રજાપાલક વિક્રમાદિત્ય પ્રજાનો સાચો પિતા હતો. દાસત્વમાં હુબેલી પ્રજાને સ્વાતંત્ર્યનો સદ્બોધ આપી, દીનતા અને હુલિંક્ષના હુબો ટાળી, પ્રજાને ઋણમુક્ત કરી વિક્રમાદિત્યદેવે ' પરદુઃખલંબન ' અને ' સંવત્સરપ્રવર્તક ' ગિરુદો સફળ કર્યા હતાં. અનાયો અને વિદેશી આક્રમણકારોને હાંકી કાઢી પ્રજાને નિર્ભય બનાવી પ્રજાનો સાચો પ્રેમ વિક્રમાદિત્ય દેવે સંપાદન કરી લીધો હતો. પાપીઓના ભારથી ત્રાસ પામેલી પૃથ્વીને ઉદ્ધારી, કલામય મંદિરોથી કલાને પોષી, દાનશાળાઓ સ્થાપી અપાર દાન કરી, તપસ્વીઓની સેવા કરી, સેવાભાવ કેળવી વિક્રમાદિત્યે પોતાનું શ્રેષ્ઠ માનવપણું સિદ્ધ કરી બતાવ્યું હતું. પુનઃ મૌર્યવંશની યશઃગાથા સદ્ગુણોવડે ગવરાવી હતી. સમ્રાટ સંપ્રતિના ધર્મકાર્યો પૂર્ણ કરવા નૃપતિ ભાગ્યશાળી બન્યો હતો. મૌર્યવંશ અને તુવરવંશ સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાવા માટે વીર વિક્રમના સદ્ચારિત્ર અને દાનશીલતા કારણરૂપ મનાય છે.

આર્ય પૃથ્વી આવો શાસક પામી ધન્ય બની, જનતા આવો સમ્રાટ પામી હર્ષ લહરો અનુભવવા લાગી. કલિયુગમાં પણ સત્યુગ જેવું

દર્શન કરાવી સમ્રાટ વીર વિક્રમાદિત્યે પોતાની યશઃકીર્તિ સાર્થક કરી. સૂર્યસમ પ્રતાપી, ચંદ્ર-સમ સૌમ્ય, વીર વિક્રમે વીરતા પ્રસરાવી દીનતા અને દાસત્વ દૂર કરી સમભાવે અતિશય દાન કરી, ધર્મ, તપ, જ્ઞાન ને ક્રિયા પૃથ્વીમાં સર્વત્ર પ્રવર્તાવ્યાં. સમભાવી સમ્રાટ સ્વરૂપ સિદ્ધ કર્યું. પ્રબળ પુણ્યથી બળ, શૌર્ય વગેરે પ્રાપ્ત થાય છે. તેનો યોગ્ય રીતે પુણ્ય બળથી જ સદુપયોગ કરવો યોગ્ય ગણાય. બળ, નિર્બળોનું રક્ષણ કરવા અર્થે યોગ્ય તો તે બળધારી પ્રશંસા-પાત્ર મનાય છે. ' વીર વિક્રમ ' એ પ્રકારનો સાચો વીર હતો. સકળ ગુણોથી વિક્રમાદિત્ય શ્રેષ્ઠ હતો, જે નિરંતર અવંતી પાર્શ્વનાથપ્રભુને નમન કરતો હતો. જે સૂરીશ્વરજી સિદ્ધસેનજીના ધર્મબોધે ધર્મપ્રેમી બન્યો હતો, અકેશ્વરીની જેના પર સદા કૃપા હતી, જેણે પુણ્યબળથી પંચદંડ પ્રાપ્ત કર્યા હતાં, અશ્વિવેતાલ જેનો આજ્ઞાકારી સેવક હતો, પુણ્ય અને ધર્મ જેની સહાયમાં હતા, જે હંમેશા દીનદુઃખીઓનો ઉદ્ધારક હતો, અબળાઓનો જે સહાયક હતો, જેની કીર્તિ પુરાણોમાં પણ ગવાઈ છે, જેનું ઐશ્વર્ય ઇન્દ્ર સમાન હતું એવા અવંતીપતિ વીર વિક્રમાદિત્ય દેવનું નામ સર્વ કોઈને પ્રિય છે.

જે હજાર વર્ષ વીત્યા છતાં વિક્રમાદિત્ય દેવ માનવ હૃદયમાં અખંડ સ્વરૂપે વિરાજિત છે. તેની યશઃગાથા ધર્મ, નીતિ ને માનવતાનો બોધ આપે છે. શ્રેષ્ઠ આર્યત્વના સત્ય પ્રતિક સમા વિક્રમાદિત્યનું આદિત્યસમું પ્રતાપી નામ કોઈનું પણ ભારતીય જન નહિ જ વિસરે. એવા વિક્રમાદિત્ય દેવને કોટિશઃ ધન્યવાદ હો !

સમ્યગ્દર્શન વિષે પ્રકીર્ણ જ્ઞેય

લેખક—મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી (સ વિજ્ઞાપાક્ષિક)

(ગતાકે ૪૪ ૧૫ થી શરૂ)

સં દષ્ટિને આત્મપ્રત્યક્ષ પરત્વે વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ—“ જે આત્મા અતીન્દ્રિય છે તે અતીન્દ્રિયવડે જ આદ્ય થઈ શકે ” તેના ઉત્તરમા સમજવું કે મન અમૂર્તિક પદાર્થને પણ ગ્રહણ કરે છે તત્ત્વાર્થ સૂત્રમા કહ્યું છે કે—‘ મતિશ્રુત-જ્ઞાનનો વિષય સર્વ દ્રવ્યો છે ’ વળી તે સૂત્રમા “ આયે પરોક્ષ પ્રત્યક્ષમન્યત્ ” કથિત કરેલું છે અર્થાત્ મતિ, શ્રુતજ્ઞાન એ પરોક્ષ પ્રમાણ છે, અને અવધિ, મન.પર્યય અને કેવળજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે તેમજ તર્કશાસ્ત્રમા પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષનું આવું લક્ષણ કહ્યું છે—“ સ્પષ્ટ પ્રતિભાસાત્મકં પ્રત્યક્ષમસ્પષ્ટ પરોક્ષમ્ ”—જે જ્ઞાન પોતાના વિષ-યને સારી રીતે નિર્મળરૂપે જાણે તે પ્રત્યક્ષજ્ઞાન અને જે જ્ઞાન સારી રીતે સ્પષ્ટ ન જાણે તે પરોક્ષ

મતિ, શ્રુતજ્ઞાનના વિષય ઘણા છે, પરંતુ તે એક જ જ્ઞેયને સંપૂર્ણ જાણી શકતા નથી તેથી તે પરોક્ષ છે, અને અવધિ, મન.પર્યય-જ્ઞાનનો વિષય થોડો છે, પરંતુ તે પોતાના વિષયને સ્પષ્ટ જાણે તેથી એક દેશ પ્રત્યક્ષ છે અને કેવલજ્ઞાન સર્વ જ્ઞેયને પોતે સ્પષ્ટ રીતે જાણે તેથી સર્વ પ્રત્યક્ષ છે

પ્રત્યક્ષના જે ભેદ છે—પરમાર્થ પ્રત્યક્ષ ને વ્યવહાર પ્રત્યક્ષ અવધિ, મન પર્યય ને કેવળ-જ્ઞાન તે સ્પષ્ટ પ્રતિભાસરૂપ છે તેથી તે પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ છે અને નેત્રાદિવડે વર્ણાદિકને જાણીએ છીએ તેથી તે વ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ છે એક વસ્તુમા મિશ્ર અનેક વર્ણ છે તે નેત્રવડે સારી રીતે ગ્રહ્યા જાય છે તેથી તેને વ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ કહેવાય છે

પરોક્ષ પ્રમાણના પાંચ ભેદ છે—સ્મૃતિ, પ્રત્યભિજ્ઞાન, તર્ક, અનુમાન અને આગમ
૧ પૂર્વે જાણેલી વસ્તુને યાદ કરીને જાણવી તે સ્મૃતિ.

૨ દષ્ટાંતવડે વસ્તુનો નિશ્ચય કરીએ તે પ્રત્યભિજ્ઞાન

૩ હેતુથી જે વિચારમા લીધું તે જ્ઞાન તર્ક

૪ હેતુથી માધ્ય વસ્તુનું જે જ્ઞાન તે અનુમાન

૫ આગમથી જે જ્ઞાન થાય તે આગમ

એ પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષ પ્રમાણના ભેદ છે સ્વાનુભવદશામા આત્માને જે જાણવામા આવે છે તે શ્રુતજ્ઞાનવડે જાણવામા આવે છે શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનપૂર્વક જ છે તે મતિ-શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ છે, તેથી ત્યા આત્માનું જાણવું પ્રત્યક્ષરૂપે હોતું નથી અને અવધિ, મન પર્યયજ્ઞાનનો વિષય રૂપી પદાર્થો જ છે તથા કેવળજ્ઞાન છદ્મસ્થ જીવોને હોય નહિ તેથી સ્વાનુભવ વિષે અવધિ, મન પર્યય, કેવળજ્ઞાનવડે આત્માનું જાણવું હોય નહિ વળી અહીં જે આત્માને સારી રીતે સ્પષ્ટ જાણે છે તેમા પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષપણ પણ મલવતું નથી અને જેમ નેત્રાદિવડે જાણવામા આવે છે તેમ એક દેશ નિર્મળતાપૂર્વક પણ આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશાદિ જાણવામા આવતા નથી તેથી સામ્યવહારિક પ્રત્યક્ષપણ પણ સંભવતું નથી

અત્ર તો આગમ અનુમાનાદિક પરોક્ષ જ્ઞાનવડે આત્માનો અનુભવ હોય છે શ્રી જ્ઞેતા-ગમમા જેવું આત્માનું સ્વરૂપ કહ્યું છે તેવું જાણી તેમા પોતાના પરિણામોને મગ્ન કરે છે

તેથી તે ‘આગમ પરોક્ષ પ્રમાણુ’ કહીએ અથવા હું આત્મા જ છું તેથી મારામાં જ્ઞાન છે. જ્યાં જ્યાં જ્ઞાન છે ત્યાં ત્યાં આત્મા છે. જેમકે સિદ્ધાદિક.

વળી જ્યાં આત્મા નહિ ત્યાં જ્ઞાન પણ નહિ જેમકે મૃતકલ્પેવાદિક. એ પ્રમાણુ અનુમાનવડે વસ્તુને નિશ્ચય કરી તેમાં પરિણામોને મગ્ન કરે છે તેથી તેને ‘અનુમાન પ્રમાણુ’ કહીએ. અથવા આગમ અનુમાનાદિ-વડે જે વસ્તુસ્વરૂપ જાણવામાં આવે તેને યાદ રાખીને તેમાં પોતાના પરિણામોને મગ્ન કરે છે તેથી તેને ‘સ્મૃતિ’ કહીએ. ઇત્યાદિ પ્રકારથી સ્વાનુભવમાં પરોક્ષપ્રમાણુવડે જ આત્માને પ્રત્યક્ષ જાણવાનું હોય છે. પછી સ્વરૂપ જાણ્યું તેમાં જ પરિણામ મગ્ન હોય તેનું કંઈ વિશેષ જાણવાનું હોતું નથી. કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે-સવિકલ્પ નિર્વિકલ્પ દશામાં જાણવાનું વિશેષ નથી તો અધિક આનંદ કેમ હોય ? તેના ઉત્તરમાં સમજવું કે-સવિકલ્પ દશામાં જ્ઞાન અનેક રીતેને જાણવારૂપે પ્રવર્તતું હતું તે સ્વાનુભવ વખતની આ નિર્વિકલ્પ દશામાં માત્ર આત્માને જ જાણવામાં પ્રવર્તે છે એ એક વિશેષ છે, બીજું વિશેષ એ છે કે-જે પરિણામ વિવિધ વિકલ્પમાં પરિણમતાં હતાં તે માત્ર સ્વરૂપમાં જ તાદાત્મ્યરૂપ થઈ પ્રવર્ત્યા, ત્રીજું એ વિશેષ છે કે-એ જાનને વિશેષતાઓમાંથી કોઈ વચનાતીત અપૂર્વ આનંદ થાય છે કે વિષયસેવનના આનંદમાં તે આનંદના અંશની જાત પણ નથી હોતી તેથી તે આનંદને અતીન્દ્રિય કહીએ.

સ્વાનુભવમાં પણ આત્મા પરોક્ષ જ છે તો ગ્રન્થોમાં એ અનુભવને પ્રત્યક્ષ કેમ કહ્યો છે ? તો એ વિષે સમજવું કે-અનુભવમાં આત્મા તો પરોક્ષ જ છે. કોઈ આત્માના પ્રદેશનો આધાર તો લાસતો નથી, પરંતુ સ્વરૂપમાં

પરિણામ મગ્ન થતાં સ્વાનુભવ થયો તે ‘સ્વાનુભવ પ્રત્યક્ષ’ છે. એ સ્વાનુભવનો સ્વાદ કોઈ આગમ અનુમાનાદિક પરોક્ષ પ્રમાણુદિ-વડે જાણતો નથી. જેમ કોઈ અંધ મનુષ્ય સાકરનો આસ્વાદ કરે છે ત્યાં સાકરના આકારાદિ પરોક્ષ છે પણ જીભવડે જે સ્વાદ લીધો છે તે સ્વાદ પ્રત્યક્ષ છે એમ સ્વાનુભૂતિના સંબંધમાં જાણવું.

ચો. દ. સમુચ્ચયાનુસારે અનુભવનું લક્ષણ આ પ્રમાણુ છે—

“યથાર્થવસ્તુસ્વરૂપોપલબ્ધિ-પરભાવારમણ-તદાસ્વાદનૈકત્વમનુભવઃ ।”

અર્થાત્—‘યથાર્થ વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન, પરભાવમાં રમણતાનો અભાવ, સ્વરૂપમાં રમણતા અને તેના આસ્વાદનમાં તન્મયતા તે અનુભવ.’

અથવા જે પ્રત્યક્ષ જેવું હોય તેને પણ પ્રત્યક્ષ કહીએ. જેમ લોકમાં પણ કહીએ છીએ કે-અમે સ્વપ્નમાં વા ધ્યાનમાં કદાચ પુરુષને પ્રત્યક્ષ દીઠો. તેને પ્રત્યક્ષ દીઠો નથી પરંતુ પ્રત્યક્ષ માંકક-પ્રત્યક્ષવત્ તે પુરુષને યથાર્થ દેખ્યો. તેથી તેને પ્રત્યક્ષ કહી શકાય, તેમ અનુભવમાં આત્મા પ્રત્યક્ષ માંકક યથાર્થ પ્રતિભાસે આ ન્યાયે આત્માનું પણ પ્રત્યક્ષ જાણવું હોય એમ કહીએ તો તેમાં દોષ નથી. ક્યન તો અનેક પ્રકારનું હોય છે, પણ સર્વ આગમ-અધ્યાત્મ શાસ્ત્રથી વિરોધ ન આવે તેમ વિવક્ષા-લેહવડે ક્યન જાણવા.

તાત્પર્ય એ કે-જ્યારે કોઈ લગ્ય જીવને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે મિથ્યાત્વના ઉદયનો અભાવ થવાથી એક એવી અનિર્વચનીય શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે કે જેના સાનિધ્યથી તે અનિર્વચનીય સ્વાત્માને અનુભવપ્રત્યક્ષ કરી લે છે. અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન થતાં મિથ્યાત્વના

અભાવની સાથે જ સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો ક્ષયો-
પશમ થાય છે એના જ સામર્થ્યથી તે સમ્યગ્-
દષ્ટિ જીવ પરોક્ષ પ્રમાણવડે આત્મપ્રત્યક્ષ કરી
લે છે, જેથી સ્વાનુભૂતિના સમયે મતિશ્રુતને
અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ કહીએ તો ખોટું નથી એ
એમ ઉત્પત્તિ ક્ષણને અશે આત્મપ્રત્યક્ષ ન
માનવામા આવે તો સંપૂર્ણ પ્રત્યક્ષ (કેવળ-
દર્શન) થવામા બાધ આવશે માટે સમ્યગ્દષ્ટિને
અશે આત્માનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હોય છે
(અહીં અશ પ્રત્યક્ષ કારણ છે અને સર્વ
પ્રત્યક્ષ કાર્ય છે “અશે હોય જ્યાં અવિનાશી,
પુદ્ગલ જલ તમાસી રે” વાચકવર પૂઠ
ઉઠે યશો વિઠે)

**સમ્યગ્દષ્ટિની સવર-નિર્જરા-જ્ઞાન-
ચેતનાનું કામ** કેવળ શુદ્ધ આત્માનું જાણવું છે,
એથી કરીને તે જ્ઞાન ચેતનાની ક્ષતિથી સં-
દષ્ટિને બીજા પદાર્થમા ઉપયોગ રહે છતે તે
જ્ઞાનચેતનાના માધ્યમૂત જે સવર અને નિર્જરા
છે તેની ક્ષતિ થતી નથી, કારણ કે સવર તથા
નિર્જરાનું કારણ મિથ્યાત્વ તથા અનતાનુ-
બધીનો અભાવ છે, જ્ઞાનચેતનાનો સદ્ભાવ નથી
અર્થાત્ મિથ્યાત્વ તથા અનતાનુબધી આદિ
નિમિત્તથી બંધ થાય છે અને તેના અભાવથી
સવર-નિર્જરા થાય છે. ઉપયોગ અનુપયોગનો
એની સાથે કાંઈ સબંધ નથી

**સમ્યગ્દષ્ટિને રાગાદિના સદ્ભાવમાં
સમ્યક્ત્વની અક્ષતિ-રાગાદિ ઔદયિક લાવ**
છે અને તે ચારિત્ર મોહનીય કર્મના ઉદયથી
થાય છે, અને ઉપયોગ ક્ષાયોપશમિક લાવ છે,
તે પોતાની કારણ સામગ્રી જ્ઞાનાવરણના ક્ષયો-
પશમથી થાય છે એ જાનેના કારણે લિપ્ત
લિપ્ત છે એક ઔદયિક લાવ છે અને બીજો
ક્ષાયોપશમિક લાવ છે

સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક અને ઔપ-
શમિક લાવરૂપ છે, કાંઈ કર્મના ઉદયરૂપ નથી

અતઃ ચારિત્ર મોહના ઉદયથી હોવાવાળો ઔદ-
યિક ગગભાવ છે, તે સમ્યક્ત્વ તથા જ્ઞાનમા
દોષાધાપક થઈ શકતો નથી અર્થાત્ કેવળ ચારિ-
ત્રમા જ દોષ પેદા કરવાવાળો છે, ઇતરમા નહિ

બુદ્ધિપૂર્વક અને અબુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ
જ્ઞાનચેતનાના અઘાતક-મિથ્યાદૃષ્ટિને અન-
તાનુબધી આદિ ચાર કોષાદિકના ઉદયજન્ય,
અવિન્યત સમ્યગ્દષ્ટિને અપ્રત્યાખ્યાનાવરણાદિ
કોષાદિકના ઉદયજન્ય, દેશવિરતિ પ્રત્યાખ્યાના-
વરણ અને સંજવલનના ઉદયજન્ય તથા પ્રમત્ત-
વિરતિને સંજવલનના તીવ્ર ઉદયજન્ય રાગાદિક
હોય છે તેને બુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ કહે છે અને
જે રાગાદિ સંજવલન તથા નોકષાયના મન્દ
ઉદયથી હોય છે, તેને અબુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ
કહે છે એ બુદ્ધિપૂર્વક અને અબુદ્ધિપૂર્વક
હોવાવાળા રાગાદિકોમા બુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ
ચારિત્રમોહના ઉદયથી સાતમા ગુણમ્થાનકથી
પહેલા હોય છે, આગળ નહિ

સાતમાથી દશમા ગુણમ્થાનક સુધી હોવા-
વાળો જે રાગભાગ છે, તે અબુદ્ધિપૂર્વક કહેવાય
છે અથવા ઉક્ત ગુણસ્થાનોમા હોવાવાળો તે
રાગભાવ અત્યંત સૂક્ષ્મ હોવાથી અચક્ત છે,
એ અપેક્ષાએ નથી એમ પણ કહી શકાય છે

જે રાગભાવને સમ્યક્ત્વના ઘાતક માનવામા
આવે તો, સર્વત્ર સમ્યક્ત્વના ઘાતની સામગ્રી
રહેવાથી સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિનો સંભવ જ નહિ
રહે એથી કરી સમ્યગ્દષ્ટિને મિથ્યાત્વનો બંધ
ઉદય નહિ હોવાથી તેને અપ્રત્યાખ્યાનાવરણાદિ-
જન્ય રાગ-દ્વેષ જ્ઞાનચેતનાના બાધક હોતા
નથી તાત્પર્ય એ કે-દર્શનને વિકૃત કરવાને
અસમર્થ ચારિત્રમોહથી ઉદય હોવાવાળો જે
રાગભાવ તે સમ્યક્ત્વ-જ્ઞાનચેતનાનો ઘાતક હોઈ
શકતો નથી.

સમ્યગ્દષ્ટિને પરમાર્થથી રાગભાવનો
અભાવ-સમ્યગ્દષ્ટિની સંપૂર્ણ ક્રિયાઓ હ મેશા

સમય મા પમાણ ।

૬

(૨) 'બ્રાહ્મી અને સુંદરી'

લેખક: મોહનલાલ દીપસંદ ચોક્સી

પ્રાસાદના પગથીઆ ચડી જ્યાં બેઠકના કમરામાં ભરતચક્રી પગ મૂકે છે ત્યાં ચહેરા પર એકાએક વિષાદની કાલિમા પ્રસરી રહે છે! છ ખંડ ધરતીનો માલિક બની, સાઠ હજાર વર્ષો સરખા વિશાળ અને લાંબા કાળ પછી હજુ આજે એણે અયોધ્યાનગરીમાં પ્રવેશ કર્યો છે, મહારાજાધિરાજના પ્રવેશ-મહોત્સવમાં સારીયે નગરી હર્ષથી ઉભરાઈ રહી છે, પગલે પગલે નવનવા સ્વાગત થઈ રહ્યાં છે, માનવી-ઓના આનંદને સીમા નથી રહી, ચક્રવર્તી જેવા શ્રેષ્ઠપદનો ભોક્તા બનવાથી ખુદ પોતાના હૃદયમાં પણ કોઈ અનેરી લાવનાઓ હીલોળે

ચઢી છે પણ એ સર્વ ઉપર બેઠકના કમરામાં પગ મૂકતાં જ એકાએક ઠંડું પાણી ઢોળાયું! ઘડીભર ચક્રીના મુખમાંથી એક શબ્દ પણ ન નીકળ્યો. સૌ કોઈના ચહેરા પરથી જાણે રતાશ ઊડી ગઈ અને પીળાશ ડોકિયા કરી રહી.

આ દશા ઝાઝી વાર ટકી નહીં. એકાએક આવેશભર્યો સાદ સંભળાયો. 'શું મારા ઘરમાં અન્નના વાખા પડ્યાં હતાં કિંવા ધાનનું તળિયું દેખાયું હતું કે જેથી મારી વહાલી ભગિની સુંદરીના દેહની, હું આ દશા જોઉં છું! આ તે હાડકાનો માળખો છે કે જીવતું-જાગતું હાડપિંજર? ક્યાં ગયો મુખ્ય રસોયો?

જ્ઞાનમય હોય છે. અર્થાત્ મિથ્યાત્વ અને અનં-તાનુબંધીનો ઉદય ન રહેવાથી સં સદૃષ્ટિઓને પરમાર્થથી રાગ-દ્રેષપૂર્વક આસક્તિનો અભાવ થઈ જાય છે. એથી કરી તે ભોગોને રુચિપૂર્વક ભોગવતો નથી, કિન્તુ ચારિત્રમોહના ઉદયથી તેને ભોગ ભોગવવા પડે છે.

અધ્યાત્મસતપરીક્ષામાં વાચકવર પૂ. ઉ. શ્રી યશોવિં કહે છે કે-“શરીરને વિષે સમત્વ પરિણામરૂપ મૂર્છા કહી છે, તે તો સંદૃષ્ટિને પણ થાય નહિ; કેમ કે તે જ્ઞાની છે અને સમત્વ પરિણામ તો અજ્ઞાનનિમિત્ત છે. એથી જ સંદૃષ્ટિને વિષયાદિનું સેવન કરતો છતાં પણ પરમાર્થથી વિષયસેવન રહિત કહ્યો છે.”

[પ્રસ્તુત લેખ અન્ય અન્ય કે જે મૂલ અને હિન્દી ભાષામાં લખાયેલ તેના ઉપરથી ગુર્જર ભાષારૂપે જ્યાં ત્યાંથી અનેક પૃથક્ પૃથક્ બાળતો એકત્ર કરી, સંકલના થાય તે કરી,

મથાળા બાંધી વિદ્વજ્જનોએ ખાસ જાણવા યોગ્ય ધારી મૂકવામાં આવ્યો છે. સમ્યક્ત્વ એ શું છે? કેવી અનુપમ વસ્તુ છે? તે થતાં આત્મા કેવો બની જાય છે? સંસાર પરની, વિષયો પરની આસક્તિ કેવી રાગ દ્રેષ-વગરની બની જાય છે? એ વિગેરે કથંચિત્ આ લેખ ઉપરથી સમજી શકાય તેવું છે. આવી દશા આપણામાં છે કે કેમ? એ વિચારવું રહ્યું. જ્યાં સુધી આવી દશા ન આવે ત્યાં સુધી વસ્તુતઃ સમ્યક્ત્વ-અંતરાત્મત્વ પ્રગટ થયું નથી એમ કહી શકાય.

મજકુર લેખ કર્મચંચનિષ્ણાત વિદ્વાન્ જાણકાર મહીય પૂજ્ય ગુરુવર્યશ્રીને બતાવી તેઓશ્રીએ મીમાંસાપૂર્વક તપાસી આપેલા આ લેખમાં કોઈ ભૂલચુકત વિસંવાદને સ્થાન હોય તેવું લાગતું નથી, છતાં કોઈ ભૂલ-ચુકત સ્થાન હોય તો વિદ્વજ્જનોએ સુધારી સમજી લેવા વિનંતિ છે.

સત્વર એને બોલાવો આવી રીતે ભૂખી મારવાનું કારણ ?

‘લાલિત્યભર્યા અ ગોવાળી, દેહની કાન્તિમા સ્વર્ગની રહા કે ઉર્વશીને પણ ઠોકર મારે એવી, અને સુખની કમનીયતાથી લલલલાના મનનું હરણ કરી દેનારી મારી સુદરીને ક્ષમાનું આર્તું હ.ખ કયા કારણે સહન કરવું પડ્યું ? એમા કારણભૂત કોણ બન્યું ?

‘વિનીતામા પગ મૂકીને આજ પ્રાત કાળથી મે જે અપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કર્યો એ સર્વ આ એક જ બનાવથી-ભગિનીના કાલિમા પથગયેલા ચહેરાના દર્શનથી-હતો ન હતો થઇ ગયો છે મને જાણે એમ જ લાગે છે કે હું જે સુદરીને ઘર સોંપી જુદા જુદા દેશ પર જય પ્રાપ્ત કરવા નીકળ્યો હતો તે સુદરી જ આ ન હોય ! મારા પદખડતા વિજય પર આ ઘરમા બનેલા બનાવે પાકા પરાજય ઠોકી દીધો છે ’

‘સુરખી બ્રાતા ! આપને આ પ્રદારનો વિષાદ ધરવાનું કઈ જ કારણ નથી રસોયાને નથી તો બોલાવવાની જરૂર કે નથી તો એને કપકાપાત્ર બનાવવાની અગત્ય ! રાજેશ્વરના લહારમા અનાજની લીલા લહેર હતી અને છે આપના ગમન પછી કોઈ પણ જાતની તકલીફ પ્રાસાદના કોઈપણ અનુચર તરફથી મને લોગવવી પડી નથી

‘મીઠા પાણીનું સરોવર ચક્રુ સામે લયું હોવા છતાં કોઈ વ્યક્તિને તૃપ્તાતુર રહેવું જ હોય તો એમા સરોવરને દોષ કેમ દેવાય ? આત્મવૃક્ષના સ્વાદુ ફળે હાજર હોવા છતાં જેને એ કેરીઓ ખાવી જ ન હોય ત્યાં આળાનો શો દોષ ? મારા સળધમા પણ એમ જ સમજી લેવાનું છે

‘ખુદ મારો ચોતાનો જ એ નિશ્ચય હતો કે આપ દિગ્વિજય કરી પાછા ફરો ત્યાં મને

એવા સ્વરૂપમા નિહાળો કે જેથી આપની મન-સચિત કામના આપોઆપ એગળી જાય ‘થોલી જવા’ પાછળની લાલસા નષ્ટ થાય

‘મારા જે સ્વરૂપે આપનું મન આકર્ષ્યું અને મારા વદન પ્રતિ મોટ માડતા આપના અતરમા મને ભાવિ જીવનમા જે અનોખું સ્થાન આપવાની ભાવના ઉદ્ભવી, એ હું પરખી ગઇ હોવાથી, મેં એવો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો કે સાપ મરે નહીં અને લાકડી ભાગે નહીં અર્થાત્ મારું ધ્યેય કાયમ રહે અને આકર્ષણની વસ્તુ નષ્ટ થાય મારો સયમ અલિલાષ સધાય અને આપની આજ્ઞા શિરોધાર્ય પણ થાય

‘હું ધારત તો પ્રાક્ષીબહેનની સાથે જ પ્રવ-જ્યાનો પદ્મો પડી શકત એ વેળા આપ અટકાવી ન જ શકત પણ ધર્મનું મૂળ વિનય હોવાથી અને પ્રભુશ્રી યુગાદિના વશમા ઉત્પન્ન થયેલ મારા મરણી બાળાએ વિનયધર્મના પાલનમા જરા પણ ક્ષતિ પહોંચાડી જગત સન્મુખ ખોટો દાખલો બેસાડવાનું હુગીજ ખસદ કરતી ન હોવાથી મે ‘રૂક જાવ’ રૂપી આપની આજ્ઞા માથે ચઢાવી સાથેસાથ નિશ્ચયમા દ્રઢતા આણી જગતની નજરે લલે હું પ્રવજ્યાના સ્વીકારમા પાછળ પડેલી ગણાઉં પણ આત્મિક દ્રષ્ટિએ મારી સાધના પ્રગતિના આંકે આગળ વધતી રહી છું મે સ્વીકારેલો રાહ વ્યવહાર નિશ્ચયની તુલાએ પૂરેપૂરો ઉતર્યો છે

‘પદ્મસ લોજન અહર્નિશ નેત્રો સામે પીઞ સાતા હોવા છતાં મે સ્વેચ્છાથી એને લાત મારી લૂણુ લોજન સ્વીકાર્યું ‘આયંજિલ’ નામના પવિત્ર અને ચમત્કારિક તપનું એ રીતે સેવન કરી કાયાને આગ્નિપથના પરિપહ ને ઉપસર્ગ સહન કરવાની તાલીમ આપી લોકો-તર ઇચ્છાની ચિરાગ સદૈવ જળતી રાખી,

વિજયી કેાણુ ?

અનુવાદક : “ અધ્યાસી ”

સંસારમાં એ જ વ્યક્તિ વિજય પ્રાપ્ત કરે છે કે જે ‘ નિષ્કળતા ’ શબ્દને પોતાના અંતઃકરણમાંથી બહિષ્કૃત કરી દે છે, તેનું ધ્યાન, ચિંતન અથવા કલ્પના સુદ્ધાં તે નથી કરતો. તેની તરફથી મોં ફેરવીને સદાસર્વદા સ્વકાર્ય-સિદ્ધિ, સફલતા, વિજયની પરમ પરિપુષ્ટ સાધના તરફ જ પોતાની સમસ્ત શક્તિ ઉન્મુખ રાખે છે. જે વ્યક્તિઓમાં નિશ્ચયગળ જાતલ થઈ જાય છે તેનામાં લક્ષ્યસિદ્ધિ તથા વિઘ્ન-બાધા-

લૌકિક ઇચ્છાનો નિરોધ દેવી રીતે કરાય છે એનો અનુભવ મેળવ્યો. મારી એ કરણીદ્વારા જ મારા દેહની ઉપરની શોભા આપોઆપ પલાયન કરવા માંડી. અન્યને પ્રલોભન કરનાર રૂપ ભૂંસાવા લાગ્યું. હાડચામની માંગી આણેલા ઘરેણાં સમી સુંદરતા પતંગના રંગસમી પોકળા હતી એ પુરવાર થયું. આત્મશક્તિ જેવી અનોખી ચીજના દર્શન ત્યારે જ સાચા સ્વરૂપમાં થયા.

‘ વરિલ બ્રાતા ! આ દિદાર નિરખી આપની કામનાનો જડમૂળથી ફૂચો વળી જવો જોઈએ. કદાચ એમાં કંઈ જાણપ જેવું હોય તો આજે અને અત્યારે સમજી દ્યો કે-આપની આ બહેનડી સંસારમાં હવે ક્ષણભર ચોલવા રાજી નથી. ભાગવતી દીક્ષા એ એનું ધ્યેય હતું અને છે. કેવળ આપના આગમનની માર્ગ-પ્રતીક્ષા અનિવાર્ય હતી જેનો આજે મિલન થવાથી અંત આવ્યો છે. હવે કેવળ હસતા મુખડાની વિદાય ઇચ્છે છે. ’

‘ બહાલી બહેન ! મુજો સિધાવો. ’ (ચાહુ)

એને પરાસ્ત કરવાની દૃઢતા પણ આવી જાય છે. તે એક વખત જે કાર્ય કરવાનો નિશ્ચય કરી લે છે તેમાં છેવટ સુધી દૃઢતા તેમજ ધૈર્ય-પૂર્વક દટાઈ રહે છે. એ રીતે દૃઢ અને નિશ્ચય-વાળી વ્યક્તિ સંસારમાં કંઈક કાર્ય કરી શકે છે.

તમે તમારા વિષયમાં કેવા વિચાર રાખો છો ? અશક્ય, સંશય, અસંલવ જેવા ઘૃણિત શબ્દોને આજે જ તમારા શબ્દકોષમાંથી કાઢી નાખો. જે સંસારમાં કંઈક મહત્વપૂર્ણ કાર્ય સંપન્ન કરવા ચાહતા હો તો કમહિંમતને તમારા મનઃપ્રદેશમાંથી કાઢી નાખો અને સાચું નિશ્ચય ધારણ કરો. ધૈર્ય, શૌર્ય, નિશ્ચય તેમ જ નિર્ભયતાની દિવ્ય પૂંજ દ્વારા તમે વિજયી થઈ શકો છો.

તમારી ઇચ્છા એવી હોય કે હું વિદ્વાન બનું, મજબૂત બનું, વ્યાપારમાં ધનસંગ્રહ કરું, આધ્યાત્મિક જગતમાં દિવ્ય બળનો સંગ્રહ કરું; પરંતુ એ સર્વ ઇચ્છાઓની પૂર્તિ નથી થતી. તેનું શું કારણ છે ? કારણ એ છે કે તમારો નિશ્ચય નબળો છે, તમે તમારા વિચાર એટલા મજબૂત નથી બનાવતા કે કાર્યસિદ્ધિ થઈ જાય. એકાદ બે સાધારણ મુશ્કેલીઓ આવી, કાર્ય મુશ્કેલ છે એમ પ્રતીત થયું કે તરત જ તમે તે છોડી દેવાનો વિચાર કરવા લાગો છો. તમારું મન કહે છે કે “ આવું મુશ્કેલ કામ તે કેાણુ કરે ? એમાં તો મહાન સંકટ છે, હું તો ફાકટ એમાં પડ્યો, ચાલતાં ચાલતાં નકામી બલા ગળે વળગી. એને છોડી દઉં. કેાણુ એવી પંચાતમાં પડે ? ” એવા પ્રકારના નબળા વિચારો એવીને તમે તમારાં કાર્યમાં શિથિલતા

લાવો છો તમારો નિશ્ચય લીધો જની જાય છે, વિચાર-શક્તિ પણ થઈ જાય છે તમારો સામર્થ્ય પણ નહ-બ્રહ્મ થઈ જાય છે

‘આવું કઠિન કામ તે કોણ કરે ?’ એવો વિચાર તમારા મગજમાં ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તે તમારા શરીરમાં દુર્બળતા ઉત્પન્ન કરે છે, શરીરની રહીસહી શક્તિ પણ ચૂસી લે છે મનુષ્યને પરવશ બનાવી મૂકે છે દુર્બલતાના એવા વિચારો સંસારના મનુષ્યોને આગળ વધવા નથી દેતા

જરા તમારા જીવનની તરફ જુઓ તમે આજે કેવી અવસ્થામાં પડ્યા છો ? તમારી એ અવસ્થા કોણે બનાવી છે ? તમારામાં તથા એક ઉન્નત વ્યક્તિમાં શો તફાવત છે ? શા માટે એ તફાવત છે ? તમને આગળ વધવામાં કોણ રોકી રહ્યું છે ? આ સર્વ પ્રશ્નોના ઉત્તર જો તમે સચ્ચાઈથી આપશો તો તમને એટલું જ પ્રતીત થશે કે શક્તિઓ તો તમારામાં પણ પડી છે, પરંતુ તેને વિકસિત થવાનો અવસર નથી પ્રાપ્ત થયો કેવી રીતે થાય ? તમે એ તત્ત્વ પર કદિ જોડા વિચાર પણ નથી કર્યો

પ્રકૃતિનો એવો કઠોર નિયમ છે કે જે વ્યક્તિ હમેશા પોતાની શક્તિઓને વધારે ને વધારે વિકસિત કરવામાં લાગ્યો રહે છે, નહીં તો સમય ગાળવાને બદલે હમેશા પોતાની યોગ્યતા, બુદ્ધિ, આતુર્ય (act) ની અભિવૃદ્ધિમાં સંલગ્ન રહે છે, દરરોજ કંઈક નવીન તત્ત્વ, કંઈક લાભદાયક નિયમ, કોઈ પ્રગતિશીલ પ્રમ-ગની શોધમાં આગળ વધતો હોય છે તેને ઇચ્છિત ફલની પ્રાપ્તિ જરૂર વાય છે જ સમારમાં યોગ્ય પુરુષની હમેશા માગ હોય છે સુપાત્ર માણસ ગમે તેટલો વળતે પણ ઊંચો આવ્યા વિના નથી રહેતો આ તમે સાચી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હશે તો આવતી

કાલે અવશ્ય ઊંચા આવશે જ. તેથી વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે તમે જે સ્થાન પર અત્યારે છો ત્યાં જ તમારી યોગ્યતા વધારવાનો પ્રયત્ન કરો પહેલા તમારા કાર્યને સંપૂર્ણપણે સમજી લ્યો ચિત્ત ચોડીને પરિશ્રમ કરીને તે વિષયમાં જે કાંઈ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે તે કરી નાખો તદ્દપરાત તમારા કાર્ય કરતા જે જિંદગી કાર્ય હોય તે શીખવાની શરૂઆત કરો ધીમે ધીમે એમાં પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરો, તેમાં જ મળ્યા રહો, મળ્યા રહેવાથી એક દિવસ તમે તમારા ઇચ્છિત સ્થાને પહોંચી જશો જો તમારી ઉચ્ચાભિલાષી પ્રજ્વલિત રહેશે તો તમે જરૂર સામાન્ય સ્થિતિમાંથી ઊંચી સ્થિતિએ આવી જશો

એક પશ્ચાત્ય મનોવૈજ્ઞાનિકે લખ્યું છે કે-
“Never be self-satisfied Aim higher and higher Master your own job as soon as possible and then master that of the man higher up The post of responsibility at the top is only closed to the man who never wills to reach it” અર્થાત્ કદિપણ પોતાને સુધારવાથી મતુદ્ધ ન બને હમેશા વધારે ને વધારે ઉચ્ચાભિલાષી બને સાચી પહેલા જેમ બને તેમ જલ્દી તમારા કાર્યમાં દક્ષતા પ્રાપ્ત કરો પછી તમારાથી આગળ વધેલાના કાર્યમાં અનુલવ પ્રાપ્ત કરો જવાબદારીનું સ્થાન તે માણસ માટે જ નિશ્ચિત હોય છે કે જે હમેશા તેને માટે પ્રયત્નશીલ રહે છે

દુનિયા પરિશ્રમ કરનારની છે મોટે ભાગે માણસો પરિશ્રમ કર્યા વગર વિજય-સફળતા વગેરેના સ્વપ્ન જોયા કરે છે પ્રયત્ન કર્યા વગર તે સ્વપ્ન સ્વપ્ન જ રહે છે તમે તમારા નિશ્ચય-બળને વધારતા રહો “ભરતાના હમેશા ભરતી હોય છે” એ નિયમ અનુસાર તમે કોઈ

વિશિષ્ટ પ્રકારનું ગળ લેશું કરી લેશો તો તેની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ જ થતી જશે. વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે શરૂઆતમાં થોડાક ગળનો સંચય થયેલ છે. જે તમે એ પ્રારંભિક ગળ કોઈ પણ રીતે પ્રાપ્ત કરી લેશો તો તેની સાથે બીજું વિશેષ ગળ સ્વયં ખેંચાઈને ચાલ્યું આવશે. મનુષ્યનાં જીવનમાં એક એવો પ્રસંગ જરૂર આવે છે કે જે તેની પાસે સંચિત ગળ હોય છે તો તે અનાયાસે જ ઊંચો આવી જાય છે. સંસારમાં જે જે વ્યક્તિઓએ ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે, તેઓમાં આવશ્યકતાથી વધારે ગળસંચય હોય છે. તેઓએ પોતાના કુરસદના સમયમાં પોતાની અનેક ગુપ્ત-સુપ્ત શક્તિઓને જાગ્રત કરી હોય છે. પછી તેઓ ધીમે ધીમે તેને વિકસાવતા રહ્યા હોય છે. અનેક સાધારણ કોટિના મનુષ્યો આવશ્યકતા કરતાં વધારે ગળનો સંચય કરવાના કારણે જ ઉન્નતિના સર્વોચ્ચ શિખર પર પહોંચ્યા છે.

બીજી કોટિના લોકો એવા હોય છે કે જેઓ વિપત્તિનો સામનો કરવાની શક્તિને કારણે કેવળ પોતાના અદ્વૈત ઉત્સાહના ગળ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેઓ વિપત્તિથી દબાય નહિ, પરંતુ નિરંતર સંઘર્ષ કરતા રહે છે. તેઓએ પ્રતિકૂળતાઓને પોતાના દૃઢ નિશ્ચય-ગળથી પરાસ્ત કરી દીધી હોય છે અને સ્થિર નિષ્ઠાથી પ્રગતિશીલ રહે છે. જે મનુષ્યમાં એટલું જ ગળ હોય છે કે જેમ તેમ કરીને વ્યવહાર ચલાવી શકે છે તેઓનો હુમેશાં પરાજય થાય છે; તેમનાથી વધારે કષ્ટ-સાધ્ય જવાબદારીનું અથવા ઊંચી યોગ્યતાનું કાર્ય થવું અસંભવિત તો નહિ, પરંતુ દુઃસાધ્ય તો જરૂર છે; કેમકે તેઓમાં એટલું સામર્થ્ય નથી હોતું. પ્રત્યેક મનુષ્યના જીવન-માં અવસર તો જરૂર આવે છે; એવા પ્રસંગો-એ યોગ્યતાવાળો માણસ ઊંચો આવી જાય છે.

તોફાન વખતે પણ તે મજબૂત રીતે ઊભો રહે છે. એથી ઊલટું સામાન્ય યોગ્યતાવાળો માણસ જ્યાં ને ત્યાં પડ્યો રહે છે.

આપણી અંદર જેટલી શક્તિ પ્રસ્તુત છે તેનાથી હુમેશાં એણે જ વ્યય કરવો જોઈએ. જેટલો સંગ્રહ કર્યો હોય તેટલું ખર્ચી નાખીએ તો વિપત્તિ તેમ જ પ્રતિકૂળતાનો સામનો કરવા માટે શક્તિ ક્યાંથી આવશે ? એટલા માટે આપણી શક્તિનો વ્યય એવી રીતે કરવો જોઈએ કે હુમેશાં થોડીઘણી શક્તિ આપણા પાસે સંગૃહીત રહે.

વિજયપ્રાપ્તિનો સૌથી સહેલો ઉપાય તો એ છે કે તમે જે ક્ષેત્રમાં પદાર્પણ કરો તેમાં પરિપૂર્ણ બનવાને દૃઢ નિશ્ચય કરી દ્યો. સામાન્ય સ્થિતિમાં સંતોષ ન માનતાં પ્રશંસનીય સ્થિતિ પર આવવાનો ઉદ્યોગ કરતા રહો. તમારા ઉપરીઓનો તમારા ઉપરનો વિશ્વાસ મજબૂત બનવા દો. ત્યારે જ તમે જવાબદારીવાળી જગ્યા પ્રાપ્ત કરી શકશો. જેટલી જવાબદારી હોય છે તેટલી વધારે આવક, પ્રશંસા કે કદર હોય છે. જેટલી મુશ્કેલીઓ હોય છે તેટલો જ લાભ હોય છે. તો પછી મુશ્કેલીઓથી શા માટે લચલીત બનો છો ? તેનો પ્રસન્નતાપૂર્વક સ્વીકાર કરો. પછી જોશો કે દુનિયા તમારી જ છે.

માણસ પોતાના અંતરાત્મામાં પોતાના ઉદ્દેશ્યની સિદ્ધિ માટે પોતાના સંકલ્પોને જેટલા મજબૂત બનાવે છે, તેટલી જ તેનામાં વિજય પ્રાપ્ત કરાવનારી શક્તિની જાગૃતિ થાય છે. પહેલાં લક્ષ્ય ઊંચું રાખો, પછી પરિશ્રમદ્વારા સાધન પ્રાપ્ત કરો, ધીમે ધીમે તમારા સંકલ્પોને પુષ્ટ કરતા રહો, વર્તમાન સ્થિતિથી કદાપિ સંતોષ ન રાખો. બસ, તમે વિજય પ્રાપ્ત કરશો જ.

એક વખત એક શિષ્યે પોતાના ગુરુની પાસે જઈને વિજય-પ્રાપ્તિનો ઉપાય પૂછ્યો. ગુરુજી-

એ ઉત્તર આપ્યો કે ‘ શક્તિ, સકલ્પ અને સાધનાતુ રૂપ વિજય છે, તે જ કરો ’

શિષ્યે કહ્યું, “ શુરુજી, શુ કરું ? કોઈ મને મદદ નથી કરતું હું કેવી રીતે શક્તિ-સચય કરી શકું ? ”

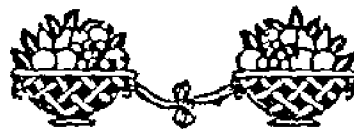
શુરુએ કહ્યું, “ જ્યાં સુધી તમે તમારા પોતાના પગ પર ઊભા રહેતા નહિ શીખો ત્યાં સુધી સફળતાની વાત ભૂલી જાઓ, કેમકે વિજય પોતાના બળથી જ મળે છે ”

જ્યાં સુધી આત્મશ્રદ્ધા તેમ જ આત્મ નિર્ભરતા જાગત નથી થતી ત્યાં સુધી મનુષ્ય સફળતાની શક્તિઓને યોગ્ય સ્થાન પર કદાપિ કેન્દ્રિત નથી કરી શકતો જ્યાં સુધી તે પોતાનો સ્વામી પોતે જ નથી બની જતો ત્યાં સુધી તેના કલ્યાણનો કદિ સંભવ નથી સ્વતંત્રતાથી કાર્ય કરવાથી જ તેની આત્મશક્તિઓ (અપૂર્વતા, સકલ્પ, સામર્થ્ય, કુશળતા) સંપૂર્ણ-તથા વિકાસ પામીને વિજયશ્રી સાથે ભેટ કરાવી શકે છે મનની વ્યગ્રતા અથવા ઉદ્વિગ્નતાની સ્થિતિ આત્મ શ્રદ્ધાની સ્થિતિ નથી, પર્વતની માફક દૃઢ નિશ્ચય-બળવાળાની પૂર્ણ પુગિયુદ્ધ નિશ્ચયાત્મક સ્થિતિ જ આત્મ શ્રદ્ધાની યથાર્થ સમુચિત માનસિક સ્થિતિ છે એવા પ્રકારની નિશ્ચયાત્મિક દૃઢતાવાળા માણસો સસારની ક્ષુદ્ર બાળતોમા વ્યગ્ર બનીને પોતાની માનસિક

શાન્તિમા ફોકટ ભગ નથી કરતા, ઊલટું હમેશા વધારે ને વધારે મજબૂતીથી આગળ પગલા માડે છે

તમાગ પોતાના અત કરણની ક્રિયાનો સૂક્ષ્મ અભ્યાસ કરો શુ તમેજિ દગીભગ અન્ય વ્યક્તિ-ઓનો આશ્રય શોધ્યા કરશો ? શુ તમે હમેશા બીજાની ઇચ્છાનુકૂળ પ્રવૃત્તિમાં જ તમારી મૌલિકતાની ઇતિશ્રી કરી દેશો ? શુ તમે અન્ય મનુષ્યોએ નિર્મિત કરેલા માર્ગો જ ઘસડાયા કરશો ? શુ તમે તમારા લાગ્યની દોરી કોઈ અન્ય વ્યક્તિના હાથમાં સોંપી દીધી છે ? જો તમે એવું કર્યું હોય તો ખરેખર તમે ભયકર ભૂલ કરી છે

પરંતુ ત્રતાની દશામાં મનુષ્યની આધ્યાત્મિક શક્તિઓનો વિકાસ નથી થતો જ્યારે માણસ સ્વતંત્રતાના ઉત્કૃષ્ટ માર્ગોનો સુસાદર બની જાય છે ત્યારે તેના ઉત્થાનનો પ્રારંભ થાય છે સ્વતંત્રતાની અવસ્થામાં તેનામાં એવી દિવ્ય પ્રેરણાઓનો ઉદય થાય છે કે જે જીવનને નવું રૂપ આપે છે પહેલા તે અધકારમાં પડ્યો હતો, હવે જગત તેની તરફ આશાભરી દૃષ્ટિથી જુએ છે પ્રત્યેક મનુષ્યની ઉન્નતિનો એક જુદો માર્ગ હોય છે સ્વતંત્રતાની અવસ્થામાં તે બીજાનું અનુકરણ માત્ર નથી કરતો, ઊલટું તે પોતાનો નિર્દિષ્ટ માર્ગ પોતે જ શોધી કાઢે છે इत्यलम् ॥

સમયના પ્રવાહમાં યાને વખતના ઝહેણુંમાં

લેખક : રા. રા. વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ. એલ. એલ. ખી. ભાવનગર

જેન શાસ્ત્રકારોએ કાળની ગણના એટલી બધી સુક્ષ્મરીતે—ઝીણવટથી સર્વત્રાહી નજરે કરી છે તે તેના નજરી અભ્યાસ માટે ખાસ ગુરૂગમની આવશ્યકતા છે એટલું જ નહીં પણ તેના માટે ઘણો કાળક્ષેપ કરવો પડે તેમ છે. તેમ જ આવા મહત્ત્વના વિષયને પુરેપુરે ઇન્સાફ આપવા માટે પણ કોઈ સારા અભ્યાસી સીદ્ધહસ્ત લેખકનો પ્રયાસ જ કારગત થઈ શકે તમ છે. સખખ કાળગણનાની તલ-સ્પર્શી ઊંડી ચર્ચામાં ઉતરવાનું અન્ય કોઈ લેખકને માટે રાખી આમ ક્રૂર તેના ચાલું પ્રવાહમાં આગળ વધતા વિચારકને સામાજિક સ્થિતિ સંબંધમાં કેવા કેવા વિચારખજો સાથે સંઘર્ષણ થાય છે તેનો કંઈક આછો ખ્યાલ આપવાને યોગ્ય વિચારણાપૂર્વક પ્રયાસ કરવામાં આવે છે.

કાળખળના અભ્યાસીઓએ કાર્યનિષ્પત્તિના કારણોમાં કાળની પણ ગણના કરેલી છે અને તેથી જ આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે યથા કાળે જ-અમુક વખતે જ વસ્તુ પરિપક્વ દશાને પામે છે અને તેમાં ક્વચિત્ ઉપલક્ષ્ય નજરે કંઈક અપવાદ જણાતો હોય છતાં તેથી જ સામાન્ય નિયમ (general rule) સ્થાપીત થાય છે તેની સીદ્ધી થાય છે. વ્યવહારદક્ષ, કુશળ અનુભવી પુરૂષો પ્રત્યેક કાર્યમાં કાળની ગણતરી કરીને જ આગળ ડગલું ભરે છે. દેશ કાળનો જરાખર ખ્યાલ રાખ્યા સિવાય, નાના અગર મોટા કાર્યનો આરંભ કરનાર મનુષ્યને તેના કાર્યમાં જોઈએ તેવી અને તેટલી સીદ્ધી પ્રાપ્ત થતી નથી. કાળખળની સામે પુર જઈને કાર્યનો આરંભ કરનાર મનુષ્યને પાછળથી પસ્તાવાનો પ્રસંગ આવી પડે છે. ભુતકાળમાં બની ગયેલા બનાવો સુવ્યવસ્થિત અભ્યાસથી જ સુસ્ત મનુષ્યો વર્તમાન કાર્યપ્રણાલીકાની યથાયોગ્ય રચના

કરી શકે છે એટલું જ નહિ પરંતુ વધારે અગમ-ચેતીપૂર્વક કામ કરનાર દીર્ઘદર્શી પુરૂષો ભવિષ્યમાં કરવાના કાર્યોની પણ ખરાબ લાઘનદોરી નકી કરી રાખે છે. પોતાના પ્રત્યેક કાર્યમાં કાળખળની યથાર્થ ગણતરી કરી લેવાની શક્તિ ધરાવતા મનુષ્યો ઘણી અહેસાનીથી જીવનવ્યવહારના કાર્યમાં આગળ અને આગળ ધપ્યે જાય છે. સ્થિતિચુસ્ત વિચાર પ્રણાલી-કાને વશ થઈ ચાલુ ઘરેડમાં જ પોતાના કાર્યનું સીમા-બંધન થતું માની લેનાર મનુષ્ય પોતાનું ભવિષ્ય ઉજવળ બનાવવા માટે કદી પણ શક્તિમાન થતો નથી.

ચોમાસાની ઋતુમાં નદીમાં આવેલ પ્રબળ પુરના પ્રવાહમાં સામે પુર જવાનું નિષ્ણાત તરનાર માટે જેટલું સહેલું છે તેટલું સમયના પ્રવાહની સામે જવાનું સહેલું નથી. કાળમાનની ગણના અને તેના બળનો પ્રભાવ એટલો બધો જખરજસ્ત ગણવામાં આવે છે કે સૌ કોઈને તેની પાસે લાચારી અનુ-ભવવી પડે છે એટલું જ નહીં પણ જ્યારે કાળને કૃતાંતના અર્થમાં કલ્પવામાં આવે છે અને મૃત્યુનાં ભયની કલ્પના નજર સન્મુખ ખડી થાય છે ત્યારે સૌ કોઈ મરણના ભયથી ત્રાસી જાય છે અને ‘જન જાણીએ મત માનીએ, નવ કાળ મૂકે કોઈને’ એવી એવી કવિતાઓ રંકે કે રાયને, કાથર કે લડવીર જન્મેને મરણનો ભય એક સરખી રીતે સતાવી રહ્યાનો ખ્યાલ આપે છે. જે ધર્મવીર પુરુષને મરણનો ભય નથી અગર તો જેણે મરણના ભય ઉપર પણ જય મેળવેલ છે તે મહાત્માપુરુષ જ મહામૂલા જીવનને સાર્થક અને સફળ બનાવી શકે છે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ કાળખળનું ઘણું મહત્ત્વ છતાં પણ હરકોઈ ઉપાયે પોતાનું રાજ્યશાસન ટકાવી રાખવામાં કુશળ, સત્તાલોભી રાજા મહારાજાઓને

એટલા બધા શક્તિશાળી અને સામર્થ્યવાન કદપવામાં આવે છે કે તેમના પ્રભાવે અને પ્રતાપે જ રાજા કાલસ્ય કાર્યને એવી કહેવત રૂઢ થઈ પડી છે આવા કુલ સત્તાધારી રાજ્યપુરુષો પોતાના તાબાની પ્રજા ઉપર સામ-દામ-ભેદ-દડાદિ રાજ્યનીતિના સૂત્રોને અનુસરી એટલી બધી સત્તા જળવી રહેલા હોય છે કે ગુલામી દશામાં સખડતી પ્રજા ઉંચુ માથુ કરી શકતી નથી એને સામ્રાજ્યવાદની ભાવ કર શોષણ-નીતિ તળે વધારે ને વધારે કચડાતી જાય છે આવી રાજ્યસત્તા પોતાને ફાવે તેવા-મનઃગમતા કાયદા કાનુનો ધડ્યે જાય છે અને તેને અમલમાં મૂકવા માટે સત્તાનો પુરેપુરો ઉપયોગ કરવામાં જરા પણ કચાશ રાખતા નથી આવી અસહ અને ત્રાસજનક સ્થિતિ પ્રવર્તતાં સર્વત્ર લોક શાસનવાદને આગળ કરતી ગાંધીય સરકાર માટેની પ્રજાને જવાબદાર તત્ત્વની સ્થાપના માટેની માગણી થઈ રહેલ છે

આવા કાળમાનનુ યથાર્થ સ્વરૂપ સમજનાર-પ્રજાહીતચિંતક દીર્ઘદર્શી આગેવાનોને રાજકારણમાં જેટલું ઉપયોગી સ્થાન છે તેટલું જ બંદે તેથી વિશેષ ઉપયોગી સ્થાન ધાર્મિક તેમ જ બ્યવહારીક નજરે સામાજિક ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરનારાઓ માટે છે-તેમની નજર સન્મુખ ધણુ વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર ત્યાગી બાવનાશીલ સેવાભાવી કાર્યદક્ષ અને અનુભવી પુરુષોના પુરુષાર્થ પ્રયાસ માટે તૈયાર જણાય છે સમયના પ્રવાહબળની તેમાં એકત્ર થતા જુદા જુદા સ્વર્ણજનન્ય અનેક જનના બળાબળની યથાર્થ કદપના તેઓએ કરી લેવાની જરૂર છે

સમયના વહેતા પ્રવાહમાં-પોતાનું બાન બૂલી, કેવળ અગત્ સ્વાર્થની નજરથી કામ કરનારા બ્યક્તિત્વને જ આગળ વધારવાની બાવના ધરાવતા સકુચિત દષ્ટિના આગેવાનો તો તથાપ જવાના કે કુખી જવાના એટલે ન તો સમાજનું હિત આગળ વધારી શકવાના કે ન તો પોતાનો કુલ્લક સ્વાર્થ પણ સાધી શકવાના પરંતુ બૂતકાલીન પ્રતિહાસના પાને સુવર્ણાક્ષરથી નોંધાયેલ અનેક મહાનુભાવ

પુરુષોના ઉજવણી જીવન ચન્નિત્રો ઉપરથી તરી આવતા બોધપાઠોને હૃદયમાં કેતરી રાખી સફળત મહાપુરુષોના અનુભવસીદ્ધ સીદ્ધાંતોનો અભ્યાસ કરી વર્તમાન પરિસ્થિતિની પણ વિશાળ દષ્ટિયા યથાર્થ મમીક્ષા કરી તેમજ ભવિષ્યની અનેક રીતે પુર ઝડપથી પલટાતા સંયોગોનો ખ્યાલ ગંધી કામ કરતા આગેવાનો સમયના પ્રવાહમાં આગળ અને આગળ વધ્યે જાય છે તેઓ પરમ હીત બુદ્ધિથી-સામાજિક ઉન્નતિના કાર્યને આગળ ધપાવી શકે છે મન-નયન અને કાયાની અખુટ શક્તિ ધરાવતા મહાપુરુષો ઉત્કટ પ્રસંગો ઉપસ્થિત થતા સમયના પ્રવાહની સામે પુગળની પણ હીમત કરી શકે છે અને પ્રવાહ બળનોતેમજ પોતાની કાર્ય શક્તિનો તેઓને બરાબર ખ્યાલ હોવાથી તેઓ કદી પણ પાછા હઠતા નથી પરંતુ સાધ્યને માર્ગે આગળ અને આગળ જ વધ્યે જાય છે અને કાળ બળ પણ તેમને સર્વ રીતે અનુકુળ થઈ જાય છે આવી પરિસ્થિતિ તે નજર સન્મુખ ગંધીને જ અનુદુત યોગી-મહાત્મા આનંદવનજી સપુર્ણ આત્મ-શ્રદ્ધા પૂર્વક ગાંધી ગયા છે કે “ કાળ લખિંધ લહી પય તીહાળશુ રે-એ આશા અવિલખે આ રીતે કામની અનુકુળતા કાર્યસીદ્ધિમાં પરમ સહાયક થઈ પડે છે, સાધક પુરુષો સમયની બલીદારીને જ આગળ કરે છે ભવિષ્યતા ગર્ભમાં કેવા કેવા સરલ જે ભર્તૃ પડ્યા છે તેની સાચી કદપના બાગ્યે જ થઈ શકે છે એટલે સાધક સજ્જનો જરા પણ નિર્થક કાળક્ષેપ ન કરતા-કીમતી વખતનો દરૂપયોગ ન કરતા પ્રમાદ ન કરતા, તેને નકામો ન જવા દેતા અપ્રમતપણે તેનો અવસરમાં સારો ઉપયોગ કરી લેવાનો રહે છે પરમતીર્થકર શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ ગણધર મહારાજ શ્રી ગીતમંત્રિને એક ક્ષણપણ પ્રમાદ ન કરવા માટે અનેક વખત ફરમાવેલ છે મનુષ્ય જીવ નમા અર્થપ્રાપ્તિ માટે તેમજ સાધ્યની સીદ્ધિ માટે પણ સામાન્ય રીતે વખતોવખત ધારી તક પ્રાપ્ત થતી નથી પરંતુ પરમપુણ્ય બળના સંયોગે કવચીત

કંપે છે કાળજડાં સૌનાં, યુદ્ધતણાં સુણતાં રમખાણુ,
મર્ણુ-શર્ણુ લાંખો માનવીઓ, મોંઘવારીની છે મોંકાણુ;
દુઃખાઘિતારક આપ એક છે, આપતણે સૌને આધાર,
ત્રે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૩

પરિત્રાણ સજ્જનનું કરવું, એ જ આપનો સહજ સ્વભાવ,
દુષ્ટ દંડ દઈ બાંડ સમાવો, પ્રગટાવો પરિપૂર્ણ પ્રભાવ;
દયા-ક્ષમાના સાગર છેજી, વરસાવો બંને આ વાર,
ત્રે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૪

સૃષ્ટિની કષ્ટી નિહાળી, દષ્ટિ મીઠી કરો દયાળ,
“ હૃદ થઈ ગઈ છે ” હૃદે દુઃખની, પ્રજ્વલતા પ્યારા પ્રતિપાળ;
ગદગદ કંઠે, સજ્જન નયનથી, પ્રાર્થના કરીએ વારંવાર,
ત્રે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૫

મંગળકારી, ભવભયહારી, તારી દ્યો દુઃખમાંથી નાથ!
સકળ સ્થળે સુખશાંતિ પ્રસારો, એ જ માગીએ ભેડી હાથ;
આત્માનંદ સમા વંદે છે, સ્તુતિતણા કરીને ઉચ્ચાર,
ત્રે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૬

દોહરો.

એક અંક આગળ થયો, 'હૃદે થશે માંગલ્ય;
હુનિયામાંથી દૂર થશે, સઘળાં દુઃખનાં શલ્ય. ૧

જયમંગળકારી પ્રભુ, સુખસંપત્તિ દાતાર;
શુભ કરજો જન સર્વાનું, પ્રાર્થુ તમને વારંવાર. ૨

તા. ૨૭-૯-૪૪

વિજયાદશમી

લી૦ શુભચિંતક

રેવાશંકર વાલજી બધેકા

સ સારમા સહુ કોઈ ચોક્ષી વસ્તુને રહાય છે, ભેળસેળ કોઈને પણ ગમતુ નથી. ખાવા પીવાની વસ્તુઓ ચોક્ષી ભેળને લે છે, ધી-દ્ધનો વાપરનાર મો માર્ગ મૂલ્ય આપીને પણ ચોક્ષુ ગ્રહણ કરે છે, ઘરેણા પહેરનાર આદી-સોનું ચોક્ષુ લઈને ઘરેણા બનાવવાય છે માનવીને ત્યાં સુધી ચોક્ષ્યાઈ પમદ છે કે કપડાં પણ મેલા ગમતા નથી અને શરીરની શુદ્ધિ માટે તો પૂરતી કાળજી ગળે છે પણ સાચા જ્ઞાનના અભાવથી માનવી શુદ્ધની શુદ્ધિને વીસરી ગયો છે એટલે અશુદ્ધને શુદ્ધ કંવાના પ્રયત્નમાં અત્યાર સુધી ફાળ્યો નથી, કારણકે, જડ વસ્તુ અશુદ્ધ સ્વરૂપ છે તે કોઈપણ કાળે શુદ્ધ સ્વભાવ વાળી થઈ શકતી નથી પણ પ્રકૃતિથી જ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા વિભાતીય જડ દ્રવ્યના મિશ્રણથી અશુદ્ધ થયો છે તે પોતાની પ્રકૃતિ સ્વરૂપ શુદ્ધિને મેળવી શકે છે, પણ તે તરફ માનવીનું જરાયે લક્ષ્ય નથી અને જે તરફ લક્ષ્ય છે તે જડ વસ્તુ છે અને જડ વસ્તુને જે અશુદ્ધ માનવામાં આવે છે તે જડના સ સર્ગથી થયેલી હોય છે, માટે અશુદ્ધને અશુદ્ધનો સ યોગ થવાથી વસ્તુ અશુદ્ધ થઈ ન કહેવાય પણ શુદ્ધને અશુદ્ધનો સ યોગ થવાથી અશુદ્ધ બને છે, અને તે પ્રકૃતિથી શુદ્ધ વસ્તુને અશુદ્ધ વસ્તુના સ સર્ગનું પરિણામ છે

સ સારમા મૂળ બે જ વસ્તુઓ છે. એક ચૈતન્ય અને બીજી જડ ચૈતન્ય પ્રકૃતિથી જ શુદ્ધ છે ત્યારે જડ પ્રકૃતિથી અશુદ્ધ છે ચૈતન્ય ભિન્ન ચૈતન્યના સ સર્ગથી શુદ્ધ જ રહેવાનું અને જડના સ સર્ગથી અશુદ્ધ થવાનું અને જડ

ઇતર જડના સ સર્ગથી અશુદ્ધ જ રહે છે, પણ ચૈતન્યના સ સર્ગથી શુદ્ધ બની શકતુ નથી વ્યવહાર દૃષ્ટિથી જડ ચૈતન્યના સ સર્ગથી શુદ્ધ બની શકે છે જેમકે-પરમાત્મદશાને પ્રાપ્ત થયેલા સર્વજ્ઞ પુરુષો તથા અન્ય પણ ઉચ્ચ કોટિના મહાપુરુષોના આત્માના સ સર્ગમાં રહેલી દેહાદિ જડ વસ્તુઓ શુદ્ધ કહેવાય છે, તેવી જ રીતે કર્મરૂપ જડના સ સર્ગમાં રહેલો આત્મા પણ શુદ્ધ કહેવાય છે તો પણ પ્રકૃતિમાં પરાવર્તન થતુ જ નથી ગમે તેટલો કાળ જડ તથા ચૈતન્યનો સ સર્ગ કેમ ન બન્યો રહે તો પણ ચૈતન્ય અશુદ્ધ થાય નહીં અને જડ શુદ્ધ થાય નહીં અને જે નૈશ્વર્યિક દૃષ્ટિથી પણ અશુદ્ધનું શુદ્ધ અને શુદ્ધનું અશુદ્ધ થઈ જાય તો વસ્તુ પોતાનો સ્વભાવ છોડી દેવાથી પોતાના સ્વરૂપને ખોઈ ભેમે છે અને તેમ થવાથી ચૈતન્ય જડ અને જડ ચૈતન્ય થઈ જવાનો સભવ રહે છે આત્મા સ્વરૂપથી જ શુદ્ધ હોવાથી સંકર્મક હોવા છતાં પણ પ્રકૃતિને લઈને તેને શુદ્ધ વસ્તુ જ ગમે છે, પણ મારી શુદ્ધિથી અણબાળ હોવાથી સ્વરૂપે અશુદ્ધને પણ શુદ્ધ સમજીને અશુદ્ધમાં શુદ્ધનો આરોપ કરીને તેનો ઉપયોગ કરે છે અને માને છે કે હું શુદ્ધ વસ્તુ વાપરું છું પણ જ્યાં સુધી પોતાને ઓળખતો નથી ત્યાં સુધી પોતાની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી અને પોતાના આત્માને ઓળખ્યા ચિવાય શુદ્ધ જ્ઞાનદર્શનાદિનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી માટે જ માનવીએ પોતાના આત્માને ઓળખી તેની શુદ્ધિ કરવાને પ્રભુશ્રીએ પોતાને ઓળખીને

માનેલી શુદ્ધિ અને તેને મેળવવા આદરેલા ઉપાયોના અભ્યાસી બનવું જોઈએ.

ક્ષમાશ્રમણ પ્રભુ શ્રી મહાવીરની પરમ પવિત્ર જીવનચર્યા ઉપર દૃષ્ટિપાત કરવાથી શુદ્ધિનું સાચું રહસ્ય સમજાય છે. પ્રભુ શ્રી ક્ષમાના સ્વામી-નાયક હતા. પોતે ક્ષમામય જીવનદ્વારા સંપૂર્ણ શુદ્ધ બનીને શાશ્વતી શાંતિ તથા આનંદ મેળવ્યો અને તેના અભિલાષી જીવોને શુદ્ધ બનવા સાચો માર્ગ દેખાડ્યો. પ્રભુ જીવનના દરેક પ્રસંગમાં પોતાના આત્માની પાસે ક્ષમા યાચવાનું અને અન્ય આત્માઓને ક્ષમા આપવાનું દૃષ્ટિગોચર થાય છે. અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરનારને યોગ્ય જ લાગશે કારણ કે આત્મા પાસે ક્ષમા યાચનાર અને પરને ક્ષમા આપનાર નિરપરાધી બની શકે છે અને રહી પણ શકે છે. એટલે તેને પરની પાસે ક્ષમા યાચવાની જરૂરત રહેતી નથી. પ્રભુશ્રી પ્રસંગે પ્રસંગે અપરાધીઓને ક્ષમા આપીને પોતે નિરપરાધી જ રહ્યા છે, કારણ કે અપરાધી બનવાના કારણો જેવાં કે ક્રુદ્ધ સ્વાર્થ, કપાય, મદ્દ કે સત્તાના પોતે સંપૂર્ણ ત્યાગી હતા એટલે તેમને અપરાધીઓને ક્ષમા આપવામાં જરાયે અડચણ આવી નથી. પ્રભુશ્રીયે અપરાધીઓના અપરાધની માફી આપીને એક સાથે બે કાર્ય સાધ્યા છે; એક તો જન્માંતરમાં કરેલા અપરાધોની સજા ભોગવીને નિરપરાધી બન્યા અને બીજું અપરાધીને ક્ષમા આપવાથી પોતે નિરપરાધી રહ્યા. નિરપરાધી જીવનમાં જીવી શુદ્ધ બનવા માટે તો પ્રભુશ્રીએ મહિનાઓ સુધી આહારનો ત્યાગ કર્યો છે અને અપરાધી બનાવનાર મન, વચન અને કાયાના આપારોનો નિરોધ કર્યો છે, તેમજ અપરાધોને અટકાવવા માટે બાર વરસ સુધી અપ્રમાદી રહીને સંપૂર્ણ શુદ્ધ બનીને દેવજ્ઞાન મેળવ્યું, એક ક્ષણ પણ પ્રમાદી રહીને અપરાધને અવકાશ આપ્યો જ નથી.

સદા સુખનો ઇચ્છુક સંસારનો યાત્રી આત્મામાં નવજીવન જેવા અત્યુત્તમ તીર્થના પ્રદેશમાં આવીને પણ મૂઠ રહી જાય અને જ્ઞાન-દર્શન સુખ તથા જીવનની શુદ્ધિ માટે વીતરાગ પ્રભુના જીવનનું અનુકરણ ન કરે તો પછી કયા પ્રદેશમાં જઈને કરશે? કારણ કે સંસારના કોઈ પણ પ્રદેશમાં જ્ઞાનાદિ સર્વ શુદ્ધિનું સ્થળ જ નથી, માટે માનવ જીવનમાં જીવનાર આત્માએ સર્વ શુદ્ધિ માટે ઉપરોક્ત પ્રમાણે પ્રભુ જીવનના અભ્યાસી બની અનુપાલન કરવાની જરૂરત છે. પ્રભુના ચાલેલાં પંથમાં ચાલ્યા સિવાય આત્મા પોતાની કોઈ પણ પ્રકારની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી, અને તે સિવાય તો સદા સુખની ઇચ્છા રાખવી પણ નિર્ચય છે.

અશુદ્ધિને લઈને આત્માને અનંતા કાળથી જન્મ મરણ કરવાં પડે છે તે ક્ષમામય જીવનમાં જીવ્યા સિવાય ટળી શકતાં નથી, અને ક્ષમામય જીવન બનાવવા પ્રભુના જીવનનું અનુકરણ કરવું જ જોઈએ. માનવજાતિમાં પ્રભુની ક્ષમાને પોતાની બુદ્ધિથી સુધારીને ઉપયોગમાં લેવાની પદ્ધતિ પડી ગઈ છે, પણ તે વિકૃત થયેલી ક્ષમા આત્મશુદ્ધિ સાચવી શકતી નથી. શુદ્ધિના સાધક આત્માએ તો પોતાના આત્માની પાસે ક્ષમા માંગવી જોઈએ, કારણ કે માનવી પોતાના આત્માનો જેટલો અપરાધી છે તેટલો બીજાનો નથી. મોહની શિખવણીથી સકર્મક આત્મા શુદ્ધાત્માનો અપરાધી બન્યો છે. જો માનવી પોતાના આત્માનો અપરાધ કરતાં અટકે તો બીજા જીવોનો અપરાધી બની શકતો નથી. એટલે તેમની પાસે ક્ષમા માંગવાની પણ જરૂરત રહેતી નથી. ફક્ત અપરાધીઓને ક્ષમા આપવાની જ જરૂરત રહે છે.

શુદ્ધાત્માને જીવવાને કે આનંદ તથા સુખના માટે બીજા જીવોને દુઃખ આપી અપરાધી બન-

વાની જરાયે જરૂર નથી, છતાં મોહનો દાસ માનવી અનાદિ કાળના કર્મના સસર્ગને લઈને અજ્ઞાનતાથી બીજા જીવોની પીડાની અવગણના કરીને આત્માને જીવડવાને અને આનંદ તથા સુખ મેળવી આપવાને બીજાના પ્રાણ લઈને આત્માનો અપરાધ કરીને પોતે અપરાધી બને છે, જેની સજા કાળાતરે અથવા તો લવાતરે આત્માને લોગવવી પડે છે માનવી આત્માના બહાને પોતાના દેહની તુષ્ટિ-પુષ્ટિ માટે અપરાધ કરે છે જેનું ફળ આત્માને અનિચ્છાએ પણ આપવું પડે છે આ પ્રમાણે માનવી પોતાના આત્માનો અપરાધી હોવાથી તેની પાસે પોતાના અનેક જન્મમા અનેક દેહને આશ્રયીને કરવામા આવેલા અપરાધોની માફી માગી ફરીને આત્માનો અપરાધી ન બનવા સાવધાન રહીને જપ-તપ તથા સયમ તરફ વધારે લક્ષ્ય ગાંધી પ્રભુની આજ્ઞાનું પાલન કરે તો જન્માતરમા કરેલા આત્માના અપરાધોથી મુક્ત થઈને આત્માની શુદ્ધિ સાધી શકે છે, આત્માનો નિઃપરાધી બીજા જીવોનો અપરાધી બની શકતો નથી અને અપરાધીયોને ક્ષમા આપીને સંપૂર્ણ શુદ્ધિ મેળવી અકર્મક થઈને શાશ્વતા સુખનો ભોગી થઈ શકે છે

જે પોતાના આત્માની પામે માફી માગે છે તે બીજા જીવોની પામે શુદ્ધ અનકલુષી માફી માગવાનો જ, કાલુષ્ય કે તે મિથ્યા તો આત્માની પાસે માફી માગી કહી શકાય જ નહીં, શુદ્ધ અતઃકલુષી બીજાની પામે ક્ષમા માગવી તે જ આત્મ ક્ષમાયાચના અને અન્યને ક્ષમા આપવી તે આત્મની શુદ્ધિ બીજા પામેથી ક્ષમા માગવાને બમાવું છું એમ મોટેથી બોલવાની અત્યાવશ્યકતા નથી, કારણ કે જે

જીવોની પાસે ક્ષમા માગવામા આવે છે તેમાનો મોટો ભાગ, જેવા, સમજવા, સાલજવા અને બોલવાના સાધન વગરનો છે એટલે મોટેથી બોલ્યા વિના પણ સસાગવાસી જીવમાત્રને સ્વસ્વરૂપે જોળખીને સમભાવે સર્વ જીવને ક્ષમા આપવી તે જ આત્મશુદ્ધિનું કારણ ક્ષમાયાચના છે સમજવા, બોલવાના સાધનમ પછી જીવ પાસે બોલીને ક્ષમા માગવામા આવે તો તે કદાચ વિરોધ ટાળી ક્ષમા આવે અને અપરાધની સજા લોગવવામા નિમિત્ત ન પણ બને તો પણ બીજાનો અપરાધ કરતી વખતે કાયિક, વાચિક તથા માનસિક પ્રવૃત્તિ કરવામા જે અશુભ અધ્યવસાયો થાય છે અને કર્મ બધાય છે તેની શુદ્ધિ બીજાએ આપેલી ક્ષમા માગવી વતી નથી બીજાની આપેલી ક્ષમાથી તો માત્ર ચેરની શુદ્ધિ થાય છે, પણ કર્મની શુદ્ધિ માટે જપ-તપ કરવાની અને અપરાધીયોને ક્ષમા આપવાની જરૂર રહે છે શ્રી મહાવીર પ્રભુની આત્મશુદ્ધિની ચર્ચાની પ્રભુલિકા પણ આવી જ મમજાય છે પ્રભુશ્રીયે ઉપસર્ગો-પરિમહો મહત્ કર્યા છે અને તપ પણ કર્યું છે અર્થાત્ અપરાધીયોને ઉપકારી સમજી ક્ષમા આપી છે અને મહિનાઓ સુધી આહારાદિના પણ ત્યાગી રહ્યા છે આ બંને ઉપાયોથી પ્રભુશ્રી સંપૂર્ણ આત્મશુદ્ધિ આપી શક્યા છે, માટે આત્મશુદ્ધિના સાધકે જપ-તપ દ્વારા સ્વાધીનપણે અપરાધોથી મુક્ત થવું અને અપરાધોથી મુક્ત કરવા કોઈ પણ પ્રાણી નિમિત્તભૂત બને તો તેને અપરાધી માનવો નહીં પણ ઉપકારી માની તેના અપરાધની ક્ષમા આપવી અને સંપૂર્ણ શુદ્ધિ સાધી લેવી

॥ अनन्तलब्धिनिधानाय-श्रीमते गौतमगणधराय नमो नमः ॥

गुणस्थानविव्याख्या

आत्मोन्नतिनो अनुक्रम.

लेखकः—शासनप्रसावक पूज्यप्रवर आचार्यश्री विजयमोहनसूरीधर प्रशिष्य
पं. श्रीमान् धर्मविजयल महाराज.

अनन्तज्ञानी श्री जिनेश्वर लगवंतोએ धર્मास्तિકાય વિગેરે છ *દ્રવ્યોનું જે નિરૂપણ કરેલ છે તે છએ દ્રવ્યોમાં કોઈ ને કોઈ ગુણ અવશ્ય રહેલો જ હોય છે. કોઈ પણ દ્રવ્ય વાસ્તવિક રીતે ગુણ અને પર્યાય વિનાનું હોઈ શકતું જ નથી. અને તેથી જ વાચકશેખર ભગવાન્ ઉમાસ્વાતિ મહારાજએ તત્ત્વાર્થ-ધિગમ સૂત્રમાં ‘દ્રવ્ય’નું લક્ષણ વર્ણવતાં ‘ગુણપર્યાયવદ્ દ્રવ્યમ્’ [તત્ત્વાર્થસૂત્ર, અધ્યાય ૫, સૂત્ર ૩૮ મું] એ સૂત્રની વ્યાખ્યા મુજબ ગુણ અને પર્યાયયુક્ત જે કોઈ ભાવ હોય તે દ્રવ્ય હોય એમ પ્રતિપાદન કર્યું છે અર્થાત્ કોઈ પણ દ્રવ્ય ગુણ રહિત હોતું જ નથી.

છએ દ્રવ્યનાં મુખ્ય મુખ્ય ગુણો.

એક દ્રવ્યમાં એક જ ગુણ હોય એવું પણ નથી. એક દ્રવ્યમાં ભિન્ન ભિન્ન અનેક ગુણો રહેલા હોય છે અને જે દ્રવ્યના જે ગુણો હોય તે ગુણો તે દ્રવ્યમાંથી કોઈપણ કાળે અલગ થતા જ નથી; એક સરખા સ્વરૂપે અથવા ન્યૂનાધિકપણે તે ગુણો તે દ્રવ્યમાં કાયમ-અનાદિ અનંતકાળ પર્યંત રહે છે. જેમકે

* ધર્માસ્તિકાય ૧, અધર્માસ્તિકાય ૨, આકાશાસ્તિકાય ૩, પુદ્ગલાસ્તિકાય ૪, જીવાસ્તિકાય ૫ અને કાલ ૬.

ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યનો મુખ્ય ગુણ ગતિ પરિણામે પરિણમેલા જીવો અને પુદ્ગલોને ગતિમાં સહાય આપવી, અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યનો મુખ્ય ગુણ સ્થિતિપરિણામે પરિણત જીવો અને પુદ્ગલોને સ્થિતિમાં સહાય આપવી, આકાશાસ્તિકાય-દ્રવ્યનો ગુણ અસંખ્ય આકાશપ્રદેશ જેટલા ક્ષેત્રમાં અનંતાનંત દ્રવ્યોનો સમાવેશ કરવો, પુદ્ગલાસ્તિકાય દ્રવ્યનો ગુણ પુષ્પ થવું અને ગળવું અથવા વર્ણ, ગન્ધ, રસ તથા સ્પર્શને ધારણ કરવા, કાળ દ્રવ્યનો ગુણ નવું, જૂનું, નાનું, મોટું ઇત્યાદિ પર્યાયો-અવસ્થાઓ ઉત્પન્ન કરવી, તે પ્રમાણે જીવ દ્રવ્યનો ગુણ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને અકરણ વીર્યને ધારણ કરવું તે છે.

અહિં જે દ્રવ્યના જે ગુણો ઉપર જણાવ્યા તે ગુણો સિવાય બીજા કોઈ પણ ગુણો તે દ્રવ્યોમાં ન જ હોય તેમ સમજવાનું નથી. ધર્માસ્તિકાયમાં જેમ ગતિસહાયકપણાનો ગુણ જણાવ્યો તે પ્રમાણે અમૂર્તપણું, અગુરુલઘુપણું ઇત્યાદિ બીજા પણ અનેક ગુણો રહેલાં છે. અધર્માસ્તિકાય વિગેરે દ્રવ્યો માટે પણ તે જ પ્રમાણે સમજવું. ફક્ત અહિં એટલો અવશ્ય જણાવવાનો છે કે,—ગતિસહાયકપણું, સ્થિતિસહાયકપણું વિગેરે જે જે ગુણો જે જે દ્રવ્યના જણાવ્યા છે તે તે ગુણો તે તે દ્રવ્યમાં

હોય છે, જ્યારે અમૂર્તપણું, અશુદ્ધપણું ઇત્યાદિ કેટલાક શુભો એવા છે કે, જેમ ધર્માસ્તિકાયમાં તે શુભો રહેલા હોય, તે પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય, આકાશાન્તિકાય, જીવાસ્તિકાય વિગેરે દ્રવ્યોમાં પણ રહેલા હોય છે

સ્વપરપર્યાયની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

દ્રવ્યોમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબ જેમ લિપ્ત લિપ્ત શુભો છે તે પ્રમાણે તે દ્રવ્યોમાં ‘પર્યાય’ પણ અવશ્ય હોય છે, પર્યાય એટલે શું ? એ વસ્તુ કદાચ કોઈને ન સમજવામાં આવે તો તે માટે દૂષમાં એટલું જ સમજવું જમ છે કે- તે તે દ્રવ્યોની જે લિપ્ત લિપ્ત અવસ્થા તે અવસ્થાનું નામ જૈન દર્શનમાં ‘પર્યાય’ કહેવામાં આવે છે તે તે દ્રવ્યોમાં પોતાના શુભ, આકૃતિ, કાળ વિગેરેની અપેક્ષાએ જે લિપ્ત લિપ્ત અવસ્થાઓ થયા કરે છે તે અવસ્થાઓને તે તે દ્રવ્યના ‘સ્વપર્યાય’* કહેવાય, અને અમુક દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્ય-શુભ વિગેરેની અપેક્ષાએ જુદી જુદી અવસ્થાઓની કલ્પના કરવામાં આવે તે દ્રવ્યની તે અવસ્થાઓને ‘પરપર્યાય’ કહેવાય કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે વિશ્વના સમગ્ર દ્રવ્યો વર્તમાનમાં જે અવસ્થામાં (જે પર્યાયસ્વરૂપે) વર્તતા હોય તે જ સ્વરૂપે કાયમ રહેતા નથી, કોઈ ને કોઈ અપેક્ષાએ તમા પગ વર્તન થયા જ કરે છે

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માન્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય એ દ્રવ્યોમાં જો કે અનંતા સ્વપર્યાય-પરપર્યાય અવશ્ય હોય છે છતાં તેનો એકદમ આપણને સ્પષ્ટ જ્યાલ આવી શકતો નથી, તે ત્રણેય દ્રવ્યો અમૂર્ત-અરૂપી છે, એટલે છદ્મ્ય આત્માઓને તે ત્રણ દ્રવ્યના પર્યાયનું

પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન ન થઈ શકે, દ્વિજ્ઞા શાસ્ત્ર મિદાન્તો દ્વારા તે ત્રણેય દ્રવ્યોમાં કેવી રીતે સ્વપર્યાય-પરપર્યાયની ઘટના થઈ શકે છે તેનું જાણપણ થઈ શકે છે જીવાન્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાય એ જાનને દ્રવ્યોમાં સ્વપર્યાય-પરપર્યાય સ્પષ્ટ-રીતિએ અનુભવગમ્ય થઈ શકે છે જો કે જીવાન્તિકાયનું દ્રવ્યનયની અપેક્ષાએ શુદ્ધ સ્વરૂપ વિચારવામાં આવે તો તે દ્રવ્ય પણ ધર્માસ્તિકાય-અધર્માસ્તિકાયની માફક અમૂર્ત-અરૂપી દ્રવ્ય છે, પરંતુ પર્યાય નયની અપેક્ષાએ કર્મના સળ ધથી વર્તમાનમાં તે જીવાન્તિકાય દ્રવ્યનો સસારી પર્યાય હોવાથી સસારી આત્માને મૂર્ત-રૂપીની ગણતરીમાં પણ ગણવામાં આવ્યા છે, અને તેથી તેમાં સ્વપર્યાય પરપર્યાયનો જરાજર સ્પષ્ટ જ્યાલ આવી શકે છે આ ઉપરથી એમ મમજવાનું નથી કે કર્મથી રહિત થઈને મોક્ષે ગયેલા મિદ્ધ ભગવતોમાં (શુદ્ધ જીવોમાં) સ્વપર્યાય-પરપર્યાય નથી અથવા જ્યાલમાં આવી શકતા નથી સિદ્ધાત્માઓમાં પણ સ્વ-પરપર્યાયો અવશ્ય હોય જ છે અને તે કેવી રીતે હોય છે ? તે પ્રસંગોપાત અમે અવસરે સ્પષ્ટ કરશું વર્તમાનમાં તો મારી જીવોના શુશ્રુષ્ઠાનોની વિચારણા માટે આ પ્રયાસ હોવાથી અને તેમાં સ્વ પરપર્યાયો ઉપયોગી હોવાથી તે જાળવતો જ મુખ્યત્વે વિચાર કરવાનો છે

આત્મદ્રવ્યમાં સ્વ-પર-પર્યાયની ઘટના.

મર્વ મારી આત્માઓમાં શક્તિરૂપે અનંતજ્ઞાન-અનંતદર્શન-અનંત આગિત્રાદિ શુભો રહેલા છે, છતાં કર્મદ્રવ્યના તથા પ્રજારના લીરનીર જેવા સળ ધથી આત્માના એ જ્ઞાનાદિ શુભોમાં અનેક વ્યક્તિઓની અપેક્ષાએ ભિન્નતા જોવામાં આવે છે એક વ્યક્તિને પણ જ્ઞાન-દર્શનાદિ શુભોની જે લબ્ધિ હોય છે તે જ લબ્ધિઓ કાયમ એક મરણા પ્રમાણમાં નથી રહેતી, તેમાં પણ તીવ્ર તીવ્રતસ્પષ્ટ, મદ-મદ-

* સ્વપર્યાયને અસ્તિપર્યાય અને પરપર્યાયને નાસ્તિપર્યાય સંબોધી પણ બોલવામાં આવે છે

૧. ધર્માકાશ મહાકાશ ઇત્યાદિ સ્વપર્યાયો જાણવા

તરપણું થતું હોય તેમ અનુભવાય છે. જે વળતે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોનો જેવો ક્ષયોપશમ હોય તે પ્રમાણે જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં તરતમતા થયા કરે છે. આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોની જે તરતમતા તે પણ આત્માના લિન્નલિન્ન પર્યાયો કહેવાય છે. એટલું જ નહિ પણ જે વળતે આત્મા-ઘટ-પટાદિ પદાર્થોના ઉપયોગવાળો તે વળતે આત્મા તે પર્યાયવિશિષ્ટ ગણાય, એ જ આત્મા ઘટ-પટાદિના ઉપયોગમાંથી નીકળી પુસ્તક વિગેરે અન્ય કોઈ પદાર્થોના ઉપયોગમાં દાખલ થયો તે વળતે તે પર્યાયવિશિષ્ટ આત્મા ગણાય. વર્તમાનમાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થયેલ આત્મા મનુષ્ય પર્યાયવાળો ગણાય, એનો એ જ આત્મા મનુષ્યનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો એટલે દેવપર્યાયવાળો ગણાય. આ પ્રમાણે ધાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ કે અધાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ જે લિન્ન લિન્ન અવસ્થાઓ આત્મામાં થયા કરે છે તે બધી આત્માના સ્વપર્યાયો (અથવા અસ્તિપર્યાયો) કહેવાય. એ સિવાય બીજા પણ ઘણા સ્વપર્યાયના કારણો છે, પરંતુ વિસ્તાર થવાના ભયથી અહિં તેનું વર્ણન કરવામાં આવેલ નથી.

આત્મા ઘટ નથી, આત્મા પટ નથી, આત્મા પુદ્ગલ નથી, એમ આત્મા સિવાય લોકલોક-વર્તી સર્વ પદાર્થોથી આત્માની જે લિન્નતા માનવી તે આત્માના પરપર્યાય (કિંવા નાસ્તિ-પર્યાય) ગણાય છે. એક આત્મદ્રવ્યમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સ્વપરપર્યાયનું સ્વરૂપ જો વિચારવામાં આવશે તો દરેક દ્રવ્યના સ્વપર-પર્યાયોનું સ્વરૂપ પણ અવશ્ય ખ્યાલમાં આવવા સંભવ છે. તાત્પર્ય એ છે કે-પ્રત્યેક દ્રવ્યના સ્વપર્યાયો તેમજ પરપર્યાયો અનંત અનંત છે, અને પ્રત્યેક સમયે કોઈ કોઈ અપેક્ષાએ પર્યાયોનું પલટન થયા જ કરે છે.

સંસારી પ્રત્યેક આત્માઓમાં ધાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ જ્ઞાનાદિ ગુણોનું તારતમ્ય છે. એ બાબત સિદ્ધ કર્યા સિવાય ગુણસ્થાન સંબંધી વિચારણા કરવી લગભગ અસંભવિત હોવાથી દ્રવ્ય-ગુણ અને પર્યાયની ઘણી જ સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા જણાવીને હવે ‘ગુણસ્થાન’ એટલે શું તે બાબત વિચારણા કરીએ.

પુદ્ગલના ગુણોમાં સમતા-વિષમતા.

ઉપર જણાવેલ છે કે પ્રત્યેક દ્રવ્યોમાં કોઈ ને કોઈ ગુણો અવશ્ય હોય છે. અન્યાન્ય ઉપાધિના સંબંધથી તે તે દ્રવ્યના તે તે ગુણોમાં એકસરખી સમાનતા જ નથી હોતી. જગતમાં શુકલવર્ણવાળા અનેક પુદ્ગલ દ્રવ્યો પૈકી કેટલાક પુદ્ગલ દ્રવ્યો સમાન શુકલ વર્ણવાળા હોય છે, કેટલાક પુદ્ગલ દ્રવ્યોનો શુકલ વર્ણ છતાં શુકલ, શુકલમાં પણ વિષમતા હોય છે. દૃષ્ટાંત તરીકે-ખડી પણ સફેદ છે અને ચોક પણ સફેદ છે; પરંતુ ખન્નેની શુકલતામાં યત્કિંચિત્ વિષમતા તો છે જ. એ જ પ્રમાણે શેરડી, સાકર-કે દ્રાક્ષ વિગેરે પદાર્થોમાં મધુર રસ છે, પરંતુ મધુરતા-મધુરતામાં જેમ તફાવત હોય છે તે પ્રમાણે પ્રત્યેક સંસારી આત્માઓમાં જ્ઞાન-દર્શનાદિ ગુણો તો યદ્યપિ છે, પણ કર્મની ઉપાધિને અંગે કોઈ કોઈ આત્માઓમાં જ્ઞાનાદિ ગુણોની સમાનતા પ્રાયઃ હોય છે, જ્યારે કોઈ કોઈ આત્માઓમાં એ જ્ઞાનાદિ ગુણોની વિષમતા પણ હોય છે.

આત્મા-કર્મ અને એ ઉભયના સંબંધનું અનાદિપણું.

પ્રત્યેક આત્મામાં શક્તિરૂપે જ્ઞાનાદિ ગુણો અનંત અનંત કોટિના અને એક સરખી સમાનતાવાળા છતાં એ જ્ઞાનાદિ ગુણોની અદ્યતા થવામાં તેમજ પરસ્પર વિષમતા થવાનું શું કારણ છે? તે બાબત વિચારવી પણ અતિ

અરિહંતચેડાણના કાચોત્સર્ગમાં..

... આવતા શ્રદ્ધાદિ પાંચ ગુણો.

લેખક-મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી

દેવવર્દન, ચૈત્યવર્દન અને પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયામાં બોલવામાં આવતા અરિહંતચેડાણના કાઉંસગમાં “ સદ્ધાણ, મેદાણ, ઘીદણ, ઘારણાણ, અણુપેદાણ ” એ પાંચ ગુણો જે આવે છે, તેનું વિવેચન દેવદર્શનનામક અન્ય-રત્નની ડરેલ નોટમાંથી સમજવા યોગ્ય ઉપયોગી ધારી આ નીચે આપવામાં આવે છે

૧ સદ્ધાણ-શ્રદ્ધાવડે શ્રદ્ધા એ મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમાદિથી જન્ય ચિત્તની નિજ અભિલાષાકેપ એક પ્રકારની પ્રસન્નતા છે આ શ્રદ્ધા છવાદિ તાત્ત્વિક પદાર્થને અનુસરનારી, જ્ઞાતિનો નાશ કરનારી તથા કર્મફળ કર્મસંબંધ અને કર્મના અસ્તિત્વની સમ્યક્ પ્રતીતિ કરાવનારી છે શાસ્ત્રમાં એને ‘ ઉદક પ્રસાદક્રમણિ ’ ની ઉપમા આપવામાં આવી છે સરોવરમાં નાખેલ ‘ ઉદકપ્રસાદક્રમણિ ’ જેમ

પકાદિ કાલુષ્યને દૂર કરી સ્વચ્છતાને પમાડે છે, તેમ શ્રદ્ધામણિ પણ ચિત્તરૂપી સરોવરમાં રહેલ સંશય-વિપર્યયાદિ કાલુષ્યને દૂર કરી ભગવાન અરિહંતપ્રણીત માર્ગ ઉપર સમ્યક્ ભાવ ઉત્પન્ન કરે છે

૨ મેદાણ-મેદાવડે મેદા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થતો અન્યત્રહણુ પદુ પગિણામ-એક પ્રકારનો સદૃશન્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવનારો પરિણામ છે પાપશ્રુતની અવજ્ઞા કરાવનારો તથા શુરુ વિનયાદિ વિધિમાં ભેડનારો ચિત્તનો ધર્મ છે શાસ્ત્રમાં એને ‘ આતુર ઔષધામિ-ઉપાદેયતા ’ ની ઉપમા આપવામાં આવી છે જેમ કોઈ બુદ્ધિમાન રોગીને ઉત્તમ ઔષધની પ્રાપ્તિ થાય અને તેના વિશિષ્ટ ફલનો અનુભવ થાય, ત્યારે અન્ય સર્વ વસ્તુને દૂર કરી તેના ઉપર જ તેને મહાન ઉપાદેય ભાવ

આવશ્યક છે જૈન દર્શનના મતવ્ય પ્રમાણે આત્મા અનાદિ છે, કર્મ પણ અનાદિ છે અને આત્મા તેમજ કર્મનો સંબંધ પણ અનાદિ છે જેમ ઇંડુ પ્રથમ કે કુકડી પ્રથમ ? પહેલું બીજ કે પહેલું વૃક્ષ ? પહેલો દિવસ કે પહેલી રાત્રિ ? ઇલાદિ પ્રશ્નોમાં ઇંડાને અથવા કુકડીને, બીજ ડિવા વૃક્ષને તેમજ દિવસ અથવા રાત્રિને સર્વથા પ્રથમ કહી શકાય તેમ નથી આત્માને જો સર્વથા પ્રથમ માનવામાં આવે તો કર્મ વિનાનો આત્મા હોતો એ બાબત સિદ્ધ થાય, અને કર્મ વિનાનો આત્મા હોતો એ બાબત જો નક્કી થઈ તો કર્મ રહિત શુદ્ધ

આત્માને કર્મનો સંબંધ લાગવાનું પ્રયોજન શું ? કર્મરહિત શુદ્ધ આત્માને પણ માનો કે કર્મનો સંબંધ લાગતો હોય તો જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની આરાધના કરી, વિવિધ અનુષ્ઠાનોની સેવના કરી, તપશ્ચર્યા વિગેરે કષ્ટોને સહન કરી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનાના પ્રયાસની સફળતા શી ? આ પ્રમાણે અનેક તર્કવિતર્કોની પર-પરાનો જન્મ થવાના સંભવથી યુક્તિદ્વારા તેમજ શાસ્ત્રદૃષ્ટિએ વિચારવામાં આવે તો આત્મા અનાદિ છે અને આત્મા તથા કર્મનો સંબંધ પણ અનાદિ છે આ બાબત બરાબર સિદ્ધ છે (ચાલુ)

અને ગ્રહણ કરવાનો આદર રહે છે તેમ મેઘાવી પુરુષોને પોતાની મેઘા (બુદ્ધિ) ના સામર્થ્યથી સદ્ગુણને વિષે જ અત્યંત ઉપાદેયલાવ અને ગ્રહણાદર રહે છે. પણ ખીજા ઉપર રહેતો નથી કારણ કે સદ્ગુણને તેઓ લાવ ઔષધરૂપ માને છે.

૩ ધીરુ—ધૃતિવડે. ધૃતિ, એ મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમાદિથી ઉત્પન્ન થતી વિશિષ્ટ પ્રીતિ છે. અવન્ધ્ય કલ્યાણના કારણભૂત વસ્તુની પ્રાપ્તિના દૃષ્ટાંતવડે આ પ્રીતિ દીનતા અને ઉત્સુકતાથી રહિત તથા ધીર અને ગંભીર આશયરૂપ હોય છે. શાસ્ત્રમાં એને ‘દૌર્ગત્યથી હણાએલાને ચિન્તામણિની પ્રાપ્તિ’ ની ઉપમા આપવામાં આવી છે. જેમ દૌર્ગત્ય-દરિદ્રતાથી ઉપહત થયેલાને ચિન્તામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ થાય અને તેના ગુણ માલૂમ પડે ત્યારે ‘ગતમિદાનીં દૌર્ગત્યં’ હવે દરિદ્રપણું ગયું ” એ જાતની માનસિક ધૃતિ-સંતોષ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જિનધર્મરૂપી ચિન્તામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ થવાથી અને તેનો મહિમા માલૂમ પડવાથી ‘કલ્પદાનીં સંસારઃ’ હવે સંસાર કોણ માત્ર છે? એ જાતની દુઃખની ચિન્તાથી રહિત માનસિક લાગણી ઉત્પન્ન થાય છે.

૪ ધારણા—ધારણાવડે. ધારણા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થનારી, પ્રસ્તુત એક વસ્તુને વિષય કરનારી તથા અવિચ્યુતિ, સ્મૃતિ અને વાસનારૂપ ભેદવાળી ચિત્તપરિણુતિ છે. શાસ્ત્રમાં એને ‘સાચા મોતીની માલાને પરોવવા’ ના દૃષ્ટાંતની સાથે સરખાવી છે. તેવા પ્રકારના ઉપયોગની દૃઢતાથી તથા યથાયોગ્ય અવિક્ષિપ્તપણે સ્થાનાદિ યોગમાં પ્રવૃત્ત થવાથી યોગરૂપી ગુણની માલા નિષ્પન્ન થાય છે.

૫ અણુપ્પેહા—અણુપ્રેક્ષાવડે. અણુપ્રેક્ષા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલો અનુભૂત અર્થના અભ્યાસનો એક પ્રકાર,

પરમ સંવેગનો હેતુ, ઉત્તરોત્તર વિશેષ વિશેષ પ્રતીતિ કરાવનાર કેવલજ્ઞાનની સન્મુખ લઈ જનારો ચિત્તનો ધર્મ છે. શાસ્ત્રમાં એને ‘રત્ન-શોધક અનલ’ ની ઉપમા આપવામાં આવી છે. રત્નને પ્રાપ્ત થયેલો રત્નશોધક અનલ-અગ્નિ જેમ રત્નના મલને બાળી નાંખી શુદ્ધિ પેદા કરે છે, તેમ આત્મરત્નને પ્રાપ્ત થયેલો અણુપ્રેક્ષારૂપી અનલ કર્મમલને બાળી નાંખી કેવલ્યને પેદા કરે છે; કારણ કે તેનો તેવો સ્વ-લાવ જ છે.

અરિહંતચૈર્દઆણુંનું સળંગ સૂત્રપદ.

‘અરિહંતચૈદ્યાણં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં-વંદણ-વત્તિયાણ પૂઅજવત્તિયાણ સક્કારવત્તિયાણ સમ્માણવત્તિયાણ વોહિલામવત્તિયાણ નિરુવસ-ગ્ગવત્તિયાણ, સદ્ધાણ મેહાણ ધીરુણ ધારણાણ અણુપ્પેહાણ વહ્દમાણીણ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં’.

અર્થ—‘અરિહંતોના પ્રતિમા લક્ષણ ચૈત્યોને વન્દનાદિ કરવા માટે કાયોત્સર્ગ કરું છું. વન્દન નિમિત્તે-વન્દન એટલે મન વચન કાયાથી પ્રશસ્ત, પ્રવૃત્તિ, (કાયોત્સર્ગથી જ મને વન્દનનું ફળ કેવી રીતે મળે? એમ સર્વત્ર સમજી લેવું) પૂજન નિમિત્તે, સત્કાર નિમિત્તે, સન્માન નિમિત્તે, બોધિલાલ નિમિત્તે, નિરુપસર્ગ-મોક્ષ નિમિત્તે, વધતી એવી શ્રદ્ધાવડે, મેઘાવડે, તિવડે, ધારણાવડે અને પ્રેક્ષાવડે કાયોત્સર્ગમાં સ્થિત રહું છું.’

વધતી કિન્તુ અવસ્થિત નહિ. વધતી શ્રદ્ધા, વધતી મેઘા, વધતી ધૃતિ, વધતી ધારણા અને વધતી અણુપ્રેક્ષા.

શ્રદ્ધાથી રહિત આત્માને કાયોત્સર્ગ કરવા છતાં અલિલષિત અર્થની સિદ્ધિ માટે થતો નથી માટે સદ્ધા ઇત્યાદિ પદો કહેલા છે.

આ રીતે લગવાન અરિહંતોની પ્રતિમાને વન્દનાદિ નિમિત્તે કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે.

યોગની અદ્ભુત શક્તિ

(ગત વર્ષના ૫૪ ૨૧૨ થી શરૂ)

મૂળ લેખક સ્વૉ બાપ્તુ ચ પતરાયજી જૈની, બાર-એટ-લો

જ્ઞાનયોગ એ જ આત્મસાક્ષાત્કારનો સત્ય માર્ગ છે જ્ઞાનયોગથી જ પરમાત્માતુ સત્ય જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે સત્ય જ્ઞાનથી આશકાઓનો સર્વથા વિચ્છેદ થાય છે અને શ્રદ્ધાતિરેકનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે શિક્ષિત જનતાને સામાન્ય રીતે રાજયોગ અને જ્ઞાનયોગ મારફત આવે છે. અશિક્ષિત જનતાને જ્ઞાનયોગ કે લક્ષ્મિયોગ પ્રત્યે સમય આદિને અભાવે સામાન્ય રીતે રુચિ થતી નથી અશિક્ષિત મનુષ્યોને તીવ્ર તપસ્યા કે ચિત્ત સમયયુક્ત રાજયોગ

કેટલીક વાર સામાન્યત રુચિર થઈ પડે છે કેટલાક સ્ત્રી-પુરુષોને લક્ષ્મિયોગ જ પસંદ પડે છે

યોગનું વર્ગીકરણ કોઈ રીતે વૈજ્ઞાનિક હોય એમ નથી જણાતું આમ છતાં દરેક યોગ જૂદા જૂદા મનુષ્યોની ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિને અનુરૂપ છે, એમા કંઈ શકા નથી યોગની પદ્ધતિ વૈજ્ઞાનિક જ હોય તો તેના ચારને બદલે વસ્તુતઃ એક જ પ્રકાર સંભવી શકે. એ એક પ્રકાર દરેક મનુષ્યને અનુકૂળ આવે કે ન પણ આવે જૂદી જૂદી પ્રકૃતિઓને અનુકૂળ આવે તે માટે વૈજ્ઞાનિક માર્ગ કે વૈજ્ઞાનિક રીતિમા અનેકતા અભવતી નથી, એવી રીતે અનેકતા થાય તો કોઈ મનુષ્યને કશોયે લાભ ન થાય એવી રીતે મનુષ્યની બુદ્ધિ કે શક્તિમા કોઈ પણ પ્રકારનો વિકાસ પણ નથી થતો

આ શ્રદ્ધાદિ પાંચ ગુણો અપૂર્વકરણ નામની મહામમાધિના બીજ છે તેના પરિપાક અને અતિશયથી અપૂર્વકરણની પ્રાપ્તિ થાય છે કુતર્કથી ઉત્પન્ન થતા મિથ્યા વિકલ્પોને દૂર કરી શ્રવણ, પઠન, પ્રતિપત્તિ, ઇચ્છા અને પ્રવૃત્તિમા જોડાવું, એ એનો પરિપાક છે તથા સ્થૈર્ય અને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવી, એ એનો અતિશય છે શ્રદ્ધાદિ ગુણોના પરિપાક અને અતિશયથી પ્રધાન પરોપકારના હેતુભૂત ‘અપૂર્વકરણ’ નામના ગુણસ્થાનકની પ્રાપ્તિ થાય છે

લાભનો ક્રમ પણ એ રીતે જ છે, શ્રદ્ધાથી મેધા, મેધાથી ધૃતિ, ધૃતિથી ધારણા અને ધારણાથી અનુપ્રેક્ષા તથા વૃદ્ધિનો ક્રમ પણ એ રીતે જ છે શ્રદ્ધાની વૃદ્ધિથી મેધાની વૃદ્ધિ, મેધાની વૃદ્ધિથી ધૃતિની વૃદ્ધિ, ધૃતિની વૃદ્ધિથી ધારણાની વૃદ્ધિ અને ધારણાની વૃદ્ધિથી અનુપ્રેક્ષાની વૃદ્ધિ થાય છે

યોગના નિયમો સૈનિકોની તાલીમના નિયમો જેવા જ સખત છે સૈનિકોના નિયમોમા કોઈ સૈનિકની વ્યક્તિગત ઇચ્છાથી પરિવર્તન નથી થઈ શકતું, તે જ પ્રમાણે યોગના નિયમોનું સમજવું. જો નિયમોમા પરિવર્તન થાય તો તે વિઘાતક થઈ પડે છે શક્તિ આદિના વિકાસને બદલે તેથી ઊલટા જ પરિણામો આવે છે

યોગના પ્રકારો કૃત્રિમ હોવા છતાં વિવિધ ધર્મોના સિદ્ધાન્તોના તુલનાત્મક અભ્યાસ તેથી થઈ શકે છે આત્મસાક્ષાત્કારના સબધમા ભિન્ન-ભિન્ન ધર્મોના મતઓનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

દરેક પ્રકારના યોગમાં એકાગ્રતાનું સાધન લિન્નલિન્ન હોય છે. જ્ઞાનયોગી આત્માનું જ એકાગ્ર ચિત્તે ધ્યાન ધરે છે. સમાધિદશાની પ્રાપ્તિ એ રાજયોગીનો ઉદ્દેશ હોય છે. સમાધિ એટલે સંપૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને ચિત્તની શુદ્ધિયુક્ત દશા. સમાધિસ્થ પુરુષને વાસનાના શક્ય લોપને કારણે, અપૂર્વ આનંદ થયા કરે છે. ભક્તિયોગીને પ્રભુ પ્રત્યે નિરતિશય અને અલેષ પ્રેમ હોય છે અને એ રીતે તે એકાગ્ર ચિત્ત બને છે.* હઠયોગી કઠોર તપશ્ચરણ કરે છે અને ચિત્ત-સંયમ એ તેનું પ્રધાન ધ્યેય હોય છે. ચિત્ત-સંયમની પ્રાપ્તિ નિમિત્તે તે એકાગ્ર ધ્યાનમય બની રહે છે. યોગના આ પ્રમાણે લિન્નલિન્ન પ્રકારો હોવા છતાં, આત્મા સાથે પરમાત્માનું સાયુજ્ય અર્થાત્ પરમાત્મા સાથે એકતા એ સર્વનું એક જ ધ્યેય છે. સચ્ચિદાનંદ પદની પ્રાપ્તિ એ યોગના સર્વ પ્રકારોનું એક જ રહસ્ય છે.

કેટલાક મનુષ્યોને યોગ આદિ નિમિત્તે ધર્મધ્યાનમાં નિમગ્ન થવું એ દુર્ઘટ લાગે છે. આથી તેઓ એકાગ્રચિત્તે થતાં ધર્મધ્યાનમાં અનેક પ્રકારના દોષ કાઢે છે. વસ્તુતઃ વિચાર કરતાં, એકાગ્રતાની પ્રાપ્તિમાં ચિત્તનો કશોયે દોષ નથી હોતો. જે કંઈ દોષ હોય તો તે વિચારોના સંસર્ગજન્ય છે એમ જ કહી શકાય. ચિત્ત એક કાળે એક જ વિચાર કરી શકે છે. આથી એકાગ્રતા એ ચિત્તને કોઈ રીતે પ્રતિકૂળ ન હોઈ શકે. ચિત્તમાં એકાગ્રતાની શક્તિનો અભાવ કદાપિ ન હોય. યોગ્ય સંસર્ગને અભાવે જ એકાગ્રતામાં અંતરાય નડે છે.

* કોઈ સ્ત્રીમાં આસક્ત થયેલો મનુષ્ય પોતાનો સર્વ પ્રેમ તે સ્ત્રીને અર્પણ કરે છે તેમ ભક્તયોગીની સર્વ પ્રેમ-શક્તિ અનાયાસે પ્રભુ ઉપર જ એકાગ્ર બને છે. ભક્તયોગી પ્રભુને પોતાનો પ્રેમ સમર્પિત કરી દે છે.

—વિવેકાનંદ.

વિવિધ લાવોના સંસર્ગથી એકાગ્રધ્યાનનું ગિન્દુ નિશ્ચિત બને છે. એ લાવોથી ચિત્ત સામાન્ય રીતે એકાગ્ર બને છે. ચિત્ત કોઈ સાધ્ય વસ્તુના ધ્યાનમાં એકાગ્ર થાય છે. દા. ત. કોઈ મનુષ્ય વ્યાપારી હોય તો તેને પોતાની વ્યાપાર વિષયક બાબતોમાં ઘણો રસ પડે છે. વ્યાપારની જે તે બાબત ઉપર તેનું ચિત્ત એકાગ્ર થઈ શકે છે. એ જ વ્યાપારીથી સામાન્ય રીતે બીજા વ્યાપારીને લગતી બાબતોમાં માથું નથી મારી શકાતું. બીજા વ્યાપારીના કોઈપણ વિષયમાં તેનું ચિત્ત પ્રાયઃ એકાગ્ર નથી થઈ શકતું. વળી પ્રથમ વ્યાપારી કોઈ સ્ત્રી સાથે અત્યંત પ્રેમમાં પડી એ સ્ત્રીથી મુગ્ધ થઈ જાય તો પોતાના વ્યાપારની એકાગ્રતામાં પણ ભંગાણુ પડે છે. તેને વારંવાર પોતાની પ્રિયતમાના જ વિચારો આવ્યા કરે છે. એ વિચારોમાં વ્યાપાર ઉપર તેનું દિલ નથી ચોંટતું. વ્યાપારની એકાગ્રતા સાવ જતી રહે છે. તેનું ચિત્ત સ્વયમેવ પ્રિયતમામાં જ એકાગ્ર બને છે.

ચિત્તનો જે વસ્તુ ઉપર વિશેષ લાવ હોય છે તે વસ્તુમાં મનુષ્યની વૃત્તિ ચિરસ્થાયી રહે છે એ સર્વથા સ્પષ્ટ છે. જે વૃત્તિ ચિરસ્થાયી હોય તે વૃત્તિમાં ચિત્ત વિશેષ પરોવાય છે, લિન્ન-લિન્ન લાવોના સંસર્ગથી, ચિત્તને અમુક વિષયમાં રસ પડે છે, એ રસ જેમ વિશેષ હોય તેમ ચિત્ત એ વિષયમાં વિશેષ એકાગ્ર બને છે.

પરમાત્મપદના સાક્ષાત્કાર માટે, જે સાધુ પુરુષોએ દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો છે તેમનો સત્સંગ ચિત્તને પ્રભુ સમીપ લઈ જવામાં સર્વોત્કૃષ્ટ સાધન રૂપ છે એમાં કંઈ શંકા નથી. આત્મ-સાક્ષાત્કારના ગ્રંથોનું વાંચન, અધ્યયન અને નિદિધ્યાસન પણ પ્રભુ-પંથે જવામાં એક અદ્વિતીય સાધન છે.

કોઈ વસ્તુમાં એકાગ્રચિત્ત થવું એટલે તે વસ્તુનાં નામ રૂપ આદિમાં એકાગ્ર થવું એવો

આ સાહિત્ય અતિ વિશાળ અને વિવિધ જાતનું છે એ આઠમા સંક્રાંતિ તે સત્તરમા સંક્રાંતિ સુધીના ગુજરાતના લોકોની રહેણીકગણી, રીત ભાત, ધર્મારોજગાર, ક્વિત્તિ અને લાગવગો સંબંધી સારો પ્રકાશ પાડે છે અદ્ભુત, એમા માપદાયિક ધાર્મિક તત્વ મોટા પ્રમાણમા છે આથી આમ જનતાને આ સાહિત્ય બહુ રુચિકર થતું નથી, પરંતુ એ સાહિત્યમા મોટો ભાગ આમ જનતાના તે સમયના રૂઢીચલાવેને ઠીક ઠીક પ્રમાણમા વર્ણવે છે વિવાહ, જન્મમગ્નના રિવાજો, કોમકોમના પગપગ સંબંધો, ધર્મોની પરસ્પર સહિષ્ણુતા, વેપાર, ધંધો, વહાણવટ્ટુ, રાજ્યનીતિ, ધર્મો, સામાજિક રિવાજો, રાજ્યોના પરસ્પર કલહો, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, શહેરની

રચના, ગામડાઓ, તળાવો, દેશદેશાવરો સંબંધી પુષ્કળ હકીકતો એમા ભરેલી છે જે સાધુઓએ આ ધર્મકથાઓ લખી છે તેઓ નિત્ય પ્રવાસીઓ હતા દેશદેશાવરોનો અને ત્યાના લોકોને એમને બહોળો અનુભવ હતો એ સાધુઓ વિદ્યાવાન અને સારી નિષ્ઠાવાળા હતા એમને અવલોકન કરવાની ટેવ હતી આ સાધુઓ હિંદના જુદા જુદા ભાગોમા જન્મ પામી ત્યાના સંસ્કારોને સમજતા હતા આના માટે આઠમી સદીમા એટલે સવત ૮૩૫ મા અપભ્રંશ ગ્રંથ કુવલયમાળા આપણે જોઈએ એમાં સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડ), લાટ (ભરૂચ) અને ગુર્જર દેશો સંબંધી વર્ણનો છે

અર્થ નિષ્પન્ન નથી થતો વસ્તુમા એકાગ્ર એટલે વસ્તુના રહસ્યમા એકાગ્ર ધ્યાન કોઈ વસ્તુનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ન હોય તો ચિત્ત એ વસ્તુ ઉપર લાગે કાળ સુધી એકાગ્ર ન જ રહી શકે શેત રજના ખેલાડીને રમવાનું જ ન હોય તો ખ્યાલો વિગેરે થોડો વખત જોઈ જોઈને તે થાકી જાય પણ ખેલાડીને ગમત રમવાની હોય અને તે એમા એકાગ્ર બને એટલે તેને કાળ-રૂપ આદિની કશીયે પરવા રહેતી નથી તેને રમતમા ઘણો રસ પડે છે એનો રમતનો આનંદ ઓછો જ થતો નથી મૂર્તિની પૂજાનું પણ તેમજ સમજવું મૂર્તિની પૂજા કરતા તેના નામ કે રૂપનો જ ખ્યાલ આવે તો મૂર્તિપૂજા નિર્વર્થક જેવી છે મૂર્તિપૂજાની આ નિર્વર્થકતાના સંબંધમા વિરોધીઓનો નિર્દેશ યથાર્થ જ છે એમ કહી શકાય મૂર્તિના નામ કે રૂપના

ધ્યાનમા કંઈ વિશિષ્ટ મહત્ત્વ જેવું નથી નામ રૂપમા એકાગ્ર ધનારાઓની એકાગ્રવૃત્તિ થોડો વખત જ ટકી શકે છે મૂર્તિપૂજા એટલે પરમાત્માની પૂજા મૂર્તિપૂજાથી પરમાત્મપદનું એકાગ્ર ધ્યાન થવું જોઈએ મૂર્તિપૂજામા એ પ્રમાણે એકચિત્ત થવાય તો મૂર્તિપૂજા અત્યંત કલ્યાણકારી થઈ પડે છે

જે વસ્તુ ઉપર કોઈ પણ જાતનો નિરસ-ભાવ લાગ્યા વિના ચિત્ત ચિરકાળ સુધી એકાગ્ર બને છે તે વસ્તુ અત્યંત જોય હોય એમા કંઈ શક નથી અત્યંત જોય વસ્તુ ચિરકાળ સુધી એકાગ્ર ધ્યાનને પાત્ર જ હોય આત્મા અનંત છે*
—(ચાનુ)

* વિસ્તારની દૃષ્ટિએ આત્મા અનંત નથી દિવ્ય ગુણો અને જ્ઞાનની અનંત દૃષ્ટિએ આત્મા અનંત છે એમ યથાર્થ રીતે મનાય છે

ધયલોણિયા પુદ્ગે ધમ્મવરે સંદ્ધિ વિગ્ગહે નિરૂણે,
ન ઉરે લલ્લંઉ લલ્હિરે, અહુ પેચ્છંથ ગુજ્જરે અવટે.

પછી ગુજ્જર લોકો જેઓ ધી અને માખણથી
પુષ્ટ શરીરવાળા, ધર્મપરાયણ, સંધિ અને યુદ્ધના
કામમાં ચતુર અને “ ન ઉરે લલ્લંઉ ” એવી રીતે
ખોલતા જેવા.

એ સમયના રાજપુત યુગના ગુજરાતનું એ
વર્ણન છે. હજી મુસ્લિમ રાજ્યની સ્થાપના
ગુજરાતમાં થઈ નહોતી. આ શબ્દો પ્રશંસકના
નથી પણ અવલોકનકારના છે.

હવે લાટ પ્રદેશ (ભરૂચની આસપાસનો
દેશ) સંબંધી આ જ ગ્રંથકાર વર્ણન કરે છે.
“ બહાએ વિલ વિલિત્તે, કમ સીમંતે સોહિયંગત
“ અમ્હ કાંઉ તુમ્હં, લલ્હિરે એહ પેચ્છંથ લાટે.

લાટના લોકો માથામાં સેથો પાડે છે.
અંગ ઉપર સુગંધી લેપો લગાડે છે, એઓ
દેખાવડા શરીરવાળા છે.

અમ્હ કાંઉ તુમ્હ એવી ભાષા ખોલનારા
જેવા. આ ઉપરથી જણાય છે કે અપભ્રંશ
સાહિત્ય આઠમી સદીમાં સૌરાષ્ટ્ર સાથે ગુજરાત
રાજપુતાના વિગેરે પ્રદેશોમાં ખોલાતી અને
લખાતી ભાષા હતી. અને પ્રાંતલેદે થોડો ફેર
હોવા છતાં એના મૂળ તત્ત્વો અને વ્યાકરણ
તો એક જ પદ્ધતિ ઉપર રચાયેલાં હતાં. હમ-
ણાની ગુજરાતી, મારવાડી વગેરે ભાષાની એ
મૂળ ભાષા છે, માલવામાં પણ એ જ ભાષા
ચાલતી હતી. ઇટાલીઅન વિદ્વાન ટેસીટોરીના
મંતવ્યો અને સર પીઅરસનના લેખો આ
વિષયમાં ખૂબ સરસ અજવાળું પાડે છે. સાક્ષર
શ્રી કેશવલાલ ધ્રુવે એક ઠેકાણે જણાવ્યું છે કે
આપણી ગુજરાતીની જૂનામાં જૂની કવિતા
પંદરમા સૈકાની આરંભ સુધી જ જઈ શકે
છે. એથી આગળ જઈ શકતી નથી. ગુજરાતીના
પ્રસિદ્ધ લેખક પ્રો. મણિલાલ નલુભાઈ દિવેદીએ

લખ્યું છે કે-ગુજરાતી ભાષાને પ્રથમ ગુજરાતીનું
રૂપ આપનાર જૈનો જ હોય એમ માનવાને
બહુ કારણો છે. તેમ સ્પષ્ટ સમજાય એવું
છે. આઠમી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ દિ.
બહાદુર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ
આ વિષેના પોતાના વિચારો નીચે મુજબ
જણાવ્યા છે.

“ ગુજરાતી ભાષાના સાહિત્યના મધ્ય યુગ
અને તેની પણ પૂર્વેના યુગના માટે આજથી
પચીસ વરસ પર જે અભિપ્રાયો બાંધાયેલા
તે, નવાં નવાં પુસ્તકો હાથ લાગવાથી કાળક્રમે
બદલાતા ગયા છે. દાખલા તરીકે નરસિંહ
મહેતાને આદિકવિનું સ્થાન આપવામાં આવતું
અને સાથેસાથે એવો અભિપ્રાય આપવામાં
આવતો કે નરસિંહ મહેતાના સમય પહેલાં
ગુજરાતી સાહિત્ય હતું જ નહિં. તેનો આરંભ
નરસિંહ મહેતાથી જ થયો-એ અભિપ્રાય ભૂલ-
ભરેલો માલૂમ પડ્યો છે... ઘણાં પ્રાચીન કાવ્યો
જે અપ્રસિદ્ધ પડી રહેલાં તે પ્રસિદ્ધિમાં આવ-
વાથી જૂના અભિપ્રાયો ફેરવી નવા બાંધવામાં
આવ્યા છે તે પણ સ્થાયી નથી. કારણ હજી
જૈન ભંડારોમાં અને જૈનેતર વ્યક્તિઓના
કળામાં એટલાં બધાં અપ્રસિદ્ધ લેખો પડી
રહેલા છે કે જેમ જેમ પ્રસિદ્ધ થતા જશે તેમ
તેમ હાલ બાંધેલા અભિપ્રાયો પણ ફેરવવા
પડશે. આપણા જૂના સાહિત્ય સંબંધે હાલનો
જમાનો અનિશ્ચિતપણાનો છે.

દિ. બહાદુર ઝવેરી સાહેબના આ અભિ-
પ્રાય પછી ઘણું સાહિત્ય બહાર પડ્યું છે. હવે
ચોક્કસ રીતે મનાય છે કે ગુજરાતી સાહિત્યનો
પાયો અને વિકાસ જૈન સાધુઓની કૃતિઓ
મારફતે નાંખાયા છે, પરંતુ હજી ઘણું જૈન
સાહિત્ય પ્રકાશમાં નથી આવ્યું તે પણ દિવા
જેવી વાત છે. જૈનો ધનવાન છે, ઉદાર છે.
એમનામાં પંડિત જનવિજયજી, પંડિત સુખ-

ભગવત, ચતુર્વિધ સઘમા અગ્રપદ સાધુ મહારાજનું હોય અને તેથી ધર્મમા 'પુરુષ-પ્રધાનત્વ' જેવો ઉલ્લેખ કરાય એ ઠીક છે છતાં એનો અર્થ એ તો નથીને કે નારીજાતિમા પુરુષ જેવી વિદ્વતા કે ઉપદેશશક્તિ હોઈ જ ન શકે !

સાધ્વી જીવનમા અગ્રસ્થાન ધરાવનાર અને જાતે વિદ્વંસી હોવા છતાં બ્રાહ્મી, આ પ્રશ્ન તને શાથી જાણો થવા પામ્યો છે તે વાત સમજાવી, પછી એ પાછળનો ભાવ દર્શાવું છું તે આજીવ-આત્મામા અનંત શક્તિ છે જ્યાં લગી

ચાર ઘાતી કર્મનો સર્વથા નાશ નથી થયો હોતો ત્યાંમુધી તે સંપૂર્ણપણે પ્રકાશી ઉઠતી નથી પુરુષપણ કે સ્ત્રીપણ એ ઉક્ત શક્તિના અવરોધક નથી પુરુષની માફક સ્ત્રી પણ કેવળ-જ્ઞાન પામી શકે છે અને સર્વજ્ઞતાના જળે હજારોને સન્માર્ગ પર ઉપદેશદ્વારા આણી શકે છે

પણ ઉભય જાતિની શરીરરચનામા કેટલોક તફાવત છે એ સાથે કેટલાક સ્વાભાવિક ગુણોમા પણ વૈચિત્ર્ય સમાયેલ છે અને મોટા ભાગે કેટલાક કાર્યો જે રીતે પુરુષજાતિદ્વારા સંકળ-તાને વર્ધા હોય છે ત્યાં સ્ત્રીજાતિનો નગર

લાલજી, મોહનલાલ ઠ દેશાઈ અને બીજા કેટલાક પ્રાચીન વિદ્વાનો તજ્જો છે જેનોએ મોટા દેરામરો બાધ્યા, સઘો કાઢ્યા, પોતાના વીતરાગવાળા સાધુઓના જનાવેલા સાહિત્યનો પ્રકાશ કરવો ઘટે એમના જૂના પાટણ, જેસલમેર અને બીજા ભડારોમા અપ્રસિદ્ધ અપભ્રંશ સાહિત્યના થોકડા ને થોકડા પડ્યા છે એ સાહિત્ય સેકડો વર્ષો થયા અધારામા પડીને અપ્રકાશિત રહ્યું છે. હવે એનો પ્રકાશ કરવાનો સમય આવ્યો છે

એક પાંચ લાખ રૂપિયાની લિમિટેડ કંપની જૈનસાહિત્યના પ્રકાશન માટે જુદી કાઢવાની જરૂર છે એ કંપની યોગ્ય વિદ્વાનો દ્વારા આ અપભ્રંશ સાહિત્યને શુદ્ધ કરી, એના ઉપર યોગ્ય નોંધો લખી, એની સંશોધિત આવૃત્તિઓ બહાર પાડે તો પ્રજા ઉપર મોટો ઉપકાર થાશે

અપભ્રંશ સાહિત્ય આવી સ્થિતિમા મમજાય તેવું નથી આઠસો-હજાર વર્ષો પહેલાની બોલાતી ભાષાઓ અને હમણાની ગુજરાતી રાજપુતાની ભાષાઓ વચ્ચે ઘણા શબ્દો, રચના અને રચનાલેદ દેખાય છે એટલે એ શુદ્ધ કર્યા વગરનું આ સાહિત્ય બહુ ઉપયોગી નથી, માટે દેશકાળ પ્રમાણે આ સાહિત્યનો ઉદ્ધાર કરવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે

જૈનોના સાહિત્યમા એકદેશીયતા પણ છે તેમ અનેકદેશીયતા છે જે અનેકદેશીયતા છે તેનો લાભ ગુજરાતના વિદ્વાનોએ સંપૂર્ણ-પણે લીધો કે લેવરાવ્યો નથી મારી સમ જણ પ્રમાણે જૈન સાહિત્યનો સ્વાદ આમ પ્રજા પાળી શકે તેવા ગુણો ધરાવે છે, પરંતુ જૈન સાહિત્યને આમ જનતાને જોગ્ય બને એવી રીતે મૂકવામા આવ્યું નથી (કમશઃ)

પાછળ હોય છે એથી ઊલટું કેટલાક એવા પણ કાર્યો દૃષ્ટિગોચર થાય છે કે જેમાં મરદનો અંક પાછો પડે છે અને અગ્રિમપદે અળખા જ હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે મરદના હૃદયની કઠોરતા યાને સખતાઈ અને સ્ત્રીના હૃદયની કોમળતા યાને નરમાશ રજૂ કરી શકાય.

આવી કેટલીક ક્રામતો કુદરતના ચોપડે નોંધાયેલી વર્તતી હોવાથી ઉભયની કાર્યવાહીમાં ભિન્નતા સંભવે છે. પુરુષ ગમે તેવી પ્રબળ શક્તિ ધરાવે તો પણ માતૃત્વપદ પામી શકતો નથી અને સ્ત્રી ગમે તેવી આકરી ને નિષ્કરણી કરે તો પણ સાતમી નર્કના દળિયા સંચિત કરી શકતી નથી.

બ્રાહ્મી, આ પ્રકારની કેટલીક વિષમતાઓનો સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી અભ્યાસ કરતાં જણાશે કે ધર્મમાં પુરુષનું પ્રધાનત્વ એ વાસ્તવિક છે. એ જાતના પ્રતિપાદનથી નથી તો નારીજાતિને ઉતરતી લેખવામાં આવી કે નથી તો એની શક્તિઓ પર કોઈ જાતનો અંકુશ મૂકાયો.

પ્રભુ, તો પછી કોઈક વાર સાધ્વી પણ ઉપદેશ થઈ શકે ને ?

સુંદરી, અલખત, એમાં શંકાને રજમાત્ર સ્થાન નથી જ. જ્ઞાનાર્જનમાં નર-નારી જેવા લેહ નથી. જે જાતિમાં તીર્થંકર જેવા રત્નોને જન્મ આપવાનું સામર્થ્ય છે, જે હાથોમાં જગતમાં નામના પ્રાપ્ત કરનારા માનવીઓના પારણા ઝુલાવવાની શક્તિ છે એ જાતિ કદિ પણ અવગણવાને પાત્ર ન લેખાય. બાકી પ્રત્યેક વિચારણા પાછળ જે અપેક્ષાનો મુદ્દો રહ્યો છે તે ધ્યાન બહાર ન થવા દેવો.

વિદુષી બાળાઓ, ખૂદ આ અવસર્પિણીના ઓગણીશમા તીર્થંકર તરીકે થનાર આત્મા શ્રી મલ્લિનાથ સ્ત્રીજાતિના શણગાર સમા છે. વધુ પુન્યાઈ તો એ છે કે તેઓને નથી તો

અન્ય તીર્થપતિઓ સમ ઉપસંગો સહન કરવાના ! દીક્ષા લેતાં ચોથું જ્ઞાન અને સાંજના કેવલજ્ઞાન. આ પ્રકારની શીઘ્રતા બીજા કોઈપણ તીર્થંકરને નથી લાભી.

હા, પ્રભુ જુઓને આજે લગભગ વર્ષ થવા આવ્યું છતાં બાહુબળિ મુનિને હજુ કેવળજ્ઞાન ક્યાં થાય છે.

બ્રાહ્મીએ કેવળજ્ઞાનની વાત ઉપરથી ચાલુ કાળને અનુરૂપ પ્રશ્ન ઊભો કર્યો અને એમાં સાધ્વી સુંદરીએ ઉમેરો કરતાં જણાવ્યું કે—અનશન તે કેવું આકરું ! અફાટ જંગલમાં એકાકી ઊભા રહી, અડગતાથી કાયોત્સર્ગમાં એકતાર ધનનાર મહાત્મા બાહુબળ સાચે જ ભડવીર છે. સંગ્રામમાં જેમ શૂરવીરતા દાખવી ખુદ અકવર્તીને હંફાવી દીધા તેમ કર્મરાજ સાથેના ભીષણ યુદ્ધમાં જરા પણ કમીના નથી રાખી. દેહલતા કરમાઈને સરિતાની ગ્રીષ્મ કાળમાં દેખાતી-ક્ષીણ પટ સમી બની છે. દાઢીના વાળમાં પંખીઓએ માળા બાંધ્યા છે અને સમિપવર્તી વેલડીઓ આ તપરવીને સ્થિર વૃક્ષ માની એ પર વીંટળાઈ વળી છે ! પ્રતિદિન જ્યાં વનચરોની ભયંકર રાડો સંભળાય છે ત્યાં આ ટેકીલો વીર ભીરુતાને ખંખેરી દેહ પરની મમતાને ઉવેખી, માત્ર આત્મદર્શનની ઝંખનામાં લીન થયો છે ! આમ છતાં કેવળજ્ઞાન કેમ દૂર હશે ? હજુ કયું કર્મ આડું ઊભું હશે ?

‘કર્મની વિચિત્રતા’ તેથી જ પાને ચઢી છે ને ! ‘સમયં મા પમાપ’ જેવું નાનકડું સૂત્ર તેથી જ ટંકશાળી ગણાય છે. લગવાન યુગાદિ બોલ્યા અને આગળ જણાવ્યું કે—આવું દારૂ તપ તપનારના અંતરમાં પોલાણ પેખી મોહરાજનો એક તનુજ ભરાઈ બેઠો છે ! કાયાની માયા ટાળનાર આત્મા વચે નાના છતાં જ્ઞાને ગરિમા એવા બંધવોને નમવામાં

.....વર્તમાન સમાચાર.....

બીકાનેરમાં શ્રી પર્વારાધન

પૂજ્યપાદ અજ્ઞાનતિમિરતરણિ કવિબ્રહ્મચર્યપત્રક આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મં ૦ સાં તથા તેઓશ્રીના વિદ્વાન શિષ્યગત્ત હાણા ૧૪ ની છત્રછાયામાં પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુષણપર્વનું આરાધન મોટા સમારોહપૂર્વક તથા શાંતિપૂર્વકથયુ છે

પર્વાધિગજની આરાધના કરવા બહાર ગામથી અજીમગજનિવાસી શ્રીમાન બાણુ સુગપતસિદ્ધજી તથા નરપતસિદ્ધજી અને પન્નમ, ગુજગત, મુબ્બ, મારવાડ આદિ પ્રાંતના લગભગ ૩૦-૩૫ ગ્રામ નગરોના લાકડું બહેનો સેકડોની સખ્યામાં આવ્યા હતા તપ, જપ, પૂજા, પ્રભાવના, સામાયક, પ્રતિક્રમણ, પૌષ્ઠ, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, સ્વધર્મોભક્તિ આદિ ધર્મ-કાર્યોમાં શ્રી સદે અપૂર્વ લાલ લીધો હતો

આરણ્ય વદિ (૧૩-૧૪-૦)) ત્રણ દિવસ સુધી

હીણુપ માની રહ્યો છે ! કાયાનો કુચો વાળનાર માયામાં ફસાઈ પડ્યો છે ! 'વિદ્વાન સર્વત્ર પૂજ્યતે' જેવા કિંમતી સૂત્રને સમજવામાં મોળો પેડ્યો છે અને એથી સંપૂર્ણ એવા કેવલ્યને આધુ ઠેડી રહ્યો છે

તમે ઉભય એની પાસે જઈ, એ વાત પ્રતિ એનું લક્ષ્ય એવો તમારા ઇશ્વારશ્રી એને સાન આવશે અને તમારું એ કાર્ય ભાવિ પ્રજાને સ્મૃતિપથમાં સચ્ચિદ્રૂપ ઉખાણે. થશે પ્રભુ ઋષભદેવ પાસેથી નીકળી ઉભય સાધ્વીઓ ત્યાં બાહુબલિ મુનિ દેહદમન કરતા ધરતી પર ઊભા છે ત્યાં આવી.

‘વીર મહારા ગજથકી ઉતરો,
ગજ ચઢયા કેવળ ન હોય રે.’

એટલું જાણી, વદના કરી પાછી ફરી, છતાં એ શબ્દોએ જે અણુઅણાટી પેદા કરી તે અદ્ભુત નિવડી !

બાહુબલિ મુનિના મનોપ્રદેશમાં ધમસાણ

જુદા જુદા સદ્ગુહરથો તરફથી વિવિધપ્રકારની પૂજાઓ ગગરાગણી સાથે બણાવવામાં આવી હતી

આવણ્ય વદિ ૦))ના દિવસે શ્રીમાન ગેહ શિષ્યગત્ત રામપુરીયા પરમપવિત્ર શ્રી કલ્પસૂત્રને પોતાના ઘેર લઈ ગયા હતા બીજા દિવસે સવારના સમારોહ પૂર્વક લાખી પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવને વહોરાવ્યું હતું પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવની અમૃતમય વાણીદ્વારા શ્રી કલ્પસૂત્રનું શ્રવણ કરી અનેક ભગ્યાત્માઓએ પોતાના જીવનને સાર્થક કર્યું હતું અહીંના વયોવૃદ્ધ જાણીતા સદ્ગુહરથોનું કહેવું છે કે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવે ગણ-ધરવાદનું જેની શૈલીથી વિવેચન કર્યું હતું અને વાદરથો સમજાવ્યા હતા તેવી શૈલી આજ સુધી અમારા સાંભળવામાં આવી નથી

શ્રીમાન ગેહ ગતલલાલજી ચોગડીઆ પ્રભુનું પારણ્ય પોતાના ઘેર લઈ ગયા હતા

મન્યુ. જ્યાં હાથી જ નથી ને કેવળ ધરતી છે ત્યાં ગજ પર ચઢવાપણ કેવું ? તો પછી માધુતાના અચલાને ધરનાર ભગિનીયુગલ જૂઠું પણ કેમ ઉત્યારે ! ઉડી વિચારણા ચાલી આત્મામથન આરભાયુ નિશ્ચય થયો જાની એવા અઠાણુ બધવોને વાદવાનો પગ ઉપડ્યો અને ટેનલ્ય ઉપજ્યુ ‘મન ષ્વ મનુષ્યાણામ્ કારણં વંધ મોક્ષયો’ એ સૂત્ર સાચું છે

મનનો મેલ ધોવામાં જ કેવલ્ય સામે આગ્ય આ ઉપરથી ‘દ્રવ્ય’ યાને બાહ્ય સામગ્રી કરતા ‘ભાવ’ અને મનની વિચાર-પ્રેણી કેવો સગીન ભાગ ભજવે છે એનો પણ સહજ ખ્યાલ આવે છે એકાદા નાનકડા પ્રમા-દથી કેવું વિરૂપ ને વિષમ વાતાવરણ સર્જાય છે એ આ ચિત્રમાથી સ્હેજે જોઈ શકાય છે, એટલે જ આ નાનકડા સૂત્રની સાચી આકર્ષી કરવાનું સુલભ બને છે (ચાલુ)

- ૩૧ ૧૦૦૧) તપગચ્છ દાદાવાડી
 ૩૧ ૫૦૦) જૈન શ્વેતામ્ર પાઠશાલા
 ૩૧. ૨૦૦) સાધાગણુ ખાતામા
 ૩૧ ૧૨૫) શહેરના દહેરામરેમા
 ૩૧ ૩૦૦) માડસગજના જીર્ણોદ્ધાર ખાતે
 ૩૧ ૫૧) ખગ્તરગચ્છ દાદાવાડી
 ૩૧ ૫૧) પાવચદગચ્છ દાદાવાડી

ત્યારબાદ અત્રેના શ્રી સધના આગેવાન દાનનીર શેઠ ભૈરોદાનજીએ શ્રી સધ તરફથી સધનીને પાવડી બધારી બેટ આપી મગલતિલક કર્યું હતું ત્યારપછી સધનીજીએ શેઠ ભૈરોદાનજીને દુશાલો ઓઢાવી બેટણુ આપી સ્વધર્મરેનેહમા વૃદ્ધિ કરી હતી

ગોડવાડ શ્રી સધ.

આસો સુદ ૩ ના રોજ વરકાણુથી શ્રી સધ ગોડવાડ મહાસભાનુ ડેપુટેશન પૂજ્યપાદ આચાર્ય દેવના દર્શનાર્થે અને ગોડવાડમા પધારવાની વિનતી કરવા આગ્યુ હતુ

આસો સુદ ૫ ના રોજ શ્રી સધ તરફથી આગિત પૂજા સમારોહપૂર્વક જાણાવાઈ હતી ગોડવાડ શ્રી સધે ૩૧ ૧૦૦૦) શ્રી વલ્લભ જન્મ હીરક મહોત્સવ ૬૩મા આપ્યા હતા

શ્રી વલ્લભ જન્મ હીરક મહોત્સવ

(૬૫મન્ડ ન્યુપીલી)

બીકાનેર શ્રી સધના સરભાગ્યથી કાર્તિક સુદ ૨ (ભાદ્રપદ) ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્ય દેવ શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના ૭૫ મા વર્ષનો જન્મોત્સવ ઉજવવાનો સુચવસર પ્રાપ્ત થયો છે તે પ્રસંગે શ્રી વલ્લભ જન્મહીરક મહોત્સવ સમારોહપૂર્વક ઉજવવાનુ નક્કી કર્યું છે આસો વદી બીજી ૧૩ થી તેનો કાર્યક્રમ શરૂ થશે જેને જૈનેતર વિદ્વાનો, વક્તાઓ અને કવિ મહાશયો તે પ્રસંગે પધારશે તથા વલ્લભ અભિનદન ત્રય પ્રકટ કરવાની યોજના પણ થઇ ગઈ છે તેની તૈયારીઓ ધમધોકાર ચાલી રહી છે (મહેનુ)

બેંગલોરની શ્રી ગુજરાતી જૈન શ્વેતામ્ર

પાઠશાલાનાં મકાનની ઉદ્ધાટન ક્રિયા.

બેંગલોરમા શ્રી ગુજરાતી જૈન પાઠશાલાના મકાનની ઉદ્ધાટન ક્રિયા શ્રીયુત મોહનલાલભાઈ તારાચંદના હસ્તે કરાવવાનુ નક્કી કર્યા મુજબ મુખ્ય શ્રીયુત મોહનલાલભાઈ તારાચંદ વગેરે મુદરથો બેંગલોર પધારતા સધ તરફથી રોશન ઉપર સ્વાગત કરવામાં આગ્યુ

તા ૨૪-૬-૪૪ ના જૈન મહિના હોવામા સવારના મકાનો ઉદ્ધાટન સમારંભ યોજવામા આવેલ હતો

પાઠશાલાના મુખ્ય કાર્યવાહક શ્રી ચુનીલાલ જગનલાલે પાઠશાલાનો અહેવાલ ટૂંકમા કહેલ હતો અને શ્રી મોહનલાલભાઈને મકાનની ઉદ્ધાટન વિધિ કરવા માટે વિનતી કરી હતી

શ્રી મોહનલાલભાઈએ ઉદ્ધાટન કરવાનુ માન આપવા બદલ બેંગલોરના સધનો આભાર માન્યો હતો અને આવા કાર્યો કરવાની પોતાની ફરજો છે અને આવી ફરજો બજાવવા પ્રભુ શક્તિ આપે તેવી અભિલાષા દર્શાવ્યા બાદ મકાનની ઉદ્ધાટન ક્રિયા શ્રીયુત મોહનલાલભાઈએ કરી હતી અને મોહનલાલભાઈની દીકરી જેન ધનજીબેન હસ્તક કુલસ્થાપના કરી હતી

આ મકાન બેંગલોરમા વસતા ગુજરાતી ભાઈઓએ ૬૩ કરેલુ હતું શ્રીયુત મોહનલાલભાઈએ પોતાના પીતાશ્રી તારાચંદ ગોડબાઈના સ્મરણુર્થે પાઠશાલા સાથે તે નામ જોડી દસ હજાર રૂપીયા તે મકાન ૬૩મા આપ્યા હતા તે મકાનમા બપોરના યાનપૂજા જાણાવવામા આવી હતી

સાંજના શ્રી મોહનલાલભાઈ તારાચંદને સરથા તરફથી માનપત્ર અર્પણ કરવાનો મેળાવડો મીસનલ હોલમા શ્રીયુત ગવજીભાઈ મીઠાભાઈના પ્રમુખપણુ નીચે થયો હતો

શરૂઆતમા મગળ સ્તુતિ તથા સ્વાગતગીત થઇ ગયા બાદ શ્રી શાંતિવાન ગીધરલાને બહાર ગામથી આવેલ તારો તથા સંદેશાઓ વાંચી સભા જાગ્યા હતા

સંસ્થાના મંત્રીશ્રી શાંતિભાઈએ પાઠશાળાની સ્થાપનાનો ઇતિહાસ, અને મોહનલાલભાઈની સખા-વતોની નોંધ જણાવી હતી. આદ શ્રી. મૂળજીભાઈ ભીમજીભાઈએ માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું.

પ્રમુખ સાહેબે હારતોરા સાથે ચાંદીની ક્રેમમાં જડેલ માનપત્ર શ્રી મોહનભાઈને અર્પણ કર્યું હતું.

માનપત્ર મોહનભાઈએ સ્વીકારતા પ્રત્યુત્તરમાં જણાવ્યું કે-આ માનપત્ર આપવા બદલ શ્રી સંઘનો આભાર માનું છું, પણ માનપત્રને લાયક હું નથી. આ તો મારી ફરજ છે. ધાર્મિક કેળવણી આપવી અને તે માર્ગે મળેલ લક્ષ્મીનો ઉપયોગ કરવો તે તો સમસ્ત સંઘના બંધુઓની ફરજ છે. આદ કેલવણીના અંગેના પોતાના અનુભવો તથા વિચારો રજૂ કર્યા હતાં. અન્ય વક્તાઓએ સમયોચિત્ત ભાષણો કર્યા હતા.

શ્રીમોહનભાઈની દીકરી જેન ઇન્દ્રાએ ધાર્મિક કેળવણીની જરૂરીયાત વિષે પોતાના વિચારો જણાવ્યા હતા.

આ મેળાવડામાંથી નીચે મુજબ મળેલ પાઠ-શાળાને માટેના દાનની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. રૂ. ૧૦૦૧) શ્રી દુર્લભદાસ ઝવેરચંદ રૂ. ૨૫૧) શ્રી પરશોતમદાસ માવજી રૂ. ૧૦૧) શ્રી જ્યેષ્ઠભાઈ વાલચંદ રૂ. ૫૧) શ્રી છોટાલાલ ગિર-ધરલાલ રૂ. ૨૦૧) શ્રી મોહનલાલ વીરચંદ તરફથી પાઠશાળાના માસ્તરને ઇનામ આપવામાં આવ્યા હતા.

આદ પ્રમુખશ્રીના હસ્તે પાઠશાળાના બાળકો તથા બાળાઓને શ્રી મોહનભાઈ તરફથી ચાંદીના પ્યાલા આપવામાં આવ્યા હતા.

આસો સુદ ૧૩ શનિવારનું બેંગલોરના જૈન સંઘનું સ્વામીવાત્સલ્ય શ્રી મોહનલાલ તારાચંદ તર-ફથી કરવામાં આવ્યું હતું. જુદી જુદી પાર્ટી આપ-વામાં આવી હતી.

બેંગલોરમાંથી શ્રી મોહનલાલભાઈની મહેનતથી તળાબ વિદ્યાર્થીગૃહને રૂ. ૨૦૦૧) શ્રી પોપ્યુલર સાયકલ કું. રૂ. ૧૦૦૧) ધી નેશનલ સાયકલ કું. તરફથી દાન મળેલ છે.

ગ્રંથ સ્વીકાર.

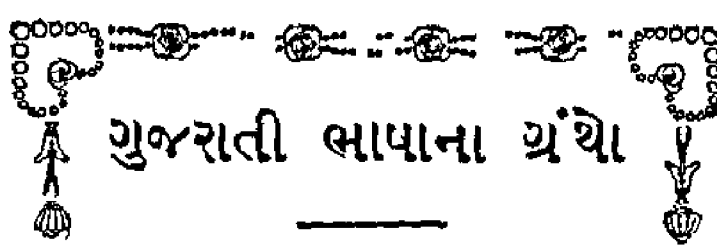
શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયનો ઓગણત્રીશમો રીપોર્ટ-વ્યવસ્થિત રીતે કાર્ય કરતું આ વિદ્યાલયની સંપૂર્ણ કાર્યવાહી તેમાંથી અવલોકન કરવા જેવી છે. આ વર્ષે સ્ત્રી કેળવણી ઉત્તેજિત કરનાર કન્યા છાત્રાલયની સ્થાપના આવશ્યક કાર્ય હાથ ધરેલ છે. જૈન સમાજની આ વિદ્યાલયને સંપૂર્ણ મદદની જરૂર છે જેથી ભવિષ્યમાં કેળવણીને ઉત્તેજન અનેક કાર્યો કરે તેમ ઇન્દ્રાએ છીએ.

શ્રી કુશળચંદ કમળશીનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી કુશળચંદભાઈ ધણા લાંબા વખત બિમારી ભોગવી સુરતમાં પંચત્વ પામ્યા છે. મૂળ જન્મ-ભૂમિ મહુવા હતી, છતાં તેઓ મુંબઇ વગેરે મુખ્ય શહેરોમાં વારંવાર વ્યાપાર અર્થે જતા હતા. દેવગુરૂ ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ, મિલનસાર, અને સરલ હતા. પુણ્યયોગે સંપત્તિનો સારો યોગ જેમ જેમ થતો ગયો તેમ તેમ અનેક ધાર્મિક સંસ્થાઓમાં સખાવત કરતા હતા. જન્મભૂમિ મહુવામાં જૈન બાલાશ્રમ, ધર્મશાળા વગેરે તો તેઓની ઉદારતાના ફળરૂપે અને સ્મરણચિન્હ તરીકે હાલ પણ મોજુદ છે: આ સભાના ધણા વર્ષોથી તેઓ લાઇફ મેમ્બર હતા તેઓના સ્વર્ગવાસથી મહુવા જૈન સંઘમાં અને આ સભામાં તેમની ખોટ પડી છે, તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પ્રાર્થીએ છીએ.

શાહ મગનલાલ જદવજીનો સ્વર્ગવાસ.

ભાઈ મગનલાલ માત્ર પાંચ દિવસની બિમારી ભોગવી પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ સ્વભાવે બહુ જ સરલ અને મિલનસાર હતા. આ સભાના તેઓ ધણા વર્ષોથી લાઇફ મેમ્બર હતા. તેમના સ્વર્ગવાસથી એક સારા સભાસદની ખોટ પડી છે. તેમના આત્માને અખંડ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ ઇન્દ્રાએ છીએ.

શ્રી દાનપદીપ-ગ્રંથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉપર કાગળો ઉપર સુદર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના
બાંધડીગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબુદ્ધોએ પોતાના ઘરમાં, લાઇબ્રેરીમાં, મુસાફરીમાં
આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઇએ

(જન આગમરૂપી અગ્નિ પામેથી વિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગૃહણ કરી જનશામનરૂપી
મહેલમાં દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરવાના અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમાં અનેક મહાન પુરૂષોની જેમાં રસયુક્ત
કથાઓ આપવામાં આવેલ છે) ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીલજ, તપ અને ભાવમાં દાનધર્મ મુખ્ય
હોઇને દાન તીર્થ કર ભગવાન ચાગ્રિ લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્વત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત
થયા પછી પ્રથમ દેશનામાં દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનું વર્ણન આ ગ્રંથમાં આપ
વામાં આવેલ છે આ દાનધર્મના પાંચ ભેદો અને હિતર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે
દાનધર્મનું આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીસ અદ્ભૂત ચરિત્રો, ૩૫ યુક્ત કથાઓ
બીજી અનેક અતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણવા યોગ્ય હકીકત આપવામાં આવેલ છે
દાનધર્મ માટે આવો એક પણ ગ્રંથ અત્યારસુધીમાં પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આદ્યત વાંચતા
કોઈપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા થતા જલદીથી આત્મકલ્યાણ સાધી મોક્ષને નજીક લાવી
શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસિક ગ્રંથો સાહિત્યના ગ્રંથમાં વર્તમાનકાળના બાવીસ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુદર
કથાઓ છે જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપે છે, તેમાં તે વખતની મામાજિક, રાજકીય, ધાર્મિક,
પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી બીજી જાણવા યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાનો ગ્રંથ
તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક
છે, જેથી દેટલીક શિષ્ય શાળાઓમાં ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમાં ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળેલ છે
વાચતા પણ આનંદ થાય તેમ છે પાના શુમારે સાડાશેઠ કિંમત રૂ. ૨-૮-૦.

આપણી જૈન કોનફરન્સની એજ્યુકેશન બોર્ડ જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં
દાખલ કરેલ હોતો

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મખિન્દુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ દીક્ષના શુદ્ધ સગ્ગ ગુજરાતી ભાષાતર મહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાનુભાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમાં સુપ્રસિદ્ધ છે
શ્રી મહાનુભાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના માધ્યમથી અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનું સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો જતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જૈનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ-સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃત્તિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ ખીણ આવૃત્તિ છે. સુમારે ચારસેંઠ પાનાના આ ગ્રંથની કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના આઠ ગુણોનું વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કટ જીજ્ઞાસા થાય તેવી જુદી જુદી દશ કથાઓ આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય-ભાવરૂપી રોગોને દૂર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત સુવર્ણની જેમ ધર્મ રજને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને-મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. અસેંઠ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત ઔલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જૈન ધર્મનો બોધ વિવિધ વ્યાખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દધ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જૈનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવદયાનો (અહીંસાનો વગડાવેલ ડંકો, કરેલ તીર્થ અને રચયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ તથા રાત્રીની ચર્ચા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઈ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા ઇલકાઈ થઈ મોક્ષનો અભિલાષિ બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને ભવ્ય, જનોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્યમાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ પછી ૧૧મે વર્ષે જ લેખક મહાત્માએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાનો તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ અથના પઠન-પાઠનથી મહા મગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની ભાવનાઓ પ્રગટતા નિર્માણ સમ્યક્ત્વ, જ્ઞેનત્વ, અને હેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે પાચસેક પાનાનો આ અથ છે કિંમત રૂ. ૩-૧૨-૦

શ્રી પચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

વિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક (વર્ણન) આટલું સરલ સુદૃઢ અન્ય કોઇપણ અથમા પ્રગટ થયેલ નથી

સર્વેલ મત્ર શિરોમણી અને ગુણ કટપ મહોદધિ ચોદ પૂર્વના મારગનું પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મત્ર કે જેનો મહીમા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક જાપ કરતા નર્કનું નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મોક્ષે જાય છે એમ શાસ્ત્રમા વર્ણવેલ છે

આ મહા મગળકારી પચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મત્ર કે જેના ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનું કૃણ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ અથમા આપનામાં આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે

જીનેશ્વર ભગવાને પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું ધ્યાન ધરવા ખાત્ર ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનું અપૂર્વ વર્ણન આપવામા આવ્યું છે પચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે ખાગ, આક, છત્રીશ, પચ્ચીશ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનું જાણપણું સર્વ કોઇને ન હોઇ શકવાથી હાલ ઘણે ભાગે માત્ર નવકાર મત્રનું (શબ્દોનું) ધ્યાન કરાય છે પરંતુ શાસ્ત્ર મહારાજનું કથન તો પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનું રમરણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનું ફરમાન છે, જેથી ભવ્ય જનોના ઉપકાર નિમિત્તે શ્રી રામવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે ગુણોનું અપૂર્વ, સુદરાને, સરલ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક ચમત્કારિક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાદતો આપી મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અલૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના અથર્તા મહાન ધુરધર વિદ્વાન આચાર્ય શ્રી મુનિ સુદરસૂરીજી મહારાજ છે આ મહાન આચાર્યે આ કથાનો અથ ભવ્યજનોના કલ્યાણના અર્થે બનાવેલ છે, તેમા આવેલ (૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચદ્રવીર શુભાની કથા (૨) જ્ઞાનાદિ પુણ્ય કૃણ ઉપર ધર્મધનની કથા (૩) શ્રાવક ધર્મની આગધના વિરાધના ઉપર સિદ્ધહત કપિલની કથા અને (૪) આગ નિયમ પાળવા ઉપર સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની કથા આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુદૃઢ, રસિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારિક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રોમ રોમ વિકરવગ થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકલો સીલીકે છે માટે જલ્દી મગાવો કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનું જીવન ચરિત્ર.

હાલના સમયમા ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમા કેટલાક અંશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામા આવતો હોવાથી તેમજ દેશમા, સમાજમા પણ દેશ અને સમાજ સેવા

પવન જોશભેર કુંડાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરવા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર ઐતિહાસીક દૃષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જ્વલંત દેશ તથા સમાજ પ્રેમ-સેવા અને શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથેસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરુષની પ્રભા આપણા જીવનમાં વણી લેવાને રહેજે લલચાઇએ છીએ. શુમારે છત્રીશ ફોર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉચ્ચ કાગળ પર સુદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઈડીંગથી અત્કૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપમાને યોગ્ય અદ્ભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઇ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્ભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બની શકે ત્યાં સુધી આધુનિક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી આશુભાલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, ગંડોળા, વિગેરે અને સાદી સરલ શુભરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નાગ કર્મ ઉપાર્જન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઇ અત્યાર સુધી બાણતું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી મોટા અર્થ કરી, ફોટો, બ્લોક, કરાવી છપાવી આ છુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ છનાલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઘવેરી અને ધરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ બુલ્ડ.

પુસ્તક - ૪૨ મું
અક - ૪ થો

આત્મ સ. ૪૮
વીર સ. ૨૪૭૧

વિક્રમ સ. ૨૦૦૧ કાર્તિક
ઇ સ. ૧૯૪૪ : નવેમ્બર.

શ્રી સિદ્ધાયલ-દર્શન

૧

(અનુષ્ટુપ-મન્દાકીન્તા-માલિની)

દર્શને હર્ષ સૌ પામે, પાપ દળતા સ્પર્શને,
સ્તવને પુણ્યદાતા જે, ધન્ય ! સિદ્ધાદ્રિ તીર્થને ૧

તીર્થકિશ પથરજવડે પુણ્ય પામે અધર્મી,
તેને એજી પુનિત મનુજે વાચ સાચા સુધર્મી,
પૂજ ભાવે નિજરૂપ કર્યું પ્રાપ્ત શ્રી ચન્દ્રરાજે,
એથી ચાની દરશન કરે આત્મની સિદ્ધિ કાને ૨

કકરે કકરે માનો સિદ્ધિ શત્રુજય વિથે,
તીર્થમા શ્રેષ્ઠતા ભાવી પુણ્યદાતા ભૂમિ દિને ૩

એવા તીર્થ પુનિત પગલા આદિનાથે ધરીને,
ત્યા નળવાણ પૂરવ સમયે શુદ્ધ સ્પર્શ કરીને,
ભવ્યો વાર્યા અગણિત, જનોભાવનાએ સ્મરીને,
મોક્ષે જાવા નિજ મન ધરે મોહસિન્ધુ તરીને ૪

લાવથી પગ જે માંડે સિદ્ધગિરિની સન્મુખે,
પ્રત્યેક ડગ છોડાવે પાપને, પળતો સુખે. ૫

પ્રાણીકેરાં વિમલગિરિનાં દર્શને પાપ છૂટે,
યાત્રા સેવે શુચિતપ ધરી બંધનો સર્વ તૂટે;
સરચારિત્રે કુલ અતિ સુહે, દાન સન્માર્ગ-કામે,
યાત્રા, ધર્મે લવજલનિધિ પ્રાણી સૌ પાર પામે. ૬

ગિરિ ભરત નરેન્દ્રે, મૌકિતકોથી વધાવ્યો,
પુનિત અતિ સુવર્ણે, વિક્રમે લાવ લાવ્યો;
સુખકર કરી યાત્રા, સંપ્રતિ, ખારવેલે,
જિતવરપદ સેવ્યા, ભૂપ કુમારપાલે. ૭

અરિ નિજ હૃદયના, છત શત્રુજયે તું,
પ્રભુ, ગુરુવર, ધર્મે, ધાર શ્રદ્ધા ઉરે તું;
સમકિત ગુણધારી, લાવના ગાર્હ દેવે,
અજિતપદ સુરાગી, તીર્થ હેમેન્દ્ર સેવે. ૮

મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી.

આં 'પ્રકાશ' પત્રની ભાવના.

હરિગીત ૪૬

વર્ષો ગયા, વહેતા અને, આયુષ્ય પણ ઓછું થયું,
સિદ્ધાવલોકન કરી જુઓ, શુ આપના કરમા રહ્યું,
રાત્રિ-દિવસ ને ઘડી પળો, નજરેથી આલ્યા બધ છે,
શુભવત મારા આહકો ! કે, પૂછવા મન આવ છે ૧

પૂજ્યા પ્રભુને પ્રેમથી ? શુકદેવને આરાધીયા ?
કલ્યાણ કરવા આત્મનું કે, યોગ-તપ-જપ સાધીયા ?
મન-કર્મ-વાણીથી કહો, પરમાર્થના પથે વળ્યા ?
શુભવત મારા આહકો, “ સાચી કમાણી શુ રખ્યા ” ! ૨

દરમાસ હું દર્શન કરું છું, આપના હિત કારણે,
સેવા બળવું શુદ્ધ કે, દઉં ઓધ લવજળતારણે,
શાસ્ત્રના પકિતવર્ધના, લેખો લઈ કરમા ધરું !
શુ તત્વ તેમથી ગ્રહ્યું, એ પ્રશ્ન પ્રેમે ઉચ્ચરું ૩

તીર્થો વ્રતો કીધાં તમે ? કે દ્રવ્ય દાને વાપર્યું ?
રકો-ગરિબોનું રૂદન, ધાર્મિક થઈ હૃદયે ધર્યું ?
સેવા કરી કે દેશની, હુ ખીયાતણા દર્દો હણ્યા ?
શુભવત મારા આહકો, સત્કર્મના મહેલો ચણ્યા ! ૪

ખાણ હણ છે હાથમા, આરોગ્ય તન આખાદ છે,
પરમાર્થ કરી લ્યો પ્રેમથી, જીવ્યાતણો એ સ્વાદ છે,
ચેતાવું છું-ચેતો અરો, શિર ઉપર કાળની કાળ છે,
શુભવત મારા આહકો, આ જૂઠી જગજગ્નજ છે ૫

હિસાબ ચોખ્ખો રાખજો, હિસાબી બહુ બહાદુર છે,
નિજ કર્મકરો ચોપડો, જેમા જીવનનું નૂર છે,
બસ ! એ જ મારી ભાવના, હું મેશા ઉરમા છે ભરી,
શુભવત મારા આહકો, સ્વીકારશો વિનંતિ ખરી ૬

રેવાશ કર વાલણ બધેકા

૧ સંસારમાં જીવો અનીતિ તથા અધર્મનું આચરણ કરીને દુઃખોથી રક્ષણ મેળવવા પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા પુન્યને વાપરે છે, અર્થાત્ અધર્મ કરવા છતાં જે જીવો દુઃખ ન લોગવતાં જે સુખ લોગવે છે તે પૂર્વજન્મના પુન્યનો જ પ્રભાવ છે.

૨ મિથ્યાભિમાની માનવીઓ ભલે માની લે કે અમે સુખ મેળવવામાં તથા સુખ લોગવવામાં સ્વતંત્રપણે સમર્થ છીએ; પણ પુન્ય નાશ થતાં તેમનું મિથ્યાભિમાન ટકી શકતું નથી. પુન્ય ક્ષીણ થતાંની સાથે જ સુખના સઘળા ય સાધનો નાશ પામી જાય છે.

૩ અનેક ભવોમાં અનેક પ્રકારનાં કષ્ટ વેઠી લેવા કરી રાખેલા પુન્યને ધર્મદૃષ્ટિથી જીવ-માત્રનું રક્ષણ કરી, જીવોના અશુભ કર્મના ઉદ્યથી ઉદ્યમાં આવેલા દુઃખોમાં નિમિત્તભૂત ન બની, પોતાના આત્માને દુર્ગતિમાંથી બચાવી વિકાસી બનાવવા વાપરનારો ડાહ્યો માણસ કહેવાય છે.

૪ પુણ્યનો ઉપયોગ પુણ્યકાર્યમાં જ થવો જોઈએ. પુણ્યના ઉદ્યથી પૌદ્ગલિક સુખના સાધનો મળે તો તેનો પણ પુણ્ય કાર્યમાં ઉપ-લોગ કરવો; પૌદ્ગલિક સુખોમાં લીન બની પુન્ય કાર્ય વિસારી દેવું ન જોઈએ.

૫ સાચા સુખ માટે બનાવટી સુખના સાધનોનો ત્યાગ કરવો. સાચું સુખ મેળવવા જેટલું પુન્ય ન હોય તો તેટલું પુન્ય લેણું કરવા વૈભવ અને જીવન વાપરી નાખવાં અને સાચું સુખ મેળવવું.

૬ કષાય અને વિષયરૂપ પ્રખર પવનના

અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિરૂપ વાવાઝોડામાં આકડાના રૂની દશાને પ્રાપ્ત થયેલી મનોવૃત્તિવાળા જીવોને શાંતિ, સંતોષ અને સમતા ક્યાંથી? અનેક પ્રદેશોમાં ક્ષણિક સ્પર્શવાળા આકડાના રૂની જેમ અનેક વિષયોમાં ક્ષણસ્થાયી મનોવૃત્તિ-વાળા જીવને આનંદ અને સુખ ક્યાંથી? જેટલી અસ્થિરતા તેટલી જ અશાંતિ અને જેટલી અશાંતિ તેટલું જ અસુખ.

૭ શાંતિ તથા સુખના માટે અસ્થિરતા ટાળવી જોઈએ, અસ્થિરતા ટાળવા કષાય-વિષ-યની મંદતા થવી જોઈએ, અને કષાય તથા વિષયોને મંદ કરવા તેના ઉત્પાદક કારણોથી દૂર રહેવું જોઈએ.

૮ કષાય તથા વિષયને પેદા કરનાર-જાગૃત કરનાર સ્ત્રી, ધન, ઘર, ખેતર, સોનું, રૂપું, અવે-રાત, ખાગ, ખંડલા આદિ વસ્તુઓને છોડ્યા પછી તે જ વસ્તુઓના સંસર્ગમાં રહેનારની ઘણી જ માઠી મનોદશા થાય છે. કષાય તથા વિષય પ્રબળ બની અધિકતર અસ્થિરતા ઉત્પન્ન કરે છે. જેથી કરી જેની પાસે સ્ત્રી, ધન આદિ વસ્તુઓ નથી તે, અને છતીને છોડનાર બંને એક સરખા દુઃખના ભાગી બને છે.

૯ જે કાળે જે ક્ષેત્રમાં શુભ તથા અશુભનો ઉદ્ય થવાનો હોય છે, તે જ કાળે તે ક્ષેત્રમાં માણસને જવા માટે ખુદ્ધિ પ્રેરે છે અથવા તો ઉદ્ય તે ક્ષેત્રમાં દોરી લઈ જાય છે. ત્યાં ગયા પછી તે માણસને ઉદ્યના પ્રમાણમાં સુખ-દુઃખ મળે છે. આ વ્યવસ્થામાં જરાય ફરક પડતો નથી.

૧૦ દવા વિગેરે નિમિત્ત છે, બાકી તો ભાવી નિષ્ક્રિય થતુ નથી. નિમિત્તની પણ ખાસ જરૂરત રહે છે ભગવાને પણ કોળા પાક ખાધો ત્યારે તેમનો વ્યાધિ ગયો પોને જાની હતા એટલે જાણતા હતા કે અમુક દ્રવ્યના સયોગથી માગે રોગ મટશે આપણે અદ્યક્ષ છીએ એટલે આપણને ખબર ન પડે કે કયા દ્રવ્યોના સયોગથી રોગ મટશે, માટે આપણને ઉપચાર કરવો ઘટે કયા ઉપચારથી મટશે અને કયારે મટશે તેની ચિંતા કરવાની જરૂરત નથી અશાંતની શાંતિના સમયે જે ઉપચાર અનુકૂળ હશે તે જ ઉપચાર કરવા આપણી વૃત્તિઓ દોરાશે અને અનુકૂળ સયોગો પણ મળી આવશે એટલે આપણને શાંતા થતા વાર નહિ લાગે માટે શુ થશે ? આ રોગ જ્યારે મટશે ? એવું આર્તધ્યાન કરવાની કાંઈપણ જરૂર નથી

૧૧ શરીરનો સળધ છે ત્યાં સુધી તેની ઉચિત સારસભાજી રાખવી શરીરના માટે આપણે કાંઈ ઘણાં જો વેઠવાની જરૂરત નથી શરીરનું ઠીક થતુ હોય અને આત્માના વિકાસ માં કાંઈક મદદગાર થતુ હોય તો થોડું ઘણું સાધારણ નુકશાન વેઠીએ, પણ જાનુ-દર્શનાદિમા ખડેલી ખોટ ઘણા કાળે પણ ન પુરાય તેમજ અનેક ભવો કરી અસહ્ય કષ્ટ વેઠવું પડે તો શરીરની ઉપેક્ષા જ કરવી યોગ્ય છે

૧૨ સહુ કોઈ દેહના સળધી છે, આત્માના નથી કોડપતિ જીવતો હોય છે ત્યારે તેના પુત્રો તેની મેવા ચાકરી કરે છે, તાબેદારી ઉઠાવે છે, સ્ત્રી ઘણો જ પ્રેમ બતાવે છે, મરી જાય છે ત્યારે રૂદન કરે છે, છાતી ફૂટે છે, વરસ દિવસ સુધી શોક પાળે છે, પુત્રો ઘણા જ દુઃખી થાય છે, શોકથી ઉઠાસ રહે છે, પણ મરનાર શરીરમાનું કુતરુ થયું હોય ને ઘરમા પેસવા આવે તો ઘોડા મારીને બહાર કાઢે છે મનુષ્ય જન્મમા અવતર્યા પછી પૂર્વભવનું -

જાતિસ્મરણ-જ્ઞાન થયું હોય અને આવીને કહે કે-આ બધી મિલકત મારી છે, તમે મારા પુત્રો છો, આ મારી સ્ત્રી છે, તો તેને મારીને બહાર કાઢશે અને કહેશે કે આ કોઈ ગાડો માણસ લાગે છે ગરીબ સ્થિતિમા ભીખ માગતો આવશે તો પણ તેને ગાળો ભાડી બહાર કાઢશે પણ તેની કગાળ દશા દૂર કરવા ઘણા પાપ તથા પરિશ્રમ કરી મેળવેલા તેના જ પૈસાનો ઉપયોગ કરશે નહિ

૧૩ મારાથી શ્રેષ્ઠતર, વિશુદ્ધ અને પૂર્ણ સ્વતંત્ર મહાન શક્તિ કોઈ અદૃશ્યપણે વિદ્યમાન છે તે માટે મારે તેને પરમ પૂજ્ય માનીને તેના આશ્રય નીચે રહેવું જોઈએ આવી માન્યતા દરેક સંસારવાસીની હોવી જોઈએ સંસારવાસી જીવો ગમે તેટલા પોતાને સુખી, સમર્થ અને સ્વતંત્ર માને, પણ તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતા દુઃખી, અસમર્થ અને પૂર્ણ પરતંત્ર છે સંસારવાસી જીવોના જીવન તપાસો, તેમની જીવનદોરી બીજાના હાથમા છે

૧૪ જે માણસોને ખામી જોવાની ટેવ હોય છે, તેમનું વસ્તુની સુદગતા તથા ગુણ તરફ લક્ષ્ય જતુ નથી, તે તમની દુઃખતા જણાવે છે

૧૫ કોઈના પણ મતનું પૂરું જ્ઞાન કર્યા સિવાય સમજ વગરનું જોલી કોઈપણ મતનો તિરસ્કાર કરવો એ માનવીની મોટી ભૂલ છે

૧૬ સંસારની પ્રવૃત્તિઓમા અભ્યાસ તથા ઉપયોગશૂન્ય થવાનું પ્રયોજન અનાદિ કાળથી દરેક પ્રવૃત્તિની દિશા જોયેલી છે માટે આત્મિક પ્રવૃત્તિની દિશા ન જોયેલી હોવાથી ત્યાં અભ્યાસ અને ઉપયોગની ખાસ જરૂરત રહે છે જાણીતા ગ્રન્થોમા માનવીને ધ્યાન રાખવાની જરૂરત નથી રહેતી, આજુબાજુ રસ્તામા ધ્યાન રાખવું જ પડે છે, ન રાખે તો ભૂલો પડી જાય અને જવું હોય ત્યાં ન જઈ શકે

૧૭ સંસારમાં ઘણાખરા જીવો ફરજિયાત જીવે છે; કારણ કે તેઓ દુઃખે જીવે છે. શાથી ? લોગવિલાસનાં સાધનો બીજાને મળેલાં જોઈને પોતાને મેળવવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોવા છતાં ન મળવાથી; લાખો અને કરોડોની લાલસા હોવા છતાં ન પૂરાવાથી; બીજાને નિરોગી, સશક્ત અને ખૂબસૂરત જોઈ પોતાના સરોગી, અશક્ત અને કુબડા દેહ ઉપર કંટાળો આવવાથી; જ્યાં જાય ત્યાં અપમાન થવાથી; બીજાના બાગ-બંગલા જોઈ પોતાનું જીર્ણોદ્ધારનું ઘર ન ગમવાથી; બીજાની પાસે સુંદર વસ્ત્રો અને ઘરેણાં જોઈ પોતાના જીર્ણ તથા ફાટી ગયેલા વસ્ત્રો અને આભૂષણ વગરના દેહ ઉપર અણુગમે થવાથી અને કોઈપણ પ્રકારનો પોતાનો સ્વાર્થ ન સધાવાથી અજ્ઞાની જીવો દુઃખે જીવે છે, માટે તેઓ મરજિયાત ન જીવતાં ફરજિયાત જીવે છે.

૧૮ શું તમે ધનવાન છો ? તમે ધનવાન છો કે તમારો દેહ ધનવાન છે ? મૂલચંદલાઈ, મોતીલાલલાઈ કે પ્રતાપલાઈ ધનવાન છે તેમાં તમારે શું ? દેહના નામથી પેઢીઓ ચાલે અને દેહના નામે ધન જમે થાય. તમે તો દેહના પાસે ધન જોઈને ખુશી થાઓ એટલું જ, બાકી તો દેહ તમને પોતાના ધનમાંથી એક પૈસા પણ વાપરવા આપતાં કચવાય છે. તમારે પુન્ય અર્થે ફફીરને અથવા ગરીબને એક પૈસા આપવો હોય છે ત્યારે દેહ તમને આપવાની ના પાડે છે અને કહે છે કે એક પૈસાનું પાન લઈને હું જ કેમ ન ખાઉં.

૧૯ દેહ માને છે કે મેં ઘણાં કષ્ટ વેડીને પૈસો મેળવ્યો છે, તે આત્માને શા માટે આપું ? બાગ-બગીચા-બંગલા બનાવી, સિનેમા-નાટક જોઈ, ગાડી-મોટર રાખી, વસ્ત્ર-આભૂષણો અને ફોનોગ્રાફ વિગેરે વાજિંત્રો વસાવી કે સારાં સારાં ખાનપાન તૈયાર કરાવી મારા આનંદ

માટે મારા મેળવેલા પૈસાને હું જ કેમ ન વાપરું ? આત્માને ધન આપી દઈ પોતે કંગાળ બની શા માટે દુઃખ લોગવું ?

૨૦ તમે માનો છો કે-લલે દેહે પૈસો મેળવતાં કષ્ટ સહન કર્યું હોય, પણ માયા, પ્રપંચ, ઠગાઈ અને વિશ્વાસઘાત તો મેં કર્યાં છે માટે મારા શ્રેયાર્થે વાપરવા અને કરેલાં પાપોથી છૂટવા દેહે મેળવેલા પૈસામાંથી મને કેમ ન લાગ મળે ? દેહ માને છે કે-એમ તો જીવવધ કરવામાં તથા અસત્ય બોલવામાં મેં ક્યાં ખામી રાખી છે ?

૨૧ તમે માનો છો કે-દેહની દરેક પ્રવૃત્તિમાં મારી સહાયતા છે. જો હું મદદગાર ન હોઉં તો દેહ કાંઈ પણ કરી શકતું નથી. દેહના કરેલા દરેક અપરાધોની સજા મારે લોગવવી પડે છે. દેહ કાંઈ સજા લોગવતી વખતે સજામાંથી છોડાવવા મને મદદ કરતું નથી, પણ દુઃખ લોગવવામાં નિમિત્ત બને છે. જો ફરીને દેહ ન આવી મળતો હોય તો મને કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ ન થાય અને સજા પણ ન લોગવવી પડે પરંતુ મને દુઃખ દેવા પાછું બીજા રૂપમાં આવીને મને હેરાન કરે છે, માટે જો દેહે પોતે મેળવેલા પૈસામાંથી મને લાગ ન આપવો હોય તો બીજું રૂપ ધારણ કરી મને વળગે નહિ. અને જો રૂપ બદલી મારી પાસે આવવું હોય તો મને મારા શ્રેય માટે, લાભમાં સજાથી થવાવાળા દુઃખોમાંથી છૂટવા માટે પૈસામાંથી લાગ આપે.

૨૨ સંસારમાં જીવનો દેહ ઉપર અત્યંત રુદ્ધ છે. દેહને પોષવા, સુંદર બનાવવા, પુષ્ટ બનાવવા જીવ દુર્ગતિનાં દુઃખો વેઠવા તૈયાર છે. દેહથી બુદ્ધ થવામાં જીવને ઘણું જ દુઃખ થાય છે. પોતાની સમગ્ર સંપત્તિ દેહને ખાતર અર્પણ કરવા હુમેશાં તૈયાર રહે છે. પોતાને મળેલા

કિમતી માનવ જીવનને પણ દેહના માટે વેડપી નાખે છે. દેહના સુખ માટે પરમાત્માનો મળધ પણ છેડવા તૈયાર થઈ જાય છે. ચોવીશે કલાક દેહનો દાસ બન્યો રહે છે. પોતે જાણુવા છતાં દેહને કુમાર્ગે જવા દઈને સ્વચ્છદ્વપણે કરેલા દેહના અપરાધોની સજા જીવ પોતે ભોગવી લે છે. દેહના અવયવરૂપ પાચે છ દ્રવ્યોની જે વળતે જેવી ઇચ્છા થાય છે તે પૂરી પાડવા એક ઘણું પણ વિલગ કરતો નથી.

૨૩ જીવ દેહની મેવામાં પોતાની બધી મિલકત ગુમાવીને ભીખારી બની ગયો છે. દેહના વિલાસની વસ્તુઓ માટે પોતાના શત્રુ ઓની ઘણી જ ખુશામદ કરે છે અને પોતાની જ્ઞાનાદિક કિમતી વસ્તુઓના બદલે તુચ્છ અને અસાર જડાત્મક વસ્તુઓ દેહને મેળવી આપે છે. જીવનો ચોવીશે કલાકનો પગિશ્રમ દેહને સુખી કરવાને માટે જ છે. નિવૃત્તિ, વિશ્રાંતિ, શાંતિ, સમતા આદિ જે પોતાને હિત કરવાવાળા પરમ રહેલી છે તેને શત્રુ માની તિરસ્કારી કાઢે છે.

૨૪ દેહની શિખામણથી પરમ પવિત્ર ઉચ્ચ આત્માઓની અદેખાઈ કરે છે. પોતાની (જીવ) જાતિનો પરમ દ્રેષી બને છે, દેહના માટે જ સ્વત્વ અનિષ્ટ ચિંતવી તેને પરિતાપ ઉપજાવવામાં જ જીવ પોતાનું હિત સમજે છે. આવો દેહનો શુભામ જીવ સ્વ-પરત્વ શ્રેય કરી સસારના ચક્રમાથી બહાર નિકળી શકતો નથી.

તેમજ પોતાનું સર્વસ્વ મેળવી મોહના આકરા દડમાથી મુક્ત થઈ શકતો નથી.

૨૫ લાખપતિ અને કોડપતિ એમ માને છે કે મને જે કાંઈ મળ્યું છે તે મારા જ પ્રારબ્ધનું છે, પણ આવી માન્યતા તદ્દન ભૂલભરેલી છે, કારણ કે તેમણે મેળવેલા ધનમાં અનેકનું પ્રારબ્ધ જોડાયલું હોય છે, અને તેઓ કોઈ ને કોઈ નિમિત્તથી પોતાનો ભાગ લઈ લે છે. રોગ, સેવા, ટટો-ફીસાદ અને મોજ-શોખ તથા પુત્ર-પુત્રી, સ્ત્રી આદિના નિમિત્તોથી ડાકટર, નોકર, વકીલ, સિનેમા-નાટકવાળા, દરજી, સોની, સુધાર, હુડાર, હજમ અને સગા-મળધી વિગેરે પોતાનો ભાગ લીધા વગર છેડતા નથી.

૨૬ જેઓ એમ કહે છે કે અમારે વાર્ષિક પાચ હજારનું ખર્ચ છે, પણ ખરૂં જોતાં તો તેમની જાતના માટે શેર અનાજ, બે ચાર સાદા વસ્ત્ર અને રહેવાને સાદું મકાન જોઈએ, તો તેમાં ઘણામાં ઘણું વાર્ષિક પાચસોનું ખર્ચ ગણીએ, અને સસાર વ્યવહારમાં રીતસરનું ખર્ચ ગણીએ તો વર્ષ દિવસના બીજા પાચસો થાય એટલે વાર્ષિક એક હજારનું ખર્ચ પોતાની જાતના માટે વાચ છે, અને તેમાં તેઓનું પ્રારબ્ધ હોય જ છે. આ પ્રમાણે સસારમાં માણસો દુખ વેઠીને અને અધર્મ તથા અનીતિ કરીને ધન લેણું કરે છે અને તેને બીજાઓ ખાઈ જાય છે ને પોતે કરેલા પાપની સજા ભોગવે છે.

જૈનોની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ વિશાળ હતી. સંસ્કૃત અને અપભ્રંશ તેમજ માગધી ભાષામાં એમણે વિસ્તૃત સાહિત્ય રચ્યું છે. જૈનોના જૂનાં મુનિરાજે સાહિત્ય પ્રવૃત્તિમાં જ મહાલતા હતા. બ્રાહ્મણો સંસ્કૃત ભાષાને જ સાહિત્યના વાહન તરીકે વિશેષ ભાગે ખેડતા હતા. ત્યારે બુદ્ધ ધર્મ અને જૈન ધર્મ પોતાના આગમે પ્રાકૃતમાં વિસ્તારતા હતા. બુદ્ધોએ પાલિમાં પોતાના ધર્મગ્રંથો લખ્યા છે. જૈનોના શ્વેતાંબરોએ અર્ધમાગધી અને દિગંબરોએ શૌરસેનીનો ઉપયોગ કર્યો છે. જૈનો અને જૈનોએ લોકોમાં ખોલાતી ભાષાનો વિકાસ સાધવા સાહિત્યને ખેડ્યું છે. બુદ્ધ ધર્મ પછી તરત જ હિંદમાંથી અદ્વૈત થયો એટલે જૈન સાધુઓના ઉપર પ્રાકૃત ભાષાના ઉદયનું કામ આવી પડ્યું. તે ભાર એમણે સરસ સફળતાથી ઝીલ્યું છે. અપભ્રંશ ભાષાનો પાયો અને ઇમારત બંને જૈનોના હાથેથી પડ્યા છે. જૈન જૂના સાધુઓનો વિદ્યાવ્યાસંગ બહોળો અને વિવિધ પ્રકારનો છે અને તે સૈકાઓ સુધી અવિરત રીતે વધ્યા કર્યો છે.

જૈનોના મુનિમહારાજોમાં કેટલાંક તો પહેલી હરોળમાં બેસી શકે તેવા મહા વિદ્વાનો થયા છે. વિક્રમ સંવત ૬૬૪માં કનોજના સમ્રાટ મહારાજ હર્ષના સમયમાં “માનતુંગાચાર્ય” નામે સાધુએ “લકતામર સ્તોત્ર” રચ્યું. પ્રાકૃત ભાષાનું આ સમયમાં રૂપાંતર થઇને ‘અપભ્રંશ’ ભાષાનો ફેલાવો થયો. પ્રાકૃત ભાષાનું પ્રથમ સરસ વ્યાકરણ ‘અંક’ નામે જૈન પંડિતે બનાવ્યું છે તેમાં અપભ્રંશ સંબંધી ચર્ચા કરી વિવેચન કર્યું છે. સંસ્કૃતનો પ્રચાર અતિ વિદ્વાનો કરતા હતા, પરંતુ સામાન્ય પંડિતો

પ્રાકૃત ભાષામાં અંતરચનાઓ કરતા હતા. સાધારણ જનસમૂહમાં અપભ્રંશ ભાષા અનેક જાતની પ્રાંતલેદે વપરાતી હતી.

બ્રાહ્મણ હરિભદ્રસૂરિ સમર્થ જૈન સાધુ તરીકે વિક્રમ સંવત આઠસોમાં નીકળ્યા હતા. એ મહા વિદ્વાન હતા. એમણે ૧૪૪૪ ગ્રંથો લખ્યાની કિંવદંતી છે. જે કે હમણાં બહુ થોડા ઉપલબ્ધ થયાં છે. હરિભદ્રસૂરિએ સંસ્કૃત તેમજ પ્રાકૃત ભાષામાં વિદ્વત્તાભર્યાં પુસ્તકો લખ્યા છે. એ જરૂર પ્રખર અભ્યાસી અને સાહિત્યિક હતા.

સૌરાષ્ટ્રમાં વલ્લભીપુરના પતન પછી અણુહિલપુરનો ઉદય થયો. તેની વચ્ચે ભિન્નમાલ- (શ્રીમાલ)નું બળવાન રાજ્ય થઇ ગયું હતું. સંવત ૮૦૨માં શ્રી શીલગુણસૂરિના આશ્રય નીચે વનરાજે ગુજરાતમાં આવડા વંશના પાયા અણુહિલપુરમાં નાંખ્યા. વનરાજે પંચાસરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી, આંપાને મંત્રી અને લહરિ જૈનને દંડનાયક બનાવ્યો. શ્રીદેવી જૈન ધર્મની મહિલાને હાથે રાજતિલક કરાવ્યું. સંવત ૮૩૪માં ઉદ્યોતનસૂરિએ “કુવલયમાલા” કથા પ્રાકૃતની સાથે પૈશાચી અને અપભ્રંશના મિશ્રણવાળી બનાવી. હમણાંના ગુજરાતીઓ ટીકા વગર એ સમજી શકે તેમ નથી.

સંવત ૯૨૫માં શ્રી શીલાચાર્યે પ્રાકૃતમાં “મહાપુરુષ ચરિત્ર” રચ્યું. સંવત ૯૬૨ માં મહાસૂરિ સિદ્ધર્ષિએ ઉપમિતિ ભવપ્રપંચચાકથા રચી. એનો સુંદર ગુજરાતી અનુવાદ થયો છે. સંવત ૯૭૫માં વિજયસિંહસૂરિએ પ્રાકૃતમાં ભુવનસુંદરી કથા રચી. દશમી સદી સુધી કુટિલ લિપિ વપરાણી હતી. પછી હમણાંની નાગરી લિપિ ઉપયોગમાં આવી છે. બ્રાહ્મણ મહાકવિ ધનપાલ ધર્મે જૈન હતા. એમણે સંવત ૧૦૨૮માં

પ્રાકૃતમા પાઈઅલચ્છીનામમાલા, શ્રાવકવિધિ અને અપભ્રંશમા બીજા કેટલાક ગ્રંથો રચ્યા છે સંસ્કૃતમા તીલકમંજરીનાં ગદ્ય ગ્રંથ, કાદબરીની પદ્યવિ ઉપર રચ્યો છે એ મહાન વિદ્વાન હતા.

સવત ૧૦૮૦મા શ્રી બુદ્ધિસાગરે સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત શબ્દોની સિદ્ધિ માટે વ્યાકરણ બનાવ્યું છે એણે પણ અનેક ગ્રંથો રચ્યા છે આખું ઉપર આરસના મહાન જિનાલય બાધનાર દંડનાયક વિમલશાહના સમયમા એ થઈ ગયા.

આ સમય એટલે ૧૧મી સદીના જૈનસાધુઓ સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ એમ ત્રણે ભાષામાં ગ્રંથો લખતા હતા અભયદેવસૂરિ, નીમીસૂરિ અને હેમચંદ્રસૂરિએ, તેમજ યશોદેવસૂરિ, વિનયચંદ્રસૂરિ, વાહિદેવસૂરિ, એમણે અનેક ગ્રંથો ત્રણે ભાષામા બનાવ્યા છે.

મહાવિદ્વાન યુગાચાર્ય જેવા શ્રી હેમચંદ્ર ચાર્યે સરસ્વતીદેવીનું વ્યાપક અને વિશાળ આરાધન કર્યું છે હેમચંદ્રસૂરિની માહિત્ય પ્રવૃત્તિ અનેકદેશીય અને સપ્રદાય, જ્ઞાતિ અને વાડાથી પર હતી હેમચંદ્રસૂરિએ પ્રાકૃત, શૌરસેની, માગધી, પૈશાચી, અપભ્રંશ વગેરેના વ્યાકરણો 'સિદ્ધહેમ'મા આપ્યા છે. 'સિદ્ધહેમ'ના આઠમા અધ્યાયમા વચારે પ્રમાણમા આપેલ છે તેમા અપભ્રંશ સાહિત્યમાથી સખ્યાબધ અવતરણો આપ્યા છે. એ અવતરણો એમણે વધારે પ્રાચીન ગ્રંથોમાથી લીધા છે અપભ્રંશ ભાષા એ ગુજરાતીની માતા છે 'સિદ્ધહેમ'માથી અપભ્રંશના ઉદાહરણ તરીકે બે દોહા નીચે ઉતારેલ છે

દોહા મે તૂટિહારિયા, મા કંરૂ દિહ માણુ
વિણગામાહ, રતડી, દબખડ હોઈ બિહાણુ
બદલભયા જુ મારિયા, બાહિણુ મારા કંતુ
બજજે જંતુ વચારગત હ,

જઈ ભગગાદાર અંતુ ॥

ટીકા વગર આ દોહા મમજવા મુશ્કેલ છે સરસ્વતીકંઠાભરણકાર લોજદેવે ગુજરાતીઓ વિષે કહ્યું છે કે—

અપભ્રંશેન તુષ્યન્તિ સ્વેન નાન્યેન ગુર્જરાઃ ।

ગુર્જર લોકો પોતાના અપભ્રંશથી પ્રસન્ન છે બીજી અપભ્રંશ ભાષાથી નહિ

માર્ક ટેય ત્રણ અપભ્રંશોના પ્રકાર નીચે પ્રમાણે સ્વીકારે છે

નાગરો વ્રાચઢઞ્ચોપનામ્નોતિ તે ત્રયઃ ।

અપભ્રંશઃ પરે સ્ફુમ્મમેદત્વાદા પૃથક્મતા ॥

'આમનાગર' 'ઉપનાગર' તેમજ 'વ્રાચઢ' આ ત્રણ મૂળ અપભ્રંશ છે બાકીમા તો ખામ લેદ જ નથી એટલે એમની ગણતરી પણ લીધેલ નવી અપભ્રંશના આમ તો માત્રલેદે ૨૭ લેદો છે તેમા ચૌવીશમી જોર્જર એટલે ગુજરાતી અપભ્રંશ હતી

મહાગાંધિય પ્રાકૃત અને શૌરસેનીમાથી નાગર અપભ્રંશ નીકળવાનું માર્ક ટેય માને છે તે પ્રથમ અપભ્રંશ કહેવાય છે એમાથી 'વ્રાચઢ' અપભ્રંશ સિંધમા થઈ હતી હેમચંદ્રસૂરિએ તો માત્ર અપભ્રંશ સિવાય બીજું જુદું નામ આપ્યું જ નથી

લોજદેવ, લાટવાસીઓ (ભરૂચની આમપામ) વિષેની ભાષા વિષે અગિયારમી સદીમા લખે છે કે—પ્રસંગ પડે બધી ભાષાઓને વાપરવી પણ લાટવાસીઓને સંસ્કૃત પ્રત્યે દ્રેષ છે તેઓને તો સુદર ભાષા પ્રાકૃત ગમે અપભ્રંશનો જોર્જર નામે ચૌવીશમો લેદ એ ગુજરાતી ભાષા છે

જોર્જર અપભ્રંશ નીચે પ્રમાણે પ્રાકૃત પીંગળમા આપવામા આવી છે

ગન્જઉ મેહ કિ અમ્મર ગામર
હાળઉ છીવ હિ ભમ્મઉ ભમ્મર
એકલી થવ પરાહિણ અમ્માદિદ
કીલઉ પાઉગ કીલઉ વન્હદ

ઋષભદેવ સ્તવન

આજ હીઠા ઋષભ લગવાન—આદિ જિનવરણ

મૂર્તિજોતાં ભૂલાયે ઉરભાન આદિ જિનવરણ. ૮૬

કુંવર શ્રેયાંસ કેરો ઇંદુરસ ગ્રહા,
તેને અક્ષય સુખસ્વામી પ્રભુણ કર્યો;
એવા પ્રભુણના ગાઉ ગુણુગાન, આદિ જિનવરણ ૧

કોડ સૂરજ સમી લબ્ય કાન્તિ દિસે,
ચિત્ત લાગ્યું માડું એવી પ્રતિમા વિષે;
જેતું ઇન્દ્રો કરે સન્માન, આદિ જિનવરણ. ૨

પુરી વિનિતાના સ્વામી, તણ સંપત્તિ,
કર્મ સર્વે ખપાવ્યાં, કરી ઉન્નતિ;
વૃષભલાંછન ! હીધાં વર્ષાદાન આદિ જિનવરણ. ૩

તણ માયા મમતાને વિરાગી થયા,
સૂત્ર ધાર્યા સર્વોત્તમ અહિંસા દયા;
એવા વિતરાગનું ધરો ધ્યાન આદિ જિનવરણ. ૪

પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા અષ્ટાપદમાં,
ગિરિ મહિમા વધ્યો, સિદ્ધિ કેરા પદમાં;
જાગે દર્શનથી આત્મભાન, આદિ જિનવરણ. ૫

પ્રભુ તારૂં અવલંબન હું ખ્યાડું ગણું,
સર્વ મિથ્યા લાગ્યું સુખ દુનિયા તાણું;
ચરણ કમળે લાગ્યું એકતાન આદિ જિનવરણ. ૬

કીર્તિ તારી પ્રમોદ લવિને ગમે,
નિત્ય રાજેન્દ્ર પ્રેમથી ચરણે નમે;
સદા જયવંત કરૂણા નિધાન આદિ જિનવરણ. ૭

તુજલકિત અનુપમને ખ્યારી લાગી,
ઉરે અજિત પદવીની લાગની લાગી;
મુનિ હેમેન્દ્ર ધારે એ ધ્યાન, આદિ જિનવરણ. ૮

પરમાર્થસૂચક વસ્તુ વિચાર સંગ્રહ.

મુનિ૦ પુણ્યવિજય (મવિજ્ઞાપાત્રિક)

(ગતાક વર્ષના પૃષ્ઠ ૧૭૩ થી ૨૨)

મધ્યસ્થકષ્ટિ રાખી મહાત્માઓનો સત્સંગ કરતા તેમણે આપેલા દિવ્ય વિચારરૂપ જ્ઞાનચક્ષુથી સગવાનનો માર્ગ જોનાર જ ખરેખરે માર્ગ પામી શકે છે, બાકી જાતિ, કુળ, વેષ વિગેરે પર મમત્વ રાખનાર કદિ પણ સગવાનનો માર્ગ જાણવાને સમર્થ થઈ શકતો નથી ૧૧૯

રાગદ્વેષથી જેમના ચિત્ત દૂષિત છે અને જેઓ મતના આગ્રહરૂપ આહુથી ગ્રસાયેલા છે તેમની પાસેથી શાસ્ત્રશ્રવણ કરી સગવાનનો માર્ગ પામવો તે સર્પની પાસેથી અમૃત અને મર્કટની પાસેથી શાન્તતા મેળવવા જેવું છે ૧૨૦

એક તરફ મત અથવા ગમ્મનો મમત્વ અને બીજી તરફ આત્મતત્ત્વની વાત કરવી એ બંનેનું નથી. જ્યાં મતનો મમત્વ હોય ત્યાં આત્મતત્ત્વનું જાણપણું હોતું નથી ૧૨૧

વૃક્ષના મૂળમાં અગ્નિ બળતો છતાં વૃક્ષ લીલું રહે તે સંભવિત નથી, તેમ મમત્વ અને તત્ત્વની વાતને વિસવાદ છે એટલે મમત્વીઓ યથાર્થ તત્ત્વ જાણે અને કહે તે ઉપર કહેલા વૃક્ષના દષ્ટાંત જેવું છે ૧૨૨

જે એકાંતપક્ષી, ગમે તો દયાપક્ષી હોય વા ભક્તિપક્ષી હોય વા ક્રિયાપક્ષી હોય તો પણ નિરપેક્ષ વચન બોલનાર ચારે ગતિઓમાં જમણું કરે છે ૧૨૩

જે મતવાદી અથવા ગમ્મવાદી હોય તેનાથી પ્રાપ્ત તમામ વચનો સાપેક્ષ બોલાય જ નહીં, કારણ કે મતના આગ્રહને લઈને તેવા મમતને કેકાણે નિરપેક્ષ વચન બોલે અને તેથી તે ગમે

તેવી ક્રિયા કરતો હોય, પણ તેનું કુળ સસારની વૃદ્ધિ જ છે માટે નિરપેક્ષ વચનવાળો વ્યવહાર જૂઠો કદો છે ૧૨૪

જે પરમાર્થનો સાધક થાય તે જ સદ્વ્યવહાર છે, જે પરમાર્થનો બાધક થાય તે અસદ્વ્યવહાર છે સમસ્ત જિનવાણી પણ પરમાર્થમૂળ જિનવચન સાપેક્ષ જે વ્યવહાર છે, તે સાચો વ્યવહાર છે, બાકી બધો વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જૂઠો વ્યવહાર છે ૧૨૫

જ્યારે કોઈપણ વાતનો પક્ષ થાય છે ત્યારે તે પક્ષને મજબૂત કરવા વચન બોલવું પડે છે આવા પક્ષ ગ્રહણ કરેલાઓથી ખરેખર બોલાતું નથી તેથી જે પક્ષમાં પોતે હોય તે પક્ષની પરપરામાં જે દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું સ્વરૂપ કહ્યું હોય તે જ તે કહે છે અને તેમ ન કરનાર અથવા ન માનનાર ઉપર આશ્લેષ પણ કરે છે આવા પક્ષપાતીના વચનથી ખરેખરા દેવ, ગુરુ અને ધર્મની ઓળખાણ થતી નથી અને સદેવ, સદ્ગુરુ અને સદ્ધર્મની શુદ્ધતા ન થઈ એટલે શુદ્ધ શ્રદ્ધા પણ ગંઢેતી નથી ૧૨૬

જ્યારે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન રહી ત્યારે મમ્ય રૂપ ન રહ્યું અને મમકિત વિનાની સર્વ ક્રિયા ધૂળ પર લોપણ જેવી નિષ્ફળ થાય છે ૧૨૭

દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ અને ધર્મતત્ત્વને યથાર્થ નિર્ધારી તે શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર આત્મપરિણતિપૂર્વકની શ્રદ્ધા હોય ત્યારે જ મમકિત થાય છે, દેવાદિ ત્રણે તત્ત્વો ન તત્ત્વમાં જ અતર્ગત છે ૧૨૮

જિનેશ્વર ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રોને બાણ-
નાર, શુદ્ધ દેવ, ગુરુને ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા, જેમની
ક્રિયા કેવળ નવાં કર્મોના બંધને રોકવારૂપ છે
તેવા, ગુરુ પરંપરા પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયેલી શુદ્ધ
પ્રવૃત્તિ પ્રમાણે પ્રવર્તનાર, હંમેશાં બીજાને ન
ઠગનાર, સ્વસંવેદન જ્ઞાનને ધારણ કરનાર,
ગીતાર્થ-આગમધર ને સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુ હોય
તે જ સંસારસમુદ્રથી તારનાર સદ્ગુરુ છે. ૧૨૯

આગમધર અને સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુનું લક્ષણ
એ છે કે-તેમની સઘળી ક્રિયાઓ ઉદાસીન ભાવે
હોય, તેમજ સિદ્ધાંતને સત્ય માની પ્રવૃત્તિ કર-
નાર હોય, તેને મત-મમત્વનો સ્વપ્ને ખ્યાલ
ન હોય, તેવા શુદ્ધ ગુરુનો મેળાપ થવો તે
અતિ કઠણ છે. મહા સમુદ્રમાં તરવાને જેમ
વહાણ પોતે સમર્થ છે અને તેને આશ્રયે રહે-
નારને પણ તારે છે તેમ, આગમધર અને
આત્મજ્ઞાની-સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુ પોતે તરી
પોતાનો આશ્રય કરનાર શિષ્યવર્ગને પણ
તારનાર હોય છે. ૧૩૦

સ્વ-આત્મામાં પ્રત્યેક ધર્મસ્થાનો પ્રાપ્ત
થયા પહેલા, યોગ્યતા આવ્યા પહેલા, બરાબર
પરિણામ પૂર્વે વિધિજ્ઞાન અને સ્વરૂપ સમજ્યા
વિના અન્યને ઉપદેશવા પ્રયત્ન કરવો એ વિના
રસવતીએ ભોજનનો આગ્રહ કરવા બરાબર
છે. ૧૩૧

એક વિદ્વાન ગણાતા મનુષ્યને અશુદ્ધ વ્ય-
વસાયમાં પ્રવર્તીતો દેખવામાં આવે ત્યારે સમ-
જનું કે તેનું જ્ઞાન હળુ પ્રથમ પંક્તિ ઉપર જ
છે. પ્રવૃત્તિમાં આત્માને લાલ-અલાલનો સહ-
ભાવ જ્યાં સુધી તેના જ્ઞાનનો વિષય થાય નહિ
ત્યાં સુધી જ્ઞાન આડંબર માત્ર રહે છે અને
તેવા જ્ઞાનને શાસ્ત્રકાર અનેક પ્રસંગે અજ્ઞાન
જ કહે છે. ૧૩૨

દુનિયાના તમામ ધર્મશાસ્ત્રોમાં પાર-

દર્શિતા મેળવવામાં આવે, પણ બે પોતાના
કર્તવ્યો સમજવામાં ન આવે, પોતાનું ખરૂં
ધ્યેય ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવે, પોતાની દૃષ્ટિ
આત્મસ્વરૂપને અભિમુખ કરવામાં ન આવે, તો
તે ગમે તેટલી વિકૃત્તા-ગમે તેટલી શાસ્ત્રપાર-
દર્શિતા પણ ફેાગટ છે. ૧૩૩

ઉત્તમ ભોજન કરવું તે શ્રેષ્ઠ છે પણ તેના
અભાવે તદ્દન ભૂખે મરવું તેનાં કરતાં સામાન્ય
ભોજનથી પણ પેટ ભરવું તે યોગ્ય છે. આ
ન્યાયે જ્યાં સુધી નિવૃત્તિના કે પરમ શાન્તિના
ઉત્તમ માર્ગમાં આવવાને પોતાની યોગ્યતા ન
થાય ત્યાં સુધી ગૃહસ્થધર્મ અંગીકાર કરવો
તે પણ શ્રેષ્ઠ છે; યોગ્યતા વધારવાનું તે પરમ
કારણ છે. યોગ્યતા સિવાય ઉચ્ચ પદારોહણ
કર્યા પછી ગુણોની વૃદ્ધિ કરવી એ મુશ્કેલભર્યું
કામ છે. તેવાઓને તે પદથી પાછું પડવું પડે
છે માટે યોગ્યતા ન હોય તો તે પદ સંપાદન
કરવાની યોગ્યતા જ્યાં સુધી ન મેળવી શકાય
ત્યાં સુધી થોડી પણ યોગ્યતાવાળો કે પોતાને
લાયક યોગ્યતાવાળો ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર
કરવો યોગ્ય છે. ૧૩૪

દોષયુક્ત ઊંચી પદવી કરતાં નીચી પદવી
શ્રેષ્ઠ છે, પણ દોષયુક્ત થઈ સર્વોત્કૃષ્ટ પદને
મલિન કરવું યોગ્ય નથી. સાધુ નામ ધરાવી
આકારકેર કરી એના એ જ આરંભ પરિચહા-
દિકમાં ફસાયા હોય, ત્યાગને નામે ઇન્દ્રિયાર્થ,
માનાર્થ અને સંસારાર્થ સાધી રહ્યા હોય તો
એ સર્વોત્કૃષ્ટ પદને મલિન કરે છે તેનાં કરતાં
મર્યાદારૂપ આજ્ઞાના સાપેક્ષપણાયુક્ત નીચે નીચી
પદવી શ્રેષ્ઠ છે. ૧૩૫

‘દૃઢપ્રતિજ્ઞઃ’ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવગરના આત્માઓ
ધર્મને માટે લાયક નથી. આ ઉપરથી ચોક્કસ
ઠરે છે કે ધર્મદાતા ગુરુઓએ ધર્મ ચિંતામણિ
દેતાં લેનાર યોગ્ય છે કે નહિ એ શાસ્ત્રવિધિ
મુજબ જોવાની અનિવાર્ય ફરજ છે. ૧૩૬

ન્યા મનુષ્યના હૃદયમા અધિકારની પ્રભુતા આવી જાય છે ત્યા ન્યાયની ઇચ્છા રાખવી તે વેળુથી તેલ કાઢવા બરાબર છે ૧૩૭

જેઓ આત્મલોગ આપવાની તૈયારી બતાવ્યા સિવાય અને અધિકારની પ્રાપ્તિ વગર અધિપતિ-પણાતુ પદ ધારણ કરે છે, તે પોતાની જાતને પણ મહાતુકસાન કરે છે ૧૩૮

પક્ષપાતયુક્ત બુદ્ધિવાળો માણસ અધઃ-દ્વાથી વસ્તુતત્ત્વનો યથાસ્થિત વિચાર કરી શકતો નથી, તો પછી શુણનો આદર અને દોષનો ત્યાગ તો શી રીતે જ કરી શકે? ૧૩૯

ભગવાનની મેવાતુ કૃણ નિર્વાણ અથવા સુકૃતતા પ્રાપ્ત થવારૂપ હોવું જોઈએ, ચિત્તશુદ્ધિ કરવા માટે અથવા મનનો અને ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ કરવા માટે જો ક્રિયાઓ થતી હોય તો તેથી વિપરીત પરિણામ આવતું નથી પણ માત્ર ક્રિયાક્રાંતિઓ જ અટકનારને સુકૃતતા પ્રાપ્ત થતી નથી ૧૪૦

સાપવાદ પ્રવૃત્તિ તેને જ કહેવાય કે જેનાથી આશિષના-આત્મકલ્યાણનો માર્ગમાં સ્થલના ન થાય અને ઉત્સર્ગ માર્ગની એકાન્ત પુષ્ટિ જ કરે તે જ સાચો અપવાદ છે ૧૪૧

સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ, સ્વાધ્યાય વિગેરેનો અધિકાર, આઠ પ્રવચનમાતા વિષે અનુપયુક્ત

મુનિને નિષેધો છે, કારણ કે સિદ્ધાન્તના અભ્યાસથી જે કલ્યાણ સધાવું જોઈએ તે કલ્યાણ અનુપયુક્ત મુનિ સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ કરવા છતા પણ સાધવા અસમર્થ બને છે ૧૪૨

જે લોકો માત્ર શબ્દગૌરવપૂર્વક બીજાઓને બોધ દેવામા કુશળ હોય છે, પણ પોતે પોતાને એ ઉપદેશોથી વિના કારણ જ સુકૃત સમજે છે એવા લોકોનો ઉપદેશ નિરર્થક સિદ્ધ થાય છે તથા તેનાથી વસ્તુત કાંઈ લાભ થતો નથી. આજના મોટા ભાગના ઉપદેશકો, શિક્ષકો, અધિકારીઓ અને નેતાઓમા આ દોષ સાલ-ળવામા આવે છે, તેથી જ તેઓ પોતાના ઉપદેશ દ્વારા સુધારો કરવામા તથા જનતાને કુમાર્ગથી હટાવી સન્માર્ગ પર લાવવામા નિષ્ફળ નીવડે છે ૧૪૩

સુખ્યત્વે કરીને ઉપદેશના અતરમા સમતા ગમી રહી હોય, માધ્યસ્થભાવ જાગૃત હોય, મત-મમત્વના પક્ષવર્તુલનો ત્યાગ કર્યો હોય તો જરૂર મધુર વચનોથી શ્રોતાના મન ઉપર તેવી જ સારી અસર કરી શકે છે, પણ જો તેના મનમા જ કોઈ બીજી વાત વસી હોય તો ગર્ભિત કે અગર્ભિત-ગ્રીધી કે આડકતરી ટીકાઓ કરી ઉભયના હિતને તુકસાન કરે છે, માટે જ વક્તા-એ માધ્યસ્થતા, પક્ષત્યાગ, વિનય અને વચન-શુદ્ધિ રાખવાની આવશ્યકતા માની છે ૧૪૪ (ચાલુ)

યોગની અદ્ભુત શક્તિ

(ગતાંક ૫૪ ૫૭ થી શરૂ).

મૂળ લેખક : સ્વ૦ બાપુ ચંપતરાયજી જૈની; ખાર-એટ-સો.

આત્મા અનંત જ્ઞેય હોવાથી ચિરકાળ તો શું પણ અનંત કાળ સુધી તેનું ધ્યાન થઈ શકે. આત્માનાં એકાગ્ર ધ્યાનમાં ચિત્તને શાશ્વત કાળ પર્યંત અનેરો આનંદ થયા કરે. આત્મજ્ઞાનનું મહત્ત્વ આમ અનંત છે. આથી સર્વ શાસ્ત્રોમાં આત્મજ્ઞાનનાં મહત્ત્વને પ્રથમ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

દરેક ધર્મના સ્થાપકે પોતપોતાના સમયની જરૂરીઆત તેમજ પોતાના ક્ષયોપશમ અનુસાર યોગનાં કોઈ ને કોઈ કે સર્વ સ્વરૂપો ઉપર અત્યંત ભાર મૂક્યો છે એમાં કંઈ શંકા નથી.

પરમાત્માની ઇચ્છાને પોતાનાં સર્વસ્વનું સમર્પણ કરવું અને એ રીતે ત્યાગભાવનું સેવન કરવું એવો પયગંબર મહંમદે પોતાના અનુયાયીઓને ઉપદેશ આપ્યો હતો.* જસસે

* પરમાત્માની ઇચ્છાને પોતાનાં સર્વસ્વનું સમર્પણ કરવું એટલે વ્યક્તિગત ઇચ્છાનો વિનાશ. ખરો ભક્ત ઇત્રિયોદ્ધારા જે જે કાર્યો કરે છે તે સર્વ કાર્યો પ્રભુ પ્રીત્યર્થે જ થાય છે. પરમાત્માની કોઈ આજ્ઞા પોતાને રુચિ કર ન હોય છતાં પણ ખરો ભક્ત પરમાત્માની આજ્ઞાનું સહર્ષ પાલન જ કરે છે. જે હોવાહુની આજ્ઞાથી અપ્પાહામ પોતાના પુત્રની કુરબાની આપવા તૈયાર થયેલ અને એ રીતે તેણે જે મહાન આત્મભોગની વૃત્તિ દાખવેલ તેવી જ કંઈ આત્મભોગની વૃત્તિ પ્રભુના ભક્તમાં હોય છે. પોતાનું કાર્ય નિઃસ્વૃદ્ધ વૃત્તિથી કરતાં, ભાગ્યવશાત્ કોઈ અનિષ્ટ પરિણામ આવે તો ભક્તને તેથી ખોટું નથી લાગતું. પોતાનાં દુર્ભાગ્ય માટે તે પ્રભુનો દોષ નથી કાઢતો. પરમાત્માની કોઈ પણ આજ્ઞા શિરોમાન્ય ગણ્યાથી, પરમધોયની પ્રાપ્તિ અવશ્ય થાય છે એવી ખરા ભક્તને ૬૬ શ્રદ્ધા હોય છે. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું છે કે “ તું ષ્ણનો જ આશ્રય લે. પ્રભુની કૃપાથી, તને ઉત્તમો-

પોતાના ઉપદેશમાં જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને સંન્યાસને ખાસ મહત્ત્વ આપ્યું છે. ઘણાખરા ધર્મોના સંસ્થાપકોએ પ્રાયઃ એકાગ્રતા, જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને સંન્યાસને જ પોતાના ધોધમાં પ્રાધાન્ય આપ્યું છે એમ સ્પષ્ટ જણાય છે.

આત્માનાં દિવ્ય સ્વરૂપમાં અજ્ઞાન અને શરીર આદિ ભૌતિક વસ્તુઓના વ્યાપોહને કારણે, આત્માની ઉન્નતિ નથી થતી. આત્મા સદા અનાથ સ્થિતિમાં જ રહે છે, પરમાત્મપદના માર્ગથી તે પરાહમુખ બને છે. આથી પોતાનાં દિવ્ય સ્વરૂપમાં શ્રદ્ધાની પરિણતિ થવી એ જીવનનું પ્રથમ અને મહાકાર્ય થઈ પડે છે.

આત્મા અને ભૌતિક વસ્તુઓમાં એકતાની ભાવનાનો ઉચ્છેદ એ એકાગ્ર વૃત્તિનું પ્રધાન ધ્યેય હોવું જોઈએ. એ ધ્યેયની સિદ્ધિ થતાં

તમ શાન્તિ મળશે. તને શાશ્વત નિવાસ-સ્થાન પણ મળશે. પ્રભુમાં જ તું મગ્ન થા. પ્રભુનો ભક્ત બની, પ્રભુ માટે જ તું આત્મત્યાગ કર્યા કર. પ્રભુને જ વંદન કર. આ રીતે તને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ જરૂર થશે. ”-ભગવદ્ગીતા.

અહંભાવ, સ્વાર્થવૃત્તિ આદિનો ઉચ્છેદ થતાં, આત્માને મુક્તિની પ્રાપ્તિના વિચારોમાં જ રસ લાગે છે. માતા જેમ પોતાનાં બાળક ઉપર અપૂર્વ રત્નદ રાખે છે અને તેને માટે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરવા પણ ઉદ્ધત હોય છે તે પ્રમાણે ભક્તવત્સલ પ્રભુ રૂપ માતા પોતાનાં પ્યારા ભક્તરૂપ બાળક માટે સર્વ કંઈ કરવા સર્વદા ઉત્સુક જ હોય છે એમ ઇશ્વરને જગન્નિયંતા તરીકે ગણનારા ભક્તો માને છે.

સંપૂર્ણ પરિત્યાગ એટલે પરમ આધ્યાત્મિક આદર્શની ઉચ્ચ ભક્તિ એ ખરા પરિત્યાગનું સ્વરૂપ છે.

આત્મા પરમાત્મા વચ્ચે જે મહાન્ કાલ્પનિક અંતર છે તેનું નિવારણ થાય છે આત્માના દિવ્ય સ્વરૂપમાં દૃઢ શ્રદ્ધા જાગે છે પરમાત્મ-પદની પ્રાપ્તિ અશક્યને બદલે સર્વથા શક્ય જણાય છે પોતાનું સ્વરૂપ જણાતું ગૌરવ વસ્તુતઃ અનંત શક્તિશાળી હોવાનો નિશ્ચય થાય છે

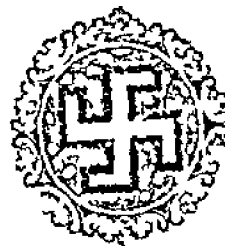
મનુષ્યને જ્યારે જ્યારે સમય મળે ત્યારે તેણે એકાગ્ર ધ્યાનમાં અવશ્ય પ્રવૃત્ત થવું જોઈએ એકાગ્ર ધ્યાનથી પોતાના દિવ્ય સ્વરૂપની શ્રદ્ધામાં દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ જ કરવી જોઈએ મનુષ્ય આ રીતે સત્ય માર્ગમાં ખૂબ આગળ જઈ શકે છે થોડીક મિનિટની એકાગ્રતા પણ નિષ્ફળ નથી જતી, તેથી પણ ઘણા સુદર પગિણામ જરૂર આવે છે એકાગ્રતાનું મહત્ત્વ કેટલું બધું છે તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ આથી મળી ગયું છે

આત્માના સચ્ચિદાનંદ પદના એકાગ્ર ધ્યાનથી, સત્ય સુખ ભૌતિક વસ્તુઓથી મર્વદા પર જ હોય એવો મુનિશ્ચય થાય છે યોગી પુરુષો અને તેમના પરમ સુખની આધુનિક જનતાને પ્રાય કલ્પના પણ નથી આવી શકતી. આથી યોગીઓ અને તેમના સુખમાં આધુનિક જનતાને લાગ્યે જ કંઈ શ્રદ્ધા હોય છે યોગીઓ એક પ્રકારના અધ્યક્ષાણું મનુષ્યો છે એવી સામાન્ય માન્યતા પ્રવર્તે છે સુખનું રહસ્ય યથાર્થ રીતે ન સમજનારા મનુષ્યો

યોગીઓના તેનાથી અનુભવિત થતા પરમ સુખની ટીકા કરે એમાં આશ્ચર્ય જેવું કશું થે નથી

સુદર ભોજન, સુદર ગૃહ, દ્રવ્યવિગ્રહ, હિંસા આદિ કોઈમાં વસ્તુતઃ સુખનો છારો નથી ઉચ્ચ પદવી અન્યની નિન્દા આદિથી આત્માને સ્હેજ પણ સુખ નથી મળી શકતું ઇન્દ્રિય-લાલસાઓ સર્વદા દુઃખજનક જ છે આ પ્રમાણે આત્માથી પગ કોઈ પણ વસ્તુઓમાં સત્ય સુખ નથી જ આથી અનાત્મીય વસ્તુઓમાં સુખ શોધવા જતા સુખ ન મળ્યાથી મનુષ્ય આખરે હતાશ બને છે દુઃખના વિસ્મરણ નિમિત્તે વિવિધ પ્રકારના કૃત્રિમ ઉત્તેજકો કે આશ્વાસનો તેને કશાંયે ડામમાં નથી આવતા

ખરું સુખ આત્માના બંધનોના વિચ્છેદ-માં જ છે આત્માની અનાથ દશા અને સાસારિક આધિ ઉપાધિનું જેટલું અંશે નિવારણ થાય તેટલું અંશે આત્માને સત્ય સુખની પરિણતિ થાય છે પ્રાણી માત્ર મત્તે પ્રેમ અને જ્ઞાતૃ ભાવથી, મન્ય સુખ સાહુજિક રીતે નિષ્પન્ન થાય છે વિશુદ્ધ પ્રેમ અને શુભ ભાવનાથી મનુષ્ય કુદરતના મહાન્ ઉપહારરૂપ સત્ય જીવન પ્રાપ્ત કરે છે મનુષ્ય મૃત્યુનો વિજેતા બને છે તે આધિ, વ્યાધિ અને પ્રારબ્ધથી સર્વથા પર થાય છે (આલુ)

સંક્રાંતી મહોત્સવ હોવાથી સવારના સભામંડપ જનતાથી ચિકાર ભરાઈ ગયો હતો. શરૂઆતમાં શ્રી મહાવીરપ્રભુની સ્તુતિ કર્યા બાદ લાલા રઘુવીર-કુમારે ‘ચરણો મેં ગુરૂ વલ્લભ મુઝકો બી બિઠા લેના’ નામનું ભજન મધુર સ્વરમાં ગાયું હતું. પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્યદેવે મહામંગલકારી, પ્રગટ પ્રભાવી, સર્વવિધનનાશક સ્તોત્રો સંભળાવ્યા હતા અને ફરમાવ્યું હતું કે આજે સૂર્યદેવતાએ તુલા-પ્રવેશ કર્યો છે તેથી કાર્તિક માસની શરૂઆત થઈ છે. ત્યારબાદ શ્રી દીપાવલી પર્વની કથા સંભળાવી હતી અને તેની આરાધના માટે સચોટ ઉપદેશ આપ્યો હતો તથા આ માસમાં આવનાર ખીજ પશુ જ્ઞાનપંચમી, ચૌમાસી ચૌદશ આદિ અનેક પર્વોના અને તીર્થંકર ભગવાનોના કલ્યાણક દિવસોના નામો સંભળાવી તેની આરાધના માટે ઉપદેશ આપ્યો હતો.

બપોરના મંડપમાં શ્રી મહાવીર પંચ કલ્યાણક પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી.

આસો વદિ ૦)) તા. ૧૭-૧૦-૪૪ ‘ભાવી જે હોય છે તે કામથી ટળી શકતું નથી.’ આં કહાવતના અનુસારે માંગલિક દિવસોમાં પણ અચાનક એક શોકજનક ઘટના બની ગઈ. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મં સાં ના આઝાવર્તી વિદ્વાન સાહિત્યાચાર્ય પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી ચતુરવિજયજી મં નો પરોઢીએ સાત વાગે સ્વર્ગવાસ થઈ જવાથી તે દિવસનો સર્વ પ્રોગ્રામ બંધ રાખી અંતક્રિયા કરવામાં આવી હતી. અને સર્વ મુનિએ દેવવંદન કર્યું હતું. સાંજના કોચરોના ચૌકમાં શ્રીમાન બાપુ મોહનલાલજી એડવોકેટની અધ્યક્ષતામાં એક શોકસભા ભરવામાં આવી હતી.

કાર્તિક સુદિ ૧ તા. ૧૮-૧૦-૪૪ ના રાજ સવારના નવ વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્ય મં સાં આદિ સાધુમંડલની હાજરીમાં સભા થઈ હતી. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સાહેબે ‘વિશ્વવ્યાપી ધર્મ’ એ વિષય ઉપર પ્રભાવશાલી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.

બપોરના શ્રી ચારિત્રપૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ ગવૈયા પ્રાણસુખભાઈએ ખૂબ રંગ જમાવ્યો હતો.

રાત્રિના નવ વાગે શ્રીમાન જવાહરલાલજી નાહટાની અધ્યક્ષતામાં સભા થઈ હતી. વૈદ જશવંતરાજજી જૈને ‘જૈન સમાજ અને તેનું સંગઠન’ તથા પંડિત રાજકુમારજીએ ‘જૈનધર્મ’ એ વિષય ઉપર ભાષણ આપ્યું હતું. તથા અહીંના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પંડિત દશરથજી શર્મા જેઓ શ્રીમાન નામદાર મહારાજકુમાર સાહેબના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી છે તેઓએ ‘જૈન ઇતિહાસ’ના વિષય ઉપર માર્મિક ભાષણ આપ્યું હતું. તેમણે વર્તમાન તીર્થંકરો મહારાજ પ્રચારિત જૈનધર્મના સ્વરૂપનું વર્ણન કર્યું હતું. અને શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મં તથા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજી મહારાજ તથા શ્રી કુમારપાલ મહારાજ-એ જૈનધર્મના પ્રચારાર્થે કેવો ભોગ આપ્યો હતો તેનું વર્ણન કર્યું હતું.

અંતમાં સભાપતિજીએ જૈનધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતો ઉપર વિવેચન કર્યું હતું.

કાર્તિક સુદિ ૨ તા. ૧૯-૧૦-૪૪ સવારના ૮ાં વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સાં આદિ સાધુ મંડળની હાજરીમાં શ્રીમાન શેઠ મંગલચંદજી ઝાંખડના સભાપતિત્વમાં સભા થઈ હતી.

મુંબઈના પ્રસિદ્ધ ગવૈયા પ્રાણસુખભાઈએ ગુરુ સ્તુતિ ગાઈ હતી. ત્યારબાદ જંડીયાલા ગવર્નમેંટ હાઈસ્કૂલના હેડમાસ્ટર બાપુ જેયંદભાઈએ હીરક મહોત્સવ નાયકના જીવનચરિત્ર ઉપર બહુ સારો પ્રકાશ પાડ્યો હતો. જન્મથી લઈને આ ૭૫ મી વર્ષગાંઠના હીરક મહોત્સવ સુધીનું વર્ણન વિસ્તાર સહિત કર્યું હતું.

એવં અનેક સંસ્થાઓ, સભાઓ અને શેઠીઆ શાહુકારો તરફથી બહારગામથી આવેલાં સંદેશો સંભળાવ્યા હતા અને ત્રીશ માનપત્રો વાંચી સંભળાવ્યા હતા.

પૂજ્યપાદ આચાર્ય મં ૦ માં ની ૭૫ મી વર્ષ-
ગાંઠની પ્રશાંતીમા નીચે મુજબ સખી મદ્ગૃહ્યોએ
સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવના નામની મુખ્ય મંરયા શ્રી આત્મા
નદ જેન ગુરુકુલ મુજગવાલાનો સારો ફાળો આપી
ગુરુભક્તિનો પરિચય આપ્યો હતો

બીકાનેરથી આવેલી રકમો —

- રૂ ૫૦૦૦) રોક ગવતમલજી ભેડદાનજી કાઠારી
- રૂ ૫૦૦૦) રોક જ્ઞાનચંદ્રજી પ્રમતલાલજી
- રૂ ૩૦૦૦) રોક રતનજ્ઞાનજી ચોગડિયા
- રૂ ૧૦૦૦) રોક ભેડદાન પ્રમતચંદ્રજી કાચર
- રૂ ૧૦૦૦) રોક ભેડદાન લદગચંદ્રજી સેકી
- રૂ ૧૦૦૦) રોક લક્ષ્મીચંદ્ર કૃતેહચંદ્રજી કાચર
- રૂ ૧૦૦૦) રોક ગોરૂમલ મેધગજી કાચર
- રૂ ૧૦૦૦) રોક મોહનલાલજી કૃષ્ણાવટ
- રૂ ૧૦૦૦) રોક નેમચંદ્ર માનમલજી કાચર
- રૂ ૧૦૦૦) રોક ગમતનજી કાચર
- રૂ ૧૦૦૦) રોક શિવનકસજી મેધરાજજી કાચર
- રૂ ૨૧૦૦) સા શ્રી દેવશ્રીજી કે ઉપદેશ સે
શ્રાનિકા મધ

અન્ય સ્થાનોથી આવેલી —

- રૂ ૫૦૦૦) શ્રી લખ્ખામય ટેકચંદ્રજી અમૃતસર
- રૂ ૧૦૦૩) શ્રી ભાઈચંદ્ર અમૃતલાલ વડોદરા
- રૂ ૧૦૦૦) શ્રી જોસિગભાઈ ઉગચંદ્ર અમદાવાદ
- રૂ ૧૦૦૦) રોક ચંદનમલ કર્ણુરચંદ્રજી માદડી
માગવાડ

રૂ ૧૦૦૦) રોક મોતીલાલ મૂનજી મુખ્ય

રૂ ૧૦૦૦) રોક ધીગજલાલ જીવાભાઈ મુખ્ય

ત્યારબાદ આચાર્ય શ્રી લલિતસૂત્રિજી મ સા
ફરમાવ્યું હતું કે શ્રી ગુરુદેવનો જે જન્મ મહોત્સવ
ઉજવાય તેના સ્મારક તરીકે બીકાનેરમા કોષ્ટ સ્થાપી
કાર્યો થવા જોઈએ એક તો દેહગસરના જીર્ણોદ્ધારની
વ્યવસ્થા અને બીજી જેન કોલેજની સ્થાપના
જીર્ણોદ્ધારમા રૂ ૨૫૦૧) રોક રીધકરજીજી ડાંગાએ
આપ્યા હતા

અતમા પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ સાહેબે અભિ-
નંદન પત્રોના જવાબમા ફરમાવ્યું હતું કે જે મારા

ઉપર વજનદાર બોલો લાવવામા આવ્યો છે તેના
માટે હું મારી જાતને યોગ્ય માનતો નથી જ્યારે
સકલ જેન સમાજ એકદિવ થકને જાનીથી છાતી
મેળવીને કામ કરશે ત્યારે હું પોતાની જાતને મારા
કાર્યક્ષેત્રમા સફળ થયો માનીશ અને ત્યારે આ અભિ-
નંદન પત્રોના ગુણો લાયક થયો છું એમ અનુભવીશ
અને શ્રી સધને ખામ સૂચના આપી હતી કે આજે
જે વર્ષોડો નિકળવાનો છે તેજોડો નિકળશે તે
તમો જાણો છો? કોઈ ગમીનો નહીં પરંતુ શ્રી
વીનગગ પ્રભુનો નિકળવાનો છે, માટે સર્વને પોતાના
આત્માને વીતગમી બનાવી લેવા જોઈએ

રાત્રિના ૯ થી ૧૦ા સુધી શ્રીમાન ગુલામચંદ્રજી
દલાની અધ્યક્ષતામા સભા થઈ હતી અને પછી
પ્રીન્સીપલ માન્યવર પડિત વિલાધરજી શર્માની
અધ્યક્ષતામા કવિ સમ્મેલન થયું હતું તેમા બહારથી
પધારેલા વિદ્વાનોના બાણેશો થયા હતા

કાર્તિક સુદિ ૩ તા. ૨૦-૧૦-૪૪ પ્રાત કાળ
૯ વાગે પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્ય મ સા આદિ માધુ-
મડળની હાજરીમા શ્રીમાન કુલચંદ્રજી જાનકની
અધ્યક્ષતામા સભા થઈ હતી પગ્ગમ શ્રી સધે
પગ્ગમ પધારવા તથા ગોડવાડ (નારવાડના) શ્રી
સધે ગોડવાડમા પધારવા વિનંતી કરી હતી, પૂજ્યપાદ
આચાર્ય મ ની બાવના પગ્ગમ પધારવાની હોવાથી
પગ્ગમની વિનંતિનો સ્વીકાર થયો હતો

ત્યારબાદ રાયકોટના મુસલીમનેતા શ્રીમાન સધી-
ખાનજી જેઓ આચાર્યશ્રીજીના સદ્ગુપદેશથી લગભગ
ચાર પાંચ વર્ષથી ઉચ્ચકુલીન હિન્દુ ખાનદાનની
માફક આચારવિચાર પાળે છે તેમણે આ મહાપુરુષ-
ના ત્યાગમય જીવનની પોતાના ઉપર કેવી રીતે
અસર થઈ તે સંજાણવી હતી

બપોરના ત્રણ વાગે શ્રીમાન બાપુ સુરપતમિંદજી
દુગડની અધ્યક્ષતામા એક સભા થઈ હતી શ્રી વિજય
વલ્લભ અભિનંદન સમિતિના મંત્રી શ્રીમાન મેધગજીજી
કાચરે બહારગામથી સંદેશાઓ મોકલનાર, બહાર
ગામથી પધારેલ અને આ કાર્યમા તન મન ધનથી
સેવા બજાવનાર સર્વ ભાઈ બહેનોનો આભાર માન્યો

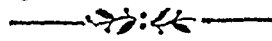
હતો. સેવા બ્રજવનાર ભાષ્યોને સમિતિ તરફથી સભાપતિજીના વરદ હસ્તે ગોલ્ડન, સીલ્વર પદક અર્પણ કરવામાં આવ્યા હતા.

કાર્તિક સુ. ૧૫ ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ. સા. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા આદિ ચતુર્વિધસંઘ સાથે શ્રી તપગચ્છ દાદાવાડીએ તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુઙ્ગયનો પદ જુહારવા પધાર્યા હતા.

રાહુર ભાવનગરમાં—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભામાં આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની ભક્તિ નિમિત્તે કારતક શુદ્ધ ૨ ના રોજ સવારમાં સભાના મકાનમાં પ્રભુ પધરાવી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. મુખ્ય દેરાસરમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુની આંગી રચાવવામાં આવી હતી. સાંજના પાંચ વાગે શેઠ શ્રી ગુલાબચંદ આણંદજીના પ્રમુખપણા નીચે સભા ભરવામાં આવી હતી. બિકાનેરની આમંત્રણ પત્રિકા વંચાયા બાદ ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે

આચાર્ય મહારાજના જન્મથી સં. ૨૦૦૦ ની સાલ સુધી જીવનવૃત્તાંતો કેળવણીપ્રચાર વગેરે જૈન સમાજ ઉપર કરેલ ઉપકારોના કાર્યો વગેરે સંબંધી વિવેચન કર્યું હતું. છેવટે આવેલા સન્મનોનો આભાર માની સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

વડોદરા—કારતક શુદ્ધ ૧ થી શુદ્ધ ૮ સુધી અઠાધ મહોત્સવ શ્રી આદિનાથ પ્રભુના મંદિરમાં કરવામાં આવ્યો હતો. અભિનંદનનો તાર બિકાનેર કરવામાં આવ્યો હતો. કારતક શુદ્ધ ૨ રાત્રિના શ્રી સંઘ મળતાં પંડિત લાલચંદ ભગવાનદાસે પ્રશસ્તિ કાવ્યપંચક સંભળાવ્યા બાદ કવિ ભોગીલાલ રતનચંદે શ્રી વલ્લભ જીવન વ્યાખ્યાન સુંદર શૈલીમાં ગાઇ બતાવ્યું હતું વગેરે કાર્યો થયા હતા. પુના મુખ્ય વગેરે સ્થળો સિવાય કરજન, પંજાબ, લાહોર વગેરે સ્થળે પણ ગુરુભક્તિ નિમિત્તે કારતક શુદ્ધ ૨ ના રોજ હીરક મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો.

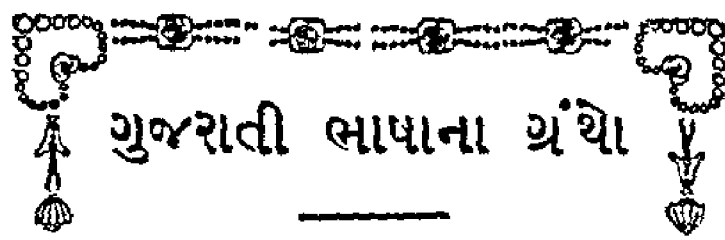

મુનિરાજશ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પૂજ્યપાદ ન્યાયાભોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહારાજના દક્ષિણવિહારી, સ્વર્ગસ્થ શિષ્ય શ્રી અમરવિજયજી મહારાજના શિષ્યરત્ન, સાહિત્યાચાર્ય, પૂજ્ય, શાંતમૂર્તિ શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજ સાહેબ શાંત પ્રકૃતિના હતા. વડોદરા પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી જે જૈન ગ્રંથો પ્રગટ થાય છે તે ગ્રંથોનું સંશોધનકાર્ય અને બીજા પણ અનેક સંસ્કૃત પ્રાકૃત ગ્રંથોનું સંપાદન અને સંશોધન તેમણે કર્યું હતું. ગુજરાતથી લાંબો વિહાર કરી બીકાનેર આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના ખાસ દર્શનાર્થે અહિં આવ્યા હતા અને ચાતુર્માસ અહિં રહ્યા હતા. તે લગભગ બે માસની માંદગી ભોગવી આસો વદ ૦)) ની સવારે ૭ વાગે સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી ચારિત્રપાત્ર, વિદ્વાન મુનિવર્યની જૈન સમાજને ખોટ પડી છે. તેમના પવિત્ર આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

તપસ્વી મુનિરાજશ્રી વિક્રમવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

જન્મભૂમિ પાલનપુર એસવાળ જ્ઞાતિ તેમની હતી. મુનિરાજ શ્રી વિક્રમવિજયજીએ સંવત ૧૯૮૩ ની શાવ્રમાં દીક્ષા અંગિકાર કરી હતી અને પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય થયા હતા. સદ્ગત મહારાજશ્રી ગુરુભક્ત, ચારિત્રપાત્ર, સારા અભ્યાસી અને કરોડો નવકાર મંત્રનો જાપ જીવનમાં કર્યો હતો, કારતક વદી ૧ ના રોજ રાત્રિના બિકાનેરમાં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. તેથી એક ચારિત્રરત્ન મુનિવરની સમાજનાં ખોટ પડી છે, તેમના સ્વર્ગવાસી આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો

શ્રી દાનપદીપ-ગ્રંથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉપર કાગળો ઉપર મુદ્ર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના બાધડીગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબુદ્ધોએ પોતાના ઘરમાં, લાકડેરીમાં, મુસાફરીમાં આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઈએ.

(જન આગમરૂપી અગ્નિ પાસેથી વિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગૃહસ્થ કરી જનશાસ્ત્રરૂપી મહેલમાં દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમાં અનેક મહાન પુરૂષોની જેમાં રમયુક્ત કથાઓ આપનામાં આવેલ છે) ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીયળ, તપ અને ભાવમાં દાનધર્મ મુખ્ય હોઈને દાન તીર્થ કર ભગવાન આગ્નિ લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્વત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રથમ દેશનામાં દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનું વર્ણન આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ છે આ દાનધર્મના પાંચ ભેદો અને ઉત્તર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે દાનધર્મનું આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીસ અદ્ભૂત ચરિત્રો, રસ યુક્ત કથાઓ બીજી અનેક અતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણુવા યોગ્ય હકીકત આપનામાં આવેલ છે દાનધર્મ માટે આવો એક પશુ ગ્રંથ અત્યાગ્રસ્થીમાં પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આવડત વાંચતા કોઈપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા થતા જલ્દીથી આત્મકલ્યાણ સાધી મોક્ષને નજીક લાવી શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂ. ૩-૦-૦૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસિક કથા સાહિત્યના ગ્રંથમાં પર્તમાનકાળના બારીશ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુદૃઢ કથાઓ છે. જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપ્યો છે, તેમાં તે વખતની મામાનિક, રાજકીય, ધાર્મિક, પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી બીજી જાણુવા યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાઓ ગ્રંથ સેવાર કરવામાં આપ્યો છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક છે, જેથી કેટલીક શિક્ષણ શાળાઓમાં ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમાં ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળે છે વાંચના મણુ આનંદ થાય તેમ છે પાના શુમારે સાડાશેઠ કિંમત રૂ. ૨-૮-૦૦

આપણી જૈન કોનફરન્સની એન્ક્યુક્ષન બોર્ડ જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં દાખલ કરેલ હોતો.

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મખિન્દુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ દીકાના શુદ્ધ સગ્ગ ગુજરાતી ભાષાતર સહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાનુભાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમાં સુપ્રસિદ્ધ છે શ્રી મહાનુભાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના સાધારણ અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનું સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો ખતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જૈનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ-સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃત્તિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ ખીજી આવૃત્તિ છે. સુમારે ચારસેંઠ પાનાના આ ગ્રંથની કોમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના આઠ ગુણોનું વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કંઠ જાગ્રાસા થાય તેવી જુદી જુદી દશ કથાઓ આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય-ભાવરૂપી રોગોને દૂર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત મુવર્ણની જેમ ધર્મ રજીને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને-મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. અસેંઠ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વેશ્વરી શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત ચૌલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જૈન ધર્મનો બોધ વિવિધ વ્યાખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દધ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જૈનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવહયાનો (અહીંસાનો વંગડાવેલ ડોકો, કરેલ તીર્થ અને રથયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ નથા રાત્રીની ચર્ચા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઈ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા છલકાઈ થઈ મોક્ષનો અભિલાષિ બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને ભવ્ય, જનોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્યમાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ પછી ૧૧મે વર્ષે જ લેખક મહાત્માએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાઓ તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ અથના પકન-પાકનથી મહા મંગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની ભાવનાઓ પ્રગટતા નિર્મળ સમ્યક્ત્વ, જૈનત્વ, અને હેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે પાચસેહ પાનાનો આ અથ છે કિંમત રૂ. ૩-૧૨-૦

શ્રી પંચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

વિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પંચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન) આટલું સરલ સુદર અન્ય કોઇપણ અથમા પ્રગટ થયેલ નથી

સકલ મત્ર શિરોમણી અને ગુણ કંપ મહોદધિ સૌંદર્ય પૂર્વના મારણૂત પંચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મત્ર કે જેનો મહીમા કદપવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક જાપ કરતા નર્કનું નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મેણે જાય છે એમ શાસ્ત્રમા વર્ણવેલ છે

આ મહા મંગળકારી પંચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મત્ર કે જેનો ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનું કૃણ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ અથમા આપવામા આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે

જીનેશ્વર ભગવાને પંચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનું ધ્યાન ધરવા ખાસ ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનું અપૂર્વ વર્ણન આપવામા આવ્યું છે પંચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે ખાર, આઠ, છત્રીશ, પચ્ચીશ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનું જાણપણું સર્વ કાંઇને ન હોઇ શકનાથી હાલ ઘણે ભાગે માન નનકાર મતનું (શબ્દોનું) ધ્યાન કરાય છે પરંતુ શાસ્ત્ર મહારાજનું કથન તો પંચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનું સમગ્રણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનું ફરમાન છે, જેથી ભગ્ય જોનાના ઉપકાર નિમિત્તે શ્રી રામચિન્મયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે ગુણોનું અપૂર્વ, સુદગ્ધ, મગ્ધ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક ચમત્કારીક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાદતો આપી મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અનૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના અથ કર્તા મહાન ધુરધર વિદ્વાન્ આચાર્ય શ્રી મુનિ મુદરસૂરીજી મહારાજ છે આ મહાન્ આચાર્યે આ કથાનો અથ ભગ્નજનોના કલાણના અર્થે જનાવેલ છે, તેમા આવેલ (૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચત્રવીર શુભાની કથા (૨) દાનાદિ પુણ્ય કૃણ ઉપર ધર્મધનની કથા (૩) શ્રાવક ધર્મની આગધના વિગધના ઉપર સિદ્ધહત્ત કેપિલની કથા અને (૪) ચાર નિયમ પાળવા ઉપર સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની કથા આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુદર, રમિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારીક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રામ રામ વિકરવર થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકતો મીલીકે છે માટે જલ્દી મગાવો કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનું જીવન ચરિત્ર.

હાલના મમયમા ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમા કેટલાક અશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામા આવતો હોવાથી તેમજ દેશમા, સમાજમા પણ દેશ અને સમાજ સેવા

પવન નેશભેર કુંકાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરવા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર ઐતિહાસીક દૃષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જ્વલંત દેશ તથા સમાજ પ્રેમ-સેવા અને શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથેસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરુષની પ્રભા આપણા જીવનમાં વણી લેવાને રહેજે લલચાઈએ છીએ. શુમારે છત્રીશ ફોર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉચ્ચ કાગળ પર સુંદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઈડીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપમાને યોગ્ય અદ્ભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઈ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્ભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બની શકે ત્યાં સુધી આધુનિક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી અણુભોલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, મંડળો, વિગેરે અને સાદી સરલ ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નાગ કર્મ ઉપાર્જન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઈ અત્યાર સુધી જાણવું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાલપત્રની પ્રત ઉપરથી મેટા ખર્ચ કરી, ફોટો, બ્લોક, કરાવી છપાવી આ છુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ જીનાલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઘવેરી અને ઘરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત ૧-૦-૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ બુદ્.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સ ૨૪૭૧

માર્ગશીર્ષ

પુસ્તક ૪૨ મું

વિક્રમ સ ૨૦૦૧

૪ સ ૧૯૪૪ ડીસેમ્બર :

અક ૫ મો

શ્રી સંભવજિન સ્તવન.

(ગગ-શીતળ છે ને દાહક પણ છે)

મ ગલદર્શન સંભવજિનના, પ્રેમલ હો અમારા,
અ તરયામી છે શુભ નામી,

પ્રભુચરણો અતિ ખ્યારા મ ગલ ૧
શરણ વસુ દિનરાત તમારા, શિવપુર ધામને આપો,
અમર હોમા વાસ કરો પ્રભુજી, જન્મ મરણ દુખ કાપો,
લક્ષ્મીસાગર-અજિતપદને,

ચાહે જિનજી ખ્યારાં મ ગલ ૨
સ્થિતિ-મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ
પ્રાંતજ

વીર-વિભુની સ્તુતિ.

(રાગ-પૂમરી મોરે મહિમે આપે)

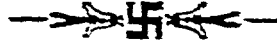
વીરપ્રભુ મન મહિરમે આવો, હૃદયકમળ વિકસિત
કરનેકો-રવિ સમ જ્યોતિ દીખાવો-ટેક
વીરસ્વામીકી કરો સેવા, નેહ સુધા વર્ષાવો,
નરનારી સર્વ મીલ કરકે, શુભ વીરપ્રભુ કે ગાઓ વીં
વીરપ્રભુકી સુદા નિહાળી, ભવસાયરમે તારનહારી,
વીર સમ જોર ન કોઈ મેરી, પાર ઉતારનહારો વીં
ભવદુખ ભય અતિ મનરજન, મને શરણુ વીરકો આવો,
શાત ભાવકી મસ્ત ખ્યાલી, પીવો જોર પીલાવો વીં
વીરપ્રભુની અમોઘ વાણી, સુનો જોર સુનાવો,
કળા સૌંખ્ય ધુ અર્જ કરત હૈ, હાથ નેડે પ્રભુકે શુભ ગાવો
નિશ્ચિન સેવા આપો સ્વામી, વેગે દર્શન દીખાવો,
“લક્ષ્મીસાગર”કહે પ્રભુ વીરધટમે દર્શન ફેરફેર આપો

પેપર કન્ટ્રોલ ધારો : નમ્ર સુસ્તો.

યથા માસની તા ૧૫ મીથી ભાવનગર-
ગાંધીમા કાગળ (કન્ટ્રોલ) ધારો લાગુ થયેથી
ન્યુસ પ્રીન્ટીંગ ન વાપરતાં માસિકો વગેરેને
તેની આગતની વપરાશના ત્રીશ ટકા કાગળ
વાપરવાનો હુકમ થયો છે એટલે અમારે તે કા-
દાને માન આપી આત્માનંદ પ્રકાશના પાના ધટા
ડવા પડ્યા છે આવી રીતે પૃષ્ઠો ઘટી જતા દરેક
લેખકોને સ્થાન ન મળે તે અવાધિક છે તે માટે
લેખકો દ્વારા આપશે પરિસ્થિતિ હતી તેની થતા
શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ તેના મૌદ્વર્તતા અને પૂર્વ
સ્વરૂપમા આવશે વિશ્વયુદ્ધ સર થતા તરત જ
અઢી અને ગતલ કાગળના ભાવના બે રૂપીયા
સ્તવના થયા છતાં આગલા સુદર સ્વરૂપમા
મામિક ચાલુ ગમ્યુ તેના અગે ભેટની છુકો
આપવાનું કામ તેજ સ્વરૂપે આજુ ગમ્યુ તેમ
કગતા આત્માનંદ પ્રકાશખાતે આજે પાંચ વર્ષ
થયા તોટો મોટી રકમનો પડવા છતાં જેમ તેનું
લવાજમ વધાર્યું નથી તેમ તેની ખોટને પહોંચી
વળવા ફડ કરવાની માગણી કરી નથી, કારણ
કે સભામા દર મહિને નવા સભ્યોની વૃદ્ધિનું
લવાજમ અને અથો વેચાણનો નફો આવવાથી
આ સભા ને સભ્યો અને સુચ આહકો પાસેથી તે
માટે પૈસા લઈ ફડ કરવું યોગ્ય ન લાગ્યું તે આ
સભાના દર વર્ષે પ્રગટ થતા ગિયોર્ટપરથી જાણી
શકાય તેવું છે આની સરચાઓને બીજી રીતે
આવક હોય ને એક ખાતે અસાધારણ સયોગે
થોડા સમય માટે તોટો પડે તે માટે ફડ કરવું તે
ખાતે પૈસા લેવા આ સભાને યોગ્ય લાગ્યું નથી

-: વિશુદ્ધ ધર્મ :-

મત્રીનેા આદેશ ઉચ્ચાર્યો, શ્રી વીતરાગ જિનેશ્વરે
 માકાર્ષિત્ કોડપિ પાપાનિ, મા ચ મૂત્ત્ કોડપિ દુઃખિતઃ ।
 મુચ્યતાં જગદ્ગ્રેષા, મતિર્મત્રી નિગદ્યતે ॥ ૧ ॥
 સર્વના ગુણ નિહાળીને હર્ષ પામે હૈયું એ દિવ્ય પ્રમોદ લાવના.
 દુઃખીના દુઃખ જોઈ ઉપને કારુણ્ય લાવ તે કરુણા લાવના.
 પાપી અને અધર્મી તરફ ઉપને સમલાવ તે સાધ્યસ્થ લાવના.
 જૈનધર્મની લાવનાઓનો જિનેશ્વરજી રવિ દેવથી પ્રગટે;
 જે પરમ વિકાસ એ જ માનો, મહાનુભાવો આત્મ ધર્મ વિકાસ.
 રાજેન્દ્રો, સુરેન્દ્રો, નર, કિન્નરો, મનોહર ને નિર્મળ હેમ સમ યુનિત;
 જયવન્ત ને અજિત જિનેશ્વર પદે નમે છે પ્રકૃત્ત્વહૃદયે પળે પળે.
 સર્વદા પ્રચારહો અખિલ વિશ્વે લગવતી શારદા જિનવાણીનો.
 ઇચ્છો કદિ પરમ પદ, વિસ્તૃત કીર્તિ અથવા આ જગતે;
 લોકોદ્ધારક સાચાં, આદરકર શૃલ જિન વચને.
 જૈનધર્મની પ્રસરો સુવાસ સર્વત્ર, ને પ્રાપ્ત હો તે પ્રત્યેક લવિને.
 વૃદ્ધિ હો દિને દિને આત્મધર્મ વિકાસની,
 લાવના ભરી સુવાસમાં, લાખો હો પ્રણામ એ;
 જિનેશ્વરજી ધર્મ વિકાસી, રવિ દેવ ચરણે;
 જે અર્પે છે અધિક તર તેજ પૂંજપવિત્ર જૈનધર્મને,
 ને પ્રાપ્ત હો અધિકતર દિવ્ય આત્મધર્મ વિકાસ.
 એ જ સત્ય સનાતન જૈનધર્મ.

જંપિજ્ઞ પિયવચનં, કિજ્ઞ વિણઆય દિજ્ઞ દાણં ।
 પરગુણગહનં કિજ્ઞ, અમૂલમંતં વસીકરણં ॥
 પ્રિયવચની ને વિનયી, હાની ને વળી અન્ય ગુણ શાતા;
 વશ થાયે જગ જેથી, મંત્ર વિનાના વશીકરણી થાતા.
 શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પરહિતનિરતા મ્બવન્તુ મૂતગણાઃ ।
 દોષાઃ પ્રયાન્તુ નારાં, સર્વત્ર સુખી મ્બવતુ લોકઃ ॥
 શુભ હો સર્વે જગતું, પરહિતમાં તત્પર હો જન સર્વે;
 નાશ બનો સૌ દોષો, સઘળાં સુખે રાચો હર્ષ.

રચયિતા—મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રભાગરજ મહારાજ-આંતિજ.

માર્થસૂચક વસ્તુ વિચારસંગ્રહ. —

અનિં પુણ્યવિજય (સવિજ્ઞાપાત્રિક)

(પૃષ્ઠ ૭૭ થી ૮૩)

એવા વાચાળ મનુષ્યો

કાવતો પણ આવી

તો કામ કામ છે,

મર્મબુદ્ધિથી ભીંજાયુ

છે, તથા સ સાર

સાર હુ ખથી મુક્ત

છે, છતાં જ માત્ર છે

વર્ષા કરવાવાળા મેઘ

છે ૧૪૫

આપેલો ઉપદેશ

આપે અને હૃદયમા

આપે તે જ ઉત્તમ ફળ

રથી ઉપદેશના અર્થને

દેશ કાર્ય પણ ફળ

છે ૧૪૬

પોતાની બુદ્ધિથી જ

જાણવા યોગ્ય વસ્તુ

તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ થતી

છે ૧૪૭

વસ્તુ

કર્યા વગર વસ્તુસ્થિતિ

જાગૃતિ સ્ફુરણમાન

અતરંગમા જરાપણ

પરથી ચાલ્યો જાય છે

છે કે- પાચ

પદર મિનિટ વિચાર

કરવાની ટેવ પડશે

શોધી શકાશે ૧૪૮

જો વાચન, પરિચય, નિદિધ્યાસન હોય તો

તેમથી કાંઈ ને કાંઈ સમજવાનું, વિચારવાનું,

આદરવાનું અને મનન કરવાનું જરૂર મળી

આવે છે. ક્રિયામાર્ગની સાથે જ્ઞાનમાર્ગ સાધ

વાથી યથાર્થ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે ૧૪૯

જ્ઞાન અને ક્રિયા એકલા કોઈપણ વખત

રહી શકતા નથી કોઈ વખત જ્ઞાનની મુખ્યતા

તો ક્રિયાની ગૌણતા અને ક્રિયાની મુખ્યતા તો

જ્ઞાનની ગૌણતા પણ બન્ને બેડું કાયમ સાથે જ

રહે છે, છતાં જ્ઞાનમાર્ગ અને ક્રિયા માર્ગ

કહેવાનો આશય જ્ઞાનની મુખ્યતા તે જ્ઞાનમાર્ગ

અને જેમા ક્રિયાની મુખ્યતા તે ક્રિયામાર્ગ

એ જ છે ૧૫૦

જ્ઞાન અને ક્રિયાથી મોક્ષ થાય છે તે

બન્નેમાંથી એકનો પણ નિષેધ કરનાર મોક્ષનો

સાધક થઈ શકતો નથી, કારણ કે ક્રિયા એ

વીર્યની વિશુદ્ધિરૂપ છે અને જ્ઞાન એ ચેતનાની

વિશુદ્ધિરૂપ છે જ્યારે ચેતના અને વીર્યની

વિશુદ્ધિ થાય ત્યારે જ સર્વ સંવરરૂપ મોક્ષ

થાય છે ૧૫૧

માત્સર્ય ભાવ રહિત અને પાપકાર્ય પ્રતિ

તિરસ્કાર સહિત ગાભીર્યતા ને ધૈર્યતા એ

બન્ને પવિત્ર આશયયુક્ત જેમા દાક્ષિણ્યપણ

હોય તો જ તેનું સત્ય દાક્ષિણ્યપણ કહેવાય,

અન્યથા એ બન્ને આશય વિનાનું દાક્ષિણ્યપણ

લલિત આત્માને મારનાર કાતિલ શસ્ત્ર

જાણવું. ૧૫૨

જેમને પામવા યોગ્ય આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત

થયું છે. એટલે જગતના અન્ય પદાર્થો પરથી જેમની આસક્તિ નષ્ટ થઈ છે, તેથી હાનાદાન-ત્યાગવાનું અને ગ્રહણ કરવાનું કાંઈ રહેતું નથી. આવી રીતે ઈષ્ટ-અનિષ્ટ વસ્તુના અભાવે મહાત્મા મુનિઓને ઉદાસીનતા હોય છે. ૧૫૩

બાહ્ય અને અભ્યંતર એકસરખી પ્રવૃત્તિ હોય, તથા સ્વરૂપની સુખ્યતા સહિત ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ હોય—જેમાં આત્માની અધિકતા સિવાય બીજું કાંઈ ન હોય તેને અધ્યાત્મ કહેવાય છે. ૧૫૪

જે આત્મા જેવો છે તેવો પ્રકાશે એટલે પોતે જાણે, અનુભવે અને લોકોને સમજાવે તે જ માત્ર અધ્યાત્મી જાણવા. ૧૫૫

જેમ મનુષ્યો જ્યાં ત્યાં મસ્તકને ઝુકાવતા નજરે પડે છે તેમ દેવતાઓ કરતાં નથી. તેઓ તો આસ ગુણ દેખીને જ નમન કરે છે, કારણ કે મનુષ્યો કરતાં તેમનામાં વિવેકબુદ્ધિ વિશેષ હોય છે. ૧૫૬

પાશવીય ૧, ધર્માન્ધ ૨, વિવેકશૂન્ય ૩, શારીરિક ૪, સ્વાર્થ ૫, વૈકારિક ૬, અનાર્થ ૭, ઇન્દ્રિયલ ૮, વિષયપ્રેમ ૯, અવિવેક ૧૦, ચલ ૧૧, વ્યકિતપ્રેમ ૧૨, સાધ્યશૂન્ય ૧૩, નૈતિક ૧૪, ક્ષયિક ૧૫, નિઃસાર ૧૬, ધર્મ-બીજ ૧૭, પૂર્વસંસ્કાર ૧૮, ગુણપ્રેમ ૧૯ અને આત્મિકપ્રેમ ૨૦ આ વીસ જાતના પ્રેમ છે. પ્રથમના સોળ પ્રેમ સંસારવૃદ્ધિના હેતુ છે, છેલ્લા ચાર પ્રેમ મુક્તિના ઉત્તરોત્તર કારણરૂપ છે. ધર્મબીજ પ્રેમની સામાન્યથી માર્ગાનુસારી-પણાથી શરૂઆત થાય છે, અને વિશેષથી સમ્યક્ત્વથી શરૂઆત સમજવી. આ પ્રેમ સિવાય ધર્મની શરૂઆત થતી જ નથી. ૧૫૭

પક્ષપાત વિનાનો જે વિશેષજ્ઞ હોય તે જ વિશેષજ્ઞ જાણવો. પક્ષપાતી વસ્તુની બરાબર પરીક્ષા કરી શકતો નથી અને પોતે જે વાત માની લીધી હોય તેનું સમર્થન કરે છે. ૧૫૮

સર્વ જિનમતનું ચિહ્ન સ્યાદ્વાદ છે ‘સ્યાત્’ પદનો અર્થ ‘કથંચિત્’ છે, માટે જે ઉપદેશ હોય તેને સર્વથારૂપ ન જાણી લેવો પણ ઉપદેશના અર્થને જાણી ત્યાં આટલો વિચાર કરવો કે—આ ઉપદેશ કયા પ્રકારે છે? કયા પ્રયોજન સહિત છે? અને કયા જીવને કાર્યકારી છે? ઇત્યાદિ વિચાર કરીને અર્થ ગ્રહણ કરવો. ૧૫૯

જ્ઞાનીની વાણી પૂર્વાપર અવિરોધ, આત્માર્થ ઉપદેશક, અપૂર્વ અર્થનું નિરૂપણ કરનાર હોય છે અને અનુભવ સહિતપણું હોવાથી આત્માને સતત જાગૃત કરનાર હોય છે. ૧૬૦

જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી જ્ઞાની પુરુષના વચનને લૌકિક આશયમાં ન ઉતારવાં અથવા લોકોત્તર દૃષ્ટિએ વિચારવા યોગ્ય છે અને જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી લૌકિક પ્રશ્નોત્તરમાં પણ વિશેષ ઉપકાર વિના પડવું ન ઘટે, તેવા પ્રસંગો-થી કેટલીક વાર પરમાર્થદૃષ્ટિ ક્ષોભ પમાડવા જેવું પરિણામ આવે છે. ૧૬૧

યમ-નિયમાદિ જે સાધનો સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે તે નિજસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અર્થે છે, કેમકે તે સાધનો પણ કારણને અર્થે છે. તે કારણ આ પ્રમાણે છે—આત્મજ્ઞાન રહી શકે એવી પાત્રતા પ્રાપ્ત થવા, તથા તેમાં સ્થિતિ થાય તેવી યોગ્યતા થવા આવા એ કારણો ઉપદેશ્યા છે. તત્ત્વજ્ઞાનીએ એથી એવા હેતુથી એ સાધનો કહ્યા છે, પણ જીવની સમજણમાં સામટો ફેર હોવાથી તે સાધનોમાં જ અટકી રહ્યો અથવા તે સાધન પણ અભિનિવેશ પરિણામે ગ્રહ્યા. આંગળીથી જેમ બાળકને ચંદ્ર દેખાડવામાં આવે તેમ તત્ત્વજ્ઞાનીઓએ એ તત્ત્વનું તત્ત્વ કહ્યું છે.

નિજ કદપનાએ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાદિનું સ્વરૂપ ગમે તેમ સમજી લઈને અથવા નિશ્ચય-નયાત્મક બોલો શીખી લઈને સદ્વ્યવહાર

લોપવામા જે પ્રવર્તે તેથી આત્માનુ કલ્યાણ થવું સંભવતું નથી અથવા કલ્પિત વ્યવહારના દુઃખાહમા, રોગાઈ રહીને પ્રવર્તતા પણ જીવનને કલ્યાણ થવું સંભવતું નથી

આત્મહેતુભૂત એવા સગ વિના સર્વસગ મુમુક્ષુ જીવે સંલેપ કરવા ઘટે છે કેમ કે તે વિના પરમાર્થ આવિર્ભૂત થવો ઝઠણ છે અને તે કારણે વ્યવહાર, દ્રવ્ય સયમરૂપ સાધુત્વ શ્રી જિને ઉપદેશ્યુ છે ૧૬૩

જેમ જેમ ચિત્તનું શુદ્ધિપણ અને સ્થિરત્વ હોય છે તેમ તેમ જ્ઞાનીના વચનોનો વિચાર યથાચોગ્ય થઈ શકે છે સર્વ જ્ઞાનનું ફળ પણ આત્મસ્થિરતા થવી એ જ છે. ૧૬૪

નિમિત્તે કરીને જેને હર્ષ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને શોક થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઇદ્રિયજન્ય વિષય પ્રત્યે આકર્ષણ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઇદ્રિયને પ્રતિકૂળ એવા પ્રકારોને વિષે દ્વેષ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઉત્કર્ષ આવે છે, નિમિત્તે કરીને જેને કપાય ઉદ્ભવે છે એવા જીવને બને તેટલો તે તે નિમિત્તવાસી જીવોનો સગ ત્યાગવો ઘટે છે અને નિત્ય પ્રત્યે સત્સગ કરવો ઘટે છે સત્સગના અયોગે તથા પ્રકારના નિમિત્તથી દૂર રહેવું ઘટે છે ૧૬૫

બોધ બે પ્રકારથી જ્ઞાની પુરુષોએ કર્યો છે એક તો સિદ્ધાંતબોધ અને બીજો તે સિદ્ધાંત-બોધ થવાને કારણભૂત એવો ઉપદેશ બોધ બે ઉપદેશબોધ જીવને અતઃકલ્પમા સ્થિતિમાન થયો ન હોય તો સિદ્ધાંત-બોધનું માત્ર શ્રવણ થાય તે ભલે, પણ પરિણામ થઈ શકે નહિ સિદ્ધાંતબોધ એટલે પદાર્થનું જે સિદ્ધ થયેલું સ્વરૂપ છે, જ્ઞાની પુરુષોએ નિષ્કર્ષ કરી જે પ્રકારે છેવટે પદાર્થ બહાર્યો છે, તે જે પ્રકારથી વાણીદ્વારાએ જણાવાય તેમ જણાવ્યો છે એવો

જે બોધ તે સિદ્ધાંતબોધ છે પણ પદાર્થના નિર્ણયને પામવા જીવને અતઃકલ્પ તેની અનાદિ વિપર્યાસભાવને પામેલી એવી બુદ્ધિ કે જે વ્યક્તપણે કે અવ્યક્તપણે વિપર્યાસપણે પદાર્થસ્વરૂપને નિર્ધારી લે છે તે વિપર્યાસ બુદ્ધિનું બળ ઘટવા થયાવત્ વસ્તુસ્વરૂપ બહુવા-ને વિષે પ્રવેશ થવા જીવને વૈરાગ્ય અને ઉપશમ સાધન કહ્યા છે, અને એવા જે જે સાધનો જીવને સંસારભય દૂર કરાવે છે તે તે સાધનો સગ ધી જે ઉપદેશ કહ્યો છે તે ઉપદેશબોધ છે ૧૬૬

માત નય અથવા અનંત નય છે, તે બંધા એક આત્માને જ અર્થ છે અને આત્માર્થ તે જ એક ખરો નય છે નયનો પરમાર્થ જીવથી નીકળે તો ફળ થાય છેવટે ઉપશમભાવ આવે તો ફળ થાય, નહીં તો જીવને નયનું જ્ઞાન બળરૂપ થઈ પડે અને વળી અહુકાર વધવાનું ઠેકાણું છે. ૧૬૭ (આહુ)

મનનું દુર્જયપણું.

મુનિ લક્ષ્મીસાગરજી,

આ ત્રણ જગત ઘણાએ જીતી લીધા એટલે કે ચક્રવર્તીપણું પામીને છ ખડ જીત્યા, ઇન્દ્ર-પણું પામીને અધોલોક તથા ઉર્ધ્વલોકનું સ્વામીત્વ મેળવ્યું એવા પુરુષો પણ મનનો જય કરવા શક્તિમાન થયા નહીં તેથી મનના જયની પામે ત્રણ લોકનો જય પણ તૂણ સમાન છે, કારણ કે ચોથા પુરુષાર્થ મોક્ષની પ્રાપ્તિ કાંઈ ત્રણ લોકનો જય કરવાથી થતી નથી તે તો મનનો જય કરવાથી જ થાય છે એટલે કે મનને વશ કર્યું હોય તો મોક્ષમા લઈ જાય છે અને મનને આધીન થયેલા પ્રાણીઓને સંસારમા ભ્રમણ કરવું પડે છે અહીં બે કે મનને જ મુખ્ય ગણ્યું છે, પરંતુ

મનનો પણ સ્વામી આત્મા છે, મન તેનું કિંકર છે; પરંતુ કોઈક વખત નોકર-મુનિમ-દીવાન વિગેરે માથાભારે થઈ સ્વામીને ચુકિત-પ્રચુકિતવડે પોતાને આધીન કરી અનેક પ્રકારે નચાવે છે, તે જ પ્રમાણે આ આપણા મનને આધીન થઈ પોતાનું કર્તવ્ય ચૂકી મનના કલ્યા પ્રમાણે જ ચાલે છે, તેથી તે આત્મહિત કરી શકતો નથી; માટે મનને જ આધીન કરવાનો પ્રયત્ન પ્રથમ કરવો. તેનો જય કર્યા પછી આત્મહિત કરવામાં કાંઈ પણ મુશ્કેલી રહેશે નહિ.

મોહ અને વિવેકની પ્રતિસ્પર્ધા.

આ જગતમાં મોહ અને વિવેક એ બન્ને ખરેખરા એક બીજાના પ્રતિસ્પર્ધી છે. મોહ વિવેકને ભૂલાવે છે અને વિવેક આવે ત્યારે મોહ નાશ પામે છે. આ સંસારમાં પ્રાણીને પરિભ્રમણ કરવાનું કારણ મોહ જ છે અને તેનાથી છૂટવાનું-ઊંચા આવવાનું કારણ વિવેક જ છે. વિવેકરૂપ સૂર્યનો ઉદય થાય ત્યારે જ પ્રાણી પોતાના આત્મસ્વરૂપને જોઈ શકે છે, તે સિવાય આત્મસ્વરૂપનો યોધ થઈ શકતો નથી અને આત્મસ્વરૂપ યથાર્થ સમજાયા સિવાય મોહ નષ્ટ થતો નથી. એ બન્ને પરસ્પર કાર્ય-કારણભાવે વર્તે છે.

જૈનોનું યોગદર્શન

યોગ એ ક્રિયામાર્ગનો પર્યાય છે. આ યોગ માર્ગ ઉપનિષદોમાં પ્રસંગોપાત વર્ણવવામાં આવ્યો છે. તે પછી દરેક દર્શનકારે પોતપોતાના સૂત્ર ગ્રંથોમાં સાધનરૂપે યોગને વર્ણવ્યો છે. મહર્ષિ ગૌતમે ન્યાય સૂત્રમાં ન્યાયના પેટામાં યોગનો વિષય લીધો છે. મહર્ષિ કણાદે વૈશેષિક દર્શનમાં યમ, નિયમ, શૌચ વગેરે યોગના અંગોને દેખાડ્યા છે. મહર્ષિ શ્રી કૃષ્ણે સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં યોગને સમાવ્યો છે. શ્રી વેદ-

વ્યાસે વેદાંત સૂત્રમાં ત્રીજા અધ્યાયનું નામ “સાધન અધ્યાય” રાખી તેમાં યોગ ગાયો છે. શ્રી ભગવદ્ ગીતામાં આ યોગ શ્રી કૃષ્ણે ગાયો છે. ગીતામાં છઠ્ઠા અધ્યાયમાં યોગનું વિસ્તૃત વર્ણન છે. શ્રી ગીતા કહે છે કે—

तपस्विभ्योऽधिको योगी, ज्ञानिभ्यश्चाधिको मत
कर्मिभ्यो आधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन!

મહાભારતના અનુશાસન પર્વમાં પણ યોગનો ઉપદેશ છે. યોગ વાંશિષ્ઠમાં પણ યોગ સરસ રીતે છવાયેલો છે ભાગવતમાં પણ યોગનું વર્ણન છે. તાંત્રિક ગ્રંથોમાં પણ યોગની પ્રક્રિયાઓ મળે છે, મહાનિર્વાણ તંત્ર અને ષટચક્રનિરૂપણ આદિ ગ્રંથો યોગનું વર્ણન કરે છે.

યોગના બે માર્ગો છે. રાજયોગ અને હઠયોગ. તેમાં સર્વે શાસ્ત્રોએ રાજયોગને પ્રશસ્ત્યો છે. આસન, પ્રાણાયામ વિગેરેથી યોગની પ્રાપ્તિ હઠયોગપ્રદિપિકામાં સાધનત વર્ણવી છે. શ્રી ગીતાની જ્ઞાનેશ્વરી મહારાત્રી ટીકામાં યોગનું સવિસ્તર વર્ણન છે, મૈથિલ પંડિત ભવદેવનો રચેલ યોગ નિબંધ યોગને વર્ણવી બતાવે છે. કૃષ્ણરજ્જનો બીજક ગ્રંથ યોગની પ્રક્રિયાઓ વર્ણવે છે.

યોગ માટે શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તક મહર્ષિ પતંજલીનું યોગદર્શન છે તે અથ યોગાનુશાસનમ્ થી શરૂ કરી યોગશ્ચિતવૃત્તિર્નિરોધઃ એમ યોગની વ્યાખ્યા કરે છે. યોગશાસ્ત્રના પાચારૂપ પતંજલીનું યોગશાસ્ત્ર યોગ વિષયના સર્વોત્તમ ગ્રંથ તરીકે સર્વત્ર સ્વીકારાયો છે. આ યોગશાસ્ત્રના ૪ પાદ અને ૧૯૫ સૂત્રો છે. સમાધિ, સાધન, વિભૂતિ અને ચોથું કેવલ્ય પાદ. છ યોગને માટે આ ગ્રંથ ચાવી રૂપ છે. એ યોગશાસ્ત્ર સર્વ દર્શન સમન્વય રૂપે લખાયો છે. એની દૃષ્ટિ અતિ વિશાળ છે.

જૈન દર્શન ઉપર યોગશાસ્ત્રનો પ્રભાવ વિશે-

પપણે પડયો છે આ બંને દર્શનોનું સામ્ય અધિક પ્રમાણુમા (૧) શબ્દ, (૨) વિષય અને (૩) પ્રક્રિયામા સામ્ય દેખાય છે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનમા નિવૃત્તિનું તત્ત્વ પ્રધાનપણે મનાયુ છે મહાયોગી શ્રી મહાવીરજીનાં યાગ વરમ સુધી મોન ધારણ કરી યોગ કરી આત્મચિત્તન ક્યું હતું ત્યારથી જૈન ત્યાગીઓમા યોગને પ્રાધાન્ય અપાયુ છે. જૈનોના આગમોમા પાચ યમો, તપ, સ્વાધ્યાયને પ્રાધાન્ય અપાયુ છે. યોગનું મુખ્ય અંગ ધનિદ્ર્યવિન્યય જૈન ધર્મનું મુખ્ય અંગ છે, પ્રત્યાહાર જૈન માધુઓના જીવનમા વણાયલુ છે જૈન ધર્મ યોગની એકાગ્રતાને પોતાના ધર્મમા સ્થાન આપે છે, પરંતુ જૈન ધર્મ અહ ત્વ, મમત્વનો ત્યાગ એ યોગની ખરી ભૂમિકા ગણે છે. એને જ પારમાર્થિક યોગ દેખાડે છે યોગ જૈન આચાર શાસ્ત્રમા વર્ણવેલો છે

જૈન શાસ્ત્ર આત્મચિત્તનને જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય ગણે છે નિવૃત્તિમા પ્રવૃત્તિ બોધે છે એને જ જૈન ઉત્તરાધ્યયનમા “અષ્ટ પ્રવચનમાતા” કહેલ છે સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન જૈન સમ્યક્ દર્શનમા ઉપયોગી છે ધ્યાન એ યોગનો પર્યાય છે

જૈન આગમ પછી જૈન નિર્ચુકિતમા યોગનું સ્પષ્ટીકરણ છે વાચક ઉમાસ્વાતિગચિત તત્ત્વાર્થસૂત્રમા ધ્યાનના બુદ્ધા બુદ્ધા અગો સ્પષ્ટ કરવામા આવ્યા છે જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમ જુની બનાવેલ પુસ્તિકા ધ્યાનશતક ધ્યાન ઉપર જ રચાયે છે

જૈન યોગશાસ્ત્રમા હવે હરિભદ્રસૂરિએ મહત્વનો પ્રકાશ આપ્યો એમણે “યોગબિંદુ, યોગદૃષ્ટિમુચ્ચય, યોગવિશિક્ષા, યોગશતક” રચ્યા છે પોડશક એ પણ એમનો ગ્રંથ છે શ્રી હરિભદ્રસૂરિ યોગી હતા એમણે પાતજલ યોગદર્શનના પાયા ઉપર સરસ ધમારત ઊભી કરી છે હરિભદ્રસૂરિ ઉદાત્તામા છે પાતજલ

યોગદર્શનનું રૂણ મુક્ત કંઠે સ્વીકારે છે યોગ-પ્રક્રિયાના રૂઢ શબ્દોની માથે જૈન સંકેતોનું સુદર સંમિશ્રણ કરે છે તે સિવાય યોગની આઠ દૃષ્ટિઓનું નવીન સરસ વર્ણન આપે છે

જૈન આગમમા હેમચંદ્રસૂરિ સૂર્ય હતા એમની વિદ્વત્તા, સર્વગ્રાહી શક્તિ, એમની સૂક્ષ્મ શાસ્ત્રદૃષ્ટિ, એમની વ્યાપક બુદ્ધિમત્તા ખરેખર અનુપમ છે એ જમાનામા સૂરિજી આખા ભારતમા સર્વ શ્રેષ્ઠ વિદ્વાન હતા કોઈ પણ સાહિત્યના વિષયને ન્યાય આપવા એમની પ્રખર વિદ્વત્તા પ્રકાશિત ગ્હે છે સૂરિજીએ યોગની વ્યાખ્યા જૈન સંકેતો અને શૈલી મુજબ કરી છે સૂરિજીએ મનની ચાગ અવસ્થાઓનું વર્ણન કર્યું છે (૧) વિક્ષિપ્ત, (૨) યાતાયાત (૩) શ્લિષ્ટ (૪) સુલિન

યોગશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમા સૂરિજી પંચી બીજી નામ ઉપાધ્યાય યશોવિજયજીનું છે એઓ પણ સમર્થ વિદ્વાન અને યોગી હતા જૈન અને જૈનેતર યોગનું એમને વ્યાપક જ્ઞાન હતું આથી એમના અધ્યાત્મસાર, અધ્યાત્મોપનિષદ અને બત્રીસીઓ સર્વે દર્શનોના જિજ્ઞાસુઓને સમાન ભાવે ઉપયોગી છે ઉપાધ્યાયજી યોગના અનુભવી હતા કોઈ પણ જૈન સાધુને હઠયોગ ઉપર પક્ષપાત નથી આત્મચિત્તન માટે જ યોગદૃષ્ટિ સ્વીકારે છે યશોવિજયજી જૈન યોગ મતબંધોની પરિભાષાનો જૈનેતર દર્શનો સાથે સુયોગ્ય મિલન કરી પોતાની સમ્યક્દૃષ્ટિ દેખાડે છે એમણે મહર્ષિ પત-જલિકૃત યોગદર્શન ઉપર લઘુવૃત્તિ લખી છે એમા યોગ સાથે સામ્ય પ્રક્રિયા પણ વર્ણવી છે જૈન અને જૈનેતર પરિભાષાનો છૂટથી ઉપયોગ કર્યો છે ઉપાધ્યાયજી સૂક્ષ્મતત્ત્વવેત્તા અને ચુલુગ્રાહક હતા શ્રી ભગવદ્ ગીતાનો પણ એમણે સર્વગ્રાહી દૃષ્ટિથી ઉપયોગ કર્યો છે

શ્વેતાખર જૈન સાહિત્યમા યોગસાર નામનો

અંથ કોઈ આચાર્યનો બનાવેલો મળ્યો છે. હેમસૂરિજીના યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ અનુસારે છે.

દિગમ્બર જૈન સાહિત્યમાં પણ યોગ માટે યોગ સંબંધીના થોડાંક ગ્રંથો, પુસ્તકો મળે છે. જે નાની પુસ્તિકા “ધ્યાનસાર”ને “યોગ-પ્રદીપ” છે. જૈન યોગમાં નિવૃત્તિ તત્વની પ્રાધાન્યતા સ્વીકારવામાં આવી છે, અને યોગને ધ્યાન એક જ અર્થમાં વપરાય છે. છેવટે યોગ સંબંધી હરિભદ્રસૂરીના જે શ્લોકો આપી આ લેખ સમાપ્ત કરશે. એમાં સંપ્રજ્ઞાત અને અસમપ્રજ્ઞાત સમાધિનું વર્ણન છે.

સમાધિરેષ પવાન્યૈઃ સંપ્રજ્ઞાતોઽમિધીયતે ।
સમ્યક પ્રકર્ષરૂપેણ વૃત્યર્થજ્ઞાનતસ્તથા ॥
અસમપ્રજ્ઞાત एषોઽપિ સમાધિર્ગીયતે પરૈ ।
નિરુદ્ધશેષવૃત્યા દિનત્સ્વરૂપાનુવેચતઃ ॥

હરિભદ્રસૂરિના યોગ સંબંધી માટેના વિચારો માટે આવતો લેખ જુઓ.

હુંગરશી ધરમશી સંપટ.

સમ્યગ્જ્ઞાનની કુંચી

યોગની અદ્ભુત શક્તિ

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૭૯ થી શરૂ)

હિન્દના યતિઓ આલસ્યની પ્રતિભૂતિ રૂપ છે એમ ખાસ કરીને યુરોપ અને અમેરિકાના ઘણા મનુષ્યો માને છે. હિન્દના યતિઓ આથી યુરોપ અને અમેરિકામાં અનેકવાર ટીકાનો વિષય થઈ પડે છે. ઉચ્ચ કોટિના યોગી મનુષ્યો કેનાં મહાન્ અદ્ભુત કાર્યો કરી શકે છે તેનું ટીકાકારોને કશુંયે જ્ઞાન નથી હોતું. યોગીઓના સંબંધમાં પ્રાયઃ અજ્ઞાનને કારણે જ તેમના સંબંધમાં અનેક રીતે ટીકાઓ થયા કરે છે અને થાય છે. સ્વામી રામતીર્થ જ્યારે

અમેરિકા ગયા ત્યારે એક વિદ્વાન્ અમેરિકને હિન્દના યતિઓ અને યોગીઓના સંબંધમાં ટીકા કરતાં, હિન્દના યતિઓ અમેરિકામાં આવે તેથી અમેરિકામાં આલસ્યનો પ્રાદુર્ભાવ થાય એમ જણાવી, અમેરિકામાંથી તુરત ચાલ્યા જવાની સ્વામીજીને તાકીદ પણ કરી હતી. સ્વામીજીને કંઈ સારું કામ કરવાનો બોધ પણ આપ્યો હતો.*

સ્વામીજીને આ ટીકાથી લેશ પણ સંશ્લેષ ન થયો.

સ્વામીજીએ સામાન્ય રીતે હિન્દના યતિઓ

* પાશ્ચાત્યોનું સત્કાર્ય (સત્કાર્યો) દુઃખી અને ઈર્ષ્ય પામેલા મનુષ્યોને તાત્કાલિક મદદ અને અનાથોને તાત્કાલિક સહાય એટલામાં જ આવી જાય છે, પાશ્ચાત્યો દુઃખી અને અનાથ મનુષ્યોને પ્રાયઃ હંમેશને માટે સહાય નથી કરતા. જે મનુષ્યોને જીવન-નિર્વાહ નિમિત્તે પોતાનો બધો સમય કોઈ ને કોઈ કામમાં જ વ્યતીત કરવો પડે છે, તેઓ દુઃખી મનુષ્યોને હંમેશ મદદ ન જ કરી શકે એ દેખીતું છે. અનાથ મનુષ્યોને તાત્કાલિક રાહત જ મળે છે અને એ રીતે સહાયનું સ્વરૂપ આધ્યાત્મિક પ્રતિનું નથી હોતું. એ સહાયથી સહાય આપનારને માનસિક કે આધ્યાત્મિક શાન્તિ ભાગ્યેજ પરિણમે છે. મનુષ્યને ખરી શાન્તિ ધર્મથી જ મળી શકે છે. જે ઉદારતા કે સહાયમાં ધર્મ-તત્વ જ ન હોય તે ઉદારતા કે સહાય નિરર્થક જ કહી શકાય. એ ઉદારતા અને સહાયનું ક્ષેત્ર સંકુચિત હોય છે. તેથી પરમ ધ્યેયની સિદ્ધિ નથી થઈ શકતી. ધર્મ, જીવનમાં જ સાચી, અને સર્વ પ્રકારની ઉદારતા સંભવી શકે છે. એ ઉદારતા અત્યંત ઉપયુક્ત છે. તેથી સત્ય ધ્યેયની પ્રાપ્તિ પણ થઈ શકે છે. એકેલી ઉદારતા ધર્મ ભાવના અને ઉચ્ચ સદ્ગુણના પરિણામરૂપે ભાગ્યે જ સંભવી શકે છે. ધર્મભાવના યુક્ત ઉદારતા જ પરમ કલ્યાણકારી છે.

અને ખાસ કરીને પોતાને માટે થયેલી ટીકાનો સુદર જવાબ આપતા જણાવ્યું હતું કે -

“સત્કાર્વ તો આ જગતમા સર્વત્ર થઈ રહેલ છે હું અને મારો પગમાત્રા પોતાનું સત્કાર્ય ક્યાં કરશે આલમ્બ્યના સળધમા મારે એટલું જ કહેવાનું છે કે, કૃત્રિમ દ્રવ્યો અને ટાપટીપના બોજમા ફૂળી જવું એ જ આલસ્ય છે. પ્રભુને બદલે દ્રવ્ય આદિની પ્રાપ્તિમા સમય વ્યતીત કરવો એ પણ આલસ્ય જ છે મનુષ્યને ખાનપાન, નિદ્રા, હાસ્ય, રૂદન આદિ કેઈ પણ સ્થિતિમા સ્વાતંત્ર્ય ન હોય તો તે પણ આલસ્ય જ કહી શકાય. જીવનની જે ધમાલમા શાન્તિ જ ન હોય તે જીવન આલમ્બ્ય ગહિત કેમ કહી શકાય? એ ધમાલને પડતી મૂઝી મનુષ્ય નૈમર્ગિક સુખમા મગ્ન થાય તો જ જીવન ખરી રીતે આલસ્યરહિત બને પાશ્ચાત્યો બ્રાતૃભાવથી સર્વથા વચિત છે તેઓ અહ-ભાવથી પ્રાય. એટલા બધાં એતપ્રેત થઈ ગયા છે કે, તેમનો વાસ્તવિક ઉદ્ધાર ન જ થાય પાશ્ચાત્યોની એક દર સ્થિતિ ખરેખર દયાપાત્ર છે તેમણે કૃપમંડક દશામાથી સુક્ત થઈને વિશ્વના યોગાનમા આવવું જોઈએ પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યે પ્રેમભાવ કેળવવો જોઈએ હુ ખી મનુષ્યોના દ્રવ્ય-શોષણરૂપ લય કર રક્તપાતથી પાશ્ચાત્યો કદાપિ સુખી નહિ જ બને કૃત્રિમતા અને અશાન્તિનું નિવારણ નહિ જ થાય પાશ્ચાત્યો શા માટે આટલો બધો દલ સેવે છે એ નથી સમજાતું જે કૃત્રિમતામા જીવનનો ખરો આનંદ હુસ થાય તે કૃત્રિમતા સત્વ પરિહાર્ય થઈ પડે છે”

(આણ)

વર્તમાન સમાચાર.

શ્રી જિનાગમપ્રકાશિની સંસદ

પાટણ (ગુજરાત) માં ગિરાજતા ઇતિહાસ-સંશોધક પ્રખર સાહિત્યપ્રેમી મુનિવર્ય શ્રી પુણ્ય-

વિજયજી મહારાજ સાહેબના પ્રયાસથી જૈન આગમોનું સુદર ને શુદ્ધ સંશોધન કરી પ્રકાશન કરવાનું કાર્ય હાય કરવાનું કરતા શ્રીમદ્ હેમચંદ્રા આર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમા તેની સ્થાપના માગશર શુદ્ધિ ૭ બુધવારના રોજ કરવામા આવી આ સરથાના કાર્યવાહક મંત્રી તરીકે શાહ કેળવણી મંડળના તથા શાહ ચિમનલાલ મોહનલાલની વગણી કરવામા આવી છે આ આગમોના સંશોધન કાર્યને અગે લગભગ ૩૫ લાખ જેટલી રકમ નોંધાઈ ચૂકી છે આ ઉદ્ધાટન સમયે બહારગામના અનેક સાહિત્યગ્રંથો તરફથી પ્રાપ્તિત સાહિત્ય અગે યોગ્ય વિવેચનો યથા હતા

જૈન મોસાયટી (અમદાવાદ) તા ૨૨ ૧૧-૪૪ ના મુનિગજ દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહા-ગજના પ્રમુખપણા નીચે જૈન પ્રાચ્ય વિદ્યાલવનની સ્થાપના કરવામા આવી છે મગજાચરણ યથા બાદ ઉક્ત પ્રાચ્ય વિદ્યાલવનની જરૂરીયાત માટે અનેક વિદ્વાન મુનિગજો તથા અન્ય વિદ્વાન વક્તાઓએ વિવેચનો ક્યાં હતા આ સરથાને પાંચ વર્ષની મદદ તરીકે રૂપિયા ૪૭૦૦૦) મળેલ છે તેના મધ્યે લગભગ ૭૫ છે તેમજ કોલેજોમા અર્ધમાગધી લખાતા વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસ કરવાની શરૂઆત કરી છે તે માટે પાંચ પડિતો રોકવામા આવ્યા છે જૂના પુસ્તકોનું સંશોધન અને પ્રકાશન તેમજ અલભ્ય પુસ્તકો ફરો લખાવવા તે સળધી યોજના પણ વિચારાઈ રહી છે

શાહ બાબુભાઈ કુવરજીનો સ્વર્ગવાસ.

ભાઈ બાબુભાઈ ચોડાક માસની બિમારી બોગવી માગશર વદી પના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે આ શહેરના જૈન સળધા અગ્રણ્ય, અનાજના મોટા વેપારી, મિલનસાર અને માયાળુ હતા તેઓ આ સરથાના સભ્ય હતા તેમના સ્વર્ગવાસથી એક સારા સલાસદની જોટ પડી છે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાન્તિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ ઇચ્છીએ છીએ

દાનવીર આદર્શ માતાનું પરલોકગમન.

કલકત્તા જ્યુટ બેલર્સ એસોસીએશન આદિના પ્રમુખ દાનવીર બાબુસાહેબ શ્રી હાલચંદ્ર સીંઘીના ધર્મપત્ની શ્રીમતી મુન્નીકુમારીબીબી સાહેબા ૭૭ વર્ષની ઉંમરે તેમના રહેઠાણ કલકત્તા બાલીગંજ મુકામે તા. ૧૦-૧૧-૪૪ ના રોજ દેવલોક પામ્યા છે, જેથી સમાજે એક મહાન સ્ત્રીરત્ન ગુમાવ્યું છે.

પ્રથમ તેઓશ્રી આદર્શ અને અભિમંગળના અગ્રગણ્ય કાર્યકુશલ પતિના ધર્મપત્ની તરીકે અને પછી ધર્મપરાયણ અને મહાનપુરુષ જ્ઞેન દાનવીર નરરત્ન બાબુસાહેબ બહાદુરસિંહજી પુત્રના માતૃશ્રી તરીકે યથાર્થ રીતે જીવી જાણ્યું છે.

માતા પુત્રનો એટલો જવલંત પ્રેમ હતો કે શ્રીમાન બાબુ સાહેબ શ્રી બહાદુરસિંહજી-સીંઘી સાહેબના પરલોકગમનથી એમને અતિશય દુઃખ થતાં અને એ દુઃખને મીઠાવવા, પોતાના પ્રિય પુત્ર પછી ચાર માસ પછી પોતે પણ, ચાલી નીકળ્યા.

એમની બુદ્ધિચાતુર્યતા, એનો દાની સ્વભાવ એટલો બધો ઉત્તમ હતો કે એમના યશસ્વી પતિ ને પુત્રને એમની સલાહ કાર્યોમાં ઉપયોગી થઈ પડતી. આ આદર્શ માતૃશ્રીએ ઇ. સ. ૧૯૨૭માં રૂ. બાર લાખની સખાવત કરી હતી. તદુપરાંત પોતે ૨ લાખ રૂપિયાથી અધિક રૂપિયા દાન કરવા માટે પોતાની પાછળ મૂકી ગયા છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી સમાજે એક મહાન સ્ત્રીરત્ન ગુમાવ્યું છે, એમ કહીએ તો તેમાં જરાય ખોટું નથી.

અંતમાં એ મહાન પવિત્ર આત્માને અખંડ અનંતશાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ આ સભાની પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

વિષયાનુક્રમ.

૧ નમ્ર સુચના	...	...	...	...	...	...	(સભા) પા. ૮૫
૨ શ્રી સંભવજિન સ્તવન	...	...	...	...	...	...	(મુનિં લક્ષ્મીસાગરજી મં) પા. ૮૫
૩ શ્રી વીરવિભુની સ્તુતિ	...	...	...	...	...	...	પા. ૮૫
૪ વિશુદ્ધધર્મ	...	...	...	...	...	...	(મુનિં હેમેન્દ્રસાગરજી મં) પા. ૮૬
૫ પરમાર્થસૂચક વિચાર સંગ્રહ	...	...	...	...	...	...	(મુનિં શ્રી પુણ્યવિજયજી મં) પા. ૮૭
૬ મનનું દુર્જયપણું...	...	...	...	...	...	...	(મુનિં લક્ષ્મીસાગરજી) પા. ૮૮
૭ જ્ઞેનોનું યોગદર્શન	...	...	...	...	...	...	(શ્રી હુંગરશી ધરમશી સંપત) પા. ૯૦
૮ સમ્યક્જ્ઞાનની કુચી.-યોગની અદ્ભૂત શક્તિ	...	...	...	...	...	...	(બાબુશ્રી ચંપતરાયજી) પા. ૯૨
૯ વર્તમાન સમાચાર	...	...	...	...	...	...	પા. ૯૩-૯૪

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશક — શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સં. ૨૪૭૨

પોપ

પુસ્તક નં. ૪૨૨૫

વિક્રમ સં. ૨૦૦૧

૫. સ. ૧૯૪૫ જાન્યુઆરી :

અંક ૧૫૬

શ્રી અનિતજિન સ્તુતિ

(દર યથા યથ-એ ગગ)

પ્રીત કીયા કર વું સદા પ્રીત કીયા કર,
જિનજી અનિત સે તૂ સદા પ્રીત કીયા કર,
વદો પ્યાર કે ઉછવાર દે અધીવાર નહિ દે,
સચ્ચા વહી સુખકાર દે દુખકાર નહિ દે
પ્રીત કર કે તૂ તેરી છત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર
જો મૂર્ખ હૈ કયા ગમે પદ મત્ત કી ખાતે,
સત્ત કી ખાતે સે દરે મોહકી ગતે,
જૂઠ હોડ સત્ત કી તૂ રીત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર,
હરદમ હો તેરે દિલમે છબી જિનકી પ્યારી,
પાગ હો જનમે જીવનકી નાર તુમારી,
નિત્ય યશોભદ્ર પ્રજુ ગીત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાલા.

લેખક-આ. શ્રી વિજયપદમસુરિ

૧ દસ દશને દુર્લભ એના માનવજીવનને પામ્યા
છતા પણ મોહાદિ શત્રુઓના ચુસામ ખતીને જે
જીવે પગમ ઉલ્લાસથી અવિચ્છિન્ન પ્રભાવશાલી-
નિકાલાગાધિન-શ્રી જૈનેન્દ્ર શામનની સાર્વત્રિકી
આગવના કરતા નથી તેઓ જ્યાં રત્નો ભરેલા છે
એવા શ્રી રોહણાચલ પરંત પર ગયા છતાં પણ
રત્નો લેવા ભૂતી જનાગ મનુષ્યો જેવા જાણુવા
અહો બલદત્તચકવર્તી વગેરેના દષ્ટાંતો જાણુના

૨ જ્યાં સુધી સાચ સતેજ હોય, ત્યાં સુધી
વિરોધી માણસે મોહવેલી અવળી ગાજી પણ સવળી

જ યથ યથ છે, એટલે પુણ્યશાળી જીવેને દુખ
કારણ પણ સુખને આપે છે સામાન્ય મુદ્દા કરુણ,
એ આપણા હાથમા નથી તેમ કરતા મુદ્દા ચિત્ત-
વનાર જીવ તો જરૂર ખૂબ થાય છે, મારે જ કહે,
છે કે-“ વસ્તુ ચિંત્યતે, ચતુ સ્વસ્વ તજ્જાયતે મુન-
આ આગતમાં મનિમાર (માનિભદ્ર) શેકના પુત્ર
દામનકને જનની માગવા આહાત માગદત્ત વગેરેના
દષ્ટાંતો જાણુવા માગ-દત્તે દામનકને મારવા પ્રવર્તી
કરતા પોતાનો દીકરો મમુદ્ર-ત કસાર્ધના હાથે માર્યો
ગયો, ને તેના દુખથી પોતે પણ મગણ પામીને
દુર્ગતિમા ગયો દામનકને પાછલા જીવમા જીવ
દિગ કરી હતી, તેથી જાણતરમા મરકીના ઉપ-
દ્રવ્યો તેના વશના ખીન્ન બધા મરી ગયા ને પૂર્વ-
ભાવે પાણેલી જીવદયાના પ્રતાપે પોતે જ જીવતો
ગયો પાછલા જીવમા (દામનકના જીવ) મમુદ્રીમાર
નદકે મુનિની ભક્તિ કરી, તેથી સાગદત્તે તેનું
પાલન કર્યું, જાળમા આવેના માનનાને ત્રણ નાર
છોડી દીધા તેથી ત્રણ વાર તે મરતા મરતા બચી
ગયો એટલે જે વાર કસાર્ધના હાથે મરતા બચ્યો
ને એક વાર મમુદ્ર-તના હાથે મરતા બચ્યો માછ-
લાની પાખ તોડવાથી તેની આ જીવમા (દામનકના
જીવમા) આગલી છેદાછને જીવદયા પાળી તેથી તે
જાણતરમા ઉત્તમ કુલમા જન્મ, આરોગ્ય, કલાચાન,
દીર્ઘાયુષ્ય, ઉત્તમરૂપ, યશ, કીર્તિ, વિશાલ સુખસામગ્રી,
આગાદી વગેરે પામ્યો એમ સમજીને જીવ જીવે
કોઈનું પણ ખૂબ ચિતવવું નહિ, ને પૂર્વ ઉલ્લાસથી
‘ પોતાની જેવા ખીન્ન જીવે ગણુવા ’ આ શિક્ષા
સૂત્રને યાદ રાખી, નિર્મલ જીવદયા પાળવી.

૩ મુનિઓ રવાખાય કરતા હોય, તે સાંભળતા

અનેક જીવોને વંશગણના પ્રકટે છે ને મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરવામાં ઉત્સાહ પ્રકટે છે—આ આગતમાં દૃષ્ટાંત રત્નપુરના રાજા યશોભદ્ર અને અવંતીસુકુમાલાદિના જાણુવા.

૪ શ્રી દત્તસુરિ-યશોભદ્રસુરિ-પ્રદ્યુમ્નાચાર્ય-ગુણુ-સેનસુરિ-દેવચંદ્રસુરિ-હેમચંદ્રસુરિ આ પદ્ધતિએ શ્રી હેમચંદ્રસુરિ મહારાજ થયા.

૫ સિદ્ધરાજ જયસિંહ-કુમારપાલના દાદા દેવ-પ્રસાદના કાકા કર્ણદેવના પુત્ર થયા, એમ નીચેની ખીના ઉપરથી જાણી શકાય છે.

ભીમદેવ	ભીમદેવ (કર્ણદેવનો પિતા)	આ રીતે પર-માર્હત કુમારપાલ રાજા સિદ્ધરાજના સગા થાય એમ ઐતિહાસિક ગ્રંથોમાં પણ જણાવ્યું છે.
કર્ણદેવ	ક્ષેમરાજ	
જયસિંહદેવ (સિદ્ધરાજ)	દેવપ્રસાદ	
	ત્રિભુવનપાલ	
	કુમારપાળ	

૬. જેમ સુખડતું ઝાડ ખીજા લીંઝડાના ઝાડ વગેરેથી ઢાંકાયું હોય, તે પાત્ર તે સુગંધથી પ્રકટ જણાય, તેમ સજ્જન પ્રરોધો પોતાનું નામ ન બોલે ને છુપા વેષમાં ફરતા હોય, તે પણ પોતાના સદ્-ગુણોથી છાનાં (ઢાંક્યા) રહેતા નથી એટલે ખીજા દેખનારા લોકો ગુણુ જોઈને તરત જ સજ્જનને ઓળખી કાઢે છે.

૭. અપુત્રિયો રાજા મરણ પામે ત્યારે રાજ્યને લાયક પુરુષની તપાસ કરવા માટે પૂર્વે પાંચ દિવ્ય તપાસ કરવામાં આવતા ને પાંચ દિવ્યના નામ આ પ્રમાણે જાણુવા. ૧. હાથી ગર્જનરૂપ કરે. ૨. અશ્વ હંપારવ (ખોંખારો) કરે. ૩. હાથી રાજ્યને લાયક પુરુષની ઉપર જળથી લહેલો કળશ સૂટથી ટોળે (ખાલી કરે). ૪. આમર વીંજનય. ૫. છત્ર મરતરે પારખુ કરાય. જેને કિદ્દશીને આ પાંચ દિવ્ય સફલ થાય ને પુરુષ રાજ્યને લાયક જાણાય. આવું મૂલ-

દેવની આગતમાં બન્યું, તેથી તે બેનાતટ નગરનો રાજા થયો. તેને અત્યંત દુઃખના સમયે પણ પરમ ઉશ્કાસથી સુપાત્રદાન દેવાથી રાજ્ય મળ્યું.

૮. ચાર ગતિરૂપ સંસારની રખડપટ્ટીનો નાશ કરવાનો અદ્વિતીય ઉપાય નિર્મલ સંયમની સાત્ત્વિકી આરાધના કરવી, એ જ છે. જેમ દાવાગિને શાંત કરવા (ઓસવવા માટે) નવીન મેઘ સિવાય ખીજો કોઈ સમર્થ થાય જ નહિ, તેમ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન સહિત સંયમની આરાધના જ સંસારની રખડ-પટ્ટી દૂર કરાવવા સમર્થ છે, એમ ચોક્કસ સમજવું.

૯. જેની હયાતીમાં રાગ દ્વેષ વગેરે ભાવ શત્રુ-ઓનું જોર ધંટવું જોઈએ, તેને જાહેલે તે વધતું હોય, તે તે ઉત્તમ જ્ઞાન કહી શકાય જ નહિ. સૂર્યના આકરા કિરણની આગળ જેમ અંધકાર ટકે જ નહિ, તેમ સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં રાગાદિ શત્રુઓનું કંઈ ચાલે જ નહિ. કહ્યું છે કે—

તજ્ઞાનમેવ ન ભવતિ, યસ્મિન્નુદિતે વિભાતિ રાગગળઃ ॥
તમસઃ કુતોઽસ્તિ શક્તિર્દિનકરકરિણામ્રતઃ સ્થાતુમ્ ॥૧॥

૧૦. આઠે કર્મોમાં મોહનીય કર્મ એ મુખ્ય છે. ને તેમાં પણ મિથ્યાત્વ મોહનીય મુખ્ય છે; કારણ કે તેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૭૦ કોડકોડી સાગરોપમ પ્રમાણુ જણાવી છે.

૧૧. જે પરસ્ત્રીને માતા સમાન ગણે, પારસ્ત્રી સ્ત્રીને ઢેકા સમાન ગણે, ને સર્વ જીવોને પોતાની જેવા માને તે પાંડિત કહેવાય. કહ્યું છે કે—

માતૃવત્પરદારેષુ, પરદ્રવ્યેષુ લોષવત્ ॥

લાતમવત્સર્વભૂતેષુ, ચઃ પરંયતિ સ પર્ણિદતઃ ॥ ૧ ॥

૧૨. પરવરતુઓની રમૂદા એ જ દુઃખનું ખરું કારણ છે, ને પરપદાર્થોની રમૂદાનો ત્યાગ એ સુખનું ખરું કારણ છે.

૧૩. જ્ઞાની આત્માઓ કદેલાં કર્મો બોગવં ને ને અજ્ઞાની આત્માઓ પણ કદેલાં કર્મોને બોગવં પણ તેમાં તફાવત એ પડે છે કે—જ્ઞાની આત્માઓ

સમતા બાવે હાય-વોય કરી વગર કર્મોના ફોલો
ભોગવે છે ને અચાની આત્માઓ ધૈર્ય શુભાવી બેસે
છે ને હાય-વોય કરી કર્મ ભોગવે છે તેઓએ એમ
સમજતા નથી કે હાય-વોય કરવાથી તો બીજા નવા
અશુભ કર્મો જરૂર બધાય છે

૧૪ પાપકર્મના બધની અપેક્ષાએ પુણ્યકર્મનો
બધ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ બહે સારો લેખાય, પણ
ત્યા સમજવું જોઈએ કે પાપ કર્મનો બધ એ
લોહાની બેડી જેવો ને પુણ્ય કર્મનો બધ એ સોનાની
બેડી જેવો છે પુણ્ય પાપનો સર્વથા નાશ થાય
તો જ મુક્તિના અવ્યાગ્રાધ સુખ મળે (ચાલુ)

અધ્યાત્મ વચન

મુનિ પુણ્યવિજયજી (સ વિજયપાક્ષિક)

અધ્યાત્મની વ્યાખ્યા કરતા શાસ્ત્રકાર મહા-
રાગજી કહ્યું છે કે-‘આત્માનમધિરૂપ પચાચાર
ચારિમા’ આત્માને ઉદ્દેશીને જે પાંચે (જ્ઞાનાચારાદિ)
આચારની સાધના કરવી તેનું નામ ‘અધ્યાત્મ’
કહેવાય છે

આ અધ્યાત્મ શાસ્ત્રનો ઉપદેશ અમૃત સમાન
કહ્યો છે, તેથી પ્રગટ આત્મામાં પરમશાંતિ અનુ-
ભવાય છે અને અનુક્રમે મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે
છે અધ્યાત્મ માર્ગે જતાવે તો ‘અધ્યાત્મ વચન’ છે
જે વચન એકાંત આત્મહિતને જ અર્થે પ્રવર્તે છે, જે
વચન ગગ-દેવાદિક વિકાર વર્જિત વીતરાગ પ્રભુની
અમૃતમય વાણીના અનુવાદક હોય છે, જે વચન
જ્ઞાન કે ક્રિયાનો એકાંત પક્ષ ખેચતા નથી, જે
વચનથી જ્ઞાન અને ક્રિયાને સાથે જ પુષ્ટિ મળે છે
અને જે વચનવડે શુદ્ધ સમજપૂર્વક શુદ્ધ ક્રિયા
સેવવા જ પ્રવર્તાય છે તેનું નામ ‘અધ્યાત્મવચન’
કહી શકાય છે જેમ પખી બે પાખવડે જ ઊડી
શકે છે અને રથ બે ચક્કવડે જ ચાલી શકે છે, તેમ
‘અધ્યાત્મ’ પણ શુદ્ધ જ્ઞાનક્રિયાના મમેલનથી જ
પ્રવર્તે છે તે વિના અધ્યાત્મ કહી શકાય જ નહિ

વસ્તુતત્ત્વની યથાર્થ સમજ મેળવી, હિતાહિતનો
યથાર્થ વિવેક કરી જે સ્વહિત સાધનમાં પ્રવૃત્ત
થાય છે અને અહિત કાર્યથી નિવૃત્ત થાય છે તે જ
અતે સ્વર્ધૃષ્ટ સિદ્ધ કરી શકે છે, તે વિના એકાંત
જ્ઞાન કે ક્રિયાના પક્ષમાં પડી સ્વપરને બારે નુક-
સાનીમાં ઉતારવાનું બને છે અધ્યાત્મમાર્ગે આત્મ-
કલ્યાણનો અમોઘ ઉપાય છે, તેથી તેમાં જે કંઈ
કર્તવ્ય કરવામાં આવે છે ને લોકદેખાવ માટે નહિ,
પણ કેવળ પોતાના જ આત્માને લક્ષી તેની શુદ્ધિ
અને તેની જ ઉન્નતિ અર્થે કરવામાં આવે છે આની
અતઃદૃષ્ટિ જેને જાગી છે, તે ‘અધ્યાત્મદૃષ્ટિ’ વા
‘અધ્યાત્મી’ કહેવાય છે એવા અધ્યાત્મદૃષ્ટિ મહાપુરુષો
મત્તરમાં ને ઝોગણીમમાં સૈકામાં શ્રી આનંદધનજી
અને શ્રી ચિદાનંદજી થઈ ગયા વર્તમાનમાં પણ
કોઈ કોઈ નિરલ આત્મા એનો આશિક અનુભવ
અનુભવતા હશે અનાદિકાળથી પરપુદ્ગલના અભ્યાસ
યોગે જીવને અધ્યાત્મનું આચરણ તો દૂર રહ્યું,
પણ એ વાર્તા પ્રત્યે પ્રેમ આવવો એવ કડીનતમ
છે એવા જીવો પૂ ઉંઠ મહારાજે આઠ દૃષ્ટિ પૈકી
બીજી તાગ દૃષ્ટિમાં વર્તતાને જણાવ્યા છે

‘ઝોહ દૃષ્ટિ હોય વર્તતા મનમોહન મેરે,
યોગ કયા બાહુ પ્રેમ મનમોહન મેરે’

(બીજી દૃષ્ટિની સજ્જાય)

આ અધ્યાત્મ વિના પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના
શબ્દોમાં કહીએ તો—

‘અધ્યાત્મ વિષ્ણુ જે ક્રિયા, તે તો તતુમલ તોલે,
મમકારાદિક યોગથી, ઈમ જ્ઞાની બોલે’

બાકી નામ અધ્યાત્મથી કંઈ દિ વળવાનો નથી
જેનું ભાવ અધ્યાત્મ સાચું છે અગર તેની સુરચિ
છે, મનુષ્યભાવ છે તે જ આત્માના અધ્યાત્મના તણ
નિષ્કેપ (નામ, રચાપના ને દ્રવ્ય) સાચા છે આ
ચારેમાથી એક નિષ્કેપો યોગવવા યોગ્ય નથી આવા
અધ્યાત્મને સૌ કોઈ લેખક વાચક પામી-કેળી સ્વ
આત્માનું હિત સાધો એ જ સમીહા

જિનેન્દ્ર ભક્તિનું માહાત્મ્ય.

લેખક:-મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ વરસોડા.

“ મક્તિં તીર્થકરે ગુરૌ જિનમતે ”

જગતમાં તારક તરીકે જિનેશ્વર છે. તેઓની ભક્તિ કરવાથી સાધક દુસ્તર: સંસાર-સાગરને તરી નાચ છે. વીતરાગ દેવની ભક્તિનો મહિમા અવર્ણનીય છે. મન અને વાણીથી પર હોવાથી યથાર્થ સ્વરૂપ સમજવું અશક્ય છે. પ્રાથમિક અવસ્થામાં રહેલા જીવો સંસારની વિચિત્ર જાળમાં જકડાયેલા હોવાથી અપાર દુઃખ અનુભવે છે. દુઃખોથી છૂટવા તલસે છે, વિવિધ પ્રયત્નો કરી છૂટે છે, છતાં બંધનો ઢીલાં થવાને બદલે ગાઢ બને છે, બંધનો શિથિલ કરવા કાષ્ટપણ સાધન હોય તો તે તીર્થ કરદેવની ભક્તિ છે. ભક્તિરૂપ મંદાકિની શુષ્ક હૃદયોમાં જ્ઞાનનો વિકાસ કરે છે. શુદ્ધ જ્ઞાન અને નિર્મળ ચારિત્રને નવપલ્લવિત કરવા અપૂર્વ કાર્યો કરે છે. ભક્તિ વિના મોક્ષના દરવાજા ઉઘાડવાની અન્ય કોઈ ચાવી નથી.

“ જો નર નિર્મલજ્ઞાન મન શુદ્ધિ ચરિત સાધે,
અનવધિ સુખકા સાર મુક્તિ કુંચિકા જસકા લાધે;
શિવવાંછક પુરુષ મોક્ષપટ-કે સઘ ઉદ્ધારે,
મોહ મારકે પહોંચે મોક્ષમંદિર કે દારે. ॥ ૧ ॥

ભક્તિ શબ્દ સુંદર છે. તેનો પ્રયોગ સર્વત્ર થતો જોઈએ છીએ પણ મોહી સરાગી આત્માને ભક્તિ કરવાથી આત્માનો ઉદ્ધાર કદી જ થતો નથી. ઊલટો આત્મા રાગના બંધનોથી બંધાઈ સંસાર વમળમાં પડે છે. એ જ ભક્તિ જિનેન્દ્ર દેવોમાં કરવામાં આવે તો સાચેસાચ આત્મા વીતરાગ બને. ભમરીના સંગથી ધયળપણું મટીને ધયળ ભમરી પદને પામે છે તેમ જીવ જિનના ધ્યાનથી જીવ જિન બને છે. ઝહેરના સેવનથી પ્રાણ નાશ પામે છે. એ જ ઝહેરને કુશલ વૈષ્ણ શુદ્ધ બનાવી અનુપાનથી આપે તો શરીરમાં નવજીવન લાવે છે, પ્રાણશક્તિ આપે છે.

રાગઅસ્ત જીવનું કદિ પણ હિત થયું નથી, થશે નહિં તેમ રાગીઓની ભક્તિ જીવનની મલિનતા પ્રાપ્ત કરાવે છે. માત્ર જિનેન્દ્રના ગુણકીર્તન કરવાથી જ અંતઃકરણ નિર્મલ બને છે. દેવનો એ દેવ બનાવવાની શક્તિ જિનેશ્વરની ભક્તિમાં રહેલી છે. જિનેશ્વરના સ્વરૂપને ઓળખી જે ભક્ત જિનગુણગાન કરે છે તે જ પરમપદને પામે છે.

સ્વામી ગુણ ઓળખી,
સ્વામીને જે ભજે;
દરિશન શુદ્ધતા તેહ પામે,
જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય ઉદ્ધાસથી,
કર્મ જીપી વસે મુક્તિધામે. ॥ ૧ ॥

વીતરાગ ભગવાન કલ્પવૃક્ષ ને ચિંતામણિ કરતાં અધિક શ્રેષ્ઠ છે. કલ્પિત વસ્તુને આપનારા સાધનો કરતાં ભગવાન અકલ્પ અચિન્ત્ય સુખને આપે છે.

“ ચિંતામણિ કહા તુમ આગે પરસુખદાઇ,
આપ અક્ષાગે કહત કલ્પતરુ તુમ સમ કોઇ;
તુમ આગે સમર્થ કહ્યું નાંહિ હોઇ ”

જો જિનેશ્વરને શ્રદ્ધાપૂર્વક પીછાણે છે તે જ ગુરુને જિનમત અને સંધને ઓળખી શકે છે. જિનેશ્વરની ભક્તિ-ગહુમાનથી ગુરુ, જિનમત અને સંધ ભક્તિ સત્ય બને છે. પ્રભુનાં દર્શન પૂજન સ્પર્શનથી જીવ શ્રેષ્ઠ સુવર્ણત્વને પામે છે. પારસમણિ પત્થર છતાં લોહને સુવર્ણત્વ આપે તેમાં કંઈ અધિકતા નથી. પ્રભુના સ્મરણ અને ધ્યાનથી અજરામરતા પ્રાપ્ત થાય છે.

“ તુમ પદ ભેટત દીનદયાલા,
તુમ સમ સો હોવે તત્કાલા ”

જિનેશ્વરના ચરણ-પૂજન કરનારને દીનદયાળ પરમાત્મા પોતાના જેવો બનાવે છે.

“ ધ્યાનાઝિજ્જેશ ! ભવતો મવિના ક્ષણેન
દેહં વિહાય પરમાત્મદર્શાં વ્રજન્તિ ॥
નિરંતર નિષ્કામ લાવનાથી જિનેશ્વરની આરાધ

પાલન અને તેમના ગુણોનું વર્ણન યત્નકિયત આચરણ કરવાથી સાધક પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે સર્વ જીવોમાં આત્મભાવ ગાખનાર જિનેશ્વરનો સાચો ભક્ત છે તેની ભક્તિ અખંડ સુખને અપાવે છે

આચાર્ય હરિભદ્રસૂરિના યોગ

આચાર્ય હરિભદ્રસૂરિજીએ યોગ વિષય ઉપર અનુવાગિક વિચારવાળા ચાર ગ્રંથો રચ્યા છે જૈન યોગના આધ્યાત્મિક નિકાસનું સ્વરૂપ ચૌદ ગુણ-રચનાઓમાં, ચાર ધ્યાન સ્વરૂપમાં અને ત્રણ અવસ્થાઓ રૂપમાં ઉપલબ્ધ થાય છે હરિભદ્રસૂરિની શૈલી આધ્યાત્મિક ઉન્નતિને યોગરૂપે વર્ણવે છે કૃણ અને સાધનની એકરૂપતા દેખાડે છે એમના ચાર મુખ્ય યોગના ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ થયા છે (૧) યોગશત્ક (૨) યોગવિશિકા (૩) યોગગિદ્ધ (૪) યોગદ્રષ્ટિસમુચ્ચય આ ચારે પુસ્તકોમાં ભિન્ન ભિન્ન દ્રષ્ટિકોણથી યોગની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે યોગના વર્ણન માં ધ્યાનને જ મુખ્ય ગણવામાં આવેલ છે શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ ગજયોગને જ વિશેષ ભાગે ચર્ચેલ છે ગજયોગના જ જૈન સાધુઓ ઉપાસકો છે

હરિભદ્રસૂરિ પંજી રાજયોગનું સાહિત્ય જૈનોના સાધુઓનું વિશેષ પ્રમાણ્યમાં ગતે દેખાયું નથી આજના જૈન સાધુઓ ધ્યાનનો મહિમા આચારમાં ઉતારે છે એઓ એકાંત, શ્રદ્ધા, માન, પગિપાક ને અતે નિદિધ્યાસન સુધીના માર્ગે ગમન કરે છે, પરંતુ યોગના પ્રયામોની પ્રથા પ્રસિદ્ધ થઈ નથી જૈનોમાં એકાંત મહિમા છે ધ્યાન ઉપર ધ્યેય ધારવામાં આવ્યું છે વૈરાગ્ય તો એમની દરેક ક્રિયામાં છે અભ્યાસને પણ અગત્યતા આપવામાં આવે છે આ સર્વ સોનાની યાળીમાં એક મોટી લોહાની મેખ છે જૈન ધર્મના મુખ્ય સ્તંભો અહિંસા અને તપ મયમ છે, છતાં સાધુ મહાગાળે બાહ્ય ક્રિયાઓ અને બાહ્ય આચારો ઉપર બહુ ભારે વજન મૂકે છે એકલા બાહ્ય આચારો પાલન ઉપર જૈન

આધ્યાત્મિક ઉન્નતિની કિમત કે કદર થવી જોઈએ નહિ સાધુશ્રીઓના વૈરાગ્ય અને આધ્યાત્મિકતાની જ ખરી કિમત છે તિથિવાદ જેવા નજીવા વાદોને માટે મુખ્ય સ્થાન નથી સમાધિ સુધી પણ યોગી શાંતિવિજયજી (આણુ) જેવા સાધુઓ પહોંચતા હશે એ સાધુજી હમણા વિદેક થયા છે

શ્રી પતંજલીના યોગમાં અને જૈન યોગમાં સહજ ભિન્નતા પણ છે જૈન યોગશાસ્ત્ર વસ્તુને દ્રવ્ય પર્વાયરૂપ માને છે, યોગશાસ્ત્રમાં સ્વપાદવ્યય-ધ્રોવ્ય વુક્ત સત્ત (યોગસૂત્ર, ૩ ૧૩-૧૪) માં જે ધર્મ ધર્મોની વ્યાખ્યા આપી છે તે દ્રવ્ય પર્વાય ઉભયને લાગુ પડે છે અર્થાત ઉત્પન્ન, વ્યય, ધ્રોવ્ય આ ત્રણેયનું સ્વરૂપ એમને લાગુ પડે છે જૈન યોગ દર્શનને “સર્વે માવા પરિણામિન એવો પગિણામ-વાદનો સિદ્ધાંત જડ અને ચેતન ઉભયમાં લાગુ કરે છે ઉત્પાદવ્યયરૂપ પર્વાય જડ અને ચેતન બંને માં દાખલ કરે છે. યોગસૂત્રો (પતંજલીના) ક્રત્તે ચિત્તિશક્તિ પરિણામિનો માવા આ સૂત્ર અનુસાર પરિણામનાદનો જડ એટલે પ્રકૃતિ ભાગમાં જ ઉપયોગ કરે છે ચેતનમાં કરતા નથી, અને દર્શનોમાં આ મહત્વની ભિન્નતા છે

શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી આધ્યાત્મિક નિકાસનું વર્ણન ચૌદ ગુણરચના રૂપમાં, ચાર ધ્યાન સ્વરૂપમાં અને બહિર્ગતમાં ત્રણ અવસ્થા રૂપમાં જૈન યોગશાસ્ત્રની શૈલીમાં વર્ણન કરે છે, પણ તેઓશ્રી પતંજલીના યોગસૂત્રને જગ પણ બહીમો મૂકતા નથી, હેવટ સુધી એનો આશ્રય કરે છે શ્રી સુરિજી નદોરૂપે સસારનું વર્ણન કરે છે કાળરૂપી નદી અપગિ મિત અને વિસ્તીર્ણ છે એના પ્રવાહનું નામ વાસના છે એના એ છેડામાંથી પ્રથમ અનાદિ અને બીજો સાન્ત છે યોગગિદ્ધમાં સુરિજી જણાવે છે કે-જ્યારે આત્માના ઉપર મોહના પડોળા ઉતરના માટે છે ત્યારે આધ્યાત્મિક ઉન્નતિના પગથિયા ચડાય છે આધ્યાત્મિક નિકાસ વગરની સ્થિતિમાં મમયને જૈન શાસ્ત્ર અચરમ-પુદ્ગલ-પરાવર્તથી ઝોળાયે છે જૈન

શાસ્ત્રમાં પર્યાય શબ્દો એક જ અર્થવાળા છતાં પતંજલી યોગશાસ્ત્રથી ભિન્ન આપ્યા છે. આધ્યાત્મિક વિકાસના સમયને જૈન શાસ્ત્ર ચરમ-પુદ્ગલ-પરાવર્તને નામે ઓળખાવે છે.

આત્માની આધ્યાત્મિકતા શરૂ થઈ એટલે મોહનું દબાણ ઓછું થઈ મોહ ઉપર અત્માનું આધિપત્ય વધે છે. આથી આત્માના નૈસર્ગિક ગુણો જેવા કે સરલતા, ઔદાર્ય, નમ્રતા, પરોપકાર, સંયમ દીપી નીકળે છે. આચાર્યશ્રી ઔદ્ધ અને યોગદર્શનની પેઠે જ પાંચ ભૂમિકાઓ, અધ્યાત્મ, ભાવના, ધ્યાન સમતા (સંપ્રજ્ઞાત યોગ) અને વૃત્તિ સંક્ષય (અસંપ્રજ્ઞાત) કહે છે યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચયમાં યોગ દૃષ્ટિને સરસ રીતે આઠ ભૂમિકાઓમાં સમજાવે છે. વિશિષ્ટ આધ્યાત્મિક વિકાસને ઈચ્છાયોગ, શાસ્ત્ર-યોગ અને સામર્થ્યયોગની ત્રણ ભૂમિકાઓમાં વહેંચી નાખે છે. શ્રી પતંજલીની પેઠે યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એમ આઠ યોગદૃષ્ટિઓના વર્ણનમાં કહે છે. પહેલી ચાર યોગદૃષ્ટિઓમાં અવિદ્યાને નજીવો અંશ રહે છે. પાછલી ચાર ચાર દૃષ્ટિઓમાં નથી. આચાર્યશ્રી ચાર પ્રકારના યોગીઓનું સ્વરૂપ દેખાડે છે.

આચાર્યશ્રીની યોગવિશિક્ષામાં યોગની અંતિમ સ્થિતિનું વર્ણન છે. ત્યાગીને યોગના અધિકારી માન્યા છે એમાં યોગની પાંચ ભૂમિકાઓ જેવી કે સ્થાન, વર્ણ, અર્થ, આલંબન અને નિરાલંબનની વ્યાખ્યાઓ વર્ણવી છે. પ્રથમની કર્ણયોગ અને પાછળની ત્રણને જ્ઞાનયોગના નામ આપ્યા છે. પાંચે ભૂમિકાઓની જુદી જુદી અનેક સ્થિતિઓનું વર્ણન કહી એના એંશી જેટલા સૂક્ષ્મ ભેદોને દેખાડે છે. આથી સાધન વિકાસનાં તબક્કાઓ સમજી શકે છે. અંતમાં યોગશિલ્પના ૬૬મા શ્લોકમાં આચાર્યશ્રી બોધે છે કે—

उक्तं च योगमार्गज्ञैस्तपो निर्धुतकत्मवैः ।
भावियोगहिता योच्चैर्मोह दीप समं वचः ॥

આ પ્રમાણે શ્રી પતંજલી જેવા યોગમાર્ગ-જ્ઞાતાઓએ યોગશાસ્ત્રનું નિરૂપણ કર્યું છે. યોગ જિજ્ઞાસુ શીલવાન સજ્જન માટે એમની હિતદૃષ્ટિ માટે તથા મોહરૂપી અંધકારના દીવારૂપ આ યોગ-શાસ્ત્રનું નિરૂપણ કર્યું છે.

હું ઈચ્છું છું કે આ કાળના સાધુશ્રીઓ એ યોગમાર્ગને વિશેષ રૂપે કેળવી જૈન ધર્મના સમ-દૃષ્ટિ અને સંયમને પાળવાનું દંઢ કરાવે.

કુંગરશી ધરમશી સંપદ

उपाध्याय श्रीमद् यशोविजयजीनुं जीवन रहस्य ।

विषयानुबंधबंधुरमन्यन्न किमप्यतः फलं याचे ।
इच्छाभ्येकंजन्मनि जिनमतरागंपरत्राऽपि ॥

ઉં કૃત ન્યાયાલોકપ્રશસ્તિ શ્લોક.

ઉપરનો શ્લોક સ્વં શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે સ્વકૃત ન્યાયાલોક ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાં દર્શાવેલો છે. આ જન્મ અને અન્ય જન્મોમાં પરમાત્માનું દર્શન મળે તેમ ઇચ્છ્યું છે. જિનમત તરફનો તેમનો ભક્તિભાવ અપૂર્વ હતો એ સાબિત થાય છે. જેમ શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યે જિનધર્મવિમુક્તોપિમાભૂવં તન્મે-ત્ત્વદેકશરણસ્યેયરણ્યમૂયાઃ સ્વામી ત્વમેય મુવનેઽન્નમવાન્ત-રેઽપિ ”—આ રીતે ઉપાધ્યાયજીએ પણ ભવોભવમાં જૈનદર્શન ઇચ્છ્યું છે—આ ભક્તિભાવના સાથે

स्वागमं रागमात्रेण द्वेषमात्रात्परागमं ।

नश्रयामस्त्यजामो वा किंतु मध्यस्थयादृशा.

આ જ્ઞાનસારના ૧૬ મા અષ્ટકનો શ્લોક છે અને તેમાં જિનદર્શનના સ્વીકારમાં શ્રી હરિભદ્રસૂરિની માફક સ્વાગમપ્રતિ રાગ અને અન્ય દર્શન તરફ દ્રેષ એ બંનેને તજીને મધ્યસ્થપણે ન્યાયની કોટિથી ઉચિત અને સત્ય જૈનદર્શનને ઓળખી સ્વીકાર્યની હકીકત છે. મતલબ કે એમનો ભક્તિભાવ અંધ શ્રદ્ધાનો નહોતો.

શ્રીમદ્ ઉમાસ્વામિ વાચકે તત્ત્વાર્થ સૂત્રની રચો પદકાન્ધિકામાં ભાવિતભાવો મહેશ્વરનેકેણ એ વાક્યથી સૂચ્યું છે કે શ્રી મહારીઃ પદ્માત્માએ અનેક જન્મોમાં શુભ સંસ્કારોની વૃદ્ધિ કર્યા પછી તીર્થ કરપણ પ્રાપ્ત કર્યું હતું તેમજ શુદ્ધલીલાસાગર સમહત્તા એક હકીકત છે કે—શુદ્ધતા પૂર્વજન્મો કે જે યોગિસત્ત્વ તરીકે ઓળખાય છે તે સંબધમાં પૂર્વ જન્મમાં યોગિસત્ત્વ સુમોઘ યોદ્યા છે કે “મહેને જે શુદ્ધત્વ પ્રાપ્ત થવાનું છે તો મારે દાન રીતે નૈષ્કર્મ્ય પ્રદા વીર્ય ક્ષાતિ સત્ય અધિગ્ધાન મૈત્રી અને ઉપેક્ષા એ દશ પારમિતાઓનો—અભ્યાસ કરવો જોઈએ પણ આ એક જ જન્મમાં સાધ્ય થશે ? ના—અનેક જન્મના અભ્યાસ પછી આ દશ પારમિતાઓ સાધ્ય થશે ખીજા લાભો કરતા શુદ્ધત્વ જ મને પ્રિય હોવાથી આજ પછી પ્રતિજન્મે પારમિતાઓનો અભ્યાસ કરીશ” —આ બંને દૃષ્ટિગિદ્ધો (points of view) સૂચવે છે કે, શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજીનું જીવનરહસ્ય એટલે ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈગમ્ય, શ્રદ્ધા, વીરગત યોગ અધ્યાત્મ ગુણાનુરાગ વાદકુળજતા ઉચ્ચ સ્મરણશક્તિ વિગેરે ગુણો અનેક જન્મોના અભ્યાસના પરિપાક પછી એમનામાં એકત્ર થયા હશે અને તેથી જ તેમણે પોતાના સાધુજીવનમાં આ તમામ સદ્ગુણોના વિકાસનાળી ચયસાહિત્ય સર્જેલું છે—આ રીતે એમના જીવનનું રહસ્ય મૂકવું એટલે ઉપરોક્ત ગુણોનું સૌમ્ય પૂજન ગણાય.

એમનું બાહ્યજીવન તપાસના જન્મ લગભગ સ ૧૮૮૦ પૂર્વે સભવે છે બાહ્યાવસ્થામાં એમના પિતાશ્રી મૃત્યુ પામ્યા હતા, સાસારિક નામ એમનું જસવત હતું ગુજરાતના કતોન અને પાટણ વચ્ચે આવેલા કન્હાડ ગામમાં વણિક ક્ષાતિના પિતા ન્દાગાયણ અને માતા સોભાગદેને ત્યાં તેમનો જન્મ થયો પોતે જે જે થયો બતાવના તે સર્વનું ઉપપાદન પ્રાચીન અને પ્રમાણિક ઋણોની મમતિદ્વાગ કર્યું છે અને અનેક રચને સાક્ષીઓ તેને થયો ૧૧ આપેલી છે, કોઈ ઋણો અર્થ કાઢવામાં ખેતનાણું કરી નથી,

તર્ક અને સિદ્ધાંતનું સમનોલપણ બળથી પોતાના વક્તવ્યની પુષ્ટિ કરી છે, તટસ્થ વિદ્વાનની દૃષ્ટિએ પણ જૈન સપ્રધાયમાં ઉપાધ્યાયજીનું સ્થાન વૈદિક સપ્રધાયમાં શકગચાર્ય કરતા અનેક રીતે શ્રેષ્ઠ છે.

સ્વ ઉપાધ્યાયજીનું વચન ‘ટકશાળી’ ગણાય છે, જેમ ટકનાળના રૂપીઆ માટે પ્રચલિતપણું નિ સદેહ હોય કે તેમ એમના ઋણની સાક્ષી અપાય એટલે વિવાદ માટે સ્થાન મહેતુ નથી, શ્રી હુગિભદ્રસૂત્રિ અને હેમચંદ્રચાર્ય પછી યુગપ્રધાન તરીકે એમનો નજર ગણાય છે ઉપાધ્યાયજીના જૈન તત્ત્વજ્ઞાન આચાર અલકાર છદ વિગેરે અન્ય વિષયોના ઋણોને બાદ કરી માન જૈન ન્યાય વિષયક ઋણો ઉપર નજર નાખીએ તો એમ કહેવું પડે છે કે સિદ્ધસેનસૂત્રિ અને સમતલકદ્રથી વાદિદેવસૂત્રિ અને હેમચંદ્રચાર્ય સુધીમાં જૈન ન્યાયનો આત્મા જોડયો વિકસિત થયો હતો તે પૂરેપૂરો ઉપાધ્યાયજીના તર્ક ઋણોમાં મૂલિ-માન થાય છે અને એ રીતે એમનાદ્વારા જૈનવાગમ્ય કૃતકૃત થયેલું છે (ચાવું).

શ્રી કૃતેહચંદ્ર ઝવેરભાઈ

વર્તમાન સમાચાર.

પંજાબકેસરીના પંજાબ તરફ વિહાર

પંજાબકેસરી આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના વિદ્વાન શિષ્ય પ્રશિ-ધ્યાદિ મહત્વસહ કા વ પ્રતિપદાએ મિકાનેરથી નજી માછલ પર આવેલ ગિવનાહી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા ડા સુ બીજે પૂ પા શ્રી આચાર્યશ્રીજીના જન્મન્વિસરી ખુશાલી નિમિત્તે શ્રીમતી મહારાણી માહેમાએ નેકનામદાર મહારાજ કુમારના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી વગેરે દર્શને આન્યા હતા તેમની હસ્તક પચીસ રૂપીયા બેટ મોકલેલ જે આચાર્યજીના પગ પાસે મૂકના તે વક્રમ જીવંતમાં સાપરવા આચાર્ય મહારાજે સૂચ્યું હતું.

કા વ છદે આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી

શ્વરજી મહારાજને સપરિવાર પંચજન્ય તરફ વિહાર કર્યો. સાતમે સોહન કાઠીથી આચાર્યશ્રીજી આદિ મુનિમળ વિહાર કરી ઉદયસર પધાર્યા., ઉદયસરથી પ્રેમાસર, ડોરસર, માલસર, કરણીસર, ખારિયા, ફુલ-મેરા, સુરનાણુ ગ્રામોમાં ધર્મપ્રચાર કરતા અમાવા-સ્યાએ હુણુકરાણુસર પધાર્યા.

આણુ ધનપતસિંહજીના પૌત્ર આણુ તેજજહાદુર-સિંહજી (એમણે પશુપણુથી ભાત અને આસોથી ઘીનો ત્યાગ કર્યો હતો કારણ કે જ્યાં સુધી આચાર્યશ્રીના દર્શન ન થાય ત્યાં સુધી ઘી તથા ભાત ન ખાવા) પધાર્યા હતા.

અહીં આચાર્યશ્રીજી પાંચ દિવસ બિરાજી મા. સુ. પાંચમે વિહાર કરી જોખરાણુ પધાર્યા. અહિં જે દિવસ વિહાર કરી ડેઝાણાદિ થઈ મ. સુ. તેરસે મહાજન ગામ પધાર્યા.

પૂ. પા. આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવદ્વલસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ મહાજનથી વિહાર કરી સૂરતગઢ માગસર વદિ પાંચમે પધાર્યા.

સરદારપુરવાલા એક જૈનેતર અંધુએ આચાર્ય-શ્રીજીની પાસે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો.

સવારે સંકાન્તી મહોત્સવમાં પણ ખૂબ હાઠ રહ્યો. માહ શુદિ ૧૫ મે કાન્તિજ્ઞકા પધારશે જ્યાં કાગણુ શુદ પ ના રોજ શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામીની પ્રતિષ્ઠા કરશે.

દરેક સ્થળે ઉપદેશનું પાન કરાવતાં, શાસન પ્રજાવના કરાવતા હતા.

આચાર્યશ્રી વિજયમોહનસૂરીશ્વરનો સ્વર્ગવાસ.

જૈન સમાજના મુખ્ય અને વિદ્વાન આચાર્યો પૈકીના એક સુપ્રસિદ્ધ પ્રખર વ્યાખ્યાનકાર, શ્રી વિજયમોહનસૂરીશ્વરજી મહારાજનો ઉબોધ શહે-રમાં પેપ શુદ ૯ સનિવારના રોજ સ્વર્ગવાસ થયો છે. કેટલોક વખત વૃદ્ધાવસ્થાને લક્ષને સામાન્ય માંદગી ચાલતી હોવા છતાં, સ્વાધ્યાય, શિષ્યોને

શાસ્ત્રાભ્યાસ, સાધુક્રિયા અને વિહાર સતત કરતા જ હતા. ઉબોધના ગયા ચાતુર્માસમાં એમના ઉપદેશવડે શાસન પ્રભાવનાના અનેક ધાર્મિક કાર્યો થયા હતા. ગયા કારતક માસથી બિમારીએ જોર 'પકડ્યું' હતું. ત્યાંના શ્રી સંઘે અનેક ઉપાયોવડે શાંતિ માટે ઉપચારો કર્યા છતાં ભાવિભાવ બળવાન હોઈ આયુષ્ય પૂર્ણ

યતાં અંતિમ સમયે સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે, જેથી જૈન સમાજને એક વિદ્વાન સમર્થ વ્યાખ્યાનકાર, સંગીત શાસ્ત્રાભ્યાસી આચાર્યશ્રીની ભારે ખોટ પડી છે. આચાર્ય મહારાજને તો જીવનમાં ઘડું ઉચ્ચ જ્ઞાન સંપાદન કર્યું હતું, તેમજ પોતાના શિષ્યો, પ્રશિષ્યો વગેરે મુનિરાજઓને પણ ભાષા, તત્ત્વજ્ઞાન, પ્રકરણો વગેરેનું જ્ઞાન આપ્યું હતું કે જે પ્રકરણાદિ અભ્યાસીઓને અતિસરલ અને ઉપયોગી થઈ પડે તેવા અત્યાર સુધીમાં પ્રકટ થયેલા ગ્રંથોનું પ્રકાશન તેની સાક્ષી પૂરે છે. તેમજ શ્રી સિદ્ધસેવ-પાલીતાણુમાં અનુપમ સાહિત્યમંદિરની સ્થાપના તે આચાર્ય મહારાજના જૈન સાહિત્ય પ્રત્યે અપ્રતિમ પ્રેમ તરીકે દાહ તેઓશ્રીના સ્મારક તરીકે મોલુદ છે. આવા એક વિદ્વાન આચાર્યની જૈન સમાજને જે ખોટ પડી છે તે નહિ પુરાય તેવી છે. આ સદ

ઉપર તેઓની કૃપા હોય સમાને અલત દિનગીરી થાય છે તેઓમાંના પવિત્ર આત્માને અખડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સજ્જા પરમાત્માને પ્રાર્થના કરે છે

શેઠ શ્રી હીરાચંદ વસનજીનો સ્વર્ગવાસ.

પોગળદરનિવાસી શેઠ હીરાચંદ વસનજી સુમારે એસી વર્ષની ઉમરે ગયા માસમા સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે મુળધખાને વરાપાગમા લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કર્યા પછી વૃદ્ધ વયમાં પોગળદરમા નિવૃત્તિસ્થાન લીધું હતું પાછળની જિંદગીમા ડેળવણી વગેરેમાં લક્ષ્મીનો ધાર્મિક કાર્યમા મદ્દબ્યવ કરતા હતા સ્વભાવે મિલન સાર, મત્તવજ્ઞા અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા આ મગાની કાર્યવાહી ઉપર સંપૂર્ણ પ્રેમ હોઈ મળ્યા વર્ષોથી લાઇફ મેજર્સ થયા હતા, જેથી એક ધર્મશ્રદ્ધાળુ સભ્યની સગાઈ જોટ પડી છે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ

— : શોકજનક અવસાન : —

ધોલેગવાસી શેઠ દલીચંદ પરમાત્મ દેશી જીએ પોતાના જીવનમા ધાર્મિક કાર્યો તથા ગુમહાનેમા પોતાની લક્ષ્મીનો સદ્બ્યવ કરતા હતા અને ઉત્કૃષ્ટતિથી મારીપ્રતિષ્ઠા મેળવી હતી તેઓશ્રીનું તા. ૨૫-૧૨-૪૪ ના રોજ લોખંડીમા અવસાન થયેલ છે

આ સજ્જાના તેઓ સજ્જાસદ્દ હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી એક ધર્મશ્રદ્ધાળુ સભ્યની સગાઈ જોટ પડી છે પ્રભુ સદ્ગતના આત્માને શાંતિ અર્પે.

મુંબરો.

જૈન પત્રે પાંચ માસનું પચાગ જલદીથી વરસ બેસતા જ સમાજની મગવડ ખાતર પ્રગટ કરેલ, જે અમોએ સગવડતા ખાતર વહેવા ખરીદી અમારા માહકેને મોકલેલ હતું, જેમાં વાર્ષિક જૈન પર્વોના હેડીંગ નીચે પોષ શુદ્ધિ ૧૩ શુધ મેરુતેરમ જલથી

પ્રેસદોષથી હપાયેલ છે, તેને બદલે પોષ વદિ ૧૩ શુક્રવાર મેરુતેરમ મમજની

આભાર સ્વીકાર-

નીચેના મધો આ સગાને જોટ મળ્યા છે જે આભાર સાથે સ્વીકારવામા આવે છે
૧ ભગતબાદુતવિરાસ, પડિત લાલચંદ ભગવાનદાસ માધી
૨ જિન મગીતસંગિતા મુનિ દક્ષવિજયજી
૩ હેમુ મૂળજી મથરન દાપોલય
૪ ઉપવન
૫ શ્રી સિદ્ધહેમદીપિકા મુનિ શ્રી મદિમાપ્રમવિજયજી
૬ સદ્ગોષ્ઠ સચય મુનિ મદિમાવિજયજી
૭ પુણ્યસાગકથાનકમ

શ્રી જિનદત્તચુગિ જ્ઞાનભદ્રાગ્ના કાર્યવાહક

આ સભાનું પ્રકાશનખાતું.

પ્રાકૃત-સંસ્કૃત

- ૧ શ્રી બૃહત્સપ્તમ્યુત લાગ છોડે.
- ૨ શ્રીત્રિપદિત્તાકા પુરુષચરિત્ર (પ્રથમ પર્વ સિવાય)
- ૩ શ્રી ધર્માબ્યુત્થ મહાકાવ્ય
- ૪ પ્રાકૃત-આકાશ્ય દુલિકા

છપાતા ગુજરાતી મધો.

- ૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર, ૨ સદ્ગતિ ચરિત્ર,
- ૩ શ્રી વસુદેવ દિવિ, ૪ કથારત્નકોષ, ૫ શ્રી મહાવીરપ્રજ્ઞના વખતની મહાદેવીઓ, ૬ શ્રી તથો-ગ્ન મહોદધિ, તથોનું નામ-વિધિ-વિધાન સંહિત (ખીજી આવૃત્તિ), ૭ લાઇબ્રેરીનું કક્કાવાર લીસ્ટ

નવા થયેલાં માનવતા લાઇફ મેમ્બરો.

- ૧ શાહ મોગીલાલ જીવરાજભાઈ બાવનગર ખીજો વર્ગ
- ૨ " રતનશી ગુલાનચંદ " "
- ૩ " ત્રિજીવનદાસ મેધજીભાઈ " "
- ૪ ભાવસાર કેશવલાલ જીવરાજ " "
- ૫ શાહ લીલાધર મેધજીભાઈ મુળધ " "

તેનાં મૂલભુવ ઉક્ત પ્રકારના કારણે બુદ્ધિ આગળ રપટ તરી આવે છે. શ્રી જિનભદ્ર ક્ષમાશ્રમણ આગમપ્રધાન આચાર્ય હતા. તેમણે જૈન આગમ-મ્નાય પરંપરાગત ચાલ્યો આવતો હતો તેને અનુ-સરી સંગત ભાષ્ય રચવાનું પ્રધાન કાર્ય કર્યું છે. તેમાં જે તર્ક આમ્નાયાનુકુળ હોય તેનો ઉપયોગ પોતાના સમર્થનમાં પૂરી રીતે કર્યો છે અને આગ-મની આગળ જૈનાર તર્કને ઉપેક્ષણીય ગણ્યો છે, જ્યારે તેમના પુરોગામી શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર તર્કપ્રધાન આચાર્ય હતા. શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરના અંથો મૌલિક-સિદ્ધાંતપ્રતિપાદક અને પ્રૌઢ વિચાર-પૂર્ણ છે. તેઓ જેમ તર્કશાસ્ત્રના વ્યવસ્થાપક અને વિવેચક છે તેમ જૈન દર્શનના એક અનન્ય આધાર-ભૂત આત્મ પુરૂષ છે. શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરે પોતાના સંમતિતર્કમાં કેવલી (સર્વજ્ઞ) ને કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન એ બન્ને યુગપત્ એટલે એક સાથે થતાં નથી એ આગમ પરંપરાના મતથી વિરૂદ્ધ જઈ બન્ને એકજ છે અને જુદા નથી એમ તર્કથી સિદ્ધ કર્યું છે, જ્યારે શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે આગમ-પરંપરાગત તે મતને અલિમત રહી શ્રી સિદ્ધસેન-જીનાં વિચારોને વિગતવાર પ્રતિક્ષેપ વિવેચાવશ્યકમાં કર્યો છે. આમ શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ આગમ-પરંપરાના મહાન્ સંરક્ષક હતા તેથી તેઓ આગમ-વાદી કે સિદ્ધાંતવાદીના ગિરૂદ્ધી જૈન વાઙ્મયમાં ઝોળાખાય છે.

આ પ્રકારનો એ આત્મ-મહાપુરૂષોમાં મતભેદ સૌમ્ય મતભેદ હોવા છતાં કેટલી ગુણગ્રાહિતા ને સમભાવિતા હતી તે શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમા-શ્રમણે રચેલ ‘જિતકલ્પ ચૂલ્લિ’ રચનાર શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિવરે તેની આદિમાં તેમની જે ગંભીરાર્થક શ્લોકિ છ પદ્યમાં કરેલી છે તે આ પ્રમાણે—

“અનુયોગના આગમોના અર્થજ્ઞાનના ધારક, યુગપ્રધાન, પ્રધાન જ્ઞાનીઓને બહુમત, સર્વ ધ્રુતિ અને શાસ્ત્રમાં કુશલ અને દર્શન-જ્ઞાન ઉપયોગના માર્ગસ્થ અને માર્ગરક્ષક,” ૧.

“કમલના સુવાસને આધીન થયેલા ભ્રમરો જેમ કમલની ઉપાસના કરે છે, તેમ જ્ઞાનરૂપ મહર્ષના પિપાસુ મુનિઓ જેમનાં મુગરૂપ નિર્જરમાંથી તીક-જેલા જ્ઞાનરૂપ અમૃતનું સદા સેવન કરે છે,” ૨.

“સ્વ સમય અને પર સમયના આગમ, લિપિ, ગણિત, છન્દ અને શબ્દશાસ્ત્રો ઉપર કરેલા વ્યા-ખ્યાનોમાંથી નિર્મિત થયેલો જેમનો અનુપમ યશઃ-પટલ દશે દિશામાં ભમી રહેલો છે,” ૩.

“જેમણે પોતાની અનુપમ મતિના પ્રભાવે જ્ઞાન, જ્ઞાની, હેતુ, પ્રમાણ અને ગણધરપૃષ્ઠાનું સવિશેષ વિવેચના ‘વિશેષાવશ્યક’ માં અન્યનિગદ્ધ કર્યું છે,” ૪.

“જેમણે હેતુસૂત્રોના આધારે પુરૂષ વિશેષના પૃથક્કરણ પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિતના વિધિનું વિધાન કર-નાર ‘જીતકલ્પ સૂત્ર’ ની રચના કરી છે,” ૫.

“એવા પર સમયના સિદ્ધાંતોમાં નિપુણ, સં-યમશીલ શ્રમણોના માર્ગના અનુગામી, અને ક્ષમા-શ્રમણોમાં નિધાનભૂત શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમા-શ્રમણને નમસ્કાર!” ૬.

—(જૈન ઇતિહાસમાંથી ઉદ્ધૃત).

જૈન ધર્મના જ્ઞાનદીપકના પ્રકાશો.

જૈન ધર્મ પાછળથી પ્રગટ થયો છે એવી માન્યતા ભ્રમભૂળક હતી એમ હવે સિદ્ધ થયું છે. હિંદુ સનાતન ધર્મની સાથે જ જૈન ધર્મ સ્વતંત્ર રીતે પ્રાચીન ભારતમાં પળાતો હતો એ હવે ઇતિ-હાસ સિદ્ધ કરે છે. જૈન ધર્મની પ્રાચિનતા ઉપર હવે આક્રમણ કરી શકાય તેમ નથી. આધુનિક સમ-યમાં કાષ્ઠપણુ ચડતી-પડતીના કારણોને લીધે એક સમયના વિશાળ વડલા જેવો વ્યાપક, આ ધર્મ હગણું અનિશય પ્રમાણમાં ક્ષીણભાવને પામ્યો છે. જૈન ધર્મીઓમાં સિદ્ધાન્તને પુષ્ટિ આપ્યા વગર

સાધારણ આજ્ઞાઓની માન્યતાઓ ઉપર જે એવ-
તાણુ થઈ જુદા જુદા પક્ષો પડેલ છે, તેથી જૈનોના
ઉત્કૃષ્ટ ધર્મને હાની થઈ છે જૈનોના સાધુઓ, સધ
અને નિદાનો ઐક્ય અને સપ તરફ પ્રભાસ કરે, એ
ખૂબ જરૂરનું છે જૈન ધર્મના પુનર્નિર્માણ માટે
કયા બળોને જાગૃત કરવાની આવશ્યકતા છે તે શોધ
વાની જરૂર છે જૈનધર્મની પાલનામાં કયા ક્ષયરોગ
લાગુ પડ્યો છે તે જોવાનું કામ જૈનોનું છે પચીશ
સો વરસ પછી શુ મહાતીર્થવામિ જેના ઉદ્ઘાટક
જૈન ધર્મમાં કાંઈ નહિ જાગે ?

જૈન ધર્મ જ એક છે, પ્રાચીન છે, આદર્શરૂપ
છે આ સર્વે માત્ર ડહોવાથી કાંઈ ક્ષાયદો હવે નથી
જગતના લોકોને આજ તો માહિત્યની દગ્ગર છે
અતિ સુદગ્ધાવે સગળતા અને મત્યના સિદ્ધાન્તો
ઉપર પ્રગટાવેલ જ્ઞાનદીપ ચારે તરફ પ્રકાશ નાખે
ત્યારે જ જૈન ધર્મના મહાન્ત સિદ્ધાન્તો અદિસા,
તપ, સયમ અને આત્મવિજયનો સાક્ષાત્કાર કરાવી
શકશે જૈનો એ હવે પોતાની સર્વ શક્તિઓ અને
સમૃદ્ધિ જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશને ચારે તરફ ફેલાવવામાં
વાપરવા જોઈએ જ્ઞાનના વિવિધ પ્રકાશ પાસે મદિરા,
મૂર્તિઓ, ક્રિયાઓ પાછળ વાપરેલી શક્તિઓ ગૌણ
જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે જૈનોએ પોતાના હૃદયોમાં જ્ઞાન
મશાલો ચેતાની એનો મૌખિક શાત જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ
બહાર ફેલાવવો જોઈએ જ્ઞાનનો દિવ્ય પ્રકાશ જ્યારે
જયલી નીકળશે ત્યારે મતજોરો, પક્ષાપક્ષીઓ, ગાલ
ક્રિયાઓના ઝગડાઓ, આ ચાગ જોરો, અહમમત્વ
સર્વે નાશ પામશે જૈનો પોને વિનુદ્ધ થઈ મત
મતાતરો અને આંતરિક રાગદોષો ત્યજીને ખીજાઓ
ઉપર પ્રતિભા પાડી શકશે

હિંદુધર્મ અને જૈન ધર્મ બંનેમાં માસાંકિ
લાભો કરતા હૃદયની વિશુદ્ધિનું મહત્ત્વ અનેકધણુ
વધારે છે જ્ઞાન પ્રાપ્તિની પ્રવૃત્તિથી અને ઉત્કૃષ્ટ નૈતિક
કર્તવ્યોના પાલનથી બંને ધર્મોમાં મત્ત, શીન અને
સુદરની પ્રાપ્તિ ઉપદેશી છે અદિસા પરમો ધર્મ

એ સિદ્ધાન્ત બંને ધર્મોએ માન્ય કરેલ પરંતુ સત્ય
છે હિંદુ ધર્મમાં યજ્ઞાદિકામાં અમુક સરતે માસા
હાનુ વિધાન કરી સર્વ મામાહારનો નિષેધ
કર્યો છે પરંતુ યજ્ઞાગાદિકાના સાહિત્ય સિવાય
હિંદુધર્મના ખીજા સાહિત્યમાં દિમાનો અત્યંત
તિરસ્કાર કરી અદિસાને અપનાવવામાં આવી છે

વિષયાસક્ત અદ્ય મરકારી મનુષ્યો માટે બંને
ધર્મોમાં સુનાગણાનું વિચારણ જેન છે. આત્માની
પરમાર્થિક ઉચ્ચશા પ્રાપ્ત કરવા અને સ્વચ્છવૃત્તિ
ઓને ત્યજવા બંને ધર્મો આખ્યાયિકાઓ, સૂત્રો અને
સંકળોધદ્વારા પ્રવર્ત થાય છે બંને ધર્મોમાં ઉચ્ચ
આશયો છે તપોમય જીવન, મહનશક્તિ, મગ્ધ-સાદા
આધ્યાત્મિક ભાવોના વિકાસના પાયા ઉપર ધર્મ
રતો ચણી છે અદિસા, સત્ય, અહમયર્થ, અસ્તેય
અને અપરિગ્રહ ઉપર બંને ધર્મોએ મુખ્ય મહાર
બાંધ્યો છે આત્માનો વિજેતા થવા પરમશુદ્ધિ અને
એક હૃદયની સ્વચ્છતાને ઉપદેશી છે હૃદયના નૈમ
ર્ગિક પવિત્ર ભાવોનો વિકાસ કરી પોતપોતાના માર્ગે
ઉત્તિ કરવાના એ બંને ધર્મોએ પ્રયત્નો કરેલ છે
આત્માની પ્રગતિથી અપૂર્ણતાના ધ્યેય તરફ બંને
ધર્મો પોતપોતાના અનુયાયીઓને બેચી જાય છે

બંને ધર્મો પરસ્પરની પાડોશમાં અત્યંત જ્ઞાનિ
ધ્યમાં જુદા જુદા વૃદ્ધોરૂપે હમરો વર્ષો થયા કાંધા-
કુટ્યા છે ઈર્ષા, અસુખ, દોષ, વૈગ-ઝેર પરસ્પર સેવ્યા
વગર બંને જીવ્યા છે તેમાં પણ જૈન ધર્મની
સહિષ્ણુતા-મહનશીલતા, ક્ષમા અને શાંતિ એ સા
અદિસામાંથી ઉદ્ભવ્યા છે બળ, જોગવરી, માર-
કાડ, જુલમ, શક્તિનું પ્રદર્શન એ જૈન ધર્મને માન્ય
નથી હમરો વરસો થયા કાંઈ સમયના અતિ
પ્રાચીન કાળથી જ જોને સમદષ્ટિ અને ખીજા
ધર્મો પ્રત્યે મમલાવ દેખાડ્યા છે એ ધર્મો જોરો
વરીથી વરલાનવાની નીતિને પોતાના ઉજન સમયમાં
પણ અર્પણ કર્યો નહોતો જગતના પ્રાચીન કાળમાં
ધર્મોની બેચાણેથી અને બળ માપનાના વેગજેરનો

આશ્રય એણે કર્યો નથી. જૈન ધર્મે વિનાશ અને મંદારને પોખ્યા નથી. એણે શાંતિથી જીવી જનણું છે. માનવ માનવ વચ્ચે જય, તકરાર, મારામારી કે યુદ્ધને એણે ઉત્તેજન આપ્યું નથી.

એક જૈનીનું પરમ કર્તવ્ય અહિંસા મન વચન અને કાયાથી પાળવાનું છે. એને આત્માનો વિજય કરવો છે, એનું કર્તવ્ય કર્મક્ષય કરવાનું છે. રાગ-દ્વેષરહીત જીવનની નૌકા આ તોફાની સંસાર-સાગરમાંથી પસાર કરવા એ ધર્મ આદેશ આપે છે. એની ભાવનાઓ ઉત્તમ છે. જગતના સવા બે અઘળ મનુષ્યો બે જૈન ધર્મના અહિંસા, સહાનુભુતિ, સદકાર, સહનશક્તિ, શુદ્ધ વિચાર, આધ્યાત્મિક પરિપૂર્ણતા, દયા, અનુકંપા, તપ, સ્વાધ્યાય બ્રહ્મચર્ય, અસ્તેય, અપરિગ્રહ, સત્ય, ક્ષમા, ઔદાર્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, વિવેક, શાંતિ, સંયમ, ઇન્દ્રિયજય, નિરભિમાનતા વિગેરે પોતાના હૃદયમાં ઉતારે તો યુદ્ધ, વિગ્રહ, મારકાંડ, ઝેરવેર સૌ બંધ પડી જગતના લોકોનું પરમ કલ્યાણ થાય.

કરાંચી તા. ૨૫-૧-૪૫
ડુંગરશી ધરમશી સંપત્ત

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીનું જીવન રહસ્ય ।

(ગતિકં પૃષ્ઠ ૧૦૧)

ઉપાધ્યાયજીએ અધ્યાત્મ યોગ, ભક્તિ અને સાહિત્યના તમામ ચિહ્નો ઉપર પોતાની લેખન-શક્તિનું પ્રભુત્વ પાઘરી દીધું છે. આધ્યાત્મિક ગ્રંથોમાં અધ્યાત્મસાર, અધ્યાત્મોપનિષદ્, સદીક જત્રોશ જત્રીશીઓ, જ્ઞાનસાર વિગેરે ગ્રંથો હતા. સાત વર્ષની ઉંમરમાં ભક્તામર સ્તોત્ર એક જ વખત સાંભળેલું તે કંઈક યદ્દ થયું હતું. આવી સ્મરણશક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ નાની ઉંમરથી જ હતો; એઓશ્રી બાલબ્રહ્મચારી હતા. સં. ૧૬૮૮ માં પોતાના સાંસારિક બંધુ પદ્મસિંહ અને માતાની સાથે શ્રી નયવિજયજી મુનિના શિષ્ય

તરીકે શ્રી વિજયદેવસૂરિના હાથે તેઓએ દીક્ષા લીધી. અને નામ યશોવિજય અને એમના લઘુ બંધુનું નામ પદ્મવિજયજી મુકરર થયું. ગુરુ પાસે ૧૧ વર્ષ અભ્યાસ કરી ગુરુ સાથે કાશી જઈ ત્રણ વર્ષ ત્યાં અને પછી આગ્રામાં ચાર વર્ષ અખંડ ઉચ્ચ અભ્યાસ કરી, લગભગ ૧૮ વર્ષ વિદ્યા-ભ્યાસંગમાં ગાળી જીવન પર્ણિત ગ્રંથો રચવાનું ચાલુ રાખ્યું; ભાષાદષ્ટિએ સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ગુજરાતીમાં પુષ્કળ કૃતિઓ રચી. વિષયો પરત્વે ન્યાય યોગ અધ્યાત્મદર્શન કથા ચરિત નય વૈરાગ્ય દ્રવ્યગુણપર્યાય ધર્મ નીતિ વિગેરે મૂળ ગ્રંથો અને અનેક અન્ય ગ્રંથોની ટીકારૂપ રચના કરી. જૈનેતર સમાજમાં પણ એમના જેવા વિદ્વાન અભાર સુધી જાણવામાં આવેલ નથી. એક શ્રેષ્ઠ કવિ તરીકે તેમના ગુજરાતી ભાષામાં કાવ્યો જૈન દર્શનના રહસ્યોવાળું અપૂર્વ છે. સં. ૧૭૧૮ માં શ્રી વિજયપ્રભસૂરિએ એમને ઉપાધ્યાય પદથી આપી.

જૈનશાસ્ત્રનું ઊંડું જ્ઞાન તો તેમને માટે સહજ હતું પરંતુ ઉપનિષદ્ દર્શન આદિ વૈદિક ગ્રંથોનું તથા બૌદ્ધ ગ્રંથોનું વાસ્તવિક પરિપૂર્ણ અને સ્પષ્ટ જ્ઞાન, એમની અપૂર્વ પ્રતિભા અને એમના ગુરુ-ભાઈ શ્રી વિનયવિજયજી સાથે કાશીમાં રહી વર્ષો સુધીના અભ્યાસના પરિપાકનું પરિણામ હતું. કાશીથી આવ્યા પછી અમદાવાદમાં તે વખતના સૂત્રા મહોળતજ્ઞાનની ઇચ્છાથી અદ્વાર અવધાન કર્યા હતાં એ તેમની સ્મરણશક્તિનું જ્વલંત દર્શાવ છે.

નયપ્રદીપ, નયરહસ્ય, ન્યાયામૃતતરંગિણી સહિત નયોપદેશ, સ્યાદ્વાદ કલ્પલતા, ન્યાયાલોક, બંડખાદ, જૈનેતર્કપરિભાષા શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય ટીકા અને અષ્ટ-સહસ્ત્રી ટીકા આદિ ગ્રંથો રચી જૈન ન્યાયશાસ્ત્રને જગત સમક્ષ રજુ કર્યું છે; યોગશાસ્ત્રકાર પતંજલિ-કૃત યોગસૂત્રના કેવલપાદ ઉપર પણ એમણે ટીકા લખી જૈન દષ્ટિએ ધારણા ધ્યાન અને સમાધિનો સમન્વય કર્યો છે; સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ન્યાય ગ્રંથો ઉપરાંત લોકભોગ્ય વાચકોને માટે ઉપકારરૂપે ગુર્જર-ભાષામાં અદ્વાર પાપરથાનક સંજાય, સમક્રિત સંસાર

ખેલની સમ્રાટ, યોગદૃષ્ટિની સમ્રાટ, અગીઆગ અગો અને પ્રતિક્રમણ ગર્જાહેતુની સમ્રાટો, પટ્ટસ્થાનક ચોપાષ, જસવિવામ વિગેરે આધ્યાત્મિક પદો, સમાધિયતક, સમતાશતક, ત્રણ ચોવીશીના સ્તવનો, વિહરમાન જિન સ્તવનો, દ્રવ્યગુણપર્માણ ગમ, સવાસો, દોઢસો અને સાડા ત્રણસો ગાથાના સીમ ધરસ્વામીને વિનંતિ રૂપ સ્તવનો, ગુરુગ્રંથુ શ્રી વિનયવિજયજીના સ્વર્ગવાસ પછી શ્રીપાળગમ્મનો અધુરો ગહેલ ગમ કે જે હાન પૂર્ણરૂપે ઓળીના દિવસોમા ગવાય છે, તે પૂર્ણ કર્યો વિગેરે સાહિત્ય છે જ્ઞાનસાગર અને અધ્યાત્મ માગ વિગેરે પ્રથમના રચયિતા જેવી રીતે અધ્યાત્મ અને વૈગમ્યમા સ્વયંનિમગ્ન છતાં અને તર્ક અને વ્યાકરણનું ઉચ્ચકોટિનું જ્ઞાન ધરાવતા છતાં માદી ભાષાના સ્તવનો જેમકે જગજીવન જગમાય હો, લધુ પણ હુ તુમ મન નવિ માવુ રે વિગેરે પ્રાકૃત મનુષ્યોને માટે પણ કેવી સગળતાથી ભાષાદ્વારા ઉતારી શકે કે એ એમની શક્તિની અપૂર્વતા મણાય

એમની સ્મરણશક્તિના ખીખ દૃષ્ટાત તરીકે એક હકીકત એ છે કે શ્રી વિનયવિજયજી જે કે તેમના ગુરુ-ભાષ હતા તેમની સાથે કાશીમા એમને વિદ્યાબ્યામ માટે જવુ થયુ, શ્રી વિનયવિજયજીએ વ્યાકરણ વિષય ગ્રહણ કર્યો અને શ્રી યશોવિજયજીએ ન્યાય વિષય ગ્રહણ કર્યો ત્રણ વર્ષ પર્વત શાસ્ત્રનું અધ્યયન કર્યું, એમનો વિદ્યાગુરુ ભટ્ટાચાર્ય જૈન ધર્મનો દ્વેષી છતાં વિનયાદિથી તેમને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસેથી સંતોષપૂર્વક વિદ્યાગ્રહણ કરી, પછી એક અપૂર્વ અથ અધ્યાપક પાસે હતા, તે અથ કાષ્ઠને બતાવતા નહોતા, શ્રી યશોવિજયજી અને વિનય-વિજયજીએ પ્રસંગ પામી અર્ધ અર્ધ અથ જોઈ બન્નેએ ભેગાં મળી મુખે કરી પૂર્ણ કર્યો પ્રસંગો-પાત પોતાના અધ્યાપકને જણાવી માફી માગી, અધ્યાપક એમની સ્મરણશક્તિ માટે તાણુબ બન્ને અને એમની પ્રીતિ બને તરફ અનેક અશે વધી ક્રમે ક્રમે શ્રી યશોવિજયજી મહારાજને કાશીના પડિતો તરફથી ન્યાયવિશારદની પદવી મળી હતી અને

પછીથી એકસો અથો ન્યાયના બનાવ્યા પછી ન્યાયાચાર્ય થયા

એમના સમકાલીનમા શ્રીમદ્ આનંદધનજી, જ્ઞાન-વિમળસૂરિ, ઉદયગત્ત. માનવિજય ઉપાધ્યાય, જિન-વિજય, શ્રીમદ્ વિનયવિજય, જયસોમ, ઉં સકલ-ચદ્રજી અને મોહનવિજય હતા શ્રીમદ્ આનંદધનજી એક અધ્યાત્મનિષ્ઠ અવધૂત જગલના યોગી હતા તે ઉપાધ્યાયજી અપૂર્વ વ્યાખ્યાનશક્તિદ્વારા અને અથ-સાહિત્યના ઉત્પાદનદ્વારા જૈનદર્શનની મર્મસાદી પ્રભાવના કરી રહ્યા હતા (ચાલુ)

શ્રી કૃતેહ્યદ ઝવેરભાઈ

॥ અથ પ્રથમ શ્રી ઋષભજિન સ્તવન ॥

ઋષભ જિજંદશું મીતહી કિમ કીજેં દો કહો
ચતુર વિચાર ।
પ્રમુજી જદ્દ મલગા વસ્યા તિહા કિળેં નવિહો કોદ
વચન ઉચાર ॥ ૧ ॥

ઉત્થાનિકા -

ઋષભજિન સ્તવન -

આ સ્તવનમા આચાર્યદેવ પ્રભુની સાથે પ્રીતિ કેવા પ્રકારે કરવી તેનો માર્ગ દેખાડે છે

ગમે એવો કહણ પ્રયોગ હોય તથાપિ જેની માથે પ્રીતિ જોડવી હોય તેની સાથે અતુકુય થઈ જતા પ્રીતિ જોડાય કે જેમ કે પ્રભુ વિતરાગ છે, માટે જો આપણે વિતરાગતાનો અશ આપણામા લાગીએ તો પ્રભુની સાથેની દુર્લભ પ્રીતિ પણ સુનક થઈ જાય છે

(૧) સસાગમા ગગ ત્રણ પ્રકારના છે એટલે કે કામરાગ, રોહરાગ અને દૃષ્ટિરાગ, નાના પ્રકારના પદાર્થો કે લક્ષ્મી કે મિલકત વિગે-રની ઇચ્છા તે કામરાગ, સગા સગાધીઓ ઉપર જે રોહ ગ્રહે તે રોહરાગ અને દેહ ઉપર અર્થાત્ દેહ તે હુ છુ એ જે ગગ માય છે તે દૃષ્ટિગગ

ગાથા ૧-સરળ શબ્દાર્થ—

જે આત્માએ રાગદ્વેષનો સંપૂર્ણ જય કરીને અનંત ગુણો પોતાના આત્મામાં ઉદ્ભવવાની મારા જેવા સર્વ આત્માઓને ગુણવાન બનાવવાની ભાવના કરતાં જે તિર્થંકરે સંપદા અને અતિશય સંપદા પ્રાપ્ત કરી છે એવા રૂપા જિનેશ્વરની સાથે હું જ્ઞાસુ સાધક કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરું? હે! ચતુર અંતરાત્મા તું પરભાવથી વિમુખ થઈને એટલે સ્વભાવની સન્મુખ થઈ જે પરમાત્મા ઋષભદેવને તું જોઈ, જાણી રહ્યો છે, તેમની સાથે મને પ્રીતિ કરવાનો માર્ગ દેખાડો.

કારણ કે, હું જાણું છું કે પ્રભુજી સિદ્ધક્ષેત્રમાં મારાથી અળગા જઈને વસ્યા એ અને ત્યાં વચનથી વ્યવહાર થતો નથી તો હું ભરતક્ષેત્રમાં રહ્યો એ અળગાની સાથે પ્રીતિ કેમ કરી શકું?

કાગલ પળ પહોંચે નહીં, નવિ પહોંચે હો
તિહાં કો પરધાન ।
જે પહોંચે તે તુમ સમો, નવિ માલે હો કોઈનું
વ્યવધાન ॥ ૨ ॥

ગાથા ૨-સરળ શબ્દાર્થ—

વળી જ્ઞાસુ સાધક પ્રીતિની બીજી રીત કહે છે. એટલે કે, કાગળ લખીને પણ જેમની સાથે પ્રીતિ કરવી હોય તેની સાથે કરી શકાય છે; પરંતુ જિનેશ્વર ભગવાન કે જે હાલ સિદ્ધક્ષેત્રે છે ત્યાં કાગળ પણ પહોંચે એમ નથી. આ એ ઉપરાંત પ્રીતિનો ત્રીજો માર્ગ પણ છે અને તે એ કે મારા તરફથી કોઈ પ્રાતિનિધિ મોકલવાને પણ પ્રીતિ કરી શકાય છે. પરંતુ ત્યાં પ્રાતિનિધિ પણ પહોંચી શકે તેમ નથી, કારણ કે જે ત્યાં જાય છે તે તો પ્રભુના સરખા થઈ જાય છે અને ત્યાંથી કોઈ પાછું આવી અંતર કે ભેદ જણાવતા નથી.

પ્રીતિ કર તે રાગીયા, જિનવરજી હો તમે તો
વિતરાગ ॥
પ્રીતડી જેહ અરાગીથી, મેલવવી તે હો લોકો-
ત્તર માગ ॥ ૩ ॥

ગાથા ૩-સરળ શબ્દાર્થ—

સંસારમાં પરસ્પર પ્રીતિ કરનાર રાગી હોય છે અને જિનેશ્વરજી તો વિતરાગી છે. માટે અરાગીથી પ્રીતિ મેળવવી એનો માર્ગ કોઈ લૌકિક નહિ પણ કોઈ લોકોત્તર હોવો જોઈએ. માટે પરમાત્માભિમુખ (ચતુર) અંતર આત્મા પ્રભુની સાથે પ્રીતિ મેળવવાનો લોકોત્તર માર્ગ બતાવે છે. (લૌકિક માર્ગ ઇન્દ્રિયોથી દેખાતી-જણાતી વસ્તુઓ ઉપર પ્રીતિ કરાવે છે. અને લોકોત્તર માર્ગ ઇન્દ્રિયોથી જણાતી વસ્તુઓ તરફ વિમુખ રહી પરમાત્મસન્મુખ થઈ અર્પી વસ્તુને જણાવે છે. એટલે કે ઇન્દ્રિયોથી નહિ પણ ઇન્દ્ર એટલે આત્માથી જણાતી વસ્તુ પર પ્રીતિ કરાવે છે.

પ્રીતિ અનાદિની વિષમરી તે રીતે હો કરવા
મુજ્ઞ ભાવ ॥
કરવી નિર્વિષ પ્રીતડી કિણ માતે હો કહો
વને વનાવ ॥ ૪ ॥

ગાથા ૪-સરળ શબ્દાર્થ—

અનાદિકાળથી મારી વિષયોમાં પ્રીતિ છે તે વિષમરી છે (જેથી જન્મ મરણ થયા કરે છે) હવે મારે એવીજ રીતે સાદી અનંત ભાગે નિર્વિષ અમૃતમય પ્રીતિ કરવી છે કે જે શાશ્વત જીવનની સાથે છે. એ પ્રીતિ કેવી રીતે બની શકે, તે હે! પરમાત્માભિમુખ અંતર આત્મા! મને બતાવ.

પ્રીતિ અનંતી પરથકી, જે તોડે હો તે જોડે પહ ।
પરમ પુરુષથી રાગતા એકત્વતા હો દાહી
ગુણગેહ ॥ ૫ ॥

ગાથા ૫-સરળ શબ્દાર્થ—

પરમાત્માભિમુખ અંતરાત્મા જ્ઞાસુ સાધક જીવને જણાવે છે કે અનંતકાળથી તારી પરભાવમાં જે પ્રીતિ છે તે જેમ જેમ તું છોડતો જાય તેમ તેમ તે પ્રીતિ પરમાત્માની સાથે જોડાઈ જાય. એટલે કે જેમ જેમ તારા નિર્જ સ્વભાવમાં (આકર્ષિત) રૂપ પ્રદેશમાં રહે તો જાય તેમ તેમ પરમ પુરુષ

જિનેન્દ્રદેવ સાથે તારી પ્રીતિ થતી જાય, જે પ્રીતિ પરમાત્માની સાથે એકત્વતારૂપ એટલે તદ્દરૂપ થતી જાય, કે જે અનતગુણુ ધામ શાસ્ત્રમા દેખાડેયુ છે કારણ કે એ ગુણુ ધર છે

પ્રમુજીને અવલંબતા નિજપ્રભુતા
હો પ્રગટે ગુણરાશ ॥
દેવચદ્રની સેવના આપે મુજ હો
અવિચલ સુખવાસ ॥ ૬ ॥

ગાથા ૬-સરલ શબ્દાર્થ—

હે પ્રભુ ! હું આપના શુદ્ધ ગુણુને જેમ જેમ અવલબ્ધતો જાઉં છું તેમ તેમ ગુણુના ધરૂપ એરી માગમા પ્રભુતા પ્રગટતી જાય છે, માટે દેવોના ચક્ર સમાન હે જિનેન્દ્રદેવ ! ધન્ય છે તમારી સેવાને કે જે મને અવિચલ સુખ એટલે મિહાત્માની પ્રાપ્તિ કરાવે છે

૬ ક. લાલન

સત્કાર સમારંભ.

મહા વદ ૫ શુક્રાર, તા ૨-૨-૪૫ ના રોજ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા ભાવનગર તરફથી “ શેઠ ભોગીલાલ મગનલાલ લેક્ચર હોલ ” નામાભિધાન કરવા અને શેઠ મોહનલાલ તાગચંદને માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો કરનામા આવ્યો હતો

આરંભમા બહેન ઈન્દુમતી ગુલામચંદે ભાવ પૂર્વક મગળાચરણ કર્યા બાદ શ્રી વડવા જૈન સ્નેહી મડળે સ્વાગતગીત રજૂ કર્યા બાદ ડૉ જશવતગણે આમત્રણ-પત્રિજા વાંચી સભાળાવી હતી

આગાદ મરથાના પ્રમુખ શેઠશ્રી ગુલામચંદભાઈએ ઉપરોક્ત કાર્ય માટે પ્રાસંગિક વિવેચન કરી ગજેશ્રી ભોગીલાલ લેક્ચર હોલ અને ઓર્કલ પેઇન્ટીંગ છબી ખુદી મુકવા ગજેશ્રી મોહનલાલભાઈને વિનંતિ કરી હતી, જેથી તે હોલ અને પ્રતિકૃતિ ખુદી મુકી હતી અને પ્રમુખશ્રી ગુલામચંદભાઈએ પોતાના બધુ પુલ્ક અને મહાના સેક્રેટરી ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિપુ-વનદાસને પોતાનું વ્યક્ત ગળુ કરતા જણાવ્યું કે સભાના ત્રણ મુખ્ય ઉદ્દેશો જણાવી તેમા આ સત્કાર-સમાગ જનો સમાવેશ થાય છે જેથી તે માટે આ મેળાવડો કરવામા આવ્યો છે,

ગજેશ્રી ભોગીલાલભાઈએ તો દાન દેવા માટે અલગ દાર ગમ્યા છે એમનામા સમાજમાજ આપણુ એરી સકુચિત દષ્ટિ નથી, પરંતુ સામા જિક કે સાર્વજનિક કોષ્ઠપણુ કાર્યોમા દાનનો પ્રવાહ વહેતો ગમ્યો છે, તેથીજ તેમજ તેઓશ્રીમા ઉદા ગતા, મૌજન્યતા, લઘુતા, સમયસતતા અને દયાળુતા એ પાંચે ગુણોનો સમન્વય થયેલો છે, તેથી તેઓ

શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મોલવાળા

ભાવનગર જૈન સમાજના ભૂપણરૂપ, તેમજ તેની જોડી ખીજી નથી આવા દાનનીગ તરતરનું નામ આ સભાના કોઈ અંગ સાથે ચિરસયાથી થાય તો હીક તેમ ધારી, મહાના એક હોલને ભોગીલાલ લેક્ચર હોલ આપણુ અને તેની યાદી રહે માટે તેમની પ્રતિકૃતિ સભામા માનપૂર્વક મુકવી તે માટે પ્રથમ આ સત્કાર છે હવે ખીજે પ્રસંગ ગજેશ્રી મોહન-લાલભાઈ શી'મ ઉદ્યોગના ધધામા સારી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કર્યા પછી પુણ્યગેળે, પૂર્વના આગધને પ્રથમ દાન દેવાનું પગલુ કેળવણીવિષયક જૈન સરથા-ઓને સખાવત કરવાનું શરૂ કર્યું, પાંચ હમ્મર દમ હમ્મર જેરી મોટી રકમોની સખાવતો શરૂ કરી, પરંતુ તેમની કેળવણીપરની રૂચીને અનુભવ તો નવ માસ પહેલા તળાગ તીરે જૈન વિદ્યાર્થીશ્રદ્ધના

તેમના હાથે થયેલ ઉદ્ધાટનથી જાણવામાં આવ્યું
ઐટલે તળાજ તીર્થનાં વર્તમાન ધાતહાસ સાથે

શેઠ મોહનલાલભાઈ તારાચંદ

તેમનો શું સંબંધ છે તે જાણવું અસ્થાને નથી.
આચાર્યદેવશ્રી વિજયનેભિસૂરિશ્વરજી મહારાજ
જેઓ વિદ્વાન અને પ્રભાવશાળી ગુરુદેવ છે; તેમના
ઉપદેશથી જ આ તીર્થક્ષેત્રની કમીટીમાં શ્રી ભોગીલાલ-
ભાઈ, શ્રી ખાન્તિલાલભાઈ, શ્રી પુરુષોત્તમદાસભાઈ
અને વલ્લભદાસભાઈ જોડાયા અને વિદ્યાર્થીગૃહને
મોહનલાલભાઈએ રૂ. પચ્ચીસ હજાર આપ્યા અને
તેમના તથા ભાઈ દલીચંદભાઈના પ્રયાસ વડે
રૂપિયા બે લાખ ઉપરનું મુંબઈમાં ફંડ થયું.

વળી આ તીર્થના આત્મારૂપ અને કમીટીના હાથ-
પગ રાજેશ્રી ખાન્તિલાલભાઈ વેરા છે, તેનો પણ પરિ-
ચય આપવો તે અત્યારે યોગ્ય છે. તે અત્રેના અમર-
ચંદભાઈ વેરાના સુપુત્ર છે. જેની પાંચ પેઢી થયા સંઘ
અને જ્ઞાતિની સેવા કરે છે. તે સેવા ઉપરાંત ભાઈ
ખાન્તિભાઈના પુણ્યયોગે તેમને આ તીર્થની સેવા વિશેષ
સાંપડી છે, ઐટલે પોતે પ્રમાણિકપણે, શ્રદ્ધા-ભાવના-
પૂર્વક તન, મન ધનનો ભોગ આપી પોતાના ધંધાને ગૌણ
કરી સેવા આપી રહ્યા છે, જે સમાજના ધન્યવાદને પાત્ર
છે. અને સુમારે એક ધાન્યની જ આયબીલ પાં

ઓળીના જેવા ઉચ્ચ તપના પ્રભાવે તેમનો આત્મા
ઉજ્જવલ થતાં સેવા કરી રહ્યા છે. ભાવિમાં અત્રેના
જૈન સંઘના શેઠને લાયક પણ બન્યા છે.

રાજેશ્રી મોહનલાલભાઈની વધતી જતી ઉદારતા,
કુળવણી પ્રત્યે પ્રેમ જોઈ તેઓ આ સભાના
પેટ્રન કેટલાય વખત પહેલાં થયેલ હોવાથી તેમનો
માનપત્રદારા સત્કાર કરવાની આ તક લેવામાં
આતી છે વગેરે જણાવ્યું. બાદ રા. રા. શ્રી માસ્તર
મોતીચંદભાઈ ઝવેરચંદનો સહાનુભૂતિનો આવેલ સંદેશ
ભાઈશ્રી ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈએ ટૂંકમાં વિવેચન-
પૂર્વક જણાવ્યો કે:—આપણા સમાજના લાગ્ય છે
કે આવા બે નરરત્નોની સમાજસેવા દિન પ્રતિદિન
વધતી ગઈ છે અને તેના સંબંધમાં મુરબ્બી વલ્લભ-
દાસભાઈએ દરેક દૃષ્ટિથી ખૂબ વિવેચન કરેલું છે,
તો ઐટલું જ કહું છું કે, આ આપણા સમાજના
નાયકો દિનપ્રતિદિન આગળ વધતા રહી સમાજ-
સેવાના ઉત્કર્ષમાં મોટો ફાળો આપશે એ ખાતરી છે.

ત્યારબાદ જેચંદભાઈ (શેઠ આણંદજી કલ્યા-
ણજીની પેઢીના અહીં ખાતાના મુનિમ) એ પ્રાસ-
ંગિક વિવેચન કર્યો બાદ સભાના ટ્રેઝરર શેઠ શ્રી
અમૃતલાલ છગનલાલે માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું.
ત્યારબાદ શ્રીયુત્ત ભોગીલાલભાઈના મુખ્યારક હાથે
માનપત્ર અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ
રાજેશ્રી મોહનલાલભાઈએ જણાવ્યું જે, ભોગી-
લાલભાઈના પરિચયથી મેં સેવા કરવાની શરૂઆત
કરી છે; તે જાણવવા સાથે પોતાની લઘુતા બતાવતાં
સભાના ઉદ્દેશો ઉચા છે તે પ્રમાણે અને કાર્યવાહી
ઉત્તમ છે. છેવટે ભોગીલાલભાઈએ પણ આનંદ જાહેર
કરવા સાથે સભાનો આભાર માન્યો હતો. આ
પ્રસંગે ખુશી થવા જેવું તો એજ છે કે ભાઈશ્રી.
ખાન્તિલાલભાઈ, રમણિકલાલભાઈ, દુર્લભદાસભાઈ
તથા શ્રી દલીચંદભાઈ ચારે બંધુઓ સભાના આવા
સુંદર કાર્યો જોઈ જાણી સભાના પેટ્રન થયા હતા અને
શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈએ આ હાલને સૌંદર્યતાવાળો
બતાવવા શેષ એક હજાર રૂપિયા સભાને આપવા
જણાવ્યું હતું. છેવટે ભાઈ હરિલાલ દેવચંદભાઈએ

મર્વનો આભાર માન્યો હતો અને પ્રમુખશ્રીએ હા-
તોરા એનાત કયા બાદ કૃષ્ણપાર્શ્વથી આવેલ
સર્વનો મહાર કવ્વા બાદ મેળાવડો વિમર્શન
થયો હતો.

વર્તમાન સમાચાર.

શ્રી તાલધનગિરિ તીર્થ જૈન વિદ્યાર્થીશૃદ્ધ
ખાતમુહૂર્ત.

ગયા મહા વદી ૧૩ ચંનિવારના રોજ સ્ટેશન
ઉપર લીધેની જમીનમા વિદ્યાર્થીશૃદ્ધ બાધવા તીર્થ-
કમીટી અને વિદ્યાર્થીશૃદ્ધની કમીટીએ નખ કર્યા
પ્રમાણે આ ગાંધીના પગ કૃપાળુ મહારાણી માહેમ
વિજયવર્યા સાહેબાના મુગારક હરતે ખાતમુહૂર્ત
કવ્વામા આવ્યું છે, અને કમીટીના પ્રમુખશ્રીઓ
તથા ગ્રામવાહકોના આમત્રણથી નેડ નામ ૧૨ મહા
ગાંધી સાહેબ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિદ્ધ સાહેબ, પૂજ્ય
મામિયા (ક્રીશનગદના રાજ્યમાતૃશ્રી) નામદાર
દીવાન સાહેબ પટ્ટણી સાહેબ, શ્રીમતી યશોમતી બહેન
પટ્ટણી સાહેબ, ગાંધીના મુખ્ય અમલદારો ભાવનગર
તળામ જૈન જૈનેતર બધુઓ અને પ્રજા મળી ત્રણ
હજાર માનવોની મેદની હતી ખાતમુહૂર્ત વખતે જુના
જુના વક્તાના વિવેચનો પછી ખાતમુહૂર્ત કરી પછી
મહાગાંધી માહેમ, શ્રી ગણી સાહેબ, માસીયા સાહેબ,
પોલીસ ઉપરી અને ગાંધી અમલદારો કમીટીના ગ્રામ-
વાહકો આલીને કુગર ઉપર ગયા હતા ગદ માનના
વેશાક વદી ૧૦ ના રોજ મહાગાંધી સાહેબના પવિત્ર
પગલા ત્યા થયા હતા, તે દિવસની યાદગીરી માટે
તીર્થકમીટીએ સ્થાપિત કરેલ મહાગાંધી સાહેબના
નામથી કીર્તિસ્થંભનું ઉદ્ઘાટન પગ કૃપાળુ ગણી
માહેબના મુગારક હરતે કવ્વામા આવ્યું હતું આ
સમાગમ આ તીર્થના ઇતિહાસ લખાઈ જતા આ
ભવ્ય તીર્થધામ બાવિમા જનરો તેની આ આગાહી
છે વિદ્યાર્થીશૃદ્ધનું ફડ ફડ એ લાગતું થયું છે
હજી વધારે થના મલક છે અમો આ તીર્થ ચીર
છી આનાથ થઈ જૈન સમાજમા ઇતિહાસિક
અદ્વિતિય તીર્થ અને નેમ પગમાત્માની પ્રાર્થના રીએ
છીએ ફા ૨૫૧૧૧) રૂપીઆ મુખ્ય મંદિરની માગે

ચી પુડરીકામીના મંદિરને માટે શેઠ શ્રી મોહન
લાલભાઈએ અર્પણ કરાથી મુળ નાયક પ્રભુ વિરા-
જમાન કરાનો આદેશ આપવામા આવ્યો હતો

મોતગઢ શ્રી મહાવીર ચારિત્ર રતનાશ્રમના
વિદ્યાર્થીનિનાસશૃદ્ધ ઉદ્ઘાટન.

આ માસની શુદ્ધ ૪ ચુકવારના રોજ દાનવી
જૈન નરગત શેઠ ભોગીનાવભાઈ મગતજાતના મુગા
૨૨ હરતે આનંદપૂર્વક દમદમામગી રીતે ઉદ્ઘાટન
થયું છે એક ગામના જૈન બધુઓને આમત્રણ
આપવાથી ત્યા આવ્યા હતા પ્રમુખસ્થાન શેઠશ્રી
મોહનલાલભાઈ તાગચદે આપવામા આવ્યું હતું.
અનેક વક્તાઓના વિવેચનો થયા હતા પ્રસિદ્ધ વક્તા
મુનિગજ શ્રી ચાગિવિજયજીના ઉપદેશ અને આત્મ
ભોગનડે આ સર્યા વધતી જાય છે આ ઉદ્ઘાટનની
શરૂઆત અને છેડે આ મસ્થાના આત્મા મુનિ
શ્રી કલ્યાણચંદ્ર મહાગજ તેનો ઇતિહાસ બહુ જ
લાગણીપૂર્વક ઉચ્ચ શૈલીથી કહી બતાવ્યો હતો
સ્વર્ગવાસી મહારાજ શ્રી ચાગિવિજયજી મહાગજ
મુનિ શ્રી કલ્યાણચંદ્ર મહાગજ જેવા નિષ્ણાત અને
આ સર્યા પ્રાણરૂપ બનેના તે મુનિશ્રીને સોપવાથી
તે શ્રી શ્રી દિવસાનુદિવસ થતી જાય છે તેને માટે મહા
ગાંધીના મનોરથો લાવિ માટે ગહુ ઉચ્ચ છે શેઠશ્રી
ભોગીનાવભાઈને માનપત્ર રૂપાના ઝરકેટમા પ્રમુખ
શ્રી ૧૧ હાથે અર્પણ કરવામા આવ્યું હતું આ
નિવામશૃદ્ધ માટે ફા પાંચ હજારની રકમ બાઈ
છબીલદાસભાઈ વગેરેને જામ ભગનિવાસી જેસગ
ભાઈ જગજીવનતામના સુપુત્રોએ અર્પણ કરી હતી
જૈન કોનકેર-મ મોળામુ અરિયેશન મુખ્યધા
માગત કમીટીના અધક્ષ તરીકે ગવસાહેબ
કાન્તિનાવભાઈ ઇશ્વરસાવજે પી ની થયેલી વગણી-
તા ૮-૨-૪૫ ના રોજ કોનકેર-સ ઝોશીમમા શેઠ
મોતીચંદ ગીજવરસાસ કાપડીયાના પ્રમુખપણા
નીએ મળેલી ચીટીંગમા ગવસાહેબ શેઠશ્રી કાન્તિનાવ
ભાઈ ઇશ્વરસાવ જે પી ની માગતકમીટીના પ્રમુખ
નગિર, ઉપ-પ્રમુખો રાનમદાદુર શેઠ તાનજીભાઈ લધા
ભાઈ જે પી, શેઠ મોહનનાન દેમચંદ અવેરી, શેઠ
લગરાનદાસ હજીચં, શેઠ ખીમજી તેજી કાના, શેઠ

રામજી રવજી સોજપાળ, શેઠ ફકીરચંદ કેશરીચંદ, શેઠ રણુછોડભાઈ રાયચંદ, ઝવેરી ભાઈચંદ નગીનદાસ, શેઠ રતીલાલ મણિલાલ નાણાવટી, શેઠ મુળચંદ સજમલજી, શેઠ ઝવેરચંદજી, ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે ડૉક્ટર ચીમનલાલ નેમચંદ શ્રોફ, શેઠ ચંદુલાલ વર્ધમાન, શેઠ મૂળચંદ જીલાખીદાસ, શેઠ દામજી જેઠાભાઈ એ સર્વ હોદ્દાઓની સર્વાનુમતે ચુંટણી થઈ હતી. અધિવેશન માર્ચ મહિના તા. ૩૦-૩૧ અને એપ્રિલ તા. ૧ લી ત્રણ દિવસો નકી કરવામાં આવ્યા છે. મુ'બજ જૈન સમાજમાં ઉત્સાહ સારો છે. સર્વ જૈન બંધુઓએ સહકાર આપવાની જરૂર છે.

નમ્રનિવેદન.

આ સભાના સર્વે માનવંતા સભાસદો (પેટ્રન સાહેબો, લાઇફ અને વાર્ષિક સભ્યો) ને નિવેદન કરવા રજા લઇએ છીએ કે, આ સભા તરફથી પ્રાતઃ સ્મરણીય ગુરૂદેવશ્રી આત્મારામજી મહારાજની જયંતી (સ્વર્ગવાસ તીથી) જેઠ સુદ ૮ રોજ શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર ઉજવાતી હતી, પરંતુ સંવત ૧૯૯૦ ના ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ વડોદરા અને પાટણ શહેરમાં જન્મશતાબ્દિ સમારોહપૂર્વક ઉજવાયા પછી, ઘણા સ્થળે દર વર્ષે તે જ તારીખે જન્મજયંતી ઉજવી ગુરૂભક્તિ થતી હતી; પરંતુ પરમકૃપાળુ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિ-શ્વરજી મહારાજની ઇચ્છા બધે સ્થળે એકજ સરખી રીતે જન્મજયંતી ઉજવાય તે સમુચ્ચય રીતે યોગ્ય લાગવાથી, તેઓ સાહેબની આજ્ઞાથી અને આર્થિક

સહાય-આપનાર શેઠ સાહેબ સકરચંદભાઈ મોતીલાલભાઈ મૂળજીની અનુમતીથી આ વર્ષથી હવે પછી દર વર્ષે આ સભા તરફથી ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચલજી તીથે તેજ મુજબ જયંતી ઉજવી ગુરૂભક્તિ કરવામાં આવશે. જેથી ઉપરોક્ત સર્વ સભાસદબંધુઓ ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર ગુરૂભક્તિનો લાભ લેવા માટે અવશ્ય પધારશે.

જે જે વર્ષમાં ચૈત્ર માસ બે આવે તે વખતે ખીજા ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ જન્મજયંતી ઉજવવી અને જે જે વર્ષમાં જેઠ માસ બે આવે તે વખતે પ્રથમ જેઠ માસની સુદ ૮ ના રોજ સ્વર્ગવાસ તીથી સમજવી. કારણ કે ગુરૂદેવશ્રી આત્મારામજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ અધીક જેઠ સુદ ૮ ના રોજ થયેલો છે. તે પ્રમાણે આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિ-શ્વરજી મહારાજની આજ્ઞા છે.

નવા થયેલા માનવંતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરો.

- ૧ શેઠશ્રી ચંદુલાલભાઈ ટી. શાહ મુ'બજ.
- ૨ શેઠશ્રી ખાન્તિલાલ અમરચંદભાઈ વોરા ભાવનગર
- ૩ શેઠશ્રી રમણીકલાલ નાનચંદ મુ'બજ
- ૪ શેઠશ્રી દુર્ગલદાસ ઝવેરચંદ
- ૫ શેઠશ્રી દલીચંદ પુરૂષોત્તમદાસ તળાવન હાલ મુ'બજ પરિચય હવે પછી આપવામાં આવશે.
- ૬ શેઠ ગાંગજી ગોશર-દીગરસ લાઇફ મેમ્બર

- :: વિષયાનુક્રમ :: -

૧ શ્રી નેમિજીન સ્તવન	...	...	...	(મુ. શ્રી દક્ષવિજયજી)	પા. ૧૦૫
૨ ઉપદેશક પદ	...	...	...	(મુનિ શ્રી વિનયવિજયજી)	પા. ૧૦૫
૩ મતભેદ અને ગુણગ્રાહિતા	...	...	...	(મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી)	પા. ૧૦૫
૪ જૈન ધર્મ જ્ઞાનદીપકના પ્રકાશો	...	...	...	(શ્રી હુંગરશી ધરમશી સંપટ)	પા. ૧૦૬
૫ ઉપાખ્યાયશ્રી યશોવિજયજીનું જીવન રહસ્ય	...	...	...	(કૃતેહચંદ ઝવેરભાઈ)	૧૦૮
૬ શ્રી રૂપભગિન સ્તવન	...	...	...	(કૃતેહચંદ કપૂરચંદ લાલન)	પા. ૧૦૯
૭ સત્કાર સમારંભ	...	...	...	...	પા. ૧૧૩
૮ વર્તમાન સમાચાર અને ગુરૂદેવશ્રી આત્મારામજીની જન્મ જયંતી મહોત્સવ માટેની નવી નમ્ર સૂચના	...	...	...	...	પા. ૧૧૪

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સં ૨૪૭૨

ફાલ્ગુન.

પુસ્તક ૪૨ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૨

.. ઇ. સ ૧૯૪૫ માચી ..

અંક ૮ મો

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

; મુજા સભાસદ બધુઓ !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી આત્મારામજી (વિજયનંદસૂરીશ્વરજી) મહારાજની જયન્તી શ્રી સિદ્ધાચળજી તીર્થે હિપર ગયા અકમા જણાવ્યા મુજબ, ખીજા ચૈત્ર સુદ ૧ તા ૧૩-૪-૪૫ ને શુક્રવારના રોજ ઉજવવાનું નક્કી થયેલ હોવાથી, રાધનપુરનિવાસી શેઠ શ્રી મોતીલાલભાઈ મૂળજી હા શેઠ શ્રી સકગચદભાઈ તરફથી આ સભા માગ્દત સવારના શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની મોટી દૂકમા ન્યાં સ્વ મહાત્માશ્રી વિજયનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત કરવામા આવેલ છે, તે સથળે પૂજા બજાવવામા આવશે, તેમજ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ તથા ગુરુદેવની આગી રચાવવા વગેરે કાર્યોથી દેવગુરુભક્તિ કરવામા આવશે અને બપોરના નવો ટાઇમ ૩-૦ કલાકે સર્વ સભાસદ બધુઓનું સ્વામીવાત્સલ્ય શ્રી પૂજાઈ ધર્મશાળામા કરવામા આવશે

ઉપરોક્ત ગુરુભક્તિના પ્રસંગનો લાભ લેવા પ્રથમ ચૈત્ર વદ ૦)) ના રોજ બપોરના ૩-૦ કલાકે પાલીતાણા જવાનું છે, તે અવશ્ય પધારશોજી.

સેક્રેટરીઓ,

ગાધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

શાહ વીરુલદાસ મૂળચંદ ખી એ

જિન સ્તવન.

(રાગ મેઘ મલ્હાર-પરસો રે-અગસો રે, કાલી બાદરીયા)

મન રીએ રે (૨) પ્રભુ દર્શન પામી,

અજબ ગતિ તારી—(૨) મન રીએ

અમકે વિદ્યુત સમ મુદ્રા—મન રીએ

વાદલ સમ દુખ દૂર હઠાવો, ઉજવલ જગમા ભાવ વસાવો,

અંતર અક્ષુ ઉઠાડો પ્રભુ—ચરણમા વસાવો રે—મન રીએ

આ ભવમા આધાર તમે છો,

સર્વ સુખનો સાર તમે છો—

મુનિ હેમેન્દ્ર મદા હુમ શરણે,

અજિત ધામ અપાવો રે—મન રીએ

શેઠશ્રી ચંદુલાલભાઈ ત્રિલુવનદાસ શાહ મુંબઈ.

યૌવનાવસ્થા, નિરોગી શરીર, વૈભવ અને સંપત્તિવાન હોવા છતાં સાદાઈ, માયાળુ-પણું અને નમ્રતા સાથે યથાયોગ્ય ગુપ્ત દાનનો પ્રવાહ નિરંતર ચાલુ રાખવો એ સુકૃતની લક્ષ્મી અને પુણ્યોદય સિવાય બીજી શકતું નથી. આ સર્વ ભાઈશ્રી ચંદુલાલને સાંપડેલ છે. શેઠશ્રી ચંદુલાલ જશરાજના સદ્ગત પુત્ર શ્રીયુત ત્રિલુવનદાસભાઈનું મૂળ વઢવાણ શહેરમાં નિવાસસ્થાન હતું. તેઓશ્રી વીમાની લાઇનના એક નિષ્ણાત અને મુંબઈ શહેરમાં પ્રખ્યાત પુરૂષ હતા સાથે સંસ્કારી અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ પણ હતા. શ્રીયુત ત્રિલુવનદાસભાઈના સ્વર્ગવાસ થતાં તેમના કુટુંબનો ભાર તેમના સુપુત્ર ભાઈશ્રી ચંદુલાલને માથે પડ્યો. તે વખતે લઘુવય હોવા છતાં ધંધાની તાલીમ સદ્ગત પિતાની પાસેથી મેળવેલ હોવાથી, પોતાના પૂજ્ય પિતાશ્રીની ભીલકતનો વારસો લેવા સાથે વીમાની લાઇન પણ જાણે વારસામાં જ મળી હોય તેમ આ લાઇનની શરૂઆત કુશળતાપૂર્વક શરૂ કરી થોડા વખતમાં જિદ્દગીના વીમાનું કામકાજ શરૂ કર્યું.

પૂર્વના પુણ્યયોગે ધંધાની નિપુણતા અને મુંબઈની પ્રજા અને સંબંધીઓના ચાહ અને પ્રેમથી ધી ક્રાંતિ લાઇફ ઇન્સ્યૂરન્સ કંપની જે સદ્ગત ગણાય છે, તેના પ્રથમ એજન્ટ થયા. તેમના સુપ્રયત્નવડે મોટી સંખ્યામાં આ કંપનીને બીજાનેસ મળવાથી એક યુરોપીયન ગૃહસ્થને જાણે તેમ કંપનીની બોર્ડે મોટા પગારે તેમની ડેપ્યુટી મેનેજર તરીકે નિમણુંક કરી. પ્રથમના પુરૂષાર્થ અને ઉપરોક્તવડે લક્ષ્મી સારી પ્રાપ્ત થવા લાગી. કુટુંબના ધાર્મિક સંસ્કારો તો તેમનામાં ઉતરેલા હતા અને તરતજ સમય ઓળખી આત્મકલ્યાણની ભાવના સાથે રાષ્ટ્રીય નિર્દોષ ભાવના જાગી, તેથી કુટુંબ, સમાજ અને રાષ્ટ્રીય આખત તથા બને પ્રકારની કેળવણી પ્રત્યે કંઈ સેવા, તેમજ દાન કરવાની ભાવનાથી ગુપ્ત સંખાવતોની શરૂઆત કરી. અત્યાર સુધીમાં રૂપિયા એક લાખ ઉપરાંતની સંખાવત ચારે ખાતામાં ઉદારતાપૂર્વક કરી દાનનો પ્રવાહ ચાલુજ રાખ્યો; જે સમાચાર આ સભાના સેક્રેટરીને મળતાં સભામાં પ્રસંગવશાત્ વાત મૂકતાં આવા ગુપ્ત દાનેશ્વરી ભાઈ ચંદુલાલ આ સભાના પેટ્રન થાય એ ઇચ્છવાજોગ છે જે ઉપરથી તે માટે વિનંતિ કરતા તેઓ આ સભાના પેટ્રન થયા છે. જેથી ખુશી થયા જેવું તો એજ છે કે, પોતાની સારામાં સારી આવકમાંથી કુટુંબ, જીવન-નિર્વાહથી વધારે ટકા સંખાવતોમાં (દાન દેવામાં) આપવાનું તેનું બહેત-નિર્ણય જાણી આ સભાને પરમ આનંદ થયો છે. આવા એક નરરત્ન પુરૂષ ભાઈશ્રી ચંદુલાલ દીર્ઘાયુ થઈ, સુખશાંતિપૂર્વક આત્મકલ્યાણ સાથે, બંને પ્રકારની લક્ષ્મી વિશેષ પ્રાપ્ત કરે અને દિવસાનુદિવસ યશ વધવા સાથે અનેકગણો દાન પ્રવાહ જીવનમાં વહેવરાવે તેમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે. આવી સંખાવતો અનુકરણીય હોવાથી તેટલો પરિચય ઉપરોક્ત રીતે ફોટા સાથે આપ્યો છે.

શ્રી સલાતા નવા માનવતા ચેદન—

શ્રી ય હલાલભાઈ ડી. શાહ.

સંસ્કૃત શ્રી જિન સ્તવન : અનુવાદ.

(ઉપજાતિવૃત્ત)

અપાર ને ધોગ ભવાન્ધિમગ્ન, ઝોરા જનો ઉદ્ધરવા નિમગ્ન,
આ ધોગ સસાગ વિષે પ્રભૂજી, ભૂલી ગયા શૂ મુજને વિભૂજી ? ૧
સહભાવથી મે તુજને સ્તીકાર્યો, દુજને ન છે તારક કોઇ મારો,
આનંદદાતા જીવનેશ નાથ ! મિલળ તૂ કેમ કરે સુતાત ? ૨
જિનેદ્ર ! તૂં છે કરુણાસમુદ્ર, હું દીન તૂ વત્સલ દેવ શુદ્ધ,
ન તારૂ દીનતણે સુરેશ ! શૂ યોગ્ય છે એ તુજને જિનેદ્ર ? ૩
કાતાગમા દીન હું એકમે છું, બીતિભરેલો મૃગયાવ હું છું,
દયાળુતા શ્રી જિન કેમ બૂલો ? હું એકલો કયા ભટકુ અટૂલો ? ૪
હ સબમે ચંચળ નેત્રધારી, આધાર કોનો નહિ મોહવારી,
તારા વિના હું વિરહી બનીને, વિનાશમાર્ગે અગતિક ચેને ૫
સજાર તૂ ખાસ અનતનીય, આલબને તારક શાત ધીર,
ઉતાર તૂ પાગ ભવાટવીથી, બયો હરી તૂ મુજ તાર તોથી ૬
ન સુધથી અન્ય વિકાસકારી, સરોવરોમા કમલો વિહારી,
તારા વિના નિવૃત્તિ કોણુ ભાવે, નમૂ જગન્નેત્ર ! તને સુભાવે ૭
શૂ માહગ કર્મતણો જ દોષ ? વા માહગ આત્મતણો જ દોષ ?
કિંવા હશે શૂ હત કાલ દોષ ? અભવ્ય છું હું અથવા અશેષ ૮
સહભક્તિથી ગ્રાહ્ય પ્રભૂ થયો છે, અનન્ય તેવી ગતિ ના હિસે છે,
હે દેવદેવેશ જગન્નિવાસ ! તેથી પ્રભો ખાસ થયો નિરાશ ૯
લીલાયકી તૂ સદ્ કર્મજલ, કાપે કૃપાસિધુ ! અશેષ કાલ,
યાચૂ થઇ દીન હું મુક્તિ દાન, કરે ઉપેક્ષા કિમ તૂ સુખાણ ? ૧૦
ખરે કદ છું ઘુર વિશ્વનાથ, નથી મને અન્ય શગપ્ત સાથ,
માટે મને તાર ત્વરા કરીને, ખરે નિરાધાર રહ્યો હરીને ૧૧
તૂ એક-માતા મુજને પિતા તૂ, બધૂ ગુરુ સ્વામી અને બધૂ તૂ,
તૂં જીવનો જીવન હે પ્રભુ તૂ, આનંદ તૂ એક અનન્ય છે તૂ ૧૨
તૂ જો તિરસ્કારીશ સ્વામિનાથ ! હું મીન પાણી વિષુ દીન બ્રાત,
નિગથ ચૈ દૈન્ય વરી નિતાત, મરીશ હું ખાસ વરીશ સ્વાત ૧૩
તારા વિષે ચિત્ત વિધીન મારુ, પ્રતીત છે એ મુજને જ સારુ,
તૂ જાણ છે વિશ્વમનોહ સિદ્ધ, જણાવવૂ શૂ તુજને પ્રસિદ્ધ ? ૧૪
તૂ એક ભૂભારકર જ્યોતિર્ણ, મચ્ચિત-પદ્મો વિકસે સ્વરૂપ,
સ્વકર્મ કોષો કરી ભેદ છેદ, તારા સ્વરૂપે વિકસે અભેદ ૧૫
હે નાથ ! તૂ વ્યાપ્ત લોકચિત્ત, અનત રૂપે નિરૂપાધિ સત્ય,
દયા ખરી નાથ ! કયા સ્વરૂપે, મારા વિષે છે નહિ જાણુમા છે ૧૬

(અપૂર્ણ)

સંક્ષિપ્ત બોધ વચનમાળા.

લેખક:—શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજી.

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૯૭ થી ચાલુ.)

૧૫. કર્મના બંધકાળ અને ઉદયકાળમાં સ્વાધીન કાળ એક બંધકાળ છે તે કર્મને બાંધતી વેળાએ સાવચેત રહેનારા જીવો દુઃખી થતાં નથી કર્મનો બંધ થયા પછી અબાધાકાળ વીત્યા બાદ તે કર્મ ઉદયમાં આવે, ત્યારે મનમાં એમ વિચાર આવે કે આવું દુઃખ ન ભોગવવું પડે તો સારું. બ્યાજબી જ છે કે—કાંઈને પણ દુઃખ ભોગવવું ગમે જ નહિ પણ કર્મનો ઉદય થયા પછી તે ભોગવ્યા વિના કેમ ચાલે ? અર્થાત્ બાંધેલા કર્મો ભોગવવા બોધાએ. ઉદયકાળમાં કાંઈકું કાંઈ પણ ચાલતું નથી, આ અપેક્ષાએ ધ્યાન રાખીને પરમતારક શ્રી તીર્થંકર દેવોએ ઉદયકાળ એ પરાધીન કાળ છે એમ કહ્યું છે.

૧૬. જેમ આંખાને વાવતાની સાથે જ ફળ ન આવે પણ અમુક સમય વીત્યા બાદ ફળ આવે, તેમ દરેક કર્મ બાંધ્યા પછી તરતજ તેનો ઉદય થતો નથી, પણ અમુક સમય વીત્યા બાદ જ ઉદય થાય. તેટલા ટાઇમનું નામ અબાધાકાળ કહેવાય.

૧૭. પાપનું ફળ ખરાબ હોવાથી કાંઈ તેને ચાહતું નથી પણ પાપના કારણેનો જ્યાં સુધી લાગ ન કરીએ ત્યાં સુધી તેવા પાપકર્મના ખરાબ ફળ ભોગવવા જ પડે છે. ધર્મારાધનના સારા ફળ સૌ કાંઈ ચાહે છે, પણ ધર્મારાધન પ્રત્યે તો રુચિ પણ થતી નથી તો ધર્મને સાધવાની વાત જ ક્યાં રહી ? એટલે જિનધર્મની પરમ ઉદ્ધાસથી આરાધના કરનારા ભવ્ય જીવો જ—દેવતાદિ સુખના લાભથી માંડીને ઠેક મુક્તિના સુખ સુધીના ફળો પામી શકે છે તે રાચીમાચીને પાપકર્મ ન કરીએ તો જ પાપનું ફળ ન ભોગવવું પડે. આ વાતને ટૂંકમાં નીતિવેત્તાએ જ જણાવી છે કે—

ધર્મસ્ય ફલમિચ્છન્તિ માનવાઃ ।

ફલં નેચ્છન્તિ પાપસ્ય, પાપં કુર્વન્તિ સાદરાઃ ॥૧૧॥

૧૮. જ્યાં સુધી હૃદયમાં ખરાબ વાસનાએ અંજન(મેશ)થી ભરેલી કાળડીની પેઠે ઠસોઠસ ભરી હોય ત્યાં સુધી સારામાં સારા શ્રી જિનધર્મનો ઉપદેશની અસર કંઈ રીતે થાય ? અર્થાત્ ન જ થાય. એક વાસણમાં અમુક ચીજ ઠસોઠસ ભરી હોય તેમાંથી જ્યાં સુધી તે ભરેલી ચીજ ખાલી ન કરીએ ત્યાં સુધી બીજી વસ્તુ સમાય જ નહિ. આ બાબતમાં વિજ્ઞાના ભમરાનું ને કમલના ભમરાનું દૃષ્ટાંત ખાસ સમજવા જેવું છે—તે બીના ટૂંકમાં આ પ્રમાણે જણાવી. તે બંને ભમરાને મિત્રાચારી હતી. અરસપરસ તેઓ એક બીજાને સ્થાને મળવા જતા હતા. કમળનો ભમરો વિજ્ઞાના ભમરાને મળવા જાય, ને વિજ્ઞાનો ભમરો કમળના ભમરાને મળવા જાય. એક વખત કમળના ભમરાએ પોતે જે કમળમાં રહે છે તેની સુગંધીના વખાણ કર્યા, ને વિજ્ઞાના ભમરાને પોતાના સ્થાને આવવા જણાવ્યું. તે વાત કબૂલ કરીને વિજ્ઞાનો ભમરો નાકમાં બે ગોળી ભરાવીને કમળના ભમરાને મળવા ગયો. તેણે તેને કમળ ઉપર બેસાડી પૂછ્યું કે—કેમ ? કમળની સુગંધી કેવી આવે છે ? વિજ્ઞાના ભમરાએ કહ્યું કે—મને તો કંઈ સુગંધ જણાતી નથી. આ સાંભળીને કમળના ભમરાએ બારીકાઈથી તપાસ કરી તો જણાવ્યું કે તેના નાકમાં વિજ્ઞાની બે ગોળીઓ છે. આ બંને ગોળી કાઢવા માટે કમળના ભમરાએ તેને ઉચકીને તળાવના પાણીમાં ઝબોલ્યો, તેથી બંને ગોળી નીકળી ગઈ. તે પછી વિજ્ઞાના ભમરાને કમળ ઉપર બેસાડ્યો ત્યારે કમળની સુગંધીનો અનુભવ કરનાર વિજ્ઞાના ભમરાએ કમળના ભમરાને આ પ્રમાણે ઠપકો આપ્યો કે—તું તો પેટભરે થઈને આવ્યા ઉત્તમ કમળની સુગંધીનો એકલો જ અનુભવ કરે છે; અત્યાર સુધી મને આવી કમળની સુગંધીનો લાભ પણ ન લેવા દીધો, એ શું ઠીક કહેવાય ? કમલના ભમરાએ કહ્યું કે—તને જો આ સ્થાન ગમતું હોય તો ખુશીથી અહીં રહે ને સુગંધનો અનુભવ કર. આ સાંભળીને વિજ્ઞાનો ભમરો

અહીં રહેવા લાગ્યો ને કમળની સુગંધીનો દિન પ્રતિદિન પરિચય વધતા, તે પોતાના નિષ્કાર્પ રચાને ભૂલી ગયો. બ્યાજખી જ છે કે જેવો સગ ચાપ તેના જ રંગ જામે આ કાલ્પનિક દૃષ્ટાંતની ઘટના આ પ્રમાણે જાણવી વિજ્ઞાના ભમગના નાક જેના સસારી જીવોનું મન જાણવું કમળના ભમરા જેવા ગુરુ મહારાજ ને કમળની સુગંધી જેવો ગુરુમહારાજનો ઉપદેશ જાણવો બાકીની ખીના સમગ્રતઃ તેવી છે.

૧૯ પ્રભુદેવની વાણી નોળવેલ નામની વનસ્પતીના જેવું કામ કરે છે સસારી જીવો નોળીયા જેના જાણવા જેમ નોળીયાને સર્પ કરડે ત્યારે નોળવેલને સૂઝી તે (નોળીયો) સર્પનું ઝેર ઉતારે, તેમ સસારી જીવોને ક્ષણે ક્ષણે વિવિધ ઉપાધિરૂપી સર્પો કરડી ગેલા છે પ્રભુદેવની વાણીરૂપી નોળવેલ સૂઝીને એટલે સાંભળીને સસારી જીવો વિવિધ ઉપાધિરૂપી સર્પનું ઝેર ઉતારે છે.

૨૦ આત્મદષ્ટિ તરફ લક્ષ રાખી વિચાર કરતા જણાય છે કે-પાપ કરવામા બહાદુરી નથી પણ પાપથી બચવામા છે.

૨૧ કરોડો રત્નોના દાન કરતા પણ માનવ જિંદગીના એક સમયની કીંમત વધી જાય, કાગળ કે આપણે કાપીને કરોડો રત્નો દઈએ તો પણ તેની તાકાત નથી કે ગયેલો સમય પાછો લાવી દે, માટે જે ભવ્ય જીવ પોતાના આયુષ્યનો એક ક્ષણ પણ નકામો એટલે ધર્મારાધન કર્યા વગર ન જવા દે તે જ અરે જીવ બુદ્ધિશાલી કહી શકાય કહ્યું છે કે—

“સ્વાયુષ ક્ષણમપિ પ્રમાદત્તો યે વૃથા ન ગમયંતિ મેઘસ” ॥

૨૨ ઉત્તમ પુરુષો ખીજના જુદા થયેલા હૃદયને સમજાવીને એક કરે છે માટે તેઓ મોય જેવા કહેવાય, ને દુર્જન પુરુષો એક ખીજના હૃદયની એકતાનો નાશ કરે છે તેથી તેઓ કાતર જેવા કહેવાય છે, માટે દુર્જનની સોજાત તજીને સજ્જન પુરુષની સોજાત કરી (ચાલુ)

જાણવા યોગ્ય કથંચિત્

વિવિધ ઉક્તિઓ.

મત્રા—શ્રી પુણ્યવિજયશ્ચ (સવિગ્નપાક્ષિક)

ચિત્રને કડવા સત્યો મહાબાવવાની રીત—મિત્ર । તુ પતય સાથે માથું પટકે છે તારા અભિપ્રાયની કાંઈ પરવા કરતું નથી તારા મિત્રો તારાથી દૂર રહેવામા મજા માને છે તુ એટલો બધો ડાહ્યો છે કે તને કાંઈ કંઈ કહી શકતું નથી, કાંઈ તને કહેવા આવવાનું નથી, કમ કે તેમ કરવામા સાર નથી બિનકુ તેમ કરવાથી તેની આપદા વધી જશે પગિણામે તુ જાણે છે, તેથી વધારે જાણી શકવાનો નથી અને તુ જે જાણે છે તે બહુ નજીક છે.

ખીજના વિચારો પર સીધા પ્રહાર નહિ કરતા સામાની મૂર્ખતા કે એટલી વાત છે એમ નહિ બતાવતા જવાબ વાળવાની રીત—અમુક સન્નેગોમા તેનો મત અરે ગણાશે, પણ હાલના સન્નેગોમા મને કેટલોક તકાવત જણાય છે વિગેરે.

લોકોને તમારા વિચારના બતાવવાના માર્ગો—લોકો સાથે વાત કરતી વખતે જે બાળ-તમા તમને મતભેદ હોય તે બાળતની શરૂઆતમા ચર્ચા કરશે નહીં, જે વિષયમા તમે સમત હો તે વિષય પર બાર મૂકીને ચર્ચાની શરૂઆત કરજો બની શકે તો મક્કમતાથી કહેજો કે વસ્તુતઃ બન્યો ને હેતુ એક જ છે, પણ એ હેતુ બર લાવવાની રીત બાળત મતભેદ છે શરૂઆતથી સામો માણસ હા હા કહેના માટે તેની રીતે વાત કરજો અને બને ત્યાં સુધી તેને ના કહેતા અટકાવજો.

કડવાશનો અત આવે, સારી લાગણી ઉત્પન્ન કરીને અને સામો માણસ તમારી વાત લક્ષપૂર્વક સાંભળવાને તૈયાર થાય એવું બંદુર્ધ વાક્ય—હમેશ વાતની શરૂઆત આ પ્રમાણે કરજો “તમને જે જાતની લાગણી થાય છે તેમા તમારી

માત્ર કસુર નથી. તમારી જગ્યાએ હું હોત તો મને પણ આપાદ એવી જ લાગણી થાત. ”

મીઠો ઠપકો—કટલીક વાતો એવી છે કે જે સંબંધી મને તમારા તરફથી સંતોષ થતો નથી. અત્યારે તે અવસર નથી ને ભવિષ્યને માટે પણ ખીનઅવસરને યોગ્ય છે.

લોકોની ભૂલ સીધી રીતે નહિ પણ આડ-કતરી રીતે ખતાવો—તૈયાર કરેલું ભાષણ (લેખ) ખરોખર નહોતું પોતાના પતિને કહે છે કે—‘ નોર્થ અમેરિકન રીવ્યુ માટે આ લેખ ઘણો સુંદર ગણાશે ’ આ રીતે પોતાના પતિની તારીફ કરી પણ સાથે આડકતરી રીતે તેને સમજાવી દીધું કે—‘ દેવળના તખ્તા પર આ ભાષણ ચાલી શકશે નહિ ’

કોઈને હુકમ ગમતો નથી—‘ આમ કરો ને પેલું ના કરો ’ તેને બદલે ‘ તમે આ વાત પર વિચાર કરજો. આમ કરવાથી સારું પરિણામ આવશે. એમ તમે ધારો છો ? ’ એક કાગળ લખાવ્યા પછી પૂછવું ‘ તમે આ વિષે શું ધારો છો ? ’

આવી યુક્તિથી એક માણસ સહેલાઈથી પોતાની ભૂલ સુધારે છે.

ભૂલ સુધારવાનો સરળ ઇલાજ—સામા માણસને અક્ષલ નથી, ડાળા જેવો છે તેમ નહિ કહેતાં તેનામાં અમુક કામ કરવાની લાયકાત છે, પણ તેની શક્તિ ખીલવવાની જરૂર છે.

ખીજાઓને ગુસ્સે કર્યા વિના સુધારવાનો નિયમ—ઉત્તેજન આપો. જે દોષ તમે સુધારવા માંગતા હો તે સુધારવાનું સહેલું છે એમ ખતાવો. જે કામ તમે ખીજા પાસે કરાવવા માંગતા હો તે ઘણું સહેલું છે એમ કહો.

(ઉલ્લેખ કરતોગીના અન્ય ઉપરથી પૃથક્ પૃથક્ ઉધૃત)

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીનું જીવન રહસ્ય ।

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૦૯ થી શરૂ)

શ્રી યશોવિજયજીનું દષ્ટિખિંદુ વિશેષ હતું; દિગંખર ગ્રંથ સમાધિતંત્રનું હિંદુસ્તાની ભાષામાં દોષક હંદમાં એમણે ભાષાંતર કર્યું છે; દિગંખરા-આર્યકૃત અષ્ટસહસ્રી નામના ગ્રંથ ઉપર વિવરણ કરેલું છે; જેમ શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ જૌહરદર્શનના એક ન્યાયગ્રંથ ઉપર ટીકા લખી હતી અને જૌહર તરફના વિશાળ દષ્ટિખિંદુ (Comprehensive view) નો દાખલો બેસાડ્યો હતો તેમ ઉપાધ્યાયજીએ પણ પતંજલિના યોગશાસ્ત્રના કેવલ્યપાદ ઉપર ટીકા લખી છે.

ભરપૂર વહેતી નદીઓના પ્રવાહો જેમ નહેરમાં વહેંચાઈ જઈ ગામો અને ખેતરોને પ્રકુક્ષિત અને રસભરિત બનાવે છે તેમ શ્રીમદ્ગુનું સાહિત્યજીવન અનેક આધ્યાત્મિક અને સામાજિક ક્ષેત્રોમાં વહન થયેલું છે. અનેકાન્તવ્યવસ્થા જેવા ગ્રંથોમાં શ્રીમદ્ આનંદધનજીની “ સકલ નયવાદ વ્યાપી રહ્યો—તે શિવ સાધન સંધિ રે ”—એ ઉક્તિને સાર્થક કરી રહ્યું છે.

જે એ મંત્રના ખીજાક્ષરથી સરસ્વતી દેવીએ તેમને ગંગા કાંઠે સંતુષ્ટ થઈ તર્ક અને કાવ્યનું વરદાન આપેલ હતું તેમ તેઓ પોતે જણાવે છે. તેથી જેંદ્ર શબ્દ ઘણેભાગે તેઓ પોતાની સંસ્કૃત ગ્રંથ-રચનાના પ્રારંભમાં મૂકે છે.

“ નિશ્ચય દષ્ટિ હૃદય ધરીજી પાળે જે વ્યવહાર, પુણ્યવંત તે પામશેજી ભવસમુદ્રનો પાર ”—આ વાક્ય શ્રી ઉપાધ્યાયજીના તમામ ગ્રંથોનું—વ્યવહાર અને નિશ્ચયના પ્રતિપાદન રૂપે અને જેન દર્શનના અનેક કાંતવાદના સાર તરીકેનું સૂચક છે. સવાસો ગાથાના સ્તવનમાંનું આ વાક્ય છે. વળી “ કલેશે વાસિત મન સંસાર, કલેશ રહિત મન તે ભવ પાર ”—આ તેમના ચારમા પ્રભુના સ્તવનમાં સાદી રીતે ખતા-

વેલી સસાર અને મોક્ષની સમજાવટનો સાર છે એમણે સમુદ્ર-વહાણ મવાદ પણ સળા ભાષામાં વૈરાગ્યની ઉપદેશક શૈલીએ ગજૂ કર્યો છે કર્મપ્રકૃતિ મથ ઉપર ટીકા લખી કર્મમંથનું ઉત્તમ જ્ઞાન અને દ્રવ્યગુણપર્યાયનો રાસ ગુર્જર ભાષામાં બનાવી દ્રવ્યાનુયોગના ઉચ્ચ જ્ઞાનની સાબિતી પૂરી પાડી છે એમના ગુજરાતી દ્રવ્યગુણપર્યાય ગ્રંથ ઉપરથી દ્રવ્યાનુયોગતર્કણા સરકૃત મથ બનેલો છે

વાદી તરીકે તેઓ જળગજસ્ત હતા એમના જમાનામાં લગભગ થોડાક વર્ષો પૂર્વે રથાનકવાસી સપ્રદાયની ઉત્પત્તિ થઇ, અને તે ખાતર એટલે સ્થાપનાનિષ્ણેપની પુષ્ટિ માટે એમનો પ્રચાર પ્રતિભાવનક વિગેરે મથો બનાવવા માટે થયો, અને તે ખાતર ખડન-સડનમાં પણ તેમને મથમાદિ યગા ઉતરવું પડ્યું

નિશ્ચય અને વ્યવહારમાં મુખ્યતા અને ગૌણતા પૂર્વક એમની મથસમૃદ્ધિમાં અનેક સ્તોકોનું દર્શન થાય છે તે હકીકત ગુજરાતી ભાષામાં પણ તેમણે ઉતારી છે “ખાત ક્રિયા છે ખાદિરયોગ, અતર-ક્રિયા દ્રવ્યાનુયોગ”-“બાહ્ય હીન પણ જ્ઞાન વિશાળ બયો કહ્યો મુનિ ઉપદેશ માળ”-એ કા યદ્વાગ અધ્યાત્મની મુખ્યતા કરે છે અને “યોગ અસખ્ય છે જિન કહ્યા, નવપદ મુખ્ય તે જાણો રે, એહ તણે અવલ બને, આતમ ધ્યાન પ્રમાણોરે”-વિગેરે કાન્યદાગ ક્રિયા નયતી પણ પુષ્ટિ કરે છે આ રીતે જ્ઞાન અને ક્રિયા નયનો સમન્વય ગૌણ મુખ્યતાપૂર્વક માથે છે

આધુનિક શુદ્ધ અધ્યાત્મીએની ચેટે એઓશ્રી શુભ એટલે પારમાર્થિક શુભ અનુક્રાંતોને છોડી શુદ્ધ એટલે માત્ર આત્માનું જ અવલ મન કરનાગ નહોતા શુભની મુખ્યતા કરી શુદ્ધ તરફ-નિશ્ચય દષ્ટિ તરફ-પ્રયાણ કરવાનો તેમનો ઉપદેશ હતો પ્રયત્ન વિદ્વતા છતાં ન્યાયસોકપ્રશસ્તિમાં અસ્માક ચરણગુણદીનાનાં એ શબ્દો કટલા નમતાસૂચક છે

લગભગ ૬૩ વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી સ ૧૭૪૩ માં દર્બાવતી (ડોમોઇ) શહેરમાં મૌન એકાદશીની તિથિએ આમપાસના મનુષ્યો વચ્ચેથી યથોચિત માન સ્વીકારી લઈ રથૂગરૂપ અદશ્ય થઇ સ્વર્ગવાસી થયા જૈન દર્શનનો પખગ જ્યોતિર્ધર અરત થયો, પરંતુ એમનો આત્મા એમના પ્રત્યેક મથોમાં વિદ્યમાન જીવન્ત અમર છે, અને તે તે મથોનું અધ્યયન શુદ્ધમતાથી કરનારને અદશ્ય આધ્યાત્મિક શક્તિ અર્પી રહ્યો છે, આપણે એમની આજની સર્ગવામનો તિથિએ પ્રતિજ્ઞાકારા સદૃષ્ટ કરીએ કે-યથાશક્તિ એમના મથોનું પરિશીનન ચાલુ ગણી, સાર મદલુ કરી, કૃતકૃત્ય થવા પ્રેરણા મેળવી આત્મિક ઉત્તતિ અને વિકાસ પ્રકટ કરીએ

પ્રો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન એક રથાને કહે છે કે—The objective of conduct may be defined as a continuous discipline of human nature leaving to a realization of the spiritual—અર્થાત માનવ જાતિને સતત શિસ્ત કર્યો જવી એ નિકટનું ધ્યેય અને આત્મમાક્ષાત્કાર એ અતિમ ધ્યેય—આવા જ દષ્ટિબિંદુથી મોમદ ઉપાધ્યાયજી આપણને સમગ્ર રીતે અવલોકન કરતા લાગે છે, પોતાની જ મતાવેલી ઉપાધ્યાય પદની પૂજામાં જગતના બધું અને જગતના બાતારપે રાખ્દોદાગ સિદ્ધ થયા છે, ઉદાત્ત વિશાળ પ્રતિભાનાળુ, વૈગવ્યમય અને કલ્યાણકારી ભાવના ભર્યું એમનું ચારિત્રમય જીવન અન્યને દષ્ટાતરૂપ હોઇ પોતાની સૌમ્ય પ્રતા અને જાલત શક્તિથી વિગળિત અને ચિત્રમણીય થઇ ગયેનું છે અને જયતિ તેઽધિક જન્મના જગત્—એ કવિ ભાવ જૂતિની ઉક્તિ સાર્થક કરી રહ્યું છે આવા મહાત્માથી ભર્તૃહૃતિના વાક્યમાં જૈન સમાજના જ નહિ પરંતુ અલંકરણ મુચ્ચ-પૃષ્ઠીના અવકારરૂપ છે, એમને આજે રમણજીન અર્પી કૃતાર્થ થઇએ

સુભદ્રા-સ ૨૦૦૧ } શા. કૃતેહ્યદ અવેરભાઈ
મૌનએકાદશી

‘વર્તમાન વિશ્વની દશા’

લે. ૦ આ. શ્રી વિજયકન્તૂરસૂરિ મહારાજ.

(કન્વાલી.)

ખરેખર વિશ્વ અત્યારે, વિપત્તિથી વીટાયું છે; યશો શું ભાવીમાં સહનું, વિચારોમાં મુંઝાયું છે. ૧ ધર્મનો પંથ છોડીને, અધમ વાટે વળાયું છે; દ્રવ્ય તૃષ્ણા વધી તેથી, કૃત્ય સાચું ભૂલાયું છે. ૨ નથી કોઈ વિશ્વમાં સુખીયા, શાસ્ત્રમાં જે ગવાયું છે; અત્યારે તે સહુ કોઈની, નજર આગળ મુકાયું છે. ૩ હતા જ્યાં મહેલ મેડીયો, ધુવડથી ત્યાં વસાયું છે; થયા ત્યાં બાગ ને બંગલા, દીસાએ જ્યાં જવાયું છે. ૪ હતું જે પુન્ય ધન પાસે, બધુંયે તે ખવાયું છે; બધી વાતે ભભી થયલી, કનડગતથી ઘેરાયું છે. ૫ ભાલે ફરતી બધે લક્ષ્મી, જીવન તો જોખમાયું છે; વિચારો લક્ષ્મી જોઈ જોઈને, પેટ કાતું ભરાયું છે? ૬ ધની ને ધન વગરનાને, ધાન્ય જીવન ગણાયું છે; પશ્ચોટોટા ઘણા તેના, ક્યાંક ધન તો ભરાયું છે. ૭ ધની કરતાં ઘણા નિર્ધન, અત્યારે તો થવાયું છે; સમય વીતે ખચર પડશે, કોણ કેવું ધવાયું છે? ૮ અત્યારે પુન્ય રળવાનું, કામ આવ્યું સવાયું છે; ભૂખ્યાને અન્ન આપે તે, ધાન્યથી જે ધરાયું છે. ૯ અતિશય પુન્યના બળથી, પાપ જેનું દગાયું છે; સુખી છે ને સુખી રહેશે, પાપથી જ્યાં ખસાયું છે. ૧૦ વધું બહુ પાપ તેથી આ, વિપત્તિ વહાણું વાયું છે; સંપત્તિ સ્થઈ જોશે તે, પુન્ય નાણું કમાયું છે. ૧૧

‘સંસારમાં સારભૂત.’

લે. ૦ સંવિગ્નપદ્મ મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી.

પરબ્રહ્મરવરૂપ આત્માને વિષે મનની ઝેકાગ્રતા કરવી તે જ મોટો યોગ છે અને સ્ત્રી ધનાદિક સાંસારિક શબ્દાદિ વિષયોમાં મનની ઝેકાગ્રતા કરવી તે

કેવળ સંસારભ્રમણનું જ કારણ છે. તથા જીવાદિક તત્ત્વોની વિચારણા કરવી તે જ ખરું જ્ઞાન છે. ઇતિહાસ, ભૂગોળ વિગેરેનું જ્ઞાન તો સંસારની આસક્તિનું જ કારણ છે, તથા સમાધિથી ઉત્પન્ન થયેલું જે સુખ તે જ સાચું સુખ છે. વિષયોથી ઉત્પન્ન થતું સુખ ક્ષણિક અને નશ્વર હોવાથી તથા ઉપાધિજન્ય હોવાથી પરિણામે દુઃખરૂપ જ છે. આ પ્રમાણે મનની ઝેકાગ્રતા, તત્ત્વજ્ઞાન અને સમાધિસુખ એ ત્રણ જ સંસારમાં સારભૂત છે; તે ત્રિવાય બીજું સર્વ અસાર છે.

૨ અનેક કાર્યોમાં વ્યગ્ર રહેતા મનને કર્તવ્યમૂચન.

આ પ્રાણીને સંસારમાં કર્તવ્ય તરીકે સેંકડો કાર્યો ઉપસ્થિત થાય છે, પરંતુ તે સર્વે કરી શકતા નથી. અને એવી રીતે અનેક કાર્યોમાં વ્યગ્ર રહેવાથી તેનું ચિત્ત એક પણ કાર્યમાં વિશ્રામને પામતું નથી તેમ સાર-તત્ત્વના વિચાર રહિત પ્રાણીઓને હૃદયમાં રહેલા એવા પણ આત્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય છે. જે તત્ત્વાત્ત્વનો વિચાર હોય તો અસારભૂત કાર્યોમાં ચિત્ત ન આપતાં ‘સારભૂત-તત્ત્વશૂત કાર્યોમાં જ ચિત્ત પરાંવે તો ચિત્ત વિશ્રાંતિને પામી આત્મહિત થાય.

૩ કામની બલવત્તરતા.

કામદેવ એટલો બળવાન છે કે તે પ્રાણીને એક પળમાં જ પાયમાલ કરી નાંખે છે. તેનાથી નિરંતર ડરતા રહેવાની જરૂર છે. તેના સાધનો પાંચઘેંશ્રિયોના વિષયો તેને સેવતાં બહુ જ વિચાર કરવાનો છે. જેને કામને આધીન થવાની ઇચ્છા ન હોય તેણે પૌષ્ટિક અથવા કામોત્પાદક પદાર્થોના આહાર કરવો નહિ, સ્ત્રીનો પરિચય અહ્ય પણ કરવો નહિ. ‘સ્ત્રીની સાથે વાત કરવાથી શું હરકત છે?’ એમ કદિ ધારવું નહિ, તેમજ શૃંગારરસવાળી વાર્તાઓ કહેવી સાંભળવી નહિ, તેવા વિકાર કરનારા પુસ્તકો વિગેરે વાંચવા સાંભળવા નહિ. શાસ્ત્રકારે કહેલી શિયળની નવવાડ બરાબર સાચવવી. જે પ્રાણી તે વાડને સાચવ

વતો નથી તેના શિયળરૂપી ક્ષેત્રનો કામદેવ અનસ્ય નાશ કરે છે પોતાના ખેતરની વાડ બગાડતો સત્ય-વાય નહિ હો તે એકુતનો પાક પશુઓના ભોગમાં આવે છે તે પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ છે આ કૂટ કામદેવ એક વાગ આત્મારૂપી ગૃહમાં પ્રવેશ કરે તો પછી મોટા મોટા મુનિરાજના મનને પણ ક્ષોભ પમાડે છે અને તેના જ્ઞાન ધ્યાન વિગેરેને ભૂલાવી દે છે, તપને નિષ્ફળ કરે છે અને સત્ય વિગેરે ગુણોનો નાશ કરે છે

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાળા.

લેખક — આ શ્રી વિજયપદ્મસરિ.

(ગતાદ્ પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ચાલુ)

૨૩ સત્યુરુષોની સોજત કરવાથી કુમતિનો નાશ થાય છે, મન ચોખ્ખુ બને, ધણા જૂના પાપનો હગલો ઝાઝો થઈ જાય, દયાભાવ વધે, દાન, શિયલ, તપની સાધના કરાય, સહન કરવાની ટેવ પડે, દિતકારી પ્રમાણપેત મિત્ર, સત્ય વચન બોલવાની મજબૂત વૃત્તિ જાગે ક્ષમા, નમ્રતા, સરલતા, સતોષ, સમતા, વૈરાગ્ય-સયમાદિ મહુગુણોનો લાભ થાય, માટે તેવા મહાપુરુષોનો સગ કરી, તેમની અમૃતમય પવિત્ર વાણી માલળી, પરમ ઉત્સાસથી મોક્ષમાર્ગને સાધી સસાન્સમુદ્રનો પાર પામવો, એમાં જ માનવ જન્મ પામ્યાની ખરી સાર્થકતા છે

૨૪ ખપ પૂરતા વિચાર કરવા, ખાસ જરૂરી બોલવું ને ખાસ જરૂરી પ્રવૃત્તિ કરવી એ શાંતિમય જીવન ગુજારવાનો અપૂર્વ ઉપાય છે

૨૫ કચન-કામિનીમાં રહેલ પ્રેમની લાગણી સમાગની રખડપટ્ટી જરૂર વધારે છે, તેવી લાગણી જો અવિચ્છિન્ન પ્રભાવશાલિ, ત્રિકાલાબાધિત થી જિનધર્મની આગધના કરવામાં ગમીએ એટલે તેવી લાગણીથી જિનધર્મની આરાધના કરીએ તો જરૂર મુક્તિના અવ્યાખાધ સુખ મળે

૨૬ સસારી જીવોને રુચેલા ક્ષણિક સુખના

સાધનોનું ફલ ક્ષણિક સ્વસ્થતા મળવી એ છે તેવી ઉત્તમ શાશ્વતી અનંત સ્વસ્થતા સિદ્ધ પરમાત્માને નિરતર હોય છે તેથી અહોના જેવા સુખ સાધનોની તેમને જરૂર હોય જ નહિ, કારણ કે તે સાધનો ક્ષણિક સ્વસ્થતાને દેનારા છે અને કાયમ ટકે એવી નિર્દોષ સ્વસ્થતા, મોક્ષમાર્ગની સાત્ત્વિકી આરાધના કરવાથી જ મળે

૨૭ હે હસ ! પાણી અને દૂધનો વિવેક કરવામાં જો તું આળમ કરીશ, તો કહે કે તારું આ કુલમન (મનેને છૂટા પાડી દૂધ પીવાનું કુલમન) ખીજો કયો માણસ પાળશે ? અર્થાત્ આમાં તારે પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ હસ જેવા ભવ્ય જીવોએ દરેકના દોષનો ત્યાગ કરી ગુણો મહશ્ચ કરવા જોઈએ

૨૮ હસની જીભમાં ખટાશ હોવાથી દૂધ મિશ્રિત પાણીમાં તે અડે કે તરત જ દૂધના કૂચાકૂચા થઈ જાય, તે ખાઈ જાય ને પાણી એકલું રહી જાય

૨૯ શાંતિ અને પ્રેમભરેલા વચનોની જેવી અજબ અસર સાબળનારના હૃદયમાં થાય છે, તેવી અસર આક્રમ વચનની થાય જ નહિ આ બાળતમા એલેક્ઝાન્ડરના ઘોડાનું અને મહાત્માનું દર્શાત શ્રી આવકધર્મજગગિકાદિમાં જણાવ્યું છે

૩૦ જેમ કાયાગરૂ (એક જાતનો ધૂપ વગેરે સુગંધી પદાર્થ) અગ્નિમાં પડતા ઉત્તમ સુગંધ પ્રકટાવે છે તેમ મહાપુરુષો દુખી અવસ્થામાં પણ પોતાની ઉદારતા તજતા નથી

૩૧ જેમ મોર પીંજાને લઈને શોભે, ને પીંજા મોરથી શોભે તેમ વડીલ વર્ગની શોભા નાના વર્ગને લઈને ને નાના વર્ગની શોભા વડીલ વર્ગને લઈને જ છે આ શિક્ષા જો હૃદયમાં બેરાબર ઠસી જાય તો કહ્યા કકાસ કયેશ આદિના ખીજ જરૂર નાશ પામે, સપની વૃદ્ધિ થાય, આબાદી વધે, આનંદથી ધર્માધતા દૂર કરી નિર્મલ યદ મેળની શકાય — (ચાલુ)

શ્રી સિદ્ધર્ષિગણિવિરચિત. સંસ્કૃત શ્રી જિન સ્તવન અનુવાદ.

(ગતાંક ૫૪ ૧૧૯ થી સંપૂર્ણ)

(ઉપજાતિવૃત્ત.)

સદ્ધર્મના મેઘ નભે વિરાજે,
મારા ભુજાદંડ મયૂર નાચે;
પ્રભો ! જગન્નાથ-જગદ્ધિતૈષી,
મારી મતી હર્ષવતી જ સાચી. ૧૭

શૂં માહરી એ શુભ ભક્તિ સાચી,
ઉન્માદ કિવા મતિમૂઢ કાચી;
તૂં બોલ તારા મુખથી અશેષ,
નિવેદ સાચી રિચિતિ જે વિશેષ. ૧૮

જોતા ભર્યો આમ્ર સુમંજરીથી,
આલાપતી કોકિલ કંઠમાંથી;
હે નાથ ! ભક્તિ મુખથી સ્વે છે,
તારા પ્રભો ! દર્શનથી લવે છે. ૧૯

આનંદગિદ્ધ રસપૂર્ણ ભાળી,
મુખાબ્જ તારું નજરે નિહાળી;
વાચાલ થાએ યદિ મૂઢ જેથી,
ભક્તિતણા ગાન વદે મુખેથી. ૨૦

જાણી અસંખ્ય વચ સ્વરૂપ,
ન તૂં ઉપેક્ષા કર વિશ્વભૂપ !
સંતો બધા વત્સલભાવ ધારે,
નતોતણા તે સહુ દુઃખ વારે. ૨૧

અવ્યક્ત વા બાલિશ વાક્ય બોલે,
અલીક વા સત્ય સ્વચિત્ત બોલે;
પિતાતણે મોદદ શૂં ન થાય ?
જગત્પિતા ! બાલક ક્યાં સમાય ? ૨૨

અશ્લીલ ભાષા મુજ બાલલીલા,
હું બાલ જાણી તૂજને સલીલા;

આનંદ તારો વધતો નથી શૂં ?
તૂં બોલ મારા હિતનું ખરું શૂં. ૨૩

અનાદિ અભ્યાસયત્ની રહેલું,
અશૌચપંકે નિષયી ભરેલું;
મારું જીવો માનસ છે મલિન,
અશુદ્ધ વાતાવરણે વિલીન. ૨૪

હે નાથ ! મારું મન કેમ વાર ?
અશક્ય દીસે ચલ ને અકાર;
કૃપા કરી તૂં અશુચી નિવાર;
દૂરે કરીને વિષયાધિકાર. ૨૫

હજૂ મને નાથ સશંક માને ?
આત્મા વિષે ખાસ અજાણુ જાણે;
તેથી ન પ્રત્યુત્તર આપ આપો,
કરી ઘણા હું વિનવું પ્રલાપો. ૨૬

પામ્યો પ્રભો ! કિકરતા તમારી,
એવી અમૂલી પદવી સ્વીકારી;
તો એ વિકારો મુજને ન છોડે,
કાં તે કહો જે મુજ પાસ દોડે. ૨૭

તને નમે તે જન વીર્યશાલી,
થાએ ખરા સુંદર કર્મ બાળી;
છોડે મને ના ઉપસર્ગ તેહ,
હજૂ સતાવે સવિકાર જેહ. ૨૮

સાક્ષાત તારા નજરે સમક્ષ,
અલોક ને લોક સહુ સમીપ;
કષાયથી પીડિત દુઃખપૂર્ણ,
દીઠો ન કાં હું હત ને અપૂર્ણ. ૨૯

કષાયસંતાપિત હું સમક્ષ,
તૂં છે દયાસિંધુ અપૂર્વ નાથ;
સમર્થ સાક્ષાત પ્રભુ યાનપાત્ર,
ઉપેક્ષવો યોગ્ય ન હું અપાત્ર. ૩૦

તૂં મુક્ત સંસારસમુદ્ર પાર,
જોષ દિસે છે મુજને અસાર;

ગમે ન સસાર મને અકારો,
ધડી ન લાગે મુજ તેહ સારો ૩૧
હે ખાધ ! મે શુ કરવું ન શુએ,
મનોરિપૂ સર્વ કંઠી ન ખૂએ,
કરે મને બધન નિત્ય શીઘ્ર,
પ્રભો ! થયો આજ હતાશ વ્યગ્ર ૩૨
તાગ સમીપે મુજ આવવાને,
રિપૂ ધણા તેહ નિવારવાને,
કરી પ્રભો ! દીર્ઘ પ્રચૂર યત્ન,
આવીશ પાસે કં તૂ પ્રયત્ન ૩૩
સમાર તારા અવલબને છે,
નિન્તાર તેનો તુજથી સરે છે,
એ સત્ય છે તો પ્રભુ કેમ ધીર,
કા સ્થીર તૂ તાર બવાબ્ધિ નીર ૩૪
ત્વગ કરીને પ્રભુ તાર તાર,
વિલબ ના હો ક્ષણનો લગાર,
આધાર કોનો મુજને નહી છે,
આકદ કણે તન આ જવા દે ૩૫
સિદ્ધિ' સાધુ ગણિ પૂજ્ય માન્ય,
સ્તુતિ કરે જે મુનિ શુદ્ધ ધન્ય,
પદાનુમારી સ્તવના કરુ છું,
અદ્યપદ હ બાલ જિન સ્તવૂ છું ૩૬

કવિ—બાલચંદ હીરાચંદ, માલેગામ

સૌ કોઈ વીતરાગના માર્ગને અનુસરો.

મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ
અમદાવાદ

હે મંગલમય પરમાત્મન !

અનાદિકાળથી આત્મજ્ઞાન ખૂલેલો આત્મા પુદ્-
ગલનો સગી બની પરભાવમા ગમ્યા કરે છે, એણે
પોતાનું સ્વરૂપ વિસારી મૂક્યું છે

અજ્ઞાનતા આવરણોએ એના જ્ઞાન-ભાનુને ઢાકી
દીધો છે સશય અને સદેહની કાલિમાએ એના
શ્રદ્ધાગુણને આવરી લીધો છે અને મસાગમા નિગતર
ભોગવવા પડતા સુખદુ ખના ધેરાયેલા વાદળોએ એના
નિગ્મનદનુ તેજ હણી દીધું છે પ્રભુ ! આ બધી
અનાદિકાળથી વળગેલા કર્મની ગચના છે એ જડ
કર્મને વશ બનેલો આત્મા પોતાના ચેતનભાવને
વિસરીને ગર્ભાવાસ-જન્મ અને મરણની કારમી વેદ-
નાઓ સદાકાળ સલા કરે છે

પ્રભુ ! જેમ મદ્યેલો ગજરાજ મલિન કાદવમાં
આળોટે છે, તેમ આ જ્ઞાનશૂદ્ધો આત્મા પોતાનું
શુદ્ધ સ્વરૂપ જુલોને કર્મના કાદવમાં સદાકાળ રાખ્યા
કરે છે પરમાત્મન ! એ મલિન કર્મ-કીચમાંથી મારા
આત્માનો નિસ્તાર કરો !

સ્વામી ! કરુણાના સાગર એવા આપે જગતને
કલ્યાણનો માર્ગ ઉપદેશ્યો છે આત્મશુદ્ધિથી વિમુખ
બનેલા સસારને આપે અનંત આત્મલક્ષ્મીનું દર્શન
કરાવ્યું છે એ આત્મલક્ષ્મીએ અનેક આત્માઓને
સમૃદ્ધ બનાવી તેમનો ઉદ્ધાર કર્યો છે નાથ ! મારા
કર્મ દાગિરમનો નાશ કરીને મને એ આત્મલક્ષ્મીનું
દાન કરો !

નાથ ! આપે શોધેલી એ આત્મલક્ષ્મીનું મૂલ્ય
હું શું કરી શકું ? પ્રભુ ! દેવતાઓએ સાગરમ થન
કરી રત્નો મેળવ્યા તેમ આપે આત્મમથન કરી
આત્મસમૃદ્ધિના મહાખજાના સમા ત્રણ મહારત્નોની
શોધ કરી

અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન અને અનંતચારિત્ર એ
આત્માની અખુટ સપત્તિ છે એ સપત્તિને વરેલ
આત્મા સસારની સમગ્ર ઉપાધિઓને તરી જાય છે
પ્રભુ ! સ્વભાવે આ આત્મા અનંત જ્ઞાનનો ધણી
છે, અનંત દર્શનનો માલિક છે અને અનંત આનંદનો
ભોક્તા છે પણ પ્રભુ ! મોહ માવાને વશ પડેલ
આત્મા મત્રવશ બનેલ માનવી જેમ પોતાનું જ્ઞાન
જુલો જાય તેમ, પોતાની અમૂલ્ય આત્મસપત્તિને

ભૂલી બેઠો હતો. નાથ ! આપે એને જાગૃત કર્યો. પ્રભુ આપે શોધેલ એ અમૂલ્ય રત્નત્રયીનો કેવો પ્રભાવ છે ? આંખ આગળનો પાટો દૂર થાય અને માનવી જેમ પોતાની આસપાસના પદાર્થો દેખી શકે તેમ અજ્ઞાનનાં આવરણો દૂર થતાં અનંતજ્ઞાનના બળે આત્મા સંસારના સમસ્ત ભાવોને હસ્તામલકવત્ નિહાળવા લાગે ! અનંતદર્શન પ્રગટ થાય કે આત્માના સમસ્ત સંશયો કે સંદેહો દૂર થઈ જાય અને આત્મા સત્ય શ્રદ્ધાનની નિર્મળ સરિતામાં સ્નાન કરવા લાગે. કોઈ મહારોગીનો રોગ દૂર થાય અને તેને જેમ શાતા વળે તેમ અનંત ચારિત્રનો ઉદય થાય અને આત્માનો કર્મવ્યાધિ સર્વથા નાશ પામીને આત્માને અનંત આનંદનો સાક્ષાત્કાર થવા લાગે.

નાથ ! આ રત્નત્રયીની સાધના એટલે આત્માના સત્યિત્વ અને આનંદનો સાક્ષાત્કાર. નાથ ! મહા-મંત્રવાદીના એકાદ મંત્રાક્ષરમાં પણ જેમ અપાર શક્તિ ભરી હોય છે તેમ આપે પ્રરૂપેલા જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રની રત્નત્રયીમાં કર્મનો નાશ કરીને આત્માને શુદ્ધ બનાવવાની અનંતશક્તિ ભરી છે. પારસમણિના સ્પર્શે લોહું પણ જેમ સુવર્ણ બની જાય છે તેમ આ રત્નત્રયીના સ્પર્શે આત્માના કર્મરૂપી આવરણો દૂર થઈને આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશવા લાગે છે.

પ્રભુ ! કોઈ ગાગરમાં સાગર સમાવી દે તેમ આ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની રત્નત્રયીનો-અનંત આત્મ-સમૃદ્ધિનો લાભ મારા આત્માને મળજો.

સ્વામી ! આ દેહનું મૂળ જેમ નાભી છે તેમ ધર્મનું મૂળ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની રત્નત્રયી છે. એ રત્નત્રયીમૂલક ધર્મ જ આત્માનો નિસ્તાર કરી શકે છે.

પ્રભુ ! એ ધર્મના મૂલ સમી રત્નત્રયીનો લાભ મેળવવા માટે હું આપની નાભીની ભક્તિભર્યા ચિત્તે પૂજા કરું છું. પ્રભુ ! આપની પૂજાથી મારા અજ્ઞા-

નનો નાશ થજો, મારી અશ્રદ્ધા દૂર થજો; મારાં દુઃખો નાશ પામજો અને મને અનંતજ્ઞાનદર્શન ચારિત્રની સાધનાનો માર્ગ સાંપડજો.

ઉપદેશક નવતત્ત્વના, તિથે નવ અંગ ગ્રિહ્યં; પૂજો બહુ વિધ ભાવશું, કહે શુભવીર મુર્ખીદ. હે તરણતારણ દેવ !

ધન્ય છે તે પુણ્યાત્માઓને કે જેમણે સમવસરણમાં બેસી આપના મુખેથી દેશના સાંભળી છે અને આપનું પવિત્ર દર્શન કયું છે. ધન્ય છે તે ભૂમિને કે જ્યાં આપના ચરણોએ પગલાં પાડ્યા છે. પ્રભુ ! આપની વાણીએ અને આપના દર્શને અનેક આત્માઓને આત્મમાર્ગનું દર્શન કરાવી અમરપથે વાળ્યા છે.

નાથ ! પંચમકાળના પ્રભાવે એ સમવસરણની રચના, એ યોજનગામિની આપની દેશના, અને પતિતોને પાવન કરતી આપની એ દેહજ્યોતિ આજે અલબ્ધ છે.

છતાં પ્રભુ ! આપનું સ્મરણ કરોવી આત્મમાર્ગે પ્રેરતી આપની પ્રતિમા આ સંસારસમુદ્રને તરવામાં મહાયાનતુલ્ય છે. આપની આત્મસિદ્ધિના અમર મહિમાને યાદ રાખવા અને આત્મભાવનાની જ્યોતિને સજીવન રાખવા દેવતાઓ પણ પોતાના દેવવિમાનોમાં આપની પ્રતિમાને પૂજે છે.

પ્રભુ ! આપની પ્રતિમાના પવિત્ર દર્શનથી આત્મભાવ પ્રત્યક્ષ કરીને આર્દ્રકુમાર સમા અનેક આત્માઓ ધર્મમાર્ગને પામ્યા છે. નાથ ! આપની પ્રતિમાના પૂજનથી મારી ધર્મભાવના જાગૃત થજો.

પ્રભુ ! અનંતજ્ઞાનમય કેવળજ્ઞાનના પ્રભાવથી સમસ્ત સંસારનો સાક્ષાત્કાર કરીને આપે નવતત્ત્વની પ્રરૂપણા કરી, એ નવતત્ત્વમાં સંસારના સમસ્ત સચરાચર પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રભુ ! આપની પવિત્ર પ્રતિમાનાં નવ અંગનાં પૂજનથી મને એ નવતત્ત્વોનું જ્ઞાન મળજો.

સ્વામી ! અગ્નિમાં તપાવેલ સુવર્ણ જેમ શુદ્ધ

સ્વરૂપે પ્રકાશી ઉઠે છે તેમ તપસ્યાની અગ્નિમા તપાવેન આ આત્માનો કર્મભળ બળીને ભરમ થઇ જાય છે અને આત્માનું શુદ્ધ અનતજ્ઞાન, અનત દર્શન, અનત ચારિત્ર અને અનત વીર્યમય સ્વરૂપ પ્રકાશી ઉઠે છે

પ્રભુ ! આત્મા ઉપરના કર્મભળને બાળના માટે આપે નવપદના મહાતપની પ્રરૂપણા કરી છે એ એક પદના આરાધનથી આત્મા ઉપરના કર્મબળનો વધુ ને વધુ શિથિલ થતા જાય છે પ્રભુ ! આપની પ્રતિમાના નવઅંગની પૂજનથી મને એ નવપદ મહા તપની પ્રાપ્તિ થજો

પ્રભુ ! જડ કર્મથી આવી મળેન આકાશના અગોનું જતન કરવા મોહવશ બની મે અનેક પાપાચરણો સેવી મારા આત્માને ભારે બનાવ્યો છે નાથ ! આપના અગોના પૂજનથી મારા અગો ઉપરનો મારો મોહ નાશ પામજો અને મને આત્મભાવનો લાભ મળે

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું સોળસું અધિવેશન.

શ્રી કોન્ફરન્સનું નાવ અથકાતા અથકાતા સુરત મુકામે બને પક્ષો વચ્ચે થયેલ સતોષકાંક નિર્ણય પછી ગયા પ્રથમ ચૈત્ર વદી ૧૦-૧૧-૧૨ શનિ, ગ્વિ અને સોમવારના રોજ મુબઈ શહેરમાં કોન્ફરન્સનું અધિવેશન ઉત્સાહપૂર્વક ભરાયેલ હોવાથી, આ વખતે તે ઐતિહાસિક બની જશે એમ આગળના હેવાલો ઉપરથી જણાતું હતું, પરંતુ ભવિત્યતાની પરિપક્વતા ન થયેલી હોવાથી સુરત મુકામે થયેન પ્રથમ દીક્ષા સળથી અને જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો અને પ્રચલિત અનુષ્ઠાનો જે પ્રમાણે માન્ય રખાયા છે તે પ્રમાણે માન્ય રાખવાના આ બે ઠગવો ઉપર બને પક્ષો ઠરાવોની તરફેણમાં તથા નિરૂદ્ધમાં બાંધણો,

ચર્ચાઓ વગેરેથી યુબેશ ચાલતા મન સેનાનો નિર્ણય થતા સુદર રીતે મતગણતરી થઈ હતી

વિરુદ્ધના મતો ગણતરીથી વધી જતા બને ઠગવો ઊડી ગયા હતા તરફેણમાં હોના કેટલાક એક અગ્રમણ બહુઓ મનદુખ થતા ચાલ્યા ગયા હતા જૈન સમાજને પચમ આરે પ્રભાવ બતાવ્યો હતો અને સમાજની ઉન્નતિ કે ઉત્કર્ષ થવાને નિમિત્ત કારણ કાળની પરિપક્વતા થઈ નથી તેટલું જ નહિ પરંતુ લોકમત કેટલો આગળ વધ્યો છે તેમ પણ આમાથી દેખાયું છે જે થયું તે ઠીક નથી થયું તેમ બેદ સાથે જણાવતા પગમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આપણી સમાજ પ્રેમપૂર્વક એક બીજા મળી સગદનપૂર્વક કોન્ફરન્સ દ્વારા સમાજસેના કરે તેમ જલદી વખત પ્રાપ્ત થાય

ઉપરોક્ત બને ઠગવો ઊડી ગયા બાદ પ્રમુખ-સ્થાનેથી મુકાયેલ ઠગવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા ત્યારબાદ મધ્યમવર્ગને રાહત આપવાનો ઠરાવ દગખાસ્ત અને ટેકા સાથે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો શ્રીયુત ચક્રલાલભાઈ વર્દમાન શાહ તથા શ્રીયુત દામજીભાઈ જેઠાભાઈને જનરલ સેક્રેટરી નીમ્યા હતા આભાર માન્યા બાદ સમેલન વિમર્જન થયું હતું આ સમેલનમાં એકદરે બાવીશ ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા

જૈન વિદ્યામંદિર, જૈન સાહિત્ય, ધાર્મિક કેળવણી, કેળવણી પ્રચાર, કેન્દ્રસ્થ સમિતિ, મદિરા તથા સ્થા પત્યનું સંગ્રહણ, જિનાલયો માટેના ઉપયોગી સાધનો, આક્ષેપનો પ્રતિકાર, યાત્રાળુઓને સગવડ, જૈન જનરલ ઇસ્પીતાલ તથા પ્રસુતીગૃહ, પ્રચાર, વસ્તીપત્રક, સગદન, કચ્છી લાઇઓ અને નવકારશી, વ્યાયામ, શ્રી મહા વીર જયતી, જૈન સેન્દ્રલ સહકારી મંડળ તેમજ પરિપદના બધારણ અગોના ઠગવોને પરિપદે પોતાની હાર્દિક રીતે બહાલી આપી હતી

સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ રાવમાહેજ શ્રીયુત ક્રાન્તિલાલભાઈ ઈશ્વરલાલ જે પી નુ બાંધણુ લાવના-

શીલ, લાગણી પ્રધાન અને જૈન સમાજની સેવા કરવાની ઉત્તમ અને ઉદારતાપૂર્વક તમન્નાવાળું હતું. તેમાં પ્રથમ શ્રી સંઘની અપૂર્વ મહત્તા જણાવવા સાથે પંદર બેઠકોનું પ્રથમ અવલોકન કરી બતાવ્યું હતું. આપણી કોનફરન્સને સમાજ તરફથી જે વિપુલ ધનનો આશ્રય મળવો જોઈએ તેમ થયું નથી. ખીજી કોમોના પ્રમાણમાં કેળવણીનો ફેલાવો આપણી કોમમાં થયો નથી. ત્યારબાદ કેળવણીથી થતા લાભો જણાવી તે વિના સમાજમાં અવિશ્વાસ, બહેમ, સંકુચિતતા અને અતડાપણાને લઇને કોનફરન્સની પ્રગતિના માર્ગે રૂંધાયા છે. દશ વર્ષ પહેલાં કોનફરન્સને લોકપ્રિય બનાવવા કેળવણીપ્રચારની યોજના રજુ કરી ચર્ચિત ફાળો આપી જે યોજના મુકાબ હતી તેનાથી ઘણા ગામોમાં કેળવણી સંસ્થાનો જન્મ અને પ્રચાર થયો પણ ખરો છતાં પણ આ મહાસભાને ધાર્યા મુજબ વેગ મળ્યો નથી. તે પછી દીક્ષા સંબંધી અને સંગઠન સંબંધી બંને ઠરાવો ઐક્ય સમીતિ તથા સુરત મુકામે કોનફરન્સમાં લાવવાનો ઠરાવ નક્કી થયા સંબંધી ઇતિહાસ જણાવ્યો અને યુવક બંધુઓને નમ્રતાપૂર્વક સૂચના કરી કે આપ બંધુઓ કદાચ સંમત ન થાઓ તો વિરૂદ્ધ ન પડતાં તટસ્થતા જાળવજો.

ત્યારબાદ લાગી મહાત્માઓને પણ સાધુ સંમેલનના ઠરાવોનું પાલન જેટલા પ્રમાણમાં થશે તેટલા પ્રમાણમાં શ્રાવકવર્ગ ઉપર પણ આપની છાપ રહ્યા કરશે તેમ વિનંતિપૂર્વક જણાવ્યું. હાલમાં કેળવણી અને વેપાર જેવા નિર્દોષ પ્રશ્નો જ હાલ આપણી મહાસભાએ હાથમાં લેવા ધાર્યું છે. અને સમયના ફેરફાર સાથે આખર તો કેળવણીને જ મહત્વ અપાશે તેને માટે રચનાત્મક કાર્ય હાથ ધરવા સાથે એકત્રિત સમૂહમંડળ સ્થાપવાની જરૂરીયાત જણાવી એક મધ્યસ્થ જૈન વિદ્યાપીઠ સ્થાપવાની જરૂરીયાત આપણી સમાજ માટે હવે ઊભી થઈ છે અને તેને અપનાવી લેવાની મારી આગ્રહભરી વિનંતિ છે. સિવાય વસ્તીગણતરી, શ્રી મહાવીર જન્મકલ્યાણક

દિવસ ઉજવવા વગેરેની જરૂરીયાત વિગેરે વિગેરે સંબંધી વિવેચન કરી પોતાનું ભાષણ પૂર્ણ કર્યું હતું. જે કે સ્વાગત કમિટીનું ભાષણ કે જનરલ પ્રમુખનું ભાષણ કે કોનફરન્સનો રિપોર્ટ કંઈપણ અમોને મળ્યું નથી પરંતુ ખીજા પેપરોમાંથી સંક્ષિપ્ત આવેલ હકીકત ઉપરથી આ ટૂંકા હેવાલ આપીએ છીએ. વિશેષ હકીકત તો દૈનિક પેપરોમાં ત્રણ દિવસોનો હેવાલ વાંચવાથી જણાઇ શકે તેવું છે.

વર્તમાન સમાચાર.

પંજાબ.

પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ. ફાઝલકા શહેરમાં પરમોપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્યશ્રી શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભ સૂરીચરણ મ. સાહેબના સહઉપદેશથી તેમજ પંજાબ શ્રી સંઘના સહકારથી ઘણા વર્ષોના વિચાર પછી હાલ દહેરાસર તૈયાર થતાં ગયા ફાગણ સુદ ૩ ના રોજ આચાર્ય મહારાજશ્રીની અધ્યક્ષતામાં ચતુર્વિધ સંઘ સહિત મોટા સમારોહપૂર્વક વિધિ-વિધાનપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા થયેલ છે. ક્રિયા વલાદનિવાસી શેઠ કૂલચંદભાઈએ કરાવી હતી.

ફા. સુદ ૨ ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવને લાલા ચંદુલાલજી અગ્રવાલની અધ્યક્ષતામાં એક સભા ભરી આચાર્યદેવના ચરણકમળમાં રક્તલના કાર્ય-કર્તાઓ તરફથી અભિનંદન પત્ર સમર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેના જવાબમાં પૂજ્યપાદ આચાર્ય દેવના પ્રાસંગિક ઉપદેશવડે ત્યાંની રક્તલને ફા. ૭૦૦) લગભગની મદદ મળી હતી, જે પ્રતિષ્ઠાના દિવસે ધનામ આપવા નક્કી થયા હતા. ફાગણ સુદ ૩ ના શુભ મુહૂર્તે સવારના નયમલજી સાવણસુખાએ પંજાબી ઘી બોલી મૂળનાયક શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામીને ગાદી પર બિરાજમાન કર્યા હતા અને ખીજા પ્રતિમાજી, યક્ષ યક્ષિણી, શ્રીમદ્ હીરવિજયસૂરિજી મ. અને પૂજ્યપાદ આત્મારામજી મહારાજની મૂર્તિ તથા દાદા જિનદત્તસૂરિજી મ. ની ચરણપાદુકા વિરાજમાન

કરવામા આવ્યા હતા શાન્તિરનાત્ર બાણવામા આવ્યા હતા અહીં આવકોના દમ જ ધર હોવા છતાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સુદર થયો હતો અહીંથી વિહાર કરી મહારાજશ્રી જીગ પધાર્યા હતા

જીરા—આ શ્રી વિજયદલભસરિ મં સપગિવા અહીં પધારતા શ્રી સધે ભાવભીનુ રનાગત કર્યું હતુ ઔદયના રોજ સવારના નવ વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવે સર્વવિધનિવારક શ્રી જૈન રોત્રો સભાજારી સકાંતિનુ નામ સભળાવ્યુ હતુ અધિક માસ પ્રથમ ચેત્ર કૃષી રીને કહેવાય છે તે ઉપર વિવેચન કર્યું હતુ

(૧) તિ સ ૨૦૦૩ (ગૂજરાતી ૨૦૦૨) ના જ્યેષ્ઠ સુદ ૮ ના રોજ શ્રીમદ્વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મં ને સ્વર્ગવાસી થયે પચાસ વર્ષ થશે, તે પ્રસંગે શ્રી ગુરુદેવની અર્ધશતાબ્દિ કૃષી રીતે ઉજવની તે માટે વિચાર કરવા બલામણુ કરી

(૨) જીરા પાસે સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવની જન્મભૂમિ લહેરામાં હોવાથી શ્રી ગુરુદેવનુ સ્મારક બનાવવા સૂચના કરી હતી આચાર્યદેવના ઉપદેશથી જીગ નિવાસીઓએ તે વખતે શ્રી આત્માનંદ જૈન ગુરુકુલ પંજાબના પેદ્રન તરીકે રૂપિયા ૪૦૦૦) આપ્યા હતા ત્યાગ્યાદ વિહાર કરી રૌપ્યક તરફ પધાર્યા હતા

પરમ ગુરુદેવ શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજની જયતી.

બીજા ચેત્ર શુદ્ધ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચળજી ઉપર શ્રી આત્મારામજી મહારાજની ૬૨ વર્ષ મુજબ જયતી ઉજવવા પ્રથમ ચેત્ર વદી ૩૦ ના રોજ આ સભાના સભાસદો શ્રી સિદ્ધાચળજી ગયા હતા શેઠ સાહેબ મોતીલાલભાઈ મૂળજીના સુપુત્ર દાનનીગ શેઠ સકરચદલાઈએ આ સભાને તે માટે આપેલી એક રકમના બ્યાજમાથી જયતી નિમિત્તે દેવગુરુભક્તિ દગ્ધર્મ મુજબ કરવામા આવી હતી શુદ્ધ ૧ ના રોજ શ્રી આદિનાથ બગવાન અને ગુરુદેવની સોનાના પાનાની સુદર આગીના પ્રથમ દર્શન કર્યા ગાદ દશ વાગે શ્રી નવાણુ પ્રકારી પૂજા વિવિધ રાગરાગિણીથી

વાજા સાથે ઉલ્લાસપૂર્વક બણાવવામા આવી હતી સાજના સભાસદો વગેરેનુ રનામીનાત્સલ્ય પણ કરવામા આવ્યુ હતુ. પૂજ્ય સાધુ સાધ્વી મહારાજને પણ ભક્તિ ગોચરીથી પણ સારો લાભ લેવાયો હતો ઉદાગ નરરતન શેઠ શ્રી સકરચદલાઈએ પણ અસાધારણ મોઢારી હોવા છતાં દેવગુરુભક્તિ જર્થતિ માટે ઉદાગતાપૂર્વક પૂજા ઉત્સાહપૂર્વક દેવગુરુ ભક્તિ કરવા કરેલી સૂચનાથી આ વખતે વિશેષ ભક્તિનો લાલ સભાસદોએ લીધો હતો

સ્વીકાર સમાલોચના.

નીચેના અથો આભાર સાથે સ્વીકારીયે છીયે

૧ કપૂરવિજયજી લેખ સમ્રહ કપૂરવિજય સમાગ્ર
જા ૭ સમિતિ મુખર્ષ

સાદા અને સગલ મનન કરવા યોગ્ય મમ્રહ છે
કિ મત બાર આના.

૨ શ્રી જિતેન્દ્ર પૂજા સમ્રહ વિજય ગાણુકર્મિહ
કો ૧-૮-૦ સૂરીશ્વરજી ગચિત
(સાબરમતી રામ
નગર)

૩ શ્રી જૈન ગુણ માણિક્યમાળા
કો ૩૧ ૧-૦-૦

૪ શ્રી સુદગ્ધ માણિક્ય સમ્રહ
કો વાચન મનન

૫ શ્રી અમૃત પદારાધના રતવન
મૂલ્ય સદુપયોગ

૬ શ્રી સુદગ્ધ રતવન પદ } કો ૩૧
માણિક્ય સમ્રહ } ૦-૪-૦

ઉપરોક્ત ૭ પુસ્તકોના કર્તા શ્રી માણિક્યચર્સિહ-
સુગિ છે પૂજા વગેરેની સુદગ્ધ ગચના છે
રાચવા યોગ્ય છે

૭ વીગ ગણુસિહ કો ૦-૩ ૦ શ્રીલલિતસૂરીશ્વર મન્ય-
માળા, ગારીયાધાર

૮ સુમીમા કો ૦-૨-૦

૯ જોતોની વસ્તીવિષયક દશા નરોત્તમ ભગવાનદાસ
શાહ, ઠેઃ ઘોઘારી જોત
દવાખાનું ૨૫૨/૫૪ મ-
રજીદ બંદર, મુંબઈ ૩.

૧૦ શ્રી જગત્કર્તૃત્વગીમાંસા પ્રણેતા મુનિ મહારાજ
પ્રકરણમ્ શ્રી શિવાનન્દવિજય.
ઉપરોક્ત સંસ્કૃત ભાષામાં સ્વરચિત વિદ્વાતાપૂર્ણ
રૂપિ છે. ભાષા પણ તે ભાષાના અભ્યાસીઓ
માટે સરલ છે.

પ્રાપ્તિસ્થાન:—શેઠ ઇશ્વરદાસ મૃગયંદ,
કીકાભટ્ટની પોળ, અમદાવાદ.

૬૧ વિઠ્ઠભાદિત્ય હેમુ—લેખક જ્યોતિષજ્ઞ-
ગોળગી સદીમાં થયેલ મહાવરના એક જોત આવકની
ઐતિહાસિક આ ઘટના નોવેલરૂપે લેખકે સાદી સરલ
ભાષામાં રચના કરી છે. જેઓ મુત્સદ્દી, યુદ્ધ-
નિષ્ણાત, નરકેસરી તે કાળમાં દિલ્લીશ્વર બન્યા હતા.
આ ઐતિહાસિક ગ્રંથ છે. કિમત પાંચ રૂપીઆ.

૬૨ ઉપવન—દૂંડી દૂંડી ઐતિહાસિક ૨૪ નવ-
સિકાઓનો સંગ્રહ આ ગ્રંથમાં છે. લેખક શ્રી જ્યો-
તિષજ્ઞનો આ પ્રથમ પ્રયત્ન છતાં સર્વ સમજી શકે
તેવી સરલ ભાષામાં સકલના કરી છે. કિમત અઢી
રૂપીઆ પ્રકાશક-ગૂર્જરગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ.
ગાંધીરોડ

શાહ જમનાદાસ ગોરધનદાસનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી જમનાદાસભાઈ માત્ર બે દિવસની જિભારી
બોગવી. ૧૧-૪-૪૫ ના રોજ શુભારે પચ્ચ-
વર્ષની ઉમરે પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ મોક્ષ
ટાકીઝ સીનેમાના મેનેજર હતા. તેઓની કાર્યાલયી
પણ માલેક અને પ્રગ્નને વ્યવસ્થિત માત્રમ પડી
હતી. તેઓ વીશાશ્રીમાળી જ્ઞાતિના ખાનદાન કુટું-
બમાં જન્મ્યા હતા. તેઓ સ્વભાવે માયાળુ, મિલન-
સાર અને ધર્મી પુરુષ હતા. કેટલાક વખતથી આ-
સલાના તેઓ આજીવન સખ્ય થયા હતા. તેઓના
સ્વર્ગવાસથી એક ધર્મનિષ્ઠ સખ્યની ખોટ પડી છે.
તેઓના કુટુંબ અને સુપુત્રોને દિલાસો દેવા સાથે
તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ
તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ.

શેઠ હુંગરશી-કાનજીભાઈનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી હુંગરશીભાઈ થોડા દિવસની જિભારી બોગવી
તા. ૨૫-૩-૪૫ ના રોજ પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ
શ્રદ્ધાળુ, મિલનસાર અને કુશળ વ્યાપારી હતા.
તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક લાયક સલાસદારી ખોટ
પડી છે તેઓના પવિત્ર આત્માને અખંડ શાંતિ
પ્રાપ્ત થાઓ તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

વિષયાનુક્રમશિકા.

૧ શ્રી સિદ્ધયક ભગવાનકી સ્તુતિ:	...	...	...	(સં. લલિતસૂરી)	૧૨૫
૨ વર્તમાન વિશ્વની દશા.	...	...	...	(આ. હસ્તુરવિજયજી મહારાજ)	૧૨૬
૩ સંસારમાં સારભૂત	...	...	...	...(સં. મુનિ પુણ્યવિજયજી)	૧૨૬
૪ સંક્ષિપ્ત બોધ વચનમાળા	...	...	...	...(વિજયપદ્મસૂરિ)	૧૨૭
૫ સંસ્કૃત જિન સ્તવન અનુવાદ.	...	...	...	(બાલચંદ હીરાચંદ માલેગામ)	૧૨૮
૬ સો કોઈ પિતરાણના માર્ગને અનુસરો.	...	...	...	...(મુનિ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૧૨૯
૭ જોત કોનફરન્સનું ૧૩ મું અધિવેશન.	...	...	...	...	૧૩૧
૮ વર્તમાન સમાચાર પંચત્વ શ્રી ગુરુદેવ જ્યોતી,	...	...	...	...	૧૩૨
૯ રાંધાર મમાલોચના	...	...	...	...	૧૩૩

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

પ્રકાશક—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર .

વીર સ. ૨૪૭૧

આપાદ.

પુસ્તક ૪૨ મુ.

વિક્રમ સ. ૨૦૦૧.

: ઇ મ ૧૯૪૫ જુલાઈ .

અંક ૧૨ મો

ચેતવણી

(હરિગીત ૭૬)

“ ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ”
રે ચેત ! ઓ નર ચેત ! ! ચેતારી ગ્હી ઘડીઆળ આ,
ટક-ટક-ટકારાથી કહે, જીવન જતુ મલાળ આ,
આપાદની મગિતા મમુ, જળ વેગમા જતુ ગ્હુ,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ૧
તે પુત્ર ધન ને પ્રેમદા, એહી-સખધી એળખ્યા,
બહુ માવધાનોયી અરે ! બેવાગના નામા લખ્યા,
એરી અનેક ઉપાધિમા, તે “ આત્મતત્ત્વ ” ન એળખ્યુ,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ૨
બાળક યુના ને વૃદ્ધા, એ ત્રય રગ બહુ લાતી રમ્યો,
મદમસ્ત ને મગરૂર ચઇ, ભૂનો પડી ભૂતળ ભમ્યો,
હમણા ઝડપશે કાળ, એનુ જાન કે જ નહોં ગ્હુ,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ૩
આખ્યો દિસારી દેખ ! ક્યા છે ભૂપ ચક્રચૂડામણિ ?
ક્યા છે મહારણધીર, જેની આણ્ય ફરતી'તી ઘણી,
તારી નગરની આગળે, સૌ કાળના મુખમા ગયુ,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ૪
ચેતાય તો તુ ચેતી લે, બાજુ હજી છે હાથમા,
પ્રાણાન્ત ટાણે “ વાત કંક ને પીત ” આવે સાયમા,
ત્યારે કશુ યારો નહોં, ઝટ, માન્ય સતોતુ કહુ,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! બહાણુ અરે ! વીતી ગયુ ૫

મોત-નગાગ ગડગડે, ઓ ગાફિલ ગમાર,
સફળ કરી લે નિંદગી, સુકૃત કરી લે સાર ૧
વિત્ત-વિત્ત એ ક્ષણિક છે, ક્ષણિક આપણો દેહ,
અચળ ગ્હે સદ્ધર્મ ને, અચળ પ્રભુમાં રનેહ ૨

સદ્ધર્માનુગમી રેવાશ નર વાલણ બધેકા.

કાવ્યથી મળતાં મહાન લાભો

(કાવ્ય સાહિત્ય વિષયક.)

કાવ્યની કિંમત નાનીસૂતી નથી. બુદ્ધિધન પૂરેપૂરું હોય તો જ સુન્દર-સર્વાંગસુન્દર કાવ્ય નીપજે છે. મતિના મહામૂલ્ય ચૂકવે સારે તેને તેના ગ્રાહકો ગ્રહણ કરી શકે છે. કાવ્યનું ઉપર ઉપરથી અવલોકન કરનારા ધણા નીકળે છે પણ અન્દર-ગર્જાણમાં ઊતરી તેવું હાર્દ-રહસ્ય જાણનારા ઓછા હોય છે. કહ્યું છે કે—

वेद्यानामिव विद्यानां, मुखं कैः कैर्न चुम्बितम् ।
हृदयग्राहिणस्तेषां, द्वित्रीः सन्ति वा न वा ॥

(વેશ્યાની માફક વિદ્યાનું મુખ કોણે કોણે નથી ચુમ્બ્યું ? પણ તેના હૃદયને ગ્રહણ કરનારા બે ત્રણ છે અથવા નથી.)

કારણ કે વિશિષ્ટ પ્રજ્ઞાની વિભૂતિ સિવાય કાવ્યને તળિયે પહોંચી શકાતું નથી. જે કાવ્યની પાછળ વિપુલ વ્યય છે, મહાપરિશ્રમ છે, ધણો ભોગ છે એવું કળ શું ? એથી લાભ શા ? એ વડે મેળવવાનું શું ? એ જાણવું ખાસ અગત્યનું છે.

કાવ્યના કળ માટે પ્રાચીન પુરુષોનું મન્તવ્ય:—

કાવ્યથી યશઃ વધે છે, ધન મળે છે, અવહારનું જ્ઞાન થાય છે. અશિવ-દુઃખ નાશ પામે છે. શીઘ્ર શાન્તિ સંપન્ન છે. રસિક રમણીયી મળતાં સદુપદેશની જેવા ઉપદેશ લાગે છે.

(૧) યશઃ—વ્યાસ-વાલ્મીકી-કાલિદાસ વગેરે કવિઓ આજ પણ જાણે જીવતા હોય એમ લાગે છે, તેના નામ જનતા વિસરતી નથી એ પ્રતાપ કાઢતો હોય તો તે તેમના કાવ્યનો છે. તેમને યશ અપાવનાર કાવ્ય છે.

(૨) ધન—વિક્રમાદિત્ય-ભોજ વગેરે રાજાઓ કાવ્યની સુન્દર કિંમત કરતાં સંભળાય છે કે રસિક સૂક્તિ સંભળાવનારને લાખ લાખ મુદ્રાઓનું વિતરણ

કરાતું. રાજા ભોજ કવિઓ પ્રત્યે જે ઉદારતા દાખવતો તેના એક બે રમૂજ દષ્ટાન્તો જાણવા જેવા છે.

એક વખત ભોજદેવ નદીકિનારે બિભો હતો. સામેથી એક દરિદ્ર વિપ્ર નદી ઊતરીને ચાલ્યો આવતો હતો. રાજાએ તેને સંસ્કૃત શ્લોકમાં પૂછ્યું—‘કિયન્માનં જલં વિપ્ર !’ હે ભૂદેવ ! પાણી કેટલું છે ? ઉત્તરમાં બ્રાહ્મણે જણાવ્યું કે ‘જાનુદમ્નં નરાધિપ !’ હે રાજન્ ! ગોઠણ પ્રમાણ છે. રાજાએ કહ્યું ‘કથમીદૃશ્યવસ્થા તે ?’ તારી રિથિતિ આવી શાથી ? બ્રાહ્મણે કહ્યું ‘નહિ सर्वे भवादृशाः’ યધા આપની જેવા (ઉદાર) નથી. એના આવા કથનથી રાજા ખુશી થયો ને તેને ‘જાનુદમ્ન’ જેવો વ્યાકરણનો વિશિષ્ટ પ્રયોગ કર્યો તે માટે ધણું દાન દીધું. લગ્નરીયે રાજાના ચોપડામાં આ હકીકત લખતાં લખ્યું કે—
‘लक्षे लक्षे पुनर्लक्षं, मत्ताश्च दशदन्तिनः ।
दत्ताः श्रीभोजराजेन, जानुदमप्रभाषिणे ॥’

લાખ-લાખ વળી લાખ (સોનામહોરો) અને મદોન્મત્ત દશ હાથીઓ ‘જાનુદમ્ન’ એ પ્રયોગ બોલનારને શ્રી ભોજદેવે આપ્યાં.

ભોજરાજની આવી ઉદારતા મંત્રીઓથી સહન થતી નહિ તેથી એક સમય રાજાના પ્રવેશ દ્વાર ઉપર મોટા મોટા અક્ષરે નીચે પ્રમાણે તેઓએ લખાવ્યું—

‘आपदर्थे धनं रक्षेत्’

વિપત્તિ વખતે કામ લાગે માટે ધન સાચવવું. આ વાંચીને ભોજરાજે તેના ઉત્તરમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું.

‘भाग्यभाजां क चापदः ?’

ભાગ્યશાલીઓને આપત્તિ-વિપત્તિઓ ક્યાંથી ? મંત્રીઓએ ખીજે દિવસે વળી લખ્યું કે,

‘कदाचित्कुप्यते दैवम्’

કદાચ ભાગ્ય ફરી ખપ-દૈવ રહે.

રાજાએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે—

‘सञ्चिंतार्थोऽपि नश्यति’

('દેવ કાપે' તો) સધરેલ સમ્પત્તિ પણ નાશ પામે છે

આ રીતે કાવ્યથી ધનપ્રાપ્તિ થાય છે

(૩) વ્યવહારનું જ્ઞાન—કાવ્ય કનારને પ્રમગે પ્રસંગે વ્યવહારની કેટલીએ ગુચવણો ઉકેતવી પડે છે. માધ્યમ્યમાં વિદુર નીતિ દર્શાવતા કેટલીક વ્યવહારની વાતો કવિએ કથી છે કિંગતમા રાજ-નીતિનો સુન્દર ચિતાર દર્શાવ્યો છે તેના વાચકોને પણ વ્યવહાર નીતિનું સુન્દર જ્ઞાન તેથી મળે છે આ ત્રીજી રૂળ કાવ્યના કર્તા અને વાચક બન્નેને મળે છે

(૪) અશિવનો નાશ—વ્યાધિ અને દુઃખ કાવ્યથી દૂર થાય છે એ ગળે ન ઉતરે એવી વાત લાગે, પણ સગીતથી રોગો મટાડવામાં આવે છે, એ પ્રસિદ્ધ છે એ જ પ્રમાણે કાવ્યમાં એકાગ્ર યતા કવિઓ રોગનું જ્ઞાન જૂલી જતા જેને આપણે જૂલી જમ્મએ એ આપણાથી દૂર થાય એ સ્વાભાવિક છે જે દેવતાઓની કાવ્યદ્વારા સ્તવના કવિમાં આવતી તેઓ પ્રમત્ર યતા ને તેઓ અસાધ્ય વ્યાધિઓને દૂર કરતા બાણ-મયૂર વગેરે મિત્રોના અસાધ્ય વ્યાધિઓ કાવ્યથી નિશ્ચય પામ્યા હતા એ રીતે કાવ્યથી અશિવ શાન્ત થાય છે

(૫) શાન્તિ-ગમે તેવું ઉગ્ર ચિત્ત કાવ્યથી પ્રસન્ન થાય છે કાવ્ય કનાર અને વાચનાર તેમાં તન્મય બની જાય છે દુનિયાનું-ભવનું જ્ઞાન જૂલી જાય છે જ્યાં બાહ્ય વિકલ્પો નથી ત્યાં પરમ શાન્તિ મળતી અસુલભ નથી એટલે કાવ્યથી પરમ શાન્તિ મળે છે

(૬) સદુપદેશ—અનાદિકાળના સરકારનય પ્રાણિઓ પાપપ્રવૃત્તિમાં રમ્યાપમ્યા રહે છે તેઓને તેથી છોડવાને સીધો સદુપદેશ દેવામાં આવે તો તે કારગત નીવડતો નથી કમનીય કાતાની માફક કાવ્ય તેને યોતામાં પ્રેમ જન્માવે છે ને તે દ્વારા પાપિષ્ઠને પણ પુણ્ય પન્થે દોરે છે મહાકાવ્યની ઉચા

સના કવિથી પાપથી પાછા વળી સુકૃતમા સચર્યાના સેકડો ઉગાદગ્ગો છે તેથી કાવ્યનું કાન્તા તુલ્ય સદુપદેશ એ પણ રૂળ છે

આ હએ રૂળો કાવ્યપ્રકાશના કર્તા મગ્મટે રહ્યા છે તેની કારિકા આ પ્રમાણે છે

‘કાવ્ય યદાસેર્થકૃતે,
વ્યવહારવિદે શિવેતરક્ષતયે,
સઘ પરિર્નિર્વૃતયે,
કાન્તાસમિતતયોપદેશયુજે ॥’

કલિકાનસર્ગઃ ભગવાન હેમચન્દ્રસરિષ્ઠ મહારાજ કાવ્યના રૂળોનો વિવેક દર્શાવતા કાવ્યાનુશાસનમાં જણાવે છે કાવ્યમાનન્દાય યદાસે કાન્તાતુલ્ય તયોપદેશાય ચ ॥

(કાવ્ય આનન્દને માટે, યશને અર્થે અને સ્ત્રી સમાન યશને ઉપદેશને માટે છે)

કાવ્યથી આનન્દ એ કવિને અને કાવ્યના વાચકને એમ બન્નેને મળે છે એ આનન્દ માધારણ નહિ પણ અપૂર્વ હોય છે, જેને માટે કહ્યું છે કે—

‘સઘો રમાસ્વાદજન્મા નિરસ્તવેદ્યાન્તરાવ્રહ્મા-સ્વાદસદશી પ્રીતિરાનન્દ’ । इद सर्वप्रयोजनो पनिपद्भूत कविसदृदययो काव्यप्रयोजनम् ।’

(રસના અનુભવ સાથે જ જન્મતી, જેમાં બીજા અનુભવો જૂલી જવાય છે એવી ધ્રુવના આસ્વાદ મમાન પ્રીતિ-રનેહ નામની લાગણી એ આનન્દ છે સર્વ પ્રયોજનના સાગ્રજૂત આ કાવ્યનું પ્રયોજન કવિ અને સહૃદય બન્નેને નીપજે છે)

યશ એ કાવ્યનું બીજું રૂળ કવિને જ સહાવે છે સિદ્ધસેન વગેરે કાવ્યકેહ અવિનશ્વર રહ્યા છે કાન્તાની જેમ ઉપદેશ એ વાચકને રૂળ છે આગમ મથો સ્વામીની જેમ આજ્ઞા કરે છે ને તેથી વાચક ડરે છે અર્થશાસ્ત્ર-નીતિશાસ્ત્ર વગેરે મિત્ર તુલ્ય છે તેનાથી વાચક સ્વાર્થ પૂરતો જ લાભ મેળવે છે પણ લવિનવનના જેવી કવિકૃતિ સહૃદયને છોડતી ગમતી

નથી. વાચક તેને હૃદયમાં જકડી રાખે છે. ધીરે ધીરે તેની સાથે એકમય થતો તેનો પ્રિય તેના સદુપદેશને અનુસરે છે. એ પ્રમાણે કાવ્યના આ ત્રણ ફળ છે. આ સિવાયના અન્ય ફળો અન્યથા સિદ્ધ-ધતર સાધ્ય છે માટે ન માનવા એમ પ્રભુશ્રી હેમચન્દ્ર-આચાર્યનું કથન છે.

મહા કવિ વાગ્મદ પોતાના કાવ્યાનુશાસનની ટીકામાં કવિસમયને અનુસરી પૂર્વે દર્શાવેલ ફળોને જણાવી પોતાનો વિચાર દર્શાવતાં જણાવે છે કે 'વયં તુ કીર્તિમેવૈકાં કાવ્યહેતુતયા મન્યામહે' અમે તો એક કીર્તિને જ કાવ્યના ફળ તરીકે માનીએ છીએ. તેમનો આશય આ છે કે-બાહ્ય આનન્દ-વિલાસ-પરિભોગ-ઉપભોગ આદિથી મળી શકે છે. અભ્યન્તર આનન્દ ધર્મપ્રાપ્તિ વગેરેથી થઈ શકે છે. રાગનો પરિહાર ઔષધથી થાય છે. ચાણક્ય વગેરેના નીતિ-શાસ્ત્રના પરિશીલનથી અને અનુભવથી મળે છે. શાન્તિ-તપ અને સમતાથી થાય છે. સદુપદેશ-સદ્-ગુરુથી મળે છે. અને આ સર્વ કાવ્યથી થતું હોય તો પણ કોઈક વખત જ થાય છે; એકાન્ત તો થતું નથી માટે તેના ફળ તરીકે તે ગણાવવા ઉચિત નથી. કાવ્યથી કીર્તિ તો અવશ્ય થાય છે. ચિરસ્થાવિની કીર્તિના સર્જક એ છે. એક તો દેવમન્દિર જેવા મન્દિરે અને બીજું કાવ્ય. જે માટે કહ્યું છે કે 'નામ રહે કાં તો ગીતડે ને કાં તો ભીંતડે' તેમાં ગીતડે રહેતું નામ લાંબા કાળ સુધી ટકે છે. ભીંતડે રહેતાં નામ તો ભીંતડા પડતાં ભૂંસાઈ જાય છે. જે ગીતડામાં ન ગુંથાયા હોય તો. જેની પુષ્ટિમાં કહ્યું છે કે—

‘અમરસદના-દિશ્યો ભૂતા ન કીર્તિરનશ્વરી,
મવતિ યદસૌ સંપુષ્પાપિ પ્રણશ્યતિ તત્ક્ષણે ।
તદલમમલં કાવ્યં કર્તું યત્નેન સમાહિતો,
જગતિ સકલે વ્યાસાદીનાં વિલોક્ય પરં યશઃ ॥

દેવગૃહ જેવા ગૃહથી થતી કીર્તિ અવિનશ્વર નથી થતી, કારણ કે દિગન્ત ફેલાયેલી પુષ્પ પણ તે

તેના નાશ નાશ પામે છે માટે સકલ જ સંસારમાં વ્યાસ વગેરેના મહાયશને જોઈને સમર્થ નિર્દોષ કાવ્ય કરવાને સ્વસ્થપણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

એ પ્રમાણે કહી કવિશ્રેષ્ઠ વાગ્મદ કીર્તિને જ કાવ્યના ફળ તરીકે ગણાવે છે.

એ પ્રમાણે કાવ્યના ફળ તરીકે પ્રાચીનોત્તમન્તવ્ય જણાવ્યું. હવે નવીનો તે સમ્યન્ધમાં થું કહે છે તે હવે પછી વિચારીશું. (ચાહ.)

મુનિરાજ શ્રી હુરન્ધરવિજયજી .

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાલા

લે. આચાર્યશ્રી વિજયપદમસૂરિ

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૪૩ થી શરૂ.)

૪૧. નાના માણસો મોટા પુરુષોનું અનુકરણ કરે તે ન શોભે. થું કૂકડો મોટાનું અનુકરણ કરે તે શોભે ? અર્થાત્ ન શોભે.

૪૨. સંસારમાં સ્ત્રી, ધન વગેરે પદાર્થોના નિમિત્તે જે સુખ અનુભવાય, તે પરાધીન છે, ક્ષણિક છે, વિવિધ પ્રકારની વિષયેચ્છાઓથી મલિન બનેલું છે, માટે જ તે ભયનું કારણ છે; છતાં ખરાબ બુદ્ધિવાળા મનુષ્યો તેવા સુખમાં પ્રેમ ધારણ કરે છે. પરંતુ યથાર્થ બુદ્ધિવાળા મનુષ્યો તો સ્વાધીન (પરવસ્તુની અપેક્ષા વગરના) આધ્યાત્મિક સુખનો અનુભવ કરવામાં મગ્ન રહે છે. કારણ કે આ સુખ નાશ પામતું નથી એટલે કાયમ રહે છે, ને અહીં ઇદ્રિયોનું તલભાર પણ તોફાન ટકતું નથી, તથા તે (સુખ) નિર્ભય છે. આ રીતે આ સુખ-સાંસારિક સુખથી વિપરીત છે. કહ્યું છે કે-પરાધીન શર્મ ક્ષયિ વિપયકાઙ્ગૌઘમલિનં, ભવે ભીતિસ્થાનં તદપિ કુમતિસ્તત્ર રમતે ॥ વુઘાસ્તુ સ્વાધીનેઽક્ષયિણિ કર્ણૌત્સુક્યરહિતે । નિલીના મોદન્તે વિગલિમયાધ્યાત્મિકસુખે ॥ ૧ ॥

૪૩. સામો માણસ બ્યારે ક્રોધ કરે, તે વખતે

આપણે જરૂર વિચારવું જોઈએ કે-તે માણસ મારામા જૂલ જોઈને ક્રોધ કરે છે કે જૂન નહિ છતાં પણ ક્રોધ કરે છે ? જો જૂલ જોઈને ક્રોધ કરતો હોય તો આપણે આપણી જૂલ સુધારીશું તો તે જરૂર ક્રોધ કરતા અટકી જશે કારણ કે ક્રોધનું કારણ જૂલ છે ને આપણામાં જૂલ નથી છતાં તે ક્રોધ કરે ને સમજાવતા સમજે નહિ તો પણ આપણે ક્રોધ કરવો એ વ્યાજબી નહિ, કારણ કે ક્રોધથી ચીકણા કર્મ બધાય શું ધોખીતી સામે ધોખી થવાય ? ન જ થવાય આ બાબતમાં કલ્પે છે કે-આકુર્યદેન મતિમતા તત્ત્વાર્થવિચારણે મતિ કાર્યા ॥ યદિ સત્યર્થ કિં કોપ ? સ્યાદનૃત્ત કિં નુ કોપેન ? ॥ ૧ ॥

૪૪ વિષય, ક્ષયા, નારદવિદ્યા (માહોમાહે લક્ષ્મી મારવાની પ્રવૃત્તિ), ક્લેશ વગેરે દોષોને પરમ અશાંતિના કારણ સમજીને તે બધાનો જરૂર ત્યાગ કરવો જોઈએ જેથી પરમ શાંતિમય જીવન ચુગરી શકાય .

૪૫ પ્રત્યુપકારની ઇચ્છા (ઉપકારનો બદલો લેવાની ઇચ્છા) રાખ્યા વિના જ સામા માણસનું કામ કરવું, જેથી તે કદાચ કૃતધની નીરડે, તો પણ આપણને જરાએ મનમાં દુ ખ થાય જ નહિ, કારણ કે આપણે તો નિષ્કામ સેવા કરી છે

૪૬ માન (લાયક) બનવા માટે નિઃસ્પૃહપણ ધાન્ય કરવું જ જોઈએ, કારણ કે તે તેનું કારણ છે આ રીતે લાયક બનેલા જીવોને સર્વ મ પત્તિઓ મળે છે કહ્યું છે કે-“યથા યથાઽર્થ પુરુષો નિ સ્પૃહી ભવતિ, તથા તથાઽસ્ય પાત્રતયા સકલ્લા સંપદ, સપદન્તે ॥”

૪૭ પાતા(લાભકાર)નો નાશ સપત્તિની ઇચ્છા કરનાથી થાય છે આગ અભિનાયી જીવોથી તે મ પત્તિઓ દૂર દૂર લાગે છે

૪૮ માંસાગ્રિક પદાર્થોની ઉપર જે મમતાલાભ રતો છે, તે જ મનની પીડાનું અને શરીરની પીડા નું મુખ્ય કારણ છે, એમ સમજીને નિર્મોહ દશાને

ધારણ કરનારા ભગ્ય જીવો રવરને પણ મનનું દુ ખ કે શરીરનું દુ ખ પામતા નથી

૪૯ સામા માણસને સુખી જોઈને ઇર્ષ્યા તો કરતી જ નહિ જો એ ધર્મના ગરતે ગહેલો હોય તો તો તેની ઉપર જરૂર રાગ થાય, પણ કદાચ તેમ ન હોય તો ઇર્ષ્યા તો ન જ કરી શકાય, કારણ કે ઇર્ષ્યા કરવાથી કંઈ સુખી થવાનું નથી સુખી થવું એ પુણ્યામનું ફલ છે તેની પુણ્યામ મેળનનારા જીવો જરૂર સુખી થાય એમાં નવાઈ શી ?

૫૦ એક માણસ અનુમદ બુદ્ધિએ શ્રોતાઓને ઉપદેશ દે, તેમાં કદાચ પ્રમાદાદિ કારણોને લઈને શ્રોતાઓને કદાચ ધર્માગમનરૂપ લાભ ન થાય, તો પણ નિસ્પૃહતાવે પરોપકારદષ્ટિથી ઉપદેશ દેનાર જીવને તો જરૂર લાભ થાય કલ્પે છે કે-ઘ્રુવતોઽનુ મદ્વુદ્ધયા વચ્ચુરેર્વાંતતો લાભ ॥

૫૧ હે જીવ ! જ્યાં સુધી આ તારું શરીર પીડાથી ઘેરાયું નથી, ને ઘડયણથી અચકત બન્યું નથી, તથા ઇંદ્રિયો પોતપોતાનું મગ કરી શકે છે, તેમજ આયુષ્ય દ્યાર્ત ઉત્પાસુધીમા પરમ ઉશ્કાસથી મોક્ષમાર્ગની સાત્તિની આગધના જરૂર કરી લેજો જો નહિ કરે તો તારે જરૂર પરતાવું પડશે જેમ તજાન ફૂટ્યા પછી પાળ બાધી નકામી છે, તેમ જીવનદોરી તૂટવાની તૈયારી હોય ત્યારે ચેતવું એ તદ્દન નકામું છે

૫૨. મજબૂત મધ્યણુવાળા જીવોનો બરોસો નથી, તો કેળવી અદમ્ભ બાગ જેવા ટુચ્છ ચરીરને ધારણ કરનારા એવા તારા શરીરનો બરોસો શો ? એમ સમજીને ક્ષણમાર પણ પ્રમાદનો સગ ન કરવો ને ધર્માગમન કરવા જરૂર પ્રયત્નશીલ થવું

૫૩ રાષ્ટ્ર માણસ આપણી નિંદા કરે તો ચોક્કસ જવું નહિ પણ તેને ક્ષમાનું સાધન ને મિત્ર ગણવો, કારણ કે તે પોતાના સાધુ-પાણીથી આપણા મેન ઘોષ નાખે છે, એમ મગજનું કહ્યું છે કે-
નિન અમારી જો કરે, મિત્ર અમારા મોય,
લછ પોતાના માણુ જલ, મેન પગલા મેલ

૫૪. માયાવી આત્માઓ મોઢે મીઠું મીઠું બોલે છે તે મનમાં સામાનું ખૂંડું ચાહે છે. આવા માણસોથી જરૂર ચેતતા રહેવું,

મુખમેં રામ જગલમે છુરી, લગતલલા પણ દાનત ખૂરી.

૫૫. સત્તર પાંચ પંચાણું, બે મૂક્યા છટના, લાવે પટેલ સોમાં બે ઝોછા. આ રીતે કપંટ કેળવીને ફેગ વસુ વેદ વગેરેનો પ્રયોગ કરીને અન્યાયથી લક્ષ્મી મેળવનારા જીવોએ જરૂર સમજવું બોધ્યે કે છોકરા સ્ત્રી વગેરે ભાગીદાર થઈ શકે છે, પણ ફૂડકપટ કરી લક્ષ્મી મેળવતાં ચીકણા કર્મ આંધ્યા તેની પીડા ભોગવતાં તે સગાંઓમાંથી કોઈ પણ આપણા દુઃખનો ભાગ લઈ શક્તા નથી. તે તો આપણે જ ભોગવવું પડે છે.

૫૬. પારકાની ખૂરાઈ બેવા કરતાં પોતાની ખૂરાઈ પહેલાં તપાસવી તેમાં જ લાભ છે; કારણ કે—

ખૂરા જગમેં કો નહિ, ખૂરા અપના ખેલ;

ખેલ અપના સુધાર લે, તે ગલીએ ગલીએ રહેલ.

એક બીજના દોષ બેનારને કેવલ તુકશાન જ છે, પોતાના દોષ બેઈ સુધારનારા લાગ્ય જીવો પોતાનું જીવન નિર્મલ બનાવી સ્વપર તારક બની શકે છે.

૫૭. દોષમાં કોઈ પણ ગુણ દેખાય, તો તે બેઈ રાજ થવું ને તે ગુણ ગ્રહણ કરવો એ ગુણદષ્ટિ કહેવાય. ગુણદષ્ટિવાળા જીવો સમતામય નિર્મલ જીવન ગુમારે છે. દોષ દષ્ટિવાળા જીવોને બેઈ રાગ તો થાય જ નહિ, પણ તેવા પ્રસંગે માધ્યસ્થ્ય લાવ ધારણ કરવો એ વધારે ઉચિત છે.

૫૮. વ્યવહારથી નીચ છતાં બે તે ગુણને ગ્રહણ કરે તો તેને ખેદ કરવા જેવું કંઈ છે જ નહિ. આ વાત એક કવિએ અન્યોક્તિથી આ રીતે સમજાવી છે—અત્યંત લીચોડસમીતિ ત્વં ચેદં કૂપ ! મા કદાપિ હૃથાઃ ॥ અત્યંતસરસહૃદયો, યતઃ પરેષાં ગુણગૃહીતાઽસિ ॥ ૧ ॥

૫૯. જ્યાં દાન ગુણ હોય ત્યાં બીજાઓ નય છે, કારણ કે જેનો હાથ પેલો તેનો જગત આપું

ગોલો. કંજુસ માણસો આવળ જેવા હોય છે, તેમની પાસે કોણ નય ? એક કવિએ આ આગતમાં અન્યોક્તિ દ્વારા કહ્યું છે કે—પત્રફલપુષ્પલક્ષ્મ્યા, કદાઽપ્યદૃષ્ટં વૃતં ચ ચલુ શૂકૈઃ ॥ ઉપસર્પેમ ભવંતં વર્વર ! વદ કસ્ય લોમેન ? ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે આવળ ! તારામાં પાંદડાં—ફલ—ફલ ક્યારે પણ દેખાતા નથી, અને કેવલ શૂળો ભરેલી છે, તો પછી તું કહે કે અમે કયા લોભથી તારી પાસે આવીએ ?

૬૦. ગુરુની કઠોર અક્ષરવાણી વાણીવડે તિરસ્કાર પામેલા સહનશીલ શિષ્યો જરૂર મોટા થઈ શકે છે. જેમ શરાણુથી ધસાયેલા મણિરત્નો જ રાગના મુકુટમાં ગોઠવાયા છે. કહ્યું છે કે ગીર્મિર્ગુરુણાં પરુષા ક્ષરામિસ્તિરસ્કૃતા યાંતિ નરા મહત્ત્વં ॥ અલલ્લચાણોત્કષણાનૃપાણાં, ન જાતુ મૌલૌ મળ-યો વિશન્તિ ॥ ૧ ॥

આત્મધ્યાની અનાથી મુનિ

લેખક-મુનિ મહારાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી અમદાવાદ.

રાજગૃહી નગરીના મંડિતકુક્ષી ઉદ્યાનમાં એકાંતે એક વિશાળ વૃક્ષ નીચે કોઈ મહામુનિ આત્મધ્યાન કરી રહ્યા છે. ત્યાં મગધેશ શ્રેણિક રાજ રચવાડીએ ફરતા અચાનક આવી ચઢ્યા. શાન્ત સૌમ્ય મુનિ મહારાજનું અદ્ભૂત રૂપ, સુંદરાકૃતિ, મનહર મુખારવિંદ અને આકર્ષક અન્યાન્ય અંગોને બેઈ તે રાજ આશ્ચર્ય પામી મુનિશ્રીને પ્રશ્ન કરે છે—આપનું નામ શું છે ? આપ આ ભરયુવાવસ્થામાં સંસાર-ત્યાગ કરી શા માટે આવા કષ્ટ સહન કરી રહ્યા છો ? આપની કાયા આવા દુષ્કર યોગને લાયક નહિ પણ ભોગને લાયક છે. તમારા આં કષ્ટ જીવનને બેઈ તમારા પ્રતિ પ્રેમથી આકર્ષાયલું મારું હૃદય અત્યંત સહાનુભૂતિથી પ્રેરાય છે. શ્રી શ્રેણિકના આવા લાગણી-ભર્યા પ્રશ્નના જવાબમાં કાંઈક મહાન હિત સમજીને મુનિશ્રીએ મૌનનો ત્યાગ કરી બોલવા માંડ્યું—

અનાથી, નાથવાન થવાની ખાતર મેં માધુધર્મ સ્વીકાર્યો છે મને આશા છે કે મારા મયમ કંઈ મને નાથવાન બનાવશે મન કહે છે-આપ અનાથ છો તો હું તમારો નાથ થઈ તમને સનાથ બનાવું મારી પાસે પુષ્કળ ધન, ધાન્ય, જમીન, જગીર ને મગ્ન વૈભવ છે જોઈતું તેમાંથી લ્યો હું તમારું રક્ષણ કરીશ અને આ રીતે તમે સનાથ બને.

હે રાજન્ ! મગ્નવૈભવ અને તમારું શરીર જ નાશનત છે તેની પ્રાપ્તિ ને રક્ષણ તમારા હાથમાં ન હોવાથી તમે પોતે પણ અનાથ જ છો, તો પછી મને સનાથ ક્યાંથી કરી શકો ? મારે ત્યાં પણ ધનવૈભવની કંઈ પણ કમી ન હતી, છતાં હું અનાથ કેમ હતો તે સાબળો.

કૌસળી નગરીમાં મારો પિતા પુષ્કળ ધન વૈભવશાળી છે હું તેમનો એકનો એક પુત્ર હતો એક દિવસે મારી આખમાં વેદના ઉત્પત્તિ થઈ મારું શરીરમાં ઉષ્ણતા વ્યાપી તે વેદનાને હું સહન કરી શક્યો નહિ મારા માતાપિતા અને મારી પ્રાણાવીન પત્ની મારી દુષ્પ્રી સ્થિતિ જોઈ ખૂબ રડી રહ્યા હતા છતાં મારી વેદનાને તેઓ લઈ શક્યા નહિ મારી પત્નીએ રડી રડી રાત્રિ વીતાવી, ખાવા પીવાનું ભૂલી જઈ મારી સાગવારમાં રોકાઈ છતાં મને શાંતિ આપી શકી નહિ અનેક મગ્નવૈભવો મારા પિતાએ જોલાવી અનેક ઉપચારો કર્યા હતાં ઉત્પત્તિ કરવા માટે બાવનાચંદનના વારવાર લેપ કરનામાં આવેલ છતાં મને જરા પણ શાંતિ વળી નહિ તે વખતે હું વિચારસગળીએ ચડ્યો આ જગતમાં કોઈ કોઈનું નથી સર્વ દેખાતી વસ્તુઓ નાશવત છે શરીર, ધન, વૈભવ, આત્માને શાંતિ આપવામાં સમર્થ થતા નથી તેની પાછળ જીવન વેડી નાખવું એ ગાડ-પણ છે તેની પાછળ મગ્નીમાગ્નીને રહેવું એ આત્માનું અધ પતન છે નશ્વર વસ્તુના મોહમાં મુઝાઈ આત્મા સ્વકર્તવ્યને ભૂલે છે દેવતાઈ મુખે છતાં આત્મા અસહાય બી છે, તેથી હું અનાથ છું કૃત જિનેશ્વરે લાખેયો દયામય ધર્મ એ જ

પરમ સ્વતંત્રતા અપાતાં હોઈ અન્ય કોઈ પણ સહાયક નથી જો મારી વેદના શાંત થાય તો જગત આ સર્વ સસાર સબંધોનો ત્યાગ કરી દીક્ષા અંગીકાર કરીશ.

સયમના ક્રેડ મારે પ્રયાણ કરું એ શુભાશયથી આશાતા વેદનીયનો ક્ષયોપશમ થતા મારી સર્વ વેદના શમી ગઈ.

પ્રાતઃકાળ થતા મારા પિતા, પત્ની અને સ્વજન સમધીઓને મમજાવી, તેમની અનુસા લઈ હર્ષભેર દીક્ષા અંગીકાર કરી અરણ્યમાં પણ શાંતિપૂર્વક આત્મસાધન કરતા જો મને આનંદ થાય છે, તેવો કદી પણ વૈભવપૂર્ણ સસાર જીવનમાં મળ્યો નથી માયુ મુખ આત્મજીવનમાં છે સર્વ પ્રકારી ઇચ્છાઓનો ત્યાગ કરી, નિરપૂહી ગતી, અહંકાર અને મમતાનો ત્યાગ કરનારને સાચું મુખ મળે છે હું મયમ જીવનથી મુખ અનુભવું છું અને વધારે વધારે સનાથ બનવા પ્રયત્ન આદરી રહ્યો છું આપ મમજશે કે શા માટે મેં મારું નામ અનાથી મુનિ મળેલ છે.

મગ્ન શ્રેણિક મુનિ મહાત્માની અનુભૂત આત્મા કયા સાબળી ખૂબ આનંદિત થશે તેને મુનિ તરફ શુદ્ધ પ્રેમ પ્રગલ્બો અને ગુણાનુગમ જાગૃત થતા સમક્ષિપ્રાપ્તિ થઈ શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ ગુરુ અને શુદ્ધ ધર્મ પ્રાપ્ત, શુદ્ધ જ્ઞાનના દરેકણે થતા આત્મા સમક્ષિ પામે છે, તે દ્વારા આત્મશ્રેય કરે છે શ્રેણિક રાગજો મુનિ મહાત્માની ગુણસ્તવના કરી સમક્ષિપ્રાપ્તિ દ્વારા શ્રેયને સાધ્યું અને પોતાનું જીવન કૃતાર્થ કર્યું.

મદનો શિકાર.

સમય મા પમાણ

(ગતાક પૃષ્ઠ ૧૬૯ થી શરૂ)

. (૩)

જો કપિન, ત્યાં પણ ધર્મ છે અને અહીં પણ ધર્મ છે જ્ઞાની જાનવતો કહે છે કે આટલા નાન

કડા વાક્યે મરિચીના જીવનનું સત્યાનાશ વાળી દીધું ! આમાં લેશમાત્ર અતિશયોક્તિ નથી જ. એ જ મરિચીના જીવે ખુદ મહાવીરના ભવમાં આ વાત સ્વયં સ્વીકારો એટલું જ નહીં, પણ એવું પુનઃ અન્ય આત્માઓથી ન બનવા પામે એ સારુ પોતાના પટ્ટશિષ્યને ઉદ્દેશી, ડિંડિમનાદે જણાવ્યું કે—

સમયં મા પમાણ અર્થાત્ સમયમાત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં. ઉપલક દ્રષ્ટિયે નિહાળતાં વાક્યમાં નથી જણાતી આંટીધુંટી કે નથી તો દેખાતો પોતાના મતનો આગ્રહ ! ધડીભર એમ પણ લાગે કે સમાન નજર રાખી ઉભયમાં ધર્મ દાખવી, નિઃપક્ષપાત-પણું બતાવ્યું !

પણ સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી વિચારતાં આ કથનમાં ભારી દોષ સમાયેલો છે એમ હરકોઇને કખૂલ ક્યાં વિના ચાહે તેમ નથી જ. સુવર્ણ સાથે પિત્તળની સરખામણી કરવી કે આંખ સાથે લીમડાની તુલના કરવી એ જેમ મૂર્ખાઇભરી વાત છે તેમ અહીં પણ બન્યું છે. ક્યાં નિવૃત્તિપ્રધાન વીતરાગ દર્શન અને ક્યાં પ્રવૃત્તિપ્રધાન, આરંભ-સમારંભભર્યો ત્રિદંડી વેશ ! ઉભયમાં ઘોડા-ગધેડા જેટલું અંતર ! અરે ઉભાયના પરિણામ જ જૂદા ! પ્રાચ એની તુલનામાં હાથ જ ન નાંખે. આવા પ્રસંગે બંનેમાં ‘ધર્મ’ છે એમ કહી નાંખવું એ બાલિશતા છે અને એ સાથે એક સાચી વસ્તુને બીજી ખોટી વસ્તુ સાથે સરખાવી એના મૂલ્યને ઉતારી પાડનારી ઉતાવળ પણ છે. એવી રીતે ‘ગોળ-ખોળ’ને એક વદનાર ‘ટકે શેર ખાગ અને ટકે શેર ભાજી’ વાળા ગંડુ-રાગની ઉપમા ઘટે ! એ અંધેરી નગરીની કવિતા લગલગ જૂની પેઢીના દરેક ગુજરાતીના મગજમાં તાજ જ હશે. સમજી પુરુષો એવા રાગના રાજ્યમાં વસવાતું પસંદ ન જ કરે અને જે કોઈ રહ્યા એને કેવી કપરી કસોટીમાંથી પસાર થવું પડ્યું એ અહીં વર્ણવવાની જરૂર નથી. જ્યાં વસ્તુ પરતવેતો વિવેક અભરાઇ પર ચઢાવાય, પદાર્થના સાચા મૂલ્યાંકન ન થાય, ત્યાં જિંદગી હોડમાં મૂકવાની પણ આવે !

ભવ બગડવાનો પ્રસંગ ભ્રમે થાય ! ધર્મ એ તો એક બે ભવનો પ્રશ્ન નહીં પણ ભવોભવનો પ્રશ્ન—એમાં જે ધાલમેલ કરવામાં આવે—ઊંધા ચતા-પાટા બંધાવાય એ તો ચોરાશીના ચક્રરમાં હડસેલી મૂકે અને તે પણ સંખ્યાબંધ આત્માઓને ! બાળ જીવો અને મધ્યમ આત્માઓ તો શ્રદ્ધાના જોર પર જીવતા હોય છે. ગુરુ પરનો પ્રેમ એમને તત્ત્વની ઊંડી વિચારણામાં અવગાહન કરવા દેતો નથી કિંવા એ અંગે જોઇતી ઉલટ યા સમજશક્તિના અભાવે તેઓ એમાં પડતાં નથી ! મીયાંના ચાંદે ચાંદ જેવું એમનું આચરણ હોય છે. એટલે ગુરુની ભૂલ, ગુરુને તો પાડે છે પણ એ સાથે એ ગુરુના ભરોસે રહેનાર આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ ભકતોના જીવન પણ ખારા બનાવે છે. ધર્મના ઓથા હેડળ અધર્મનું પાન કરાવી એમણે ભવભ્રમણના વમલમાં હડસેલી મૂકે છે. આ જાતનો પ્રમાદ નાનોસૂતો ન લેખાય એક જ ભૂલ અને ખેલ ખલાસ તે આતું નામ. ‘રજતું ગજ’ તે આતું નામ. ઝેરનું એકાદ ટીપું પણ પ્રાણ હરણ કરનાર નિવડે છે એ કાણ નથી જાણતું ! એ જ સ્થિતિ ઉત્સવપ્રપણા અંગે નિર્દિષ્ટ કરાયેલ છે. પ્રવચન એવું હોવું જોઇએ કે જેથી હજારો આત્માઓ બોધ પામે અને સન્માર્ગે ચઢી આત્મકલ્યાણ સાધે. કદાચ આત્માઓમાં દુર્લભબોધીપણાથી એ જાતનો રંગ ન બેસે તો વાંધો નહીં. પ્રવચનકારને તો જરૂર લાલ થાય છે જ; પણ જે જાતના પ્રવચનથી આત્માઓના કલ્યાણને બદલે કેવળ પતન અને અધઃપતનના શ્રી ગણેશાય થતાં હોય કિંવા જેના દ્વારા કેવલ ઉન્માર્ગના આંધણ મૂકાતા હોય ત્યાં સાચો સંત હરગીજ પુરુષાર્થ ન કરે, મૌન રહેવાનું પસંદ કરે. કદાચ શરૂઆત કરી હોય તો, ત્યાંથી પાછો ફરે. ઉત્સવપ્રપણા એ તો ભવોભવના ફેરા વધારવાની અતિ દારૂણ માયાજાળ. એમાં ફસાયા પછી છૂટવાના ફાંફાં ! એક ભવના મૃત્યુથી પણ એતો છોડો ન છોટે ! એ તો પથ્થરની નાવ જેવી ચીજ ! એ નાવ પોતે ડૂબે અને આશ્રય લેનારને પણ ડૂબાડે !

તેથી તો આ બધું જામત સામે ઉત્સુક પ્રપણા માટે જાની ભગવતો લાલગતી ધરતા જ આવ્યા છે સ્વપ્નામય કે એકાદ જીવ ધર્મ ન પામે તો ચિંતા નહીં, પણ એ અધર્મ ન પામે એ ખાસ તકેદારી ઉપદેશકે રાખવી એમ યાજી પીટીને કહેતા આવ્યા છે એટલે જ મરિચીના આ નયને એટલી હદે સસારભ્રમણ વધારી મૂક્યું કે જે ગાળામાં ખીજા બાવીશ તીર્થ કરે આ ભૂમિ ઉપર થઈ ગયા કાઠિ આવેલું નાવ ભરદરિયે ધકેલાઈ ગયું ! જે આત્મા શ્રી ઋષભદેવ પ્રથમ તીર્થપતિના સમયમાં સાધુધર્મ સ્વીકારી ગણત્રીના વર્ષોમાં મુક્તિ લવનાનો મોકતા બની જત, એ પ્રમાદના સપાટામાં એટલી હદે ગયડી પડ્યો કે શિવસુદરીની સેજ ત્રીજા આગમાં તો અસંભવિત બની ! પણ એ પહેલા મહાત્મ્ય મરિચીના જીવને સાતમી નગકના દ્વાર જોતા પડ્યા ! ખીજા નગકમાં પણ આટા માગ્યા પડ્યા ! પોતે કેવલ સગવડ અર્થે, પોતાની નમજાઈ અગે-ધાન્ય કરેલ ત્રિદડી વેશમાં ભવે વીતારવા પડ્યા ! અને એ અગે ભેગી થયેલી મૂર્છા-નામના કે લાલસારૂપી ચીકારા દૂર કરવા સાર સ્વપ્નામય વર્ષોના આકરા તપ આદરવા પડ્યા ! માડ ચોથા આગના પ્રાત ભાગે મુક્તિ મળીને આવવાસ ભાલ્યો અને તે પણ એકલા અને અટુલા તરીકે !

આ બધા માટે જનાનદાર જે કાંઈપણ હોય તો તે પેવો પ્રમાદ ! એનાની આકાક્ષામાં મત્ય ભૂલાયુ ત્રિદડીવેશ એ તો પોતીકા નમજાઈને લીધે કંપેલી વસ્તુ માત્ર છે એ વાત જ એને ભૂલાવી દીધી ! એમાં ધર્મ નહોતો પણ પ્રભુ શ્રી યુગાદિના માર્ગમાં જ ધર્મ હતો એમના શ્રમણશ્રમણો જે જીવન જીવતા એ જ સાચું હતું અને તેથી પોતે જેમને બોધ પમાડતા એ સર્વને અત્યારસુધી ત્યા મોકલી આપતા એ બધુંયે વિસ્મરણ કરાવી દઈ, કપિલના પ્રશ્નના જવાબમાં ' નરો વા કુજરો વા ' જેવું અર્ધું સાચું અને અર્ધું ખોટું જવાબ ઉચ્ચારી દીધું !

‘ અહીં પણ ધર્મ છે ’ એ સાબળતા જ કપિલે

શિષ્યપણ સ્વીકારી લીધું મરિચીએ જાણ્યું કે શુદ્ધપા જ્ઞાનાનો એવો મળ્યો એલાએ જાણ્યું કે પોતે જે ખીજા રોપવા માગે છે એને એક પ્રતિજ્ઞા સપત્ર વ્યક્તિની મહોગજાપ મળી ! કપિલને સાચા ધર્મની પડી જ નહોતી એણે તો સ્વમતવ્ય વિસ્તારનાની તમન્ના હતી, જે જુદી જુદી વિચારશૃણ્ણીદ્વારા વહેતી મૂકી આ રીતે એક નવો મત નિકળ્યો (ચાલુ)

લેખક-ચોકસી

જીવનની પ્રયોગશાળા

અનુ — ‘ અભ્યાસી ’

પ્રત્યેક મનુષ્યે પોતાના જીવનને એક પ્રયોગશાળા માની જોઈએ એમાં તેને અનેક પ્રકારના અનુભવ થાય છે એ અનુભવોનો કાંઈ મૌલિક સિદ્ધાંતો સમજવામાં ઉપયોગ કરવો જોઈએ જે માણસ મનુષ્ય-જીવનના અનુભવોને તત્ત્વદર્શન માટે ઉપયોગમાં નથી લેતો તે બાલજીવિ ગણાય છે સસારના અનુભવ આપણને કેટલીક સ્થાયી શિખામણ આપે છે આપણે તે અનુભવો તરફ દૃષ્ટિ ન રાખતા તે શિખામણ તરફ દૃષ્ટિ ગાળી જોઈએ સસારના સરળા મનુષ્યો સુખ તથા દુઃખને અનુભવ કરે છે એ રીતે તેઓ આખું જીવન કાંઈપણ જાતની શિખામણ મેળવ્યા વગર જ વીતારી દે છે, અર્થાત્ એ મૃત્યુ પર્યંત બાળક જેવી સ્થિતિમાં જ રહે છે કેટલાય મનુષ્યોને ત્યારે જ જીવનના અનુભવોનું સત્ય સમજાય છે કે જ્યારે તેઓના જીવનનો સારભાગ નીકળી જાય છે અને તેઓ તેનો કાંઈપણ ઉપયોગ નથી કરતા જેવી રીતે જર્મનીના સુવિખ્યાત તત્ત્વવેત્તા શોધનહીરે જતાવ્યું છે કે મનુષ્યનો અનુભવ જ્યાંસુધી જ્ઞાનના રૂપમાં પરિણત થાય છે ત્યાંસુધી જીવનનો સારભાગ નીકળી જાય છે (When experience opens to wisdom, the road of life is gone) તેથી જે વ્યક્તિ

વૃદ્ધાવસ્થા આવ્યા પહેલાં જ જ્ઞાનોન્મુખ થઈ જાય છે તે જ ધન્ય છે.

જ્યારે મનુષ્ય પોતાના કોઈ પ્રકારના અનુભવોથી કોઈ સિદ્ધાંત પર પહોંચી જાય છે ત્યારે સંસારના લાભની ખાતર સૌની સમક્ષ તે રાખવો જોઈએ. જે મનુષ્યની એવી બુદ્ધિ હોય છે કે મારાં દુઃખોથી બીજને લાભ થાય તે દુઃખમાં રહીને પણ કદાપિ ઉદ્વિગ્ન થતો નથી. વાસ્તવિક રીતે જીવનનું પ્રથમ અને મૌલિક સત્ય એ છે કે-સૌ કોઈ પણ વ્યક્તિ પોતાના જ સુખની ચિંતા કરે છે તો તે કદિ પણ સુખી રહી શકતો નથી. એક અંગ્રેજ લેખકે કહ્યું છે તેમ સાચું સુખ બીજને સુખી બનાવવાથી જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. મનુષ્યે પોતાની જીવનની ઘટનાઓ તરફ હંમેશાં સાક્ષીભાવ રાખવો જોઈએ. ઘટનાઓનો કોઈ ચોક્કસ પ્રકાર ઘટિત કરવાનું મનુષ્યના હાથમાં નથી અને જે મનુષ્ય બાહ્ય ઘટનાઓ પર પોતાનાં સુખને નિર્ભર કરી દે છે તે હંમેશાં દુઃખી જ રહે છે. એ ઘટનાઓ પ્રત્યે પોતાનો કેવો ભાવ રાખવો એટલું જ મનુષ્યના હાથમાં છે. પોતાની રૂપ પ્રમાણે જ મનુષ્ય કોઈ ઘટનાથી માનસિક કલેશ અથવા પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરે છે અને જે મનુષ્ય ઘટનાઓ પ્રત્યે સંપૂર્ણ સાક્ષીભાવ રાખે છે તે સઘળી જાતની ઘટનાઓમાં શાંતચિત્ત રહે છે.

કેટલાય લોકો અંધ બનીને ધનની પાછળ પડી જાય છે અને કેટલાય લોકો પદ્મ-લોલુપતામાં પોતાની જાતને ગુમાવે છે. જ્યારે મનુષ્ય કોઈ પ્રકારના વ્યવસાયમાં લાગી જાય છે ત્યારે તેનામાં આત્મનિરીક્ષણની શક્તિ નથી રહેતી. એ રીતે તે અનેક માનસિક કષ્ટ ભોગવ્યા કરે છે અને તેનાથી મુક્ત થવા અસમર્થ રહે છે. આવા મનુષ્યો પોતાના માનસિક કલેશોનું કારણ પોતાની અંદર શોધવાને બદલે બાહ્ય જગતમાં શોધે છે. તે પોતાના દોષો શોધી કાઢીને તેનું નિવારણ કરવાને બદલે બીજમાં દોષો શોધે છે, પોતાના માનસિક દુઃખો માટે બીજને

જવાબદાર બનાવે છે; પરંતુ તે રીતે તેના દુઃખોનો નાશ ન થતાં દિવસાનુદિવસ તેની વૃદ્ધિ થાય છે. આધુનિક મનોવિજ્ઞાને મનુષ્યોની આ જાતની મનોવૃત્તિનો સારી રીતે અભ્યાસ કર્યો છે. એ પ્રવૃત્તિને આરોપ (Introjection)ની પ્રવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે.

જ્યારે આપણું મન વધારે વિક્ષિપ્ત હોય ત્યારે આપણે બાહ્ય જગતની ચિંતા તથા દેવી જોઈએ અને પોતાની ઉપર જ વિચાર કરવો જોઈએ. સંસારની કોઈ પણ પરિસ્થિતિ સ્થાયી નથી 'એ પણ નહિ રહે' એ વિચારનો અભ્યાસ કરવો યોગ્ય છે. પ્રત્યેક પરિસ્થિતિ પરિવર્તનશીલ છે તો પછી ઉદ્વિગ્ન બનવું કે રહેવું એ મૂર્ખતા છે. માણસ ઉદ્વિગ્નતાથી પોતાની જાતને નુકશાન જ કરે છે, તેનાથી તેને કશો લાભ થતો નથી.

હમણાંની જ વાત છે કે કોઈ લેખકનું મન કોઈ પ્રકારની ઘટનાઓથી હુબ્ધ થઈ ગયું અને એ સ્થિતિ કેટલોક સમય રહી. એ સ્થિતિમાં તેને ન નિદ્રા સારી આવતી, ન સ્વપ્ના સારા આવતા. એ દિવસોમાં પોતાના એક બૌદ્ધ ભિક્ષુક મિત્રને મળવાનો સુયોગ થયો. તેની સાથે બૌદ્ધધર્મની પ્રશંસિત મૈત્રી ભાવના ઉપર વાતચીત થઈ. તેણે વાતચાતમાં કહ્યું કે પોતાના એક પરિચિત માણસને સૂતા પછી ઘણા જ ખરાબ સ્વપ્ન આવ્યા કરતા હતા. તે માણસ એ સ્વપ્નોથી એટલો બધો તંગ થઈ ગયો કે તે સૂવાથી જ ડરવા લાગ્યો. એ મહાશયને મૈત્રી ભાવનાનો અભ્યાસ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું. એ અભ્યાસ કરતાવેંત તેનાં સઘળા ખરાબ સ્વપ્નો નષ્ટ થઈ ગયા અને તેને સુખે નિદ્રા આવવા લાગી.

પેલા લેખકને જે વખતે ઉપર્યુક્ત બધી વાત કહેવામાં આવી ત્યારે તેનું ચિત્ત શાંત થઈ ગયું. મૈત્રી ભાવનાનો એક વિશેષ ગુણ એ છે કે જ્યાં સુધી મનુષ્ય એ ભાવનાથી ભાવિત રહે છે ત્યાંસુધી કોઈ પણ મનુષ્ય તેને કોઈ જાતની હાનિ પહોંચાડી શકતો નથી. સૌ માણસો તેના હિતચિંતક બની

જાય છે અને જેઓ હાનિ પહોંચાડવા ઇચ્છે છે તેઓને હાનિ પહોંચાડવાની તક જ નથી મળતી જે વખતે આ જાતનો વિચાર મનમાં આવે છે ત્યારે નિર્ભીકતાને અનુભવ થાય છે વિચારોમાં તે વખતે એક વિશેષ પરિવર્તન થઈ જાય છે અને પરિસ્થિતિઓ તરફ રૂપ જ બદલાઈ જાય છે

જ્યારે મનુષ્ય એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી લે છે કે, સસારમાં પોતાની જાત સિવાય કાંઈ તેનું બગાડી શકતું જ નથી, ત્યારે તેનું આખું જીવન આનંદમય થઈ જાય છે અને સાચી વાત પણ એ જ છે જે વખતે આપણામાં કાંઈ દોષ આવી જાય છે તે વખતે એ દોષના પરિણામોથી આપણને કાંઈ બચાવી નથી શકતું, અને આપણામાં સદ્ગુણ હશે તો આપણી કિંમત એક રથને નહિ તો ખીજે રથને જરૂર થશે કયાંય ને કયાંય આપણી મૌલિકતા જરૂર જણાશે જ માણસોએ દુષ્ટોથી બાગવું ન જોઈએ, તેનો ભોગ કરવો જોઈએ કહિન પરિસ્થિતિથી બાગવું એ ઉચિત નથી, તેને ભોગવવી એ જ ઉચિત છે કહિન પરિસ્થિતિઓ પાછળથી સરળ થઈ જાય છે દુષ્ટ આપનારી ઘટનાઓ પાછળથી સુખનું કારણ બની જાય છે જે મનુષ્યે પોતાના જીવનનું લક્ષ્ય પરાંપકાર જ બનાવ્યું હોય છે તેને કાંઈપણ પરિસ્થિતિ લક્ષ્યબદ્ધ કરી શકતી નથી જો તેને કહિન પરિસ્થિતિ સાથે લડવું પડે છે તો તેનાથી સસારનું કલ્યાણ જ થાય છે પરિસ્થિતિઓ ઉપર તેનો વિજય થયેલો જોઈએ ખીજા લોકોને પોતાની સામે આવનારી પરિસ્થિતિ સાથે લડવામાં પ્રેરણા આપવા મળે છે એ રીતે મહાપુરુષોનું જીવન ખીજાને માટે શિક્ષણ સાધન થઈ પડે છે. જીવનને એક પ્રયોગશાળા માનવી જોઈએ એના બાહ્ય લાભ કે હાનિમાં મનને ન ફસાવતા તેનાથી જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ અને એ જ્ઞાનનું સસારના લોકોમાં વિતરણ કરવું જોઈએ એ રીતે આપણે સુખી રહી શકીએ છીએ

દસ્યલમ્.

વર્તમાન સમાચાર.

આનંદદાયક સમાચાર

અમારી સભાના લાઇફ મેમ્બર રા રા શેડશી જીવતલાલભાઈ પ્રતાપશી રાધનપુરનાજાને નામદાર સરકાર તરફથી રાવ બહાદુરનો ઇલકામ મળ્યો છે, જે માટે સભા પોતાનો આનંદ જાહેર કરે છે

પ્રજાજ્ઞ સમાચાર.

લુધીયાનામાં આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરી શ્વરજી મહારાજની તળીયત હવે સારી છે આચાર્યશ્રીજીની તંદુરસ્તી માટે શાસનદેવની પ્રાર્થના સાથે આચાર્યભીલની તપશ્ચર્યા અને રનાનપૂજા બજાવવામાં આવી હતી

જયતિ.

જેઠ સુદિ આઠમે સ્વર્ગનારી શ્રી ગુરુદેવ ન્યાયાભો- નિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૦૮ શ્રી મદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વર (આત્મારામજી) મહારાજની સ્વર્ગ જયતી સમારોહ પૂર્વક ઉજવવામાં આવી

આચાર્ય શ્રી લલિતસૂરિજી મહારાજે તથા પત્ન્યાસ શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજે તથા પડિતજી શ્રી હસરાજજી શાસ્ત્રીએ જયતીનાયકનું જીવનચરિત્ર સંભળાવ્યું હતું આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરી શ્વરજી મહારાજે સામાન્ય નિવેચન કરી દર રવિવારે ૫ હસરાજ શાસ્ત્રી આદિની વાપણુએળી રાખના બવામજી કરી હતી

૧૨૥ વાગે વરધોડાતી સાથે શ્રી આચાર્યદેવ શિષ્ય મહાજી સહિત આજે પહેલવહેલા બન્ને દહેરાસરના દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા, શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પૂજાબજાવવામાં આવી હતી

શ્રી આત્મારામજી (શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી) મહારાજની મુબદ્દમાં ઉજવાએલી જયતી.

મુબદ્દ શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા તેમજ શ્રી મુબદ્દ જૈન સ્વયંસેવક મહાજના આશરા હેઠળ પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ

રાજની જયંતી શ્રી. ગોડીજી મહારાજના ઉપાશ્રયે, જે સુદ ૮ રાત્રિના ૯ કલાકે શ્રીયુત્તમોત્તમ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીવાળા પ્રમુખસ્થાને ઉજવવામાં આવી હતી. પ્રથમ પ્રમુખશ્રીએ આજના જયંતીનાયક સંબંધી વિવેચન કર્યા બાદ શ્રી. ભોગીલાલ કવિએ જીવન સંબંધી વર્ણન કરી આનંદ આપ્યો હતો. શ્રી. મોહનલાલ ચૌધરી, શાહ વાડીલાલ જેઠાલાલના પ્રાસંગિક વિવેચનો થયા હતા. વીલા-પારલામા પં. શ્રી પ્રીતિવિજયજી મહારાજના પ્રમુખસ્થાને પણ જયંતી ઉજવાઈ હતી.

આચાર્ય મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજની વીશમી જયંતિ.

જે સુદ ૩ ના રોજ મુનિશ્રી સિદ્ધિમુનિજીના પ્રમુખપણા નીચે અમદાવાદ આંગલી પોળના ઉપાશ્રયે મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી, મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ કાણુ ચાર ત્યાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન હોવાથી ગુરુમહારાજની જયંતિ ઉજવવામાં આવી હતી. મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી તથા મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે ગુરુશ્રીનાં જીવન ઉપર તેમના રંગેલ સાહિત્ય ઉપર સુંદર વિવેચન કર્યું હતું.

શ્રીયુત્તમ દામોદરદાસ દીયાળજી દારીનો સ્વર્ગવાસ.

વડીલ દામોદરદાસ ૮૫ વર્ષની વૃદ્ધવયે વરતેજ ગામમાં થોડા દિવસની ગિમારી ભોગવી આ માસની જે સુદ ૨ ના રોજ શાંતિપૂર્વક પંચતવ પામ્યા છે. તેઓશ્રી પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજના સંપર્કમાં આવેલા આ શહેરના છેલ્લા એક જ પરમ-ભક્ત હતા. આ સલા સ્થાપન થઈ ત્યારના મૂળ દસ મળ્યો પેટીના તેઓ એક હતા. તેઓ વ્યવહારકુશળ, જૂતા, અનુભવી, સલાના સાચા સલાહકાર, અને ખાસ લાગણીવાળા સભ્ય હોવાથી તેઓશ્રીની આ મળાના ઉપપ્રમુખના સ્થાન પર ફેટલાય વર્ષથી વરણી કરી હતી. છેલ્લી અવસ્થામાં તે તેઓ (યથા-શક્તિ) આયંબીજ, ઉપવાસ વગેરે, પર્વો અને ખાસ

તિથિઓએ કરતા હતા. સ્વભાવે સરલ અને મીઠા-સાર હતાં. તેઓના સ્વર્ગવાસથી સલાને એક વયે વૃદ્ધ, અનુભવી અને સલાહકાર વડિલ સભ્યની ખે

શાહુ દામોદરદાસ દીયાળજી.

પડી છે; જે માટે સુદ ૧૨ તા. ૨૨-૬-૧૯૪૫ ના રોજ દિલ્લગીરીનો કરાવ પસાર કરવા આ સલાની જનરલ મીટિંગ મેળવવામાં આવી હતી. અને તે કરાવ તેઓશ્રીના સુપુત્રને મોકલવા કરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. છેવટે તેમના સુપુત્ર જુહાલાલ તથા કુટુંબને દિલાસો આપવા સાથે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

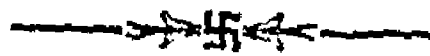
શ્રી નરોત્તમદાસ બી. શાહનો સ્વર્ગવાસ.

બાઈ નરોત્તમ બી. શાહનો તા. ૨૭-૬-૪૫ ના રોજ હાર્ટફેઈલથી મુંબઈમાં સ્વર્ગવાસ થયો છે. જેનોની વરતી ગણુચી અને તેના લગતા પ્રદો માટે અભ્યાસ કરી અનેક પેપરોમાં લેખો આપના હતા. તેઓ ઘણા વર્ષોથી આ સલાના લાક્ષ્ મેમ્બર હતા. તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક યોગ્ય સભ્યની સલાને ખોટ પડી છે. તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

પુસ્તક ૪૨ મું.

અક ૧ થી ૧૨ :: સવત ૧૯૪૪-૪૫

સવત ૨૦૦૧

: પ્રકાશક

શ્રી જૈન આત્માનંદ પ્રકાશ-ભાવનગર.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

[પુસ્તક ૪૨ મું]

[સં. ૨૦૦૦ ના શ્રાવણથી સં. ૨૦૦૧ ના આષાઢ સુધીની.]

વાર્ષિક વિષયાનુક્રમણિકા

અનુક્રમ નંબર	લેખના નામો	લેખકના નામો	પૃષ્ઠ
૧. આત્માનંદ સભા અને પ્રકાશ માટે અભિનંદન	(મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)		૧
૨. નૂતન વર્ષાભિનંદન	(કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા)		૨, ૪૫
૩. „ વર્ષનું મંગળમય વિધાન	(શાહ કૃત્તેહચંદ ઝવેરભાઈ)		૩
૪. પ્રમાદ મિમાંસા	(આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકરતૂરસૂરીશ્વરજી મ.)		૧૦
૫. સમ્યગ્દર્શન-વિષે પ્રકીર્ણ જોય	(મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી : સંવિન-પાક્ષિક)		૧૩, ૩૩
૬. ગૂજરાતી સાહિત્યના ધ્વજાઓ	(શ્રીયુત હુંગરશી ધરમશી સંપટ)		૧૫
૭. અહિ સાનો આદર્શ	(મુનિરાજશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ 'ત્રિપુટી')		૧૮
૮. વર્તમાન સમાચાર (મળેલાં)	૨૦, ૬૧, ૮૧, ૯૩, ૧૦૧, ૧૧૪, ૧૩૨, ૧૫૩, ૧૭૦, ૧૮૧		
૯. સાબાર સ્વીકાર	(સભા) ૨૧, ૬૪, ૧૦૩, ૧૩૩, ૧૫૩		
૧૦. શ્રી સિદ્ધાયલ સ્તવતન	(મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મં.)		૨૫
૧૧. મેઘાન્યોક્તિ	(કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા)		૨૬
૧૨. માનવીને	(આ. શ્રી વિજયકરતૂરસૂરીશ્વરજી મહારાજ)		૨૭
૧૩. આશા-તૃણુ	(મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)		૩૦
૧૪. વીર વિક્રમાદિત્ય	(„ હેમેન્દ્રસાગરજી „)		૩૨
૧૫. સમયે મા પમાણ	(શ્રીયુત મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી)		૩૬, ૫૯
૧૬. વિજયી કોણુ ?	(અભ્યાસી)		૩૮
૧૭. સમયના પ્રવાહમાં યાને વખતના બહેણમાં	(વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ B. A. LL. B.)		૪૨
૧૮. આત્મશુદ્ધિ	(આ. શ્રી વિજયકરતૂરસૂરીશ્વરજી મહારાજ)		૪૭
૧૯. ગુણરથાનવિચારણા-આત્મોન્નતિનો અનુક્રમ	(પં. શ્રી ધર્મવિજયજી મહારાજ)		૫૦

અનુક્રમ નંબર	લેખના નામો	લેખકના નામો	પૃષ્ઠ
૨૦	અગિદ તથેઈઆણના કાયેત્સર્ગમા આવતા શ્રદ્ધાદિ પાંચ ગુણો	(મુનિગજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ)	૫૩
૨૧	યોગની અદ્ભુત શક્તિ	(રત્ન બાણ સપતરાયજી જૈની)	૫૫, ૭૮, ૯૨
૨૨	પ્રાચીન જૈન યૂજ્ઞગતી માહિત્ય	(શ્રીયુત કુગજી ધર્મશી સપટ)	૫૭, ૭૨
૨૩	શ્રી સિદ્ધાચળ દર્શન	(મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)	૬૫
૨૪	આત્માનંદ પ્રકાશની વાર્તા	(કવિ રેવાશ કર વાનજી બધેકા)	૬૭
૨૫	વિચારચણી	(આ શ્રી વિજયકરતૂરસરીશ્વરજી મહારાજ)	૬૮, ૧૫૬
૨૬	શ્રી ઋષભદેવ રતન	(મુનિગજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)	૭૪
૨૭	પરમાર્થસૂચક વસ્તુવિચાર સમ્યક	(મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ સવિય-પાક્ષિક)	૭૫, ૮૭
૨૮	મદ્દતો શિકાર	(શ્રીયુત મોહનલાલ દીપચંદ યોક્સી)	૮૦, ૧૬૮, ૧૭૭
૨૯	નમ્ર સૂચના	(સખા)	૮૫
૩૦	શ્રી સલાવ જિન રતન	(મુનિગજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૮૫
૩૧	વીગ વિશુની રત્ન	(" " ")	૮૫
૩૨	વિશુદ્ધ ધર્મ	(" હેમેન્દ્રસાગરજી ")	૮૬
૩૩	મનનું દુર્જયપણું	(મુનિગજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૮૯
૩૪	જૈનોનું યોગદર્શન	(શ્રીયુત કુગજી ધર્મશી સપટ)	૯૦
૩૫	શ્રી અજિત જિન રત્ન	(મુનિગજશ્રી યશોભદ્રવિજયજી મહારાજ)	૯૫
૩૬	સક્ષિત બોધવચનમાયા	(આ શ્રી વિજયપદ્મસૂરીશ્વરજી મહારાજ)	૯૫ ૧૨૦, ૧૨૭, ૧૪૭, ૧૭૪
૩૭	અધ્યાત્મ વચન	(મુનિગજશ્રી પુણ્યવિજયજી મવિય પાક્ષિક)	૯૭
૩૮	જિતેન્દ્ર ભક્તિનું માહાત્મ્ય	(મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૯૮
૩૯	આચાર્ય હરિભદ્રસૂરિનો યોગ	(શ્રીયુત કુગજી ધર્મશી સપટ)	૯૯
૪૦	ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીનું જીવનચરિત્ર	(શાહ કૃતેદયદ અવેગબાઈ)	૧૦૦, ૧૦૮, ૧૨૨
૪૧	શ્રી નેમિજિન રતન	(મુનિગજશ્રી દક્ષવિજયજી મહારાજ)	૧૦૫
૪૨	ઉપદેશક પદ	" વિનયવિજયજી "	૧૦૫
૪૩	મતભેદ અને ગુણમાહિતી	(મુનિગજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ સવિય પાક્ષિક)	૧૦૫
૪૪	જૈન ધર્મ જ્ઞાનદીપકના પ્રકાશો	(શ્રીયુત કુગજી ધર્મશી સપટ)	૧૦૬
૪૫	શ્રી ઋષભ જિન રતન સાર્થ	(શ્રીયુત કૃતેદયદ કર્પૂરચંદ લાલન)	૧૦૯
૪૬	સત્કાર સમારભ	(મલા)	
૪૭	(શેક મોહનલાલ તાગચંદને માનપત્ર તથા શેક બોગીલાલ લેકચર હોલ ઉદ્ઘાટન)		૧૧૧
૪૮	જિનરતન	(મુનિગજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)	૧૧૪
૪૯	સરકૂન શ્રી જિન રતન	(કવિ જાલચંદ હીગચંદ)	૧૧૯, ૧૨૮
૫૦	જનગુણ યોગ્ય કથયિત વિવિધ ઉક્તિઓ	(મુનિગજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ)	૧૨૧
૫૦	યોગાનુભવસુખસાગર	(" લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૧૨૪
૫૧	શ્રી સિદ્ધચંદ ભગવાનની ગુણિ	(આ શ્રી લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ)	૧૨૫
૫૨	વર્તમાન વિશ્વની દશા	(" વિજય કરતૂરસૂરીશ્વરજી મહારાજ)	૧૨૬

અનુક્રમ નંબર	લેખના નામો	લેખકના નામો	પૃષ્ઠ
૫૩. સંસારમાં સારભૂત	(મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ)	૧૨૬, ૧૪૪	
૫૪. સૌ કોઈ વીતરાગના માર્ગને અનુસરો	(" લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૧૨૮	
૫૫. શ્રી જ્ઞેન શ્વેતાંગર કાન્ધર-સતુ ૧૬ મું અધિવેશન	(સભા)	૧૩૧	
૫૬. શ્રી શ્રેયાંસનાથનું સ્તવન	(આ. શ્રી વિજયકરતૂરસૂરીશ્વરજી મહારાજ)	૧૩૫	
૫૭. સાહિત્ય અને તેની ઓળખ	(મુનિરાજશ્રી ધુરંધરવિજયજી મહારાજ)	૧૩૬	
૫૮. દોષજન્ય	(આ. શ્રી વિજયકરતૂરસૂરીશ્વરજી)	૧૩૮	
૫૯. આત્મા સાથે કર્મના પુણ્યલોભો સંબંધ અને અધનમુક્તિ	(મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ : સંવિગ્નપાક્ષિક)	૧૪૩	
૬૦. ભલા થઈને ભલું કરજો	(મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૧૪૫	
૬૧. આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ	(અભ્યાસી)	૧૪૫	
૬૨. આત્મ ધર્મ વિકાસ	(મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)	૧૪૮	
૬૩. ત્યાર ભાવનાઓનું મુંઢર સ્વરૂપ	(" લક્ષ્મીસાગરજી ")	૧૫૦	
૬૪. યુવાનોને બોધપાઠ : ઉપદેશપદ	(")	૧૫૫	
૬૫. ભક્તિ કરો સદા કાળ	(")	૧૫૫	
૬૬. કાવ્યનું સ્વરૂપ	(મુનિરાજશ્રી ધુરંધરવિજયજી મહારાજ)	૧૫૭	
૬૭. આ સંસાર સર્વત્ર વિપમ જ છે	(" પુણ્યવિજયજી ")	૧૫૯	
૬૮. શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર દેવ	(" લક્ષ્મીસાગરજી ")	૧૬૪	
૬૯. આધ્યાત્મિક ઉન્નતિનો આધાર	(અભ્યાસી)	૧૬૬	
૭૦. મેવાડની પરિસ્થિતિ	(શાસનપ્રેમી)	૧૬૯	
૭૧. આત્માને ચેતવણી	(રેવાશંકર વાલજી અધેકા)	૧૭૧	
૭૨. કાવ્યથી મળતાં મહાન લાભો	(મુનિશ્રી ધુરંધરવિજયજી)	૧૭૨	
૭૩. આત્મધ્યાની અનાથો મુનિ	(મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી)	૧૭૬	
૭૪. જીવનની પ્રયોગશાળા	(અભ્યાસી)	૧૭૯	

સ્વીકાર-સમાલોચના (છેલ્લા અંકની)

તીચેના ગ્રંથો અમેને ભેટ મળ્યા છે તે આભાર સાથે સ્વીકારીએ છીએ.

- ૧ તર્પણ—વિદ્યુતરાંચ ય. દેશાઈ તરફથી
- ૩ શ્રી ગણધરસાદ્દર્શન—ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી સુખસાગરજી મં.
- ૫ પર્વતિયિ ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રશ્નોત્તરવિચાર—મુનિરાજ શ્રી કલહંસવિજયજી.

- ૨ પ્રાર્થના—શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી મહારાજ
- ૪ શ્રી સૂરિત્રય અષ્ટપ્રકારી પૂજા—રિખવ-ચંદ ડાંગા-ખીકાનેર.